

Begroting 2024

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave	4
Inleiding begroting	6
Begroting 2024 in één oogopslag.....	7
1-1 Grote projecten.....	8
Inleiding Grote projecten	9
Natuurpakket Westerschelde	11
Waterdunen	13
Zanddijk	15
Traverse Kapellebrug	17
1-2 Strategische opgave.....	19
Landelijk Gebied en Stikstof	20
2 Programma Woonplaats Zeeland.....	24
3 Programma Balans in landelijk gebied	36
4 Programma Ondernemend Zeeland.....	47
5 Programma Mobiliteit op maat.....	61
6 Programma Iedereen telt!	74
7 Programma Bestuur	83
8 Programma Energie op klimaat!	92
9-1 Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien.....	99
9-2 Kosten van overhead	102
Paragrafen	104
Paragraaf Provinciale heffingen	105
Paragraaf Weerstandsvermogen en Risicobeheersing.....	108
Paragraaf Onderhoud Kapitaalgoederen	117
Paragraaf Financiering	124
Paragraaf Bedrijfsvoering	127
Paragraaf Verbonden partijen	134
Verbonden partijen	134
Regionale Uitvoeringsdienst Zeeland (RUD)	135
Zanddijk B.V.	137
Zeeuwse Energie Houdstermaatschappij N.V. (ZEH)	138
North Sea Port SE	140
N.V. Westerscheldetunnel (WST).....	141
N.V. Economische Impuls Zeeland (Impuls)	143
Nederlandse Waterschapsbank N.V. (NWB)	144
GBE Aqua B.V.	145
Westerschelde Ferry B.V. (WSF)	147
Investeringsfonds Zeeland B.V. (IFZ).....	148
Gemeentelijke vervoercentrale Zeeland B.V.	150

Vereniging Interprovinciaal Overleg (IPO).....	151
Europese Gemeenschap voor Territoriale Samenwerking (EGTS) Linieland van Waas en Hulst	152
Provinciaal fonds Nazorg gesloten stortplaatsen Zeeland	153
Benelux Groepering voor Territoriale Samenwerking North Sea Port District (BGTS NSPD)	155
Paragraaf Grondbeleid	157
Paragraaf Openbaarheid (Wet open overheid)	160
Paragraaf Wind in de Zeilen	162
Financiële begroting 2024	164
Lasten en baten en toelichting per programma.....	165
Meerjarenperspectief en toelichting	171
Uiteenzetting van de financiële positie	177
Geprognosticeerde balans	178
Investerings	179
Mutaties reserves, voorzieningen en overlopende passiva	183
Incidentele en structurele lasten en baten per programma.....	198
Structurele toevoegingen en onttrekkingen aan de reserves.....	200
Lasten en baten per taakveld	202
EMU saldo	205

Inleiding begroting

Inleiding

Met Zeeland, voor Zeeland! Dat is de titel van ons coalitieakkoord, maar ook de wijze waarop wij de komende jaren richting geven aan Zeeland. We staan als Provincie in de voorhoede van Zeeland. Het is aan ons om aan te geven hoe binnen Zeeland oplossingen bij elkaar kunnen komen en elkaar versterken. Dat kunnen we alleen samen: met bedrijven, instellingen en inwoners. Samen met de gemeenten en het waterschap. Kortom: met Zeeland, in nauwe samenwerking met het Rijk. Samenwerkend vanuit het besef dat we er als overheden zijn voor onze inwoners. Voor Zeeland.

Het vraagt dat we de stap van papier naar praktijk zetten. De omslag maken van stikstofbeleid naar natuurbeleid, de ruimte vinden voor alle opgaven waaraan de komende jaren moet worden gewerkt en meer denken vanuit de kwaliteit van leven van de inwoners van Zeeland. Dat zijn de speerpunten in het beleid en de werkwijze die de partijen de komende jaren voor zich zien.

Deze begroting is voornamelijk gebaseerd op het werk dat de afgelopen bestuursperiode is ingezet en geeft ook richting aan onze rol in de grote landelijke transitie. Belangrijke thema's zijn landelijk gebied & stikstof, klimaat & energie, wonen & bereikbaarheid, cultuur, erfgoed en leefbaarheid.

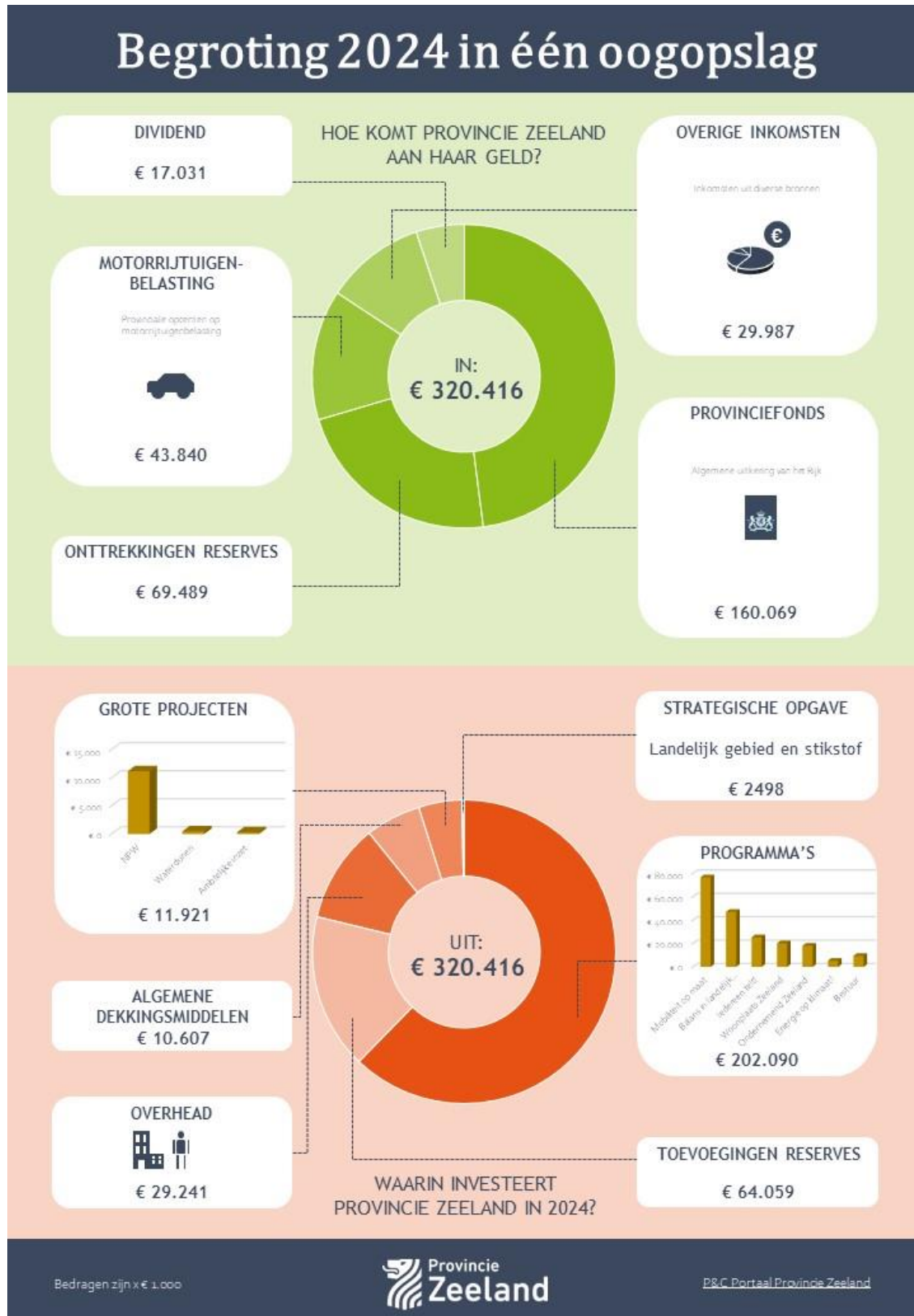
De nadere doorvertaling van het coalitieakkoord vindt hoofdzakelijk plaats in de najaarsnota 2023. Het daadwerkelijke vertrekpunt voor de begroting 2024 dient daarom in samenhang gezien te worden met de najaarsnota.

Onze financiële positie is gezond. Wel hebben we te maken met verschillende onzekerheden. Zo is nog onduidelijk hoe het provinciefonds zich gaat ontwikkelen. Ten opzichte van het voorgaande jaar zien we de inflatie afnemen, maar is nog steeds relatief hoog. Anderzijds verwachten we in de toekomst substantiële incidentele dividendoortkomsten vanuit de Zeeuwse Energie Houdstermaatschappij (ZEH), dat ook kansen geeft de financiële positie een structurele versteviging te geven. Dat biedt ruimte om met Zeeland, voor Zeeland, samen te bouwen aan de toekomst van Zeeland!

Gedeputeerde Staten van Zeeland

Begroting 2024 in één oogopslag

Begroting 2024 in één oogopslag

1-1 Grote projecten

Inleiding Grote projecten

Inleiding

Met verschillende grote projecten geven we invulling aan de opgaven van de Provincie Zeeland. De grote projecten bedienen meestal meerdere maatschappelijke doelen en zijn meestal complexer dan andere projecten. De grote projecten zijn op zichzelf uniek. Wel hebben ze als overeenkomst dat het gaat om belangrijke projecten voor de provincie. De projecten zijn ook groot in termen van geld. Daarom worden de grote projecten en de daarbij behorende baten en lasten apart zichtbaar gemaakt in de begroting.

De beheersing van risico's vindt bij de grote projecten plaats volgens het provinciaal risicomanagementbeleid. De financiële risico's van de projecten vangen we op binnen het budget van een groot project. Als dit niet mogelijk is benoemen we de risico's in de paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing.

Grote projecten

In deze begroting lichten we vier grote projecten toe. Het betreft de projecten:

- Waterdunen
- Natuurpakket Westerschelde
- N673 Zanddijk
- N290 Traverse Kapellebrug

In 2024 wordt het project N673 Zanddijk uitgevoerd door de Zanddijk BV en bevindt zich dan in de voorbereidingsfase. Voor het project N290 Traverse Kapellebrug start in 2024 de realisatiefase. Het project Natuurpakket Westerschelde bevindt zich dan in de uitvoeringsfase en het project Waterdunen in de nazorgfase. Inzicht in de voortgang van de projecten geven we in voortgangsrapportages. De voortgangsrapportages stellen we vier keer per jaar op en worden behandeld door Provinciale Staten.

Mijlpalen 2024

- Waterdunen: afronden en nazorg van het project.
- NPW: opvolging en monitoring afgeronde deelprojecten en verdere uitvoering van het aanvullend beleid voor de landbouw.
- N673 Zanddijk: voortzetting werkzaamheden van de voorbereidingsfase.
- N290 Traverse Kapellebrug: verwerving van benodigde gronden, verkrijgen omgevingsvergunning, aanbesteding en start uitvoerende werkzaamheden.

Uitgangspunten grote projecten

Afspraken zoals vastgelegd in het meest recente Kader Grote Projecten, die bijdragen aan het versterken van de kaderstellende en controlerende rol van Provinciale Staten, waaronder in ieder geval de volgende punten:

- Provinciale Staten bepalen of een project als "groot project" wordt aangemerkt.
- Opdracht wordt in startnotitie vastgelegd.
- Vier keer per jaar wordt gerapporteerd over de voortgang van het groot project.
- Besluitvorming door Provinciale Staten bij afronding verschillende projectfasen.

Kader grote projecten

Het Kader Grote Projecten moet de kaderstellende en controlerende rol van Provinciale Staten voor de grote projecten versterken. Met dit kader kan eenduidig worden vastgesteld of een project kan worden gezien als groot. Verder zorgt het kader voor duidelijke besluitvorming per projectfase. De voortgangsrapportages grote projecten zijn hier een resultaat van en worden vier keer per jaar aan de Staten voorgelegd. In 2023 is een vernieuwd Kader Grote Projecten voorgelegd aan Provinciale Staten waarin aanbevelingen zijn verwerkt uit een onderzoek dat is gedaan in 2022.

Naast het kader is er ook een Handboek Projectmanagement. Zowel het Kader als het Handboek zijn leidend bij de sturing op grote projecten. Het Handboek is een leidraad en hulpmiddel voor medewerkers die betrokken zijn bij projecten en programma's.

Wat mag het kosten?

Bedragen x €1.000

Exploitatie	Begroting 2024
Lasten	
010101 Waterdunen	472
010102 Natuur Pakket Westerschelde	11.156
019999 Ambtelijke inzet	293
Totaal Lasten	11.921
Baten	
010102 Natuur Pakket Westerschelde	11.156
Gerealiseerd saldo van baten en lasten	-765
Onttrekkingen	
980199 Bestemmingsreserves-Pr.1	-5.307
Toevoegingen	
980199 Bestemmingsreserves-Pr.1	1.180
Mutaties reserves	4.127
Gerealiseerd resultaat	3.362

Natuurpakket Westerschelde

Omschrijving

Met het programma Natuurpakket Westerschelde maken we 600 hectare estuariene natuur. Dit is getijdennatuur waar eb en vloed zorgt voor een landschap van schorren, krekens, zandplaten en slikken. Provincie Zeeland voert dit programma volgens afspraak met de Rijksoverheid uit. Het doel van het programma is natuurherstel van de Westerschelde.

We werken daarbij aan zaken die zorgen voor natuurherstel en van meerwaarde voor Zeeland zijn:

- Landbouwflankerend beleid (maatregelen gericht op versterking van de agrarische sector).
- De ontwikkeling van het Grenspark Groot Saeftinghe.
- Deelname aan het grensoverschrijdend landschapspark Zwinstreek.
- Realisatie van de panoramatoren met recreatieve voorzieningen in de Hedwigepolder.

Bij de ontwikkeling van (getijden)natuur volgen we meerdere jaren de ontwikkeling van de natuur. We meten dit door diverse (monitorings)onderzoeken.

We houden in de gaten of we ook in andere projecten kansen zien voor het realiseren of verbeteren van buitendijkse natuur.

In uitvoering is het project:

- Zimmerman: in 2024 vindt besluitvorming omtrent de uitvoering plaats.

Risico's

- Wanneer de afgesproken 600 hectare estuariene natuur niet wordt bereikt. Dit is een risico op politiek/bestuurlijk gebied voor het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit en de Provincie.
- Er zijn juridische risico's die de realisatie van projecten in gevaar kunnen brengen. Denk aan het niet krijgen van verlengingen van vergunningen, het niet voldoen aan vergunningsvoorwaarden.
- Er zijn risico's op meningsverschillen tussen betrokkenen, waardoor de realisatie van het programma in gevaar komt.

Genomen besluiten

- Besluit 7 oktober 2005 Voorstel PS invulling Schelde Estuarium.
- Besluit 30 januari 2006 Convenant Rijk en Provincie Natuurpakket Westerschelde.
- Brief van 8 november 2016 over de voortgang van het Natuurpakket Westerschelde aan PS.
- Brief van 7 november 2017 Nota herijking Natuurpakket Westerschelde aan PS.

Doelstelling

Realiseren van ten minste 600 ha estuariene natuur conform de Herijking Natuurpakket Westerschelde

Realiseren van ten minste 600 hectare estuariene natuur conform Herijking Natuurpakket Westerschelde.

- Hertogin Hedwigepolder (350 hectare).
- Uitbreiding Zwin (22 hectare).
- Middengebied Waterdunen (121 hectare) en Perkpolder (35 hectare).
- Buitendijks (5 deelprojecten 130 hectare).
- Landbouwflankerend beleid (subsidie € 8,4 miljoen en grondruilbank € 4,6 miljoen).
- Overige afspraken (Grenspark Groot Saeftinghe, Landschapspark Zwinstreek en de monitoring van de gerealiseerde projecten).

Acties

Invulling geven aan de overige afspraken (landbouwflankerend beleid, grensoverschrijdende samenwerking Landschapspark Zwinstreek, Grenspark)

- Landbouwflankerend beleid: mogelijk maken van grondruilen in vooral Zeeuws-Vlaanderen en beschikbaar stellen van geld voor het afronden van (vernieuwende) projecten in de landbouw.
- Met de provincies West- en Oost-Vlaanderen samenwerken in een parkbureau voor het grensoverschrijdende Landschapspark Zwinstreek.
- Grenspark Groot Saeftinghe: voor het Grenspark is een lijst met uitvoeringsprojecten opgesteld. Die gaan we samen met mensen en organisaties uit de streek uitvoeren. Voorbeelden van deze projecten zijn:
  - Versterk de Scheldekust
  - Mobiele streekwinkel
  - Vernieuwing van de landbouw

Mogelijk maken van recreatief medegebruik in de Hedwigepolder (panoramaheuvel en bijbehorende infrastructuur)

Op de panoramaheuvel wordt gewerkt aan het realiseren van een uitkijktoren (inclusief radarinstallatie voor Rijkswaterstaat) met recreatieve voorzieningen. Daarnaast leggen we de toegangsroutes naar de panoramaheuvel. We verwachten dat de werkzaamheden in 2025/2026 zijn afgerond.

Na afronding van de natuurherstelprojecten inregelen van het beheer en het opvolgen van projecten door middel van monitoring.

- Alle NPW-projecten monitoren we. Jaarlijks stellen we over de ontwikkelingen een rapport op.
- Nazorgmaatregelen bij het Zwin.

Realisatie van het project Zimmerman

Afhankelijk van de afweging naar aanleiding van de uitspraak van de Raad van State, hervatten we de werkzaamheden in 2024. Het gaat dan om het aanleggen van de laatste twee strekdammen. We verwachten dat de werkzaamheden in 2025 zijn afgerond.

Waterdunen

Omschrijving

Het project Waterdunen is een grote gebiedsontwikkeling van ruim 350 hectare ten westen van Breskens. Kustversterking gaat hier samen met verblijfsrecreatie en natuur- en landschapsontwikkeling van hoge kwaliteit. Waterdunen draagt met de getijdennatuur, natuur die onder invloed staat van eb en vloed, bij aan het natuurherstel van de Westerschelde. Het wordt een bijzonder en aantrekkelijk gebied, zowel voor de echte natuurkenners en vogelaars als voor bewoners en toeristen. Door al die bezoekers krijgt de regio een aanzienlijke sociaaleconomische impuls. In 2024 voert de provincie de laatste (monitorings)werkzaamheden in Waterdunen uit. 2024 is het laatste jaar van de nazorgfase.

Vanaf 2013 werken we aan de daadwerkelijke aanleg van Waterdunen. Het grootste gedeelte van de (grond)werkzaamheden heeft plaatsgevonden. In 2019 is de getijdenduiker voor het eerst geopend. De getijdenduiker laat op een beheerste manier water uit de Westerschelde in en uit het gebied stromen. Vanaf 2021 is het natuurgebied toegankelijk voor bezoekers. De grond voor het recreatiepark in Waterdunen is in 2021 overgedragen aan recreatieondernemer Molecaten. In 2022 zijn de natuurgronden overgedragen aan stichting het Zeeuwse Landschap (HZL).

Risico's

Ook in 2024 houden we het risicodossier per drie maanden bij. De risicoanalyses leiden tot een optimalisatie van de beheersmaatregelen. Ze zijn de basis voor het benodigde bedrag voor de post onvoorzien in de Meerjarige budgettraming Waterdunen. De risicoanalyse geeft ook informatie voor de planning. Zo wordt helder wat het effect zal zijn van risico's op de planning. De belangrijkste risico's voor de nazorgfase van het project Waterdunen staan in de budgettraming.

Genomen besluiten

De scope van het project Waterdunen staat in het inrichtingsplan (Gedeputeerde Staten, 2009). Het inrichtingsplan was de basis voor het inpassingsplan dat Provinciale Staten op 1 oktober 2010 vaststelde.

PS besloten daarna op:

- 13 december 2013 de scope van het project bij te stellen in de eerste herziening van het inpassingsplan.
- 4 november 2016 de Grondexploitatie (GREX) 2017 opnieuw op te stellen en vast te stellen. Hierin is de knip tussen uitvoering (GREX) en beheer (provinciale begroting) opgenomen.
- 17 december 2021, na de overdracht van gronden aan Molecaten, de GREX te sluiten en om te zetten in een meerjarige projecttraming Waterdunen.
- 17 december 2021 de realisatiefase in 2022 af te ronden met de overdracht van de natuurgronden aan HZL. De nazorgfase loopt tot eind 2024.

Doelstelling

Een oplossing voor kustveiligheid

Duinen en dijken ter hoogte van Breskens vormen één van de Nederlandse zwakke schakels. Met de gekozen manier van kustversterking is de veiligheid voor 200 jaar gegarandeerd. Deze doelstelling is vastgesteld binnen het landelijke project Zwakke Schakels. De kustversterking bij Waterdunen is onderdeel van dit landelijk project. Inzichten over klimaatontwikkeling wijzigen. Het is de vraag of deze stelling - veiligheid voor 200 jaar - ook in de toekomst houdbaar blijft.

Doelstelling

Een voor recreanten uiterst aantrekkelijk gebied

Door de combinatie van kustversterking, (recreatie) natuurontwikkeling en hoogwaardige verblijfsrecreatie ontstaat een voor recreanten uiterst aantrekkelijk gebied. Aantrekkelijk voor de echte natuurkenners en vogelaars als voor bewoners en toeristen. Dit zal leiden tot seizoenverlenging en een aanzienlijke sociaaleconomische impuls voor de regio.

Acties

Afronding en nazorg van het project

Het afmaken van (monitorings)werkzaamheden in Waterdunen en de evaluatie van het project Waterdunen.

Doelstelling

Natuurherstel van de Westerschelde

Waterdunen is een nieuw groot slikken- en schorrengebied. Hiermee draagt Waterdunen bij aan het met België afgesproken natuurherstel van de Westerschelde.

Acties

Getijdenduiker volledig operationeel

Met het Waterschap Scheldestromen worden aanpassingen aan de getijdenduiker doorgevoerd.

Zanddijk

Omschrijving

De Zanddijk-Molendijk (N673) is de belangrijkste toegangsweg van en naar Yerseke en de bedrijventerreinen. De weg is onveilig: smal en onvoldoende geschikt voor de huidige verkeersdruk. De N673 is een gebiedsontsluitingsweg. Dat wil zeggen één rijstrook per rijrichting en er geldt 80km/u. De weg is van groot belang voor de ontsluiting van Yerseke en de (groeierende) bedrijvigheid daar. Provincie Zeeland wil daarom dit oplossen en de verkeersveiligheid en doorstroming verbeteren.

Onveilige, drukke weg

De N673 is niet ingericht volgens de ontwerprichtlijnen Basiskennmerken Wegontwerp van het CROW. De weg en berm zijn te smal, bochten zijn te krap en op delen is sprake van een te steil talud. In september 2019 is daarom een maximumsnelheid van 60 km/h ingevoerd. Op de N673 Zanddijk-Molendijk hebben sinds 2008 in totaal 72 ongevallen plaatsgevonden.

De N673 is ook een drukke weg. Per dag passeren ruim 9.500 motorvoertuigen de Zanddijk volgens de verkeersstromenkaart 2018. Waaronder ruim 1.400 vrachtwagens (ongeveer 15%). Volgens de verkeersprognose neemt het verkeer tot 2030 toe tot 12.000 motorvoertuigen per dag. Dit komt vooral door de verdere uitbreiding van de bedrijventerreinen.

Verder is de N673 niet overal meer in goede staat. Op diverse plekken zitten er scheuren in het wegdek en in de fundering. Dit leidt tot hoge onderhoudskosten.

Gedeputeerde Staten hebben daarom in 2017 de N673 in de top drie geplaatst van Zeeuwse wegen die met voorrang moeten worden opgeknapt. Doel is de veiligheid, bereikbaarheid en onderhoudssituatie van de weg te verbeteren.

Voortgang algemeen

Eind juni 2023 is de project BV opgericht. De Zanddijk BV gaat in opdracht van de provincie Zeeland in 2024 verder voorbereiden en (laten) uitvoeren van de reconstructie van de N673 met aansluitende wegen en rotondes en bijbehorende werken. De Zanddijk BV* is zelf verantwoordelijk voor de inrichting van hun projectorganisatie. Binnen de provincie is een accountteam ingericht, gericht op de advisering ten aanzien van OGON-gesprekken, aandeelhoudersvergaderingen en het aanbieden van stukken aan GS en PS.

Het tijdsplan voor de realisatie van de Zanddijk ziet er als volgt uit:

- Definitiefase: oktober 2020 - 22 juli 2022 (gereed).
- Ontwerpfase (incl. kredietaanvraag): oktober 2020 - 16 december 2022.
- Voorbereidingsfase: december 2022 – augustus 2025 (zonder bezwaar- en of beroepsprocedures).
- Realisatiefase: september 2025 – oktober 2027.
- Nazorgfase: oktober 2027 – december 2027.

* zie paragraaf *Verbonden partijen*

Risico's

De belangrijkste risico's van de project BV tijdens de voorbereidings- en uitvoeringsfase zijn onder andere:

1. De bodemgesteldheid is anders dan verwacht. Geohydrologisch onderzoek (effecten op het grond- en oppervlaktewater) is uitgevoerd. Aanvullend bodemonderzoek wordt tijdens de voorbereidingsfase uitgevoerd.
2. Bezwaren op bestemmingsplan/omgevingsplan en vergunningen.
Beheersmaatregelen: Omgeving is zoveel mogelijk betrokken bij de totstandkoming van het ontwerp.
3. Bij de aanbesteding komen hogere inschrijvingen binnen dan geraamd bij de kredietaanvraag.

Met deze risico's is rekening gehouden in de projectraming. Het risico van de bandbreedte van 15% in de raming is een provinciaal risico en is meegenomen in het provinciale weerstandsvermogen.

Genomen besluiten

GS

- GS hebben op 27 september 2017 plan voor uitvoering van een eerste fase volgens tracé 3c vastgesteld.
- In 2018 hebben GS besloten fase 1 vooralsnog niet uit te voeren en eerst een verdiepende studie uit te voeren naar de mogelijkheden van een totaaloplossing.
- De eindrapportage van deze verdiepingsstudie is door GS op 21 mei 2019 vastgesteld.
- In september 2019 hebben GS besloten om nog geen voorkeur alternatief vast te stellen maar eerst in overleg te gaan met het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat over cofinanciering door het rijk.
- Op 3 december 2019 hebben GS besloten dat alternatief Bruin het voorgenomen voorkeursalternatief is en te starten met een informele inspraakprocedure.
- Op 9 juni 2020 hebben GS besloten om aan PS een Startnotitie voor het tracé Roze-Zwart aan te bieden.
- Op 14 juni 2022, hebben GS het projectplan vastgesteld en aangeboden aan de Staten.
- Op 8 november 2022 hebben GS het Definitieve Ontwerp, inclusief Kredietaanvraag aangeboden aan PS.
- Op 24 januari 2023 hebben GS de wensen- en bedenkingprocedure gestart, middels een brief aan PS.
- Op 23 juni 2023 is de Zanddijk BV opgericht.

PS

- Beschikbaarstelling voorbereidingskrediet van € 1,1 mln. (PS 10-11-17 € 800.000 en PS 8-6-18 aanvulling met € 300.000).
- PS hebben op 3 juli 2020 een extra Commissie Economie gehouden, om met belanghebbenden in gesprek te gaan.
- Op 6 november 2020 hebben PS de startnotitie Zanddijk vastgesteld.
- Op 5 februari 2021 hebben Provinciale Staten een voorbereidingskrediet van € 8 miljoen beschikbaar gesteld voor de aankoop van grond en panden.
- Op 22 juli 2022 hebben PS besloten over te gaan naar de Ontwerpfase.
- Op 16 december 2022 hebben PS ingestemd met de afronding van de definitie- en ontwerpfase van het project N673 Zanddijk-Molendijk en de start van de voorbereidingsfase middels goedkeuring van het eindfase document definitie- en ontwerpfase N673 Zanddijk-Molendijk inclusief de daarin opgenomen scope, looptijd en beheersaspecten (inclusief financiën) van het project.
- Op 28 maart 2023 hebben PS hun Wensen en Bedenkingenbrief aan GS vastgesteld

Doelstelling

De verkeersveiligheid is verbeterd, de bereikbaarheid van Yerseke is vergroot en er is minder onderhoud nodig voor de N673.

Doelstelling

Samenwerkingsmogelijkheden zijn benut, de zogenaamde meekoppelkansen, ter verbetering van de spoorveiligheid en de behartiging van de belangen van de omgeving.

Traverse Kapellebrug

Omschrijving

De Provinciale weg N290 is een gebiedsontsluitingsweg in Oost Zeeuws-Vlaanderen. Een gebiedsontsluitingsweg is een weg die de schakel vormt tussen woongebied en een hoofdweg. De N290 sluit aan op de N61 en N62 ten zuiden van Terneuzen. De weg leidt via Zaamslag en Hulst naar de Nederlands-Belgische grens bij Kapellebrug. Het project is het deel van de N290 door Kapellebrug en heet de Gentsevaart. De Gentsevaart gaat door de bebouwde kom en noemen we daarom ook wel de Traverse Kapellebrug. De weg zit constructief aan het einde van de levensduur en pakken we daarom volledig aan. Er komt een nieuwe weg op de bestaande plek. We maken hierbij meteen gebruik van de mogelijkheid om de weg binnen de bebouwde kom van Kapellebrug opnieuw in te richten. De Gentsevaart is een drukke weg door Kapellebrug met veel woningen en bedrijven langs beide kanten. Door de verkeersdrukke en het vrachtverkeer, ervaren omwonenden regelmatig hinder. Er ontstaan ook onveilige situaties voor fietsers en voetgangers. Met een nieuw ontwerp van de weg verbeteren we de verkeersveiligheid en beperken we de hinder zonder dat dit ten koste gaat van de doorstroming. Bovendien zullen deze verbeteringen een positieve bijdrage leveren aan de leefbaarheid in het dorp.

De kern van het project bestaat uit de volgende onderdelen:

- Aanleg fiets- en voetpaden aan beide kanten van de weg.
- Aanleg van een nieuwe rotonde bij de aansluiting Molenstraat.
- Aanleg verkeerseilanden voor veiligere oversteekplaatsen.
- Aanleg overige snelheidsbeperkende maatregelen.
- Verbeteren van de aansluitingen met de Roskamstraat en Brouwerijstraat.
- Vernieuwing van het gemeentelijk riool.

Voortgang algemeen

Het definitief ontwerp is opgesteld en goedgekeurd door Provinciale Staten. De voorbereidingsfase ronden we af zodat in 2024 de realisatiefase van het project kan starten. Deze realisatiefase loopt door tot in 2025 waarin de aanbesteding en daadwerkelijke uitvoering van de reconstructie centraal staat.

Risico's

Het beheersen van de risico's doen we door regelmatig risicoanalyses uit te voeren. De risico's actualiseren we minimaal iedere drie maanden. Hierbij behoren ook de beheersmaatregelen. We doen dit tijdens een bijeenkomst met het projectteam, als het nodig is met aanvullende expertise. Per beheersmaatregel is er een actiehouders. Het projectteam bewaakt de voortgang. We richten ons vooral op het beheersen van de risico's met de grootste (financiële) gevolgen.

De grootste risico's zijn momenteel de stijgende marktprijzen, de grondverwerving, de omleidingsroutes en de vergunningprocedure. Een project is steeds in beweging. Onzekerheden kunnen afnemen, maar er kunnen nog altijd risico's optreden die gevolgen hebben voor de planning en de verschillende fases.

Genomen besluiten

Provinciale Staten stelden in mei 2020 de voorjaarsnota 2020 vast. Daarnaast benoemden Provinciale Staten het project N290 Traverse Kapellebrug als groot project. Er is een investeringskrediet beschikbaar gesteld van €5.600.000

Provinciale Staten stemden op 23 juli 2021 in met de startnotitie "Reconstructie N290 Traverse Kapellebrug". Daarnaast ook met het tegelijk doorlopen van zowel de definitiefase als de ontwerpfase.

Gedeputeerde Staten informeerden Provinciale Staten op 11 maart 2022 (in commissie Economie) dat we geen fietstunnel opnemen in het definitief ontwerp. Dit naar aanleiding van een onderzoek naar de mogelijkheden voor de aanleg van een fietstunnel.

Op 20 mei 2022 keurden Provinciale Staten het definitief ontwerp N290 Traverse Kapellebrug goed. Provinciale Staten stemden in met de afronding van de definitief- en ontwerpfase van het project.

Daarnaast ook met de start van de voorbereidingsfase. Provinciale Staten hebben het eindfasedocument “definitie- en ontwerpfase N290 Traverse Kapellebrug” goedgekeurd, inclusief de scope, looptijd en beheersaspecten die zijn opgenomen in het Projectplan N290 Traverse Kapellebrug.

Doelstelling

Doelstelling reconstructie Kapellebrug

Herinrichting van de Traverse Kapellebrug en daarbij zorgen voor meer ruimte voor fietsers en voetgangers. Daarnaast het verkeer aanmoedigen om zich aan de maximumsnelheid te houden waardoor de verkeersveiligheid en leefbaarheid verbeteren.

Acties

Ondertekening Samenwerkingsovereenkomst met gemeente Hulst

Vernieuwen en verleggen kabels en leidingen door DNWG

Aanbesteding en gunning van de reconstructie van de Gentsevaart en de werkzaamheden aan het riool

Verkrijgen van een onherroepelijke omgevingsvergunning

Samen met aannemer de omgeving informeren over de start van de werkzaamheden

Starten door de aannemer met de reconstructie

1-2 Strategische opgave

Landelijk Gebied en Stikstof

Omschrijving

Door verbrandingsmotoren, industrie en uit landbouw komen stikstofverbindingen vrij. Deze verbindingen, NH₃ en NO_x, komen direct ofwel via neerslag terug in onze omgeving. Dit is niet alleen schadelijk voor onze gezondheid, het zorgt in natuurgebieden voor een toename van vegetatie die van een voedselrijke omgeving houden, ten koste van vegetatie die daar juist niet van houdt. Op haar beurt heeft dit weer gevolgen voor het voorkomen van andere soorten planten en dieren. Daardoor ontstaat uiteindelijk een afname van de biodiversiteit. Dit is op termijn ook schadelijk voor de economie. Landbouw en recreatie zijn namelijk gebaat bij een goede biodiversiteit.

Na het vernietigen van de Programmatische Aanpak Stikstof (PAS) in 2019 is samen met het Rijk en de andere provincies gestart met een nieuwe aanpak voor de opgave stikstof. Provincie Zeeland geeft daarnaast ook haar eigen invulling: De strategische aanpak stikstof. Hierin werken we via drie actielijnen aan een goede staat van de Zeeuwse natuur:

1. Vermindering stikstofdepositie.
2. Versterken van de natuur.
3. Informatie, communicatie en vergunningverlening.

In 2022 heeft het Rijk zowel de Wet Stikstofreductie en Natuurverbetering (hierna: WSN), als de startnotitie Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG) vastgesteld. De Zeeuwse aanpak is hier niet strijdig mee. Een verplichting uit de WSN is het opstellen van een gebiedsprogramma gericht op hoofdzakelijk stikstofreductie en natuurverbetering. Het NPLG heeft de invulling van dit gebiedsprogramma verbreed met water- en klimaatdoelen. Het concept Zeeuws Gebiedsprogramma is op 11 juli 2023 vastgesteld en aangeboden aan de Minister. In 2024 zal het definitief worden vastgesteld nadat het door het Rijk is getoetst en door PS is behandeld. In 2024 zal begonnen worden met de uitvoering van de maatregelen uit het gebiedsprogramma.

Ambitie

Provincie Zeeland heeft in de strategische aanpak stikstof de volgende doelen centraal gesteld:

- Korte termijn (2020-2022): stikstofruimte vrij maken.
- Korte termijn (2020-2022): een systeem ontwikkelen waarmee vergunningen kunnen worden verleend voor nationale en regionale projecten die passen bij Zeeland.
- Lange termijn (2020-2050): zoveel mogelijk behalen van een goede ecologische toestand van onze natuur, door het toewerken naar een goede staat van instandhouding van de Natura2000 gebieden in 2050.

Dit doen we via een middellange termijn (2020-2030) en tussendoelen. De aanpak per gebied kost meerdere jaren en draagt bij aan meerdere doelen:

1. Het bereiken van een duidelijke daling van de stikstofdepositie, om de kwaliteit van stikstofgevoelige Natura2000-gebieden te versterken.
2. Het verlagen van de stikstof neerslag om ruimte te maken om vergunningen te kunnen verlenen.

Deze doelen hebben een plek gekregen in het concept gebiedsprogramma. Hierin zijn de doelen verbreed met water-, natuur- en klimaatdoelen. Het gebiedsprogramma zal begin 2024 definitief vastgesteld worden en is daarmee ook de basis voor een aanvraag voor financiering uit het transitiefonds. Hiermee wordt beoogd in 2024 uitvoering te gaan geven aan deze opgaven.

Inzet

De inzet voor 2024 en verder is opgenomen in het gebiedsprogramma. Het concept daarvan is op 11 juli 2023 vastgesteld door GS. In het eerste kwartaal van 2024 zal het programma definitief worden vastgesteld. De basisinzet is gebaseerd op de strategische aanpak stikstof: verbeteren van de natuur, reduceren van stikstof en het monitoren daarvan. In het gebiedsprogramma zijn 5 maatregelenpakketten opgenomen:

1. Akkerbouw (inclusief zoet water)
2. Veeteelt
3. Water
4. Natuur
5. Overig (zoals recreatie en industrie)

Binnen de maatregelpakketten zijn 20 koplopermaatregelen aangegeven, maatregelen waarmee in 2024 gestart kan worden met de uitvoering. Met het uitvoeren van deze maatregelen pakketten wordt beoogd bij te dragen aan de landelijke omgevingswaarde, die in de Wet Natuurbescherming is opgenomen. Op basis daarvan moet in 2035 74% van de stikstofgevoelige natuur aan de Kritische Depositie Waarde (KDW) voldoen. Het is nog niet volledig bekend tot welk doelbereik de opgenomen maatregelen gaan komen. Hier wordt in het najaar van 2023 en in 2024 aan gewerkt. Dit hangt mede af van de vraag of, en hoeveel financiering het Rijk biedt. In ieder geval zullen de Zeeuwse duingebieden niet aan de KDW gaan voldoen. Hiervoor is veel inzet van het Rijk nodig. Zij is verantwoordelijk voor de bronnen buitenland, scheepvaart en de meetcorrectie. In 2024 zal daarom ook ingezet worden op het blijven benadrukken en verstevigen van de lobby naar het Rijk om hier werk van te maken.

2024 zal in het teken staan van omschakelen naar uitvoering. Met het gebiedsprogramma is een aanvraag voor het transitiefonds landelijk gebied gemoeid van 1,7 miljard euro. Hoewel pas in de loop van 2024 bekend zal zijn hoeveel hiervan toegekend wordt, zal er stevig ingezet moeten worden op het klaarmaken van een uitvoeringsorganisatie.

Proces

In de voorjaarsnota 2020 is stikstof als opgave benoemd. Kern van de opgave is dat deze alleen kan slagen als alle sectoren bijdragen aan de oplossing. Daarom vormen alle betrokken partijen samen een bestuurlijk overleg stikstof Zeeland. Ook zitten alle partijen in een externe werkgroep, en per gebiedsgerichte aanpak zijn de direct belanghebbenden vertegenwoordigd. Deze aanpak is nog belangrijker geworden sinds de start van het NPLG en de koppeling van stikstof aan andere opgaven in het landelijk gebied.

Op 10 juli 2020 hebben PS de strategische aanpak stikstof vastgesteld. De aanpak stikstof is continu in ontwikkeling, onder andere door landelijke ontwikkelingen. Na de opname van de aanpak van de regering in het coalitieakkoord heeft de commissie Remkes adviezen uitgebracht, gevolgd door de WSN en het NPLG in 2022. Het verschijnen van de startnotitie NPLG heeft tot veel onrust geleid. (Wederom) is dhr. Remkes gevraagd hierover met alle betrokkenen in gesprek te gaan. Op basis daarvan is afgelopen maanden gewerkt aan een landbouwakkoord en zijn de scherpe randen van de startnotitie NPLG eraf gehaald. Het landbouwakkoord is echter niet afgerond bij het verschijnen van het concept gebiedsprogramma.

Dit heeft direct effect op de Zeeuwse aanpak, en de provincie Zeeland is in grote mate afhankelijk van de landelijke ontwikkelingen. In het proces is daarom zowel de relatie met externe partijen als met PS van groot belang. De strategische aanpak kan tussentijds dan ook worden aangevuld. In de tweede helft van 2023 is het concept gebiedsprogramma beoordeeld door de minister van natuur en stikstof, de ecologische autoriteit en een consortium van kennis instituten. Daarnaast is het programma in de commissie Strategische Opgaven en in PS behandeld voor wensen en bedenkingen. Deze sporen moeten leiden tot het vaststellen van een definitief gebiedsprogramma in het eerste kwartaal van 2024.

Binnen de organisatie zijn er sterke relaties met programma's, opgaven en afdelingen. Met name de relatie met Natuur, platteland en landbouw en met vergunningverlening is van groot belang. In 2023 is gestart met het onderzoeken hoe de interne organisatie, met name met het oog op de uitvoering van het gebiedsprogramma, moet worden herzien. De opgave heeft tot doel om maatregelen op te starten en uit te werken, waarna de uitvoering op een andere plek moet plaats gaan vinden. In 2023 en 2024 moet dit verder vorm krijgen zodat de maatregelen uit het gebiedsprogramma en de daarvoor bestemde middelen uit het transitiefonds, wanneer die beschikbaar komen, zo snel mogelijk kunnen worden uitgevoerd.

Dit proces naar uitvoering is van groot belang. Een financiële claim van 1,7 miljard vraagt een grote inzet van de organisatie, bestuur en van externe partijen. De bestaande structuur kan hiervoor gebruikt worden, maar zal geïntensiveerd worden.

Te behalen resultaten 2024

In 2024 blijven we inzetten op de pijlers uit de Zeeuwse aanpak stikstof, en herijken we die op basis van het NPLG en de WSN. In 2024 zal daarom het definitieve gebiedsprogramma moeten worden vastgesteld.

In juli 2023 is het concept gebiedsprogramma vastgesteld. In het najaar van 2023 is deze beoordeeld door de Ecologische Autoriteit, een consortium van kennisinstellingen en door de minister van Natuur en Stikstof. Provinciale staten hebben hun wensen en bedenkingen kunnen uiten. Dit alles bij elkaar is input om in het eerste kwartaal van 2024 het gebiedsprogramma definitief vast te stellen. Hierin staan maatregelenpakketten die ervoor moeten zorgen dat de opgaven in het landelijk gebied aangepakt worden.

Vermindering stikstofdepositie: In 2024 wordt begonnen met het uitvoeren van de maatregelenpakketten uit het gebiedsprogramma. Omdat deze nog beoordeeld moeten worden, is het niet met zekerheid te zeggen welke maatregelen uitgevoerd kunnen worden. Duidelijk is wel dat in 2023 een aantal vrijwillige opkoopregelingen van start zijn gegaan. Dit zijn de Landelijke Beëindigingsregeling Veehouderijen Plus (LBV+), de gewone LBV en wellicht de tweede fase van de Maatregel Gerichte Opkoop (MGA-B). Dit zijn landelijke maatregelen waar de provincie (mede) uitvoering aan geeft. Vrijwillige stoppers die niet in deze regelingen vallen worden ook geprobeerd te helpen stoppen via het gebiedsprogramma. Naast vermindering van neerslag uit de agrarische sector zetten we in 2024 in op het invullen van andere maatregelen zoals het maken van maatwerkafspraken in de industrie, het verbeteren van de zoet water voorziening zodat minder mest hoeft te worden gebruikt, het mogelijk elektrificeren van de fastferry en het omschakelen naar andere teelten. Naast het nemen van bronmaatregelen blijven we inzetten op het reduceren van stikstofdepositie uit het buitenland. Hiervoor werken we samen met Brabant en Limburg aan een kader voor vergunningverlening en met het Rijk in een buitenlandstrategie. Binnen deze strategie is op initiatief van ons gestart met een pilot zeescheepvaart.

Het verbeteren van natuur gebeurt in 2024 via het programma natuur en via het gericht aanpakken van de gebieden. Het NPLG vraagt verbreding van deze gebiedsaanpak. Andere urgente opgaven in het landelijk gebied, zoals zoet water, waterkwaliteit, verdroging en dergelijke, worden in samenhang met stikstof aangepakt. In 2024 wordt voor de Kop van Schouwen en de Manteling van Walcheren deze aanpak verder uitgewerkt. In de gebiedsgerichte aanpak komen het programma natuur en de maatregelen om stikstof neerslag te verminderen samen en worden andere opgaven die er spelen in samenhang opgepakt. Buiten N2000 gebieden wordt in 2024 bop basis van het gebiedsprogramma bekeken hoe maatregelen uitgevoerd kunnen worden.

Om de resultaten te bereiken is de derde pijler, monitoring, van groot belang. Het in 2021 opgezette dataportaal is in de afgelopen jaren verder doorontwikkeld en breder beschikbaar gesteld. Hierin komen metingen, modellen en andere stikstofgegevens samen. In 2024 gaat dataverzameling, onder andere via satelliet metingen verder. Dit is de basis voor de inhoud van het gebiedsprogramma.

Tot slot gaat de Provincie Zeeland in 2024 door met vergunningverlening. Dit is echter wel steeds ingewikkelder en minder betrouwbaar geworden. In 2022 en 2023 zijn door rechters nieuwe uitspraken gedaan, waardoor vergunningverlening steeds ingewikkelder is geworden. Een tweetal belangrijke punten in vergunningverlening zullen zijn het legaal maken van de PAS melders en het opzetten van de stikstofdepositie bank. Voor het legaliseren van de PAS melders is het noodzakelijk dat er ruimte vrijgemaakt wordt. Op dit moment kan dat alleen via opkoop van veehouderijen, waarvoor mogelijk extra middelen vanuit het rijk beschikbaar komen. Het gebrek aan veehouderijen maakt dat dit in Zeeland langzaam verloopt.

Wat mag het kosten?

Bedragen x €1.000

Exploitatie	Begroting 2024
Lasten	
010206 Stikstof	2.498
Gerealiseerd resultaat	-2.498

2 Programma Woonplaats Zeeland

Inleiding en ontwikkelingen

Het samenspel tussen water en land geeft Zeeland een unieke ligging en een bijzondere omgeving om te wonen, te werken en te recreëren. Deze unieke ligging in een veilige, economisch aantrekkelijke en ecologisch gezonde delta is ons Zeeuwse kapitaal. In Zeeland bepalen water, landbouw, wonen, natuur, industrie en recreatie de kwaliteit van de leefomgeving. Als we die kwaliteit willen behouden, dan moeten we ons steeds afvragen: wat mag waar wel en waar niet, hoe beïnvloedt dat elkaar over en weer, wat zijn de effecten op milieu, landschap, economie op korte en langere termijn. De doelen en de ambities voor de lange termijn zijn opgenomen in de omgevingsvisie, en dit vormt het belangrijke beleidskader.

In dit hoofdstuk zijn een aantal opgaven samengebracht die gericht zijn op het behouden en het versterken van de kwaliteit van de leefomgeving. Het betreft de opgaven ten aanzien van ruimte (wonen, bedrijventerreinen, law delta), recreatie en toerisme, milieu en deltawateren.

Speerpunten

De speerpunten voor de verschillende deelprogramma's zijn:

Deltawateren

- Bijdragen aan vervolg gebiedsagenda Zuidwestelijke Delta 2050;
- Zoetwaterbeschikbaarheid Zuidwestelijke Delta (in relatie tot Zeeuws Deltaplan zoet water);
- Kennisprogramma zeespiegelstijging in relatie tot herijking Voorkeurstrategie Zuidwestelijke Delta in 2026.

Milieu

- Robuustheid omgevingsdiensten in relatie tot commissie Van Aartsen.
- Schone Luchtakkoord
- PFAS
- Varend Ontgassen

Omgevingswet

- Van start met de Omgevingstafels

Wonen en bedrijventerreinen

- Realiseren ambities en doelen Woonagenda en Woondeal met gemeenten, rijk en marktpartijen.
- Uitvoeren subsidieregelingen Toekomstbestendige bedrijventerreinen en subsidieregelingen wonen.

Recreatie en Toerisme

- Met partners de ambities Bewuste Bestemming 2030 realiseren.

Beleidskader

- [Omgevingsvisie 2021](#)
- [Verordening kwaliteit vergunningverlening, toezicht en handhaving omgevingsrecht Zeeland 2016](#)
- [Milieuprogramma 2023-2027](#)
- [VTH Programma Schoon, gezond en veilig Zeeland \(operationeel beleid Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving\) 2021](#)
- [Deltaprogramma](#)
- [Voorkeursstrategie Zuidwestelijke Delta](#)

- [Natura 2000 beheerplannen \(voor de afzonderlijke Deltawateren\)](#)
- [Zwemwaterrichtlijn](#)
- [Kaderrichtlijn Water](#)
- [Europese Richtlijn Overstromingsrisico's](#)
- [Toekomstbeeld Bestemming Zeeland 2030](#)

Reguliere taken

Milieu

- Vergunningverlening, toezicht en handhaving bij bedrijven en activiteiten, waarvoor de Provincie bevoegd gezag is en taken die daarmee samenhangen;
- Accounthouderschap van de RUD Zeeland en de DCMR;
- Interbestuurlijk toezicht Omgevingsrecht;
- Nazorg gesloten stortplaatsen;
- Coördinatie uitvoering VTH taken binnen Zeeland.

Ruimtelijke kwaliteit

- Overleg over ruimtelijke plannen met betrokken bestuursorganen;
- Toezicht op huisvesting statushouders.

Water

- Beheer grondwatermeetnet;
- Aanwijzen zwemlocaties;
- Bescherming grond- en oppervlaktewater.

Deltawateren

De Deltawateren zijn voor Zeeland vanuit ecologisch, ruimtelijk, recreatief en economisch oogpunt van grote waarde. Ze bepalen in belangrijke mate de kwaliteit van onze leefomgeving, nu en in de toekomst. Het borgen van deze kwaliteit vraagt om passende antwoorden op de uitdagingen voor de komende decennia. Binnen de geldende (wettelijke) kaders gaat het daarbij om een afgewogen aanpak van thema's als waterkwaliteit, ecologie en regionale economie in combinatie met noodzakelijke aanpassingen op het vlak van waterveiligheid, zeespiegelstijging en een verder toenemende verzilting. Een aanpak waarbij we als Provincie Zeeland samenwerken met onze partners binnen het Gebiedsoverleg Zuidwestelijke Delta om ons doel van een ecologisch gezonde, veilige en economisch aantrekkelijke delta te kunnen realiseren.

Maatschappelijk effect Deltawateren

Ontwikkelingen in de Zuidwestelijke delta vragen om een voortdurende afweging van belangen op het vlak van ecologie, economie en veiligheid. In overleg met onze partners werken we aan het voorbereiden en realiseren van breed gedragen oplossingen voor nu en in de toekomst.

Doelstelling

Deltawateren

De ambitie van de Zuidwestelijke Delta is om in 2050 de eerste klimaatrobuuste delta ter wereld te zijn. Dit betekent dat in 2050 voor de hele delta is uitgedacht, uitgewerkt en in gang gezet wat nodig is om voorbereid te zijn op de gevolgen van klimaatverandering.

Concreet gaat het daarbij om:

- Het realiseren van een gezond ecologisch systeem.
- Het verder versterken van de (water)veiligheid.
- De zorg voor voldoende zoet water.

- Het stimuleren van de economische vitaliteit.

Acties

Bevorderen kennisuitwisseling, communicatie en samenwerking door actieve bijdrage aan en in het gebiedsoverleg Zuidwestelijke Delta
Actie wordt gecontinueerd in 2024.

Herbezinning op inzet gebiedspartijen voor Volkerak-Zoommeer naar aanleiding van gewijzigde rijksinzet

Eind 2023/begin 2024 neemt het gebiedsoverleg Zuidwestelijke delta een besluit over het te volgen (gebieds)proces om te komen tot een kwaliteitsimpuls voor het Volkerak-Zoommeer.

Leveren actieve bijdrage aan de verdere planvorming voor het Grevelingenmeer

Actie wordt in 2024 gecontinueerd

Uitgevoerde studie Lange Termijn Perspectief Natuur Westerschelde doorvertalen

Binnen het proces langetermijnperspectief Natuur met regionale stakeholders een ecologisch streefbeeld opstellen voor het estuarium en daar bijbehorende maatregelen voor uitwerken.

Uitvoeren uitvoeringsprogramma Oosterscheldevisie

De activiteiten ten aanzien van het uitvoeringsprogramma Oosterscheldevisie worden in 2024 afgerond. De voorbereiding van projecten (zoals de suppletie van de Galgeplaat) worden gecontinueerd.

Voorbereiden suppletie Galgenplaat door inzet op verwerven van een EU-cofinancieringsbijdrage voor de uitvoering

Actie wordt gecontinueerd in 2024.

Doelstelling

Water en Bodem met kwaliteit

Een duurzaam bodemgebruik en goede kwaliteit van grond- en oppervlaktewater, afgestemde waterpeilen en functies in een systeem dat voldoet aan normering en duurzame bescherming tegen overstromingen zoals aangegeven in de Europese Kaderrichtlijn Water en de Europese Richtlijn Overstromingsrisico's.

Een aantal reguliere taken op het vlak van water(beheer) wordt structureel uitgevoerd. De provincie draagt samen met andere overheden (waterschap, gemeenten, Evides, Rijk) bij aan het behoud en waar mogelijk verbetering van de waterkwaliteit in grond- en oppervlaktewater, drinkwater en zwemwater.

Actualiteit:

Het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG) is een beleidsprogramma onder de Nationale Omgevingsvisie dat de gebiedsgerichte opgaven en maatregelen voor natuur, stikstof, landbouw, water, bodem en klimaat omvat. Aan de vertaling hiervan wordt gewerkt, waarbij tevens richtinggevend keuzes gemaakt dienen te worden op basis van het ingezette beleid om water en bodem als sturende principe te hanteren.

Acties

Aanwijzen en bewaken beschermingsgebieden drinkwaterwinningen

Subdoel: Voldoen aan de Europese Kaderrichtlijn Water en de Europese Richtlijn Overstromingsrisico's

In de Omgevingsverordening is de bescherming van grondwaterbeschermingsgebieden vastgelegd; de toestand wordt gevolgd via monitoring.

Aanwijzen zwemlocaties en toezien op veilige en hygiënische omstandigheden in samenwerking met waterbeheerder en RUD

Subdoel: Voldoen aan de Omgevingswet en de Europese Zwemwaterrichtlijn.

Jaarlijks worden de zwemwaterlocaties aangewezen door de provincie en door de RUD gecontroleerd op veilige en hygiënische omstandigheden. Rijkswaterstaat en het waterschap voeren de benodigde monitoring van de zwemwaterkwaliteit uit.

Bevorderen van een goed en efficiënt functionerende waterketen

Subdoel: Voldoen aan de Europese Kaderrichtlijn Water en de Europese Richtlijn Overstromingsrisico's

Waterschap Scheldestromen, Zeeuwse gemeenten en Evides waterbedrijf werken samen onder het Convenant Samenwerking Afvalwaterketen Zeeland (SAZ+). De provincie ondersteunt deze samenwerking.

Monitoren van de uitvoering van het Waterschapsbeheerprogramma en het analyseren van de voortgang via de jaarlijkse voortgangsrapportages overeenkomstig de voor waterkwaliteit geformuleerde doelstellingen in het provinciaal waterprogramma.

Toelichting:

Om de doelstellingen te bereiken zijn in het Waterschapsbeheerprogramma diverse acties opgenomen, zoals vermindering van emissies van een aantal rioolwaterzuiveringsinstallaties, aanleg van natuurvriendelijke oevers en vispassages. In het kader van onze toezichhoudende rol spreken we het waterschap aan op de benodigde voortgang en de te leveren inzet.

Monitoren van de uitvoering van het Waterschapsbeheerprogramma en het analyseren van de voortgang via de jaarlijkse voortgangsrapportages overeenkomstig de voor waterkwantiteit geformuleerde doelstellingen in de Omgevingsverordening Zeeland.

Toelichting: De Omgevingsverordening bevat instructieregels richting het Waterschap over o.a. de peilbesluiten, normering wateroverlast en de bescherming van grondwater. Het waterschap vertaalt deze regels in het Waterschapsbeheerprogramma en de Waterschapsverordening.

Zoeken naar synergie mogelijkheden voor realisatie waterdoelen met provinciale opgaven.

Subdoel 1: Voldoen aan de Europese Kaderrichtlijn Water door combineren van water-, bodem- en natuurdoelen bij voorgenomen (water)maatregelen.

Subdoel 2: Inventariseren en inzichtelijk maken van bronnen van probleemstoffen door samenwerking.

Toelichting 1: Water raakt aan veel beleidsvelden. Voor realisatie van de wateropgaven wordt daarom nadrukkelijk gekeken naar synergiemogelijkheden met opgaven vanuit bodem, stikstof, klimaat en natuur. Zo is bij de invulling van het (concept-) Gebiedsprogramma Zeeland ingezet op koppeling van de wateropgave aan o.a. zoetwaterbeschikbaarheid en groenblauwe dooradering.

Toelichting 2: Provincie Zeeland (PZ), Waterschap Scheldestromen (WS) en Rijkswaterstaat Zee en Delta (RWS ZD) werken samen op het gebied van waterkwaliteit. Het gaat daarbij om het inzichtelijk

maken van (bronnen van) probleemstoffen en de mogelijke aanpak daarvan en de vraag hoe bewustwording bevordert en handelingsperspectief geboden kan worden. Het ultieme doel is schoon water in Zeeland.

Kwaliteitskust: recreatie, toerisme en vrijetijd

De uitdagingen voor recreatie en toerisme in Zeeland zijn groot. De recreatiedrukke op enkele plekken, de noodzaak voor verduurzaming, klimaatadaptatie en de krapte op de arbeidsmarkt. Deze uitdagingen vormen de basis van het Zeeuwse ambitiesdocument Bestemming Zeeland 2030. Ons doel is om 'te zorgen voor een vrijetijdssector die in balans met de samenleving en de omgeving bloeit'. Met onze Zeeuwse partners werken we samen aan de uitvoering van de actie-agenda Bestemming Zeeland 2030.

We streven daarbij naar een vrijetijdssector met gezonde exploitatie- en investeringsmogelijkheden die ook een positieve bijdrage levert aan de omgeving en de samenleving. Bijvoorbeeld door verantwoord gebruik van het landschap en een duurzame, circulaire bedrijfsvoering. Effecten op de leefomgeving betrekken we bij recreatieve ontwikkelingen. Inwoners en gasten genieten jaarrond van het veelzijdige en goed bereikbare aanbod in Zeeland.

Samen met onze partners binnen recreatie en toerisme in Zeeland onderzoeken we vraag en aanbod en de impacts van toerisme. Dit onderzoeksprogramma valt onder de meerjarige Zeeuwse kennisagenda 2022-2024 van de HZ/Kenniscentrum Kusttoerisme. Landelijke onderzoeken over recreatie en toerisme en bestemmingsmanagement betrekken we in de Zeeuwse kennisagenda.

Maatschappelijk effect

Zeeland is een provincie waar het goed wonen, werken en leven is.

Doelstelling

Kwaliteitskust: recreatie, toerisme en vrijetijd

De ambitie van Bestemming Zeeland 2030 is vertaald naar de volgende drie doelstellingen:

1. Inwoner en gast beleven Zeeland optimaal door het diverse aanbod in de verschillende regio's en steden in Zeeland. Onze inwoners en gasten ervaren Zeeland op een unieke manier, in alle seizoenen en regio's.
2. Een toekomstbestendige en duurzame vrijetijdssector. Er is een netwerk actief dat samenwerkt aan een gezonde vrijetijdssector.
3. Het vergroten van de positieve bijdrage van de vrijetijdssector aan de omgeving en de samenleving. Hierdoor blijft er bij onze inwoners draagvlak voor toerisme in Zeeland.

Acties

Kiezen voor passende doelgroepen: verbreden Zeeuwse identiteit en imago

- Onderzoek uitvoeren naar leefstijl van onze gasten voor inzicht in het type gast en de behoeften van bestaande en toekomstige gasten aan publieke- en (dag)recreatieve voorzieningen.
- Doorontwikkeling van de toeristische marketingstrategie 2025 en verder. Opstellen van een uitvoeringsprogramma toeristische marketing 2025-2026 en verder.

Stimuleren spreiden van toerisme in tijd en ruimte

- Het borgen van de organisatie en de voorwaarden voor uitvoering van de toeristische marketing binnen de Zeeuwse Merk Organisatie (ZMO).
- Met gemeenten het beheer en onderhoud van het Routenetwerk Zeeland financieren en laten uitvoeren, incl. productontwikkeling voor wandelen en fietsen, zoals kwaliteitshandboek en vijfsterren fietsprovincie.

- Onderzoeken welke toeristische mobiliteitsinitiatieven nodig zijn die bijdragen aan verduurzaming en goede bereikbaarheid van het aanbod in Zeeland.
- Kennis en cofinanciering leveren voor initiatieven die bijdragen aan het (meer) jaarrond beleven van Zeeland op het gebied van natuur en cultuur/erfgoed, zoals Geopark en Staats-Spaanse Linies.

Zorgen voor een toekomstbestendige sector met vitale bedrijven en ontwikkeling met kwaliteit

- Mede-financiering programmamanagement van het platform Toeristisch Ondernemend Zeeland (TOZ) voor onder andere de strategische agenda TOZ, met daarin twee belangrijke thema's uit Bestemming Zeeland 2030 (verduurzaming van de sector en aanpak krapte arbeidsmarkt).
- Recreatiebedrijven aanmoedigen door subsidiering van de inzet en begeleiding door Economische Impuls Zeeland in het 'Aanjaagprogramma Innovatie'.

Zorgen voor divers aanbod

- Opleveren van een nieuw afwegingskader per gebied voor het beoordelen van de verschillende vormen van logiesaccommodaties. Dit afwegingskader is ook een verbeterd kwaliteitskader om te voldoen aan de aanbevelingen uit de evaluatie Kustvisie.
- Samen met onze Zeeuwse partners de acties in het actieprogramma waterrecreatie behalen voor kwaliteitsverbetering, vernieuwing en verduurzaming van waterrecreatie..
- Een onderzoek opleveren naar de kwaliteit en alternatieve financieringsmogelijkheden van het aanbod openbare recreatievoorzieningen in de Grevelingen en het Veerse Meer.

Effecten op leefomgeving betrekken bij recreatieve ontwikkelingen

- Adviseren en toetsen van gemeentelijke bestemmingsplannen om te voldoen aan de Omgevingsverordening.
- Regierol op het realiseren van de geprioriteerde aanbevelingen uit de evaluatie Kustvisie. , waaronder de realisering van de vijf aandachtsgebiedendoor de gemeenten. Hierbij de gelden uit de Regio Deal Kwaliteitskust benutten.
- Regierol in de gebiedsgerichte samenwerking voor het Veerse Meer en zorgen voor acties uit de gezamenlijke actie-agenda.
- Onderzoek naar de (stikstof)maatregelen door de vrijetijdssector die bijdragen aan de doelen van het Gebiedsprogramma 'Het Zeeuwse Verhaal'.

Inwoners van Zeeland kennen en ervaren de meerwaarde van de vrijetijdssector op de Zeeuwse samenleving

- Subsidieren van de HZ/Kenniscentrum Kusttoerisme voor uitvoering van de kennisagenda 2022-2024, waaronder de onderzoeken naar het draagvlak voor toerisme onder inwoners.
- Met de HZ/Kenniscentrum Kusttoerisme zorgen dat alle data rondom het toeristische vrijetijdsaanbod en de impacts van toerisme, actueel, (digitaal) beschikbaar is en bekend is.

Omgevingswet en Ruimtelijke Ordening

In de Omgevingswet worden 26 wetten op het gebied van ruimte, wonen, milieu, natuur, water en infrastructuur samengevoegd.

Door deze nieuwe wet verandert er veel in Zeeland. De Omgevingswet geeft aan dat burgers en initiatiefnemers niet langer te maken krijgen met een gefragmenteerde overheid. Alle overheden zijn

samen verantwoordelijk voor de fysieke leefomgeving. Om dit te bereiken moeten de overheden onder de Omgevingswet intensiever samenwerken.

Voor de digitalisering van de Omgevingswet is een digitaal stelsel ontwikkeld. Een belangrijke component hierin is het Omgevingsloket. Alle informatie over de fysieke leefomgeving wordt gebundeld in het Omgevingsloket.

Via het Omgevingsloket kunnen initiatiefnemers digitaal een vergunningaanvraag of melding indienen. Ook kan op de kaart gezien worden welke regels er gelden op welke locatie. Daarnaast kan ook informatie over de fysieke leefomgeving worden opgevraagd. Alle overheden zijn aangesloten op het Omgevingsloket om deze te voorzien van informatie.

Ruimtelijke ordening

Het rijk geeft een belangrijke rol aan de provincies bij de ruimtelijke inpassing van nationale belangen in de regio.

We werken aan een ruimtelijk voorstel, waarin ruimtelijke keuzes worden uitgewerkt op basis van regionale en nationale doelen. Dit leidt tot afspraken met het rijk over deze keuzes, uitvoering en investeringsbeslissingen. Dit wordt in 2024 vastgelegd in ruimtelijke arrangementen tussen rijk en provincie. Voor het NOVEX gebied North Sea Port District stellen we met het rijk en betrokken gemeenten een uitvoeringsagenda op. In beide trajecten gaat het om afspraken over belangrijke trajecten als de ruimtelijke gevolgen van de energietransitie, de inrichting van het landelijk gebied, wonen en mobiliteit.

Maatschappelijk effect Omgevingswet en ruimtelijke ordening

De Provincie draagt bij aan een nieuwe manier van samenwerken tussen overheden onderling en tussen overheden en het netwerk. Het doel is een gezonde, veilige leefomgeving en het doelmatig gebruik van de beschikbare ruimte, waardoor ook directe bijdrage geleverd wordt aan het versterken van de recreatieve en toeristische aantrekkingskracht van Zeeland.

Doelstelling

Vorbereiding omgevingswet

Bij inwerkingtreding van de Omgevingswet zijn de samenwerkingsafspraken voor werken in de VTH- en planketen gemaakt. De provincie Zeeland is in staat op de nieuwe wijze te werken via het digitale stelsel Omgevingswet.

Acties

Invulling geven aan opgave gericht werken en vroegtijdig samenwerken.

In Zeeland zijn we via het Samenwerkingsplatform Omgevingswet Zeeland (SPOZ) bij de bekendmaking dat de Omgevingswet eraan kwam begonnen met samenwerking. In het SPOZ zitten alle gemeenten, de provincie, het Waterschap, Rijkswaterstaat, de RUD, de GGD en de VR. Via het SPOZ maken we samenwerkingsafspraken en sturen we eventueel bij voor de VTH-keten en de andere noodzakelijke afspraken in de planketen.

Nieuwe interne- en externe samenwerkingsstructuren/werkprocessen.

Via het Samenwerkingsplatform Omgevingswet Zeeland (SPOZ) zijn handleidingen opgesteld voor processen in de VTH-keten, er liggen afspraken tussen de ketenpartners zoals GGD, Veiligheidsregio en de RUD. Na inwerkingtreding van de Omgevingswet zullen we in de planketen werken volgens de Omgevingswet met o.a. (regionale) Omgevingstafels.

Vorbereidingsacties vormgeven en implementatie digitaal stelsel Omgevingswet

Na inwerkingtreding van de Omgevingswet is de implementatiefase afgerond. Voor de periode van 2024 en 2025 is daarvoor een klein serviceteam beschikbaar voor ondersteuning van de nieuwe (digitale) werkwijze binnen de organisatie.

Wonen

Een passende duurzame woning en een prettige woonomgeving.

De Zeeuwse Woondeal vindt zijn basis in de Zeeuwse Woonagenda en leidt tot een gezamenlijke uitvoeringsagenda voor rijk, provincie en gemeenten voor de komende jaren. De opgave is aanzienlijk en verschilt per regio. De opgaven in de Zeeuwse Woonagenda en woondeal worden samen met gemeenten, corporaties en marktpartijen aangepakt. De provincie ondersteunt dit met de inzet van een aantal subsidieregelingen, zoals de Provinciale Impuls Wonen, subsidie voor hergebruik van leegstaande panden voor wonen, ondersteuning voor flexibele woonvormen, leningen voor woningverduurzaming en subsidie voor gebiedsgerichte projecten. Met de subsidie voor hergebruik van leegstaande panden en de gebiedsgerichte aanpak wordt ook de leegstand in commercieel en maatschappelijk vastgoed tegengegaan. Daarmee wordt de ruimtelijke kwaliteit in de bebouwde omgeving verbeterd.

We stemmen de aanpak af via de Woonagenda, de regionale versnellingstafels van de Woondeal en de regionale woningmarkt afspraken. Waar nodig worden met individuele gemeenten afspraken worden gemaakt over de bestaande nieuwbouwplannen. De Provincie helpt gemeenten door gezamenlijke verkenningen, hulp bij de aanvraag van rijkssubsidies, de inzet van extra deskundigheid via het Zeeuws Stedelijk Coördinatieteam en de subsidie voor de flexibele inhuur voor versnelling van woningbouwplannen.

Doelstelling

Ruimtelijke kwaliteit: wonen

Ruimtelijke kwaliteit versterken: Het doel is te komen tot een toekomstbestendige en CO₂-neutrale woningvoorraad die in kwaliteit en kwantiteit aansluit op de vraag.

Acties

Aanpak van flexwonen en huisvesting buitenlandse werknemers

Ondersteuning van Zeeuwse gemeenten bij kennisontwikkeling, pilots en projecten voor de realisatie van flexwoningen voor spoedzoekers en tijdelijke huisvesting buitenlandse werknemers.

Aanpak verduurzaming woningvoorraad door de inzet van duurzaamheidsleningen

Via het Warmtefonds worden goedkope leningen voor verduurzaming verstrekt aan particuliere woningeigenaren en verenigingen van eigenaars. Aanvragers vanuit Zeeland krijgen een extra rentekorting van 1 – 1,4 %. Deze regeling loopt door tot in 2024.

Actualisatie van de kwalitatieve woningvraag op basis van de demografische prognose 2022

Na het opstellen van de demografische prognose in 2022 wordt de kwalitatieve vraag voor woningen in 2024 opnieuw bepaald

Monitoring van de ontwikkelingen in de woningvoorraad en woningbouwplannen

De provincie monitort de ontwikkelingen in de woningvoorraad en de realisatie van de woningbouwplannen in samenwerking met de Zeeuwse gemeenten.

Samen met gemeenten uitvoeren actielijnen van de Zeeuwse woonagenda

De woonagenda bevat zes actielijnen, die zijn opgesteld met de Zeeuwse gemeenten. De provincie coördineert de uitvoering hiervan en ondersteunt de gemeenten bij de uitvoering met onderzoek, kennisontwikkeling en hulp bij het aanvragen van rijkssubsidies.

Samen met Rijk en gemeenten uitvoering geven aan de Zeeuwse Woondeal

In de Woondeal zijn afspraken gemaakt over de versnelling van de nieuwbouw. De provincie ondersteunt dit met kennis, onderzoek, de inzet van flexibele capaciteit voor planvorming en hulp bij het aanvragen van rijkssubsidies.

Uitvoeren van de regeling gebiedsgerichte projecten

Deze provinciale regeling verstrekt subsidie aan projecten in de bebouwde omgeving waarin gebouwen en openbare ruimte worden getransformeerd naar nieuwe woningbouwprojecten.

Uitvoering van de subsidieregeling hergebruik leegstaande panden (HELP)

Deze provinciale regeling verstrekt subsidie aan projecten voor de hergebruik van leegstaande panden (kantoren, bankgebouwen, kerken, bedrijfsgebouwen, etc.) voor wonen.

Uitvoering van de subsidieregeling Provinciale Impuls Wonen

De Provinciale Impuls Wonen verstrekt subsidie voor het slopen, herbouwen en samenvoegen van particuliere woningen van lage kwaliteit.

Zorgdragen voor de actualisatie van de regionale woningmarktafspraken

De doelen en afspraken in de Woonagenda en Woondeal worden vertaald in uitvoeringsafspraken op regionaal en gemeentelijk niveau in de regionale woningmarktafspraken.

Beter benutten van regionale bedrijventerreinen

We werken aan het beschikbaar hebben van voldoende ruimte voor havenontwikkeling en bedrijven. De provincie stelt hiervoor regelmatig een behoefteprognose voor bedrijventerreinen op. Deze vormt de basis voor de regionale bedrijventerreinen- programmering van de gemeenten. We zetten ons met de gemeenten in voor het toekomstbestendig maken van bedrijventerreinen. De Provincie ondersteunt de gemeenten hierbij met twee subsidieregelingen. Voor het opstellen en uitvoeren van plannen voor de kwaliteitsverbetering en de verduurzaming van bedrijventerreinen.

Maatschappelijk effect

Zeeland is een provincie waar het goed wonen, werken en leven is.

Doelstelling

Ruimtelijke kwaliteit versterken: impuls bedrijventerreinen

Regionale bedrijventerreinen zijn beter benut en beschikken over meer kwaliteit en duurzaamheid. We werken aan het beschikbaar hebben van voldoende planologische ruimte voor havenontwikkeling en bedrijven en zetten in op een kwaliteitsimpuls en de verduurzaming van terreinen.

Acties

Bieden van advies en analyse van de economische behoefteprognoses

In de behoefteprognoses wordt tenminste één keer per drie jaar de verwachte behoefte aan bedrijventerreinen bepaald op basis van de economisch ontwikkeling, werkgelegenheid en bestaande voorraad bedrijventerrein.

Uitvoering van de subsidieregeling Fysieke maatregelen

Deze provinciale regeling verstrekt subsidie aan uitvoeringsprojecten voor verduurzaming en herstructurering van bedrijventerreinen.

Uitvoering van de subsidieregeling Planvorming en Procesondersteuning

Deze provinciale regeling verstrekt subsidie voor de voorbereiding van projecten voor verduurzaming en herstructurering van bedrijventerreinen .

Zorgen voor voldoende planologische ruimte voor bedrijven door met de gemeenten de regionale bedrijventerreinenprogramma's te actualiseren op basis van de prognose uit 2019

In de regionale bedrijventerreinenprogramma's worden op regionaal en gemeentelijk niveau afspraken vastgelegd over de te ontwikkelen bedrijventerreinen, verduurzaming en herstructurering.

Doelstelling

Law Delta

Realiseren van een Law Delta. Deze doelstelling maakt onderdeel uit van het compensatiepakket Wind in de Zeilen. De gezamenlijke inschatting van rijk en regio is dat op zijn vroegst in 2027 kan worden gestart met bouwen van het justitieel complex. Oplevering van het complex wordt op zijn vroegst mogelijk geacht in 2030.

Acties

Afronden (ruimtelijke) procedures samen met de gemeente Vlissingen en het Rijk.

Het bestemmingsplan is eind augustus 2023 onherroepelijk geworden. Met de gemeente Vlissingen en het Rijk zorgen we voor de verdere afstemming en de stroomlijning van de benodigde stappen.

Milieu

Milieuvraagstukken krijgen steeds meer aandacht. Het verbeteren van de kwaliteit van onze leefomgeving is een complexe uitdaging. Nieuwe milieuthema's en de groeiende bewustwording van de afhankelijkheid van natuurlijke, inmiddels schaarse grondstoffen, maken ons duidelijk dat net voldoen aan de wettelijke minimale normen niet meer genoeg is. Ook in het Nationaal Milieubeleidskader signaleert men dit. Het uitgangspunt van de Omgevingswet is dan ook niet 'minder vuil', maar 'schoner'. Wij werken aan een schone, gezonde en veilige leefomgeving in Zeeland. Dat is nodig, want er zijn nog steeds uitdagingen zoals bijvoorbeeld de luchtkwaliteit, vervuilende stoffen en een veilige energietransitie. In het Milieuprogramma 2023-2027 beschrijven we wat en hoe we dat willen doen. Naast specifiek op milieudoelen gerichte acties gaan we in alle initiatieven bijdragen aan de milieudoelen, dus ook bij inspanningen voor o.a. mobiliteit, economie en landbouw. Immers alle menselijke handelingen hebben impact op het milieu. We werken nauw samen met onze omgevingsdiensten om de gestelde doelen te bereiken.

Maatschappelijk effect

Woon- en werkklimaat zijn versterkt.

Doelstelling

Milieu: woon- en werkklimaat zijn versterkt

Via beleid en uitvoering van milieutaken wordt ingezet op het beschermen en het versterken van de milieukwaliteit van onze fysieke leefomgeving. Uitdaging is om hiermee de milieukwaliteit te versterken terwijl de economische belangen niet uit het oog worden verloren. Dit doet de Provincie samen met andere overheden en maatschappelijke partners. De uitvoerende milieutaken zijn gemandateerd aan de RUD Zeeland en voor de Brzo taken aan de DCMR.

Het Milieuprogramma en het VTH programma dragen bij aan een schone, gezonde en veilige leefomgeving.

Acties

Uitvoeren Milieuprogramma 2023-2027

PS heeft dit Milieuprogramma vastgesteld in februari 2023. Bij het Milieuprogramma hoort een meerjarenplanning voor de acties en een monitoring. In 2024 voeren we de acties uit voor dat jaar. We rapporteren in een aparte monitor over het Milieuprogramma.

Trendindicatoren

Trendindicatoren	Stand 2022	Streefwaarde 2023	Streefwaarde 2024	Einddoel
Aantal overnachtingen toeristische gasten	12,6 miljoen	12,6 miljoen	12,6 miljoen	Geen streefdoel
Aantal overnachtingen vaste gasten	8,4 miljoen	8,4 miljoen	8,4 miljoen	Geen streefdoel
Draagvlak voor toerisme onder de Zeeuwse inwoners (Gemeten steun voor toerisme onder de Zeeuwse inwoners)	Geen provinciale vergelijking mogelijk. Zowel aan de kust als in het binnenland steunt een meerderheid van de inwoners het toerisme, maar deze steun is niet overweldigend.	70%	70%	75%
Tevredenheid over beleving van Zeeland	8,4 (CBS vakantieonderzoek)	8,1	8,1	Minimaal 8,1 (landelijk gemiddelde)
Aantal banen	15.980	16.100	16.300	16.500 (opvang personeelstekort)

Met de komst van een nieuw milieuprogramma (2023-2027) is team milieu de wijze van monitoren, evalueren en rapporteren aan het veranderen en ontwikkelen. De resultaten worden jaarlijks voorgelegd in een apart document.

Doelindicatoren

Doelindicator	Indicator	Stand 2022	Streefwaarde 2023	Streefwaarde 2024	Einddoel
Toeristische bestedingen	De bestedingen gedaan door toeristen of ten behoeve van toeristen voor, tijdens en na de reis en het verblijf op de plaats van bestemming voor Zeeland	niet bekend, alleen toeristische bestedingen: € 918 mln.	€ 1,9 mld.	Behoud niveau bestedingen 2021 (€ 1,9 miljard)	Behoud niveau bestedingen 2021 (€ 1,9 miljard)
Waterkwaliteit (oppervlaktewater) (Informatiehuis Water)	% van de waterlichamen met een goede ecologische kwaliteit	0%	4%	4%	100% (2027)
Waterkwaliteit (oppervlaktewater)	% van de waterlichamen met een goede toestand voor vissen	44%	55%	55%	100% (2027)
Milieubelasting door uitstoot bedrijven waarvoor	Gemeten en berekende emissiegegevens	Emissiegegevens zijn lager dan in	Emissiegegevens zijn lager dan in	Emissiegegevens zijn lager dan in	Emissiegegevens zijn lager dan in

de Provincie de milieuvergunning verleent, is verminderd ten opzichte van 2006		2006	2006	2006	2006
--	--	------	------	------	------

Wat mag het kosten?

Bedragen x €1.000

Exploitatie	Begroting 2024
Lasten	
020101 Voorbereiding omgevingswet	182
020102 Kwaliteitskust: recreatie en vrije tijd	931
020103 Milieu: goed woon- en werkklimaat	11.090
020104 Law Delta	8
020201 Water, bodem en land.gebied met kwal	590
020202 Deltawateren	140
020301 Ruimtelijke kwaliteit: wonen	4.031
020303 Ruimt. kwal. versterken: Impuls bedrijventerreinen	1.124
029999 Ambtelijke inzet	2.078
Totaal Lasten	20.174
Baten	
020101 Voorbereiding omgevingswet	24
020103 Milieu: goed woon- en werkklimaat	902
020201 Water, bodem en land.gebied met kwal	238
Totaal Baten	1.163
Gerealiseerd saldo van baten en lasten	-19.011
Onttrekkingen	
980299 Bestemmingsreserves-Pr.2	-3.929
Toevoegingen	
980299 Bestemmingsreserves-Pr.2	2.500
Mutaties reserves	1.429
Gerealiseerd resultaat	-17.582

3 Programma Balans in landelijk gebied

Inleiding en ontwikkelingen

Dit begrotingsjaar wordt voor het landelijk gebied een uitdagend jaar. Wij staan daarbij een integrale, brede aanpak van het landelijk gebied voor. Voor de toekomst van het landelijk gebied is het noodzakelijk dat herstel van de natuur en een duidelijk perspectief voor de landbouw hand in hand gaan. Een helder perspectief richting een volhoudbare landbouw is cruciaal, ook voor de voedselvoorziening. Herstel van de biodiversiteit en het bereiken van goede milieuocondities zijn noodzakelijk voor een gezonde leefomgeving. We werken daar samen aan met landbouwers, natuurbeheerders en alle andere partners in Zeeland.

Met het concept-Gebiedsprogramma geven we invulling aan dit doel. In 2024 maken we op basis van deze brede aanpak verdere afspraken met het Rijk maken en stellen we het definitieve Gebiedsprogramma vast. Met het uitgangspunt van de volhoudbare landbouw en de daaraan gekoppelde thema's hebben we als provincie een heldere visie op het toekomstperspectief voor de landbouw. Dat hebben we uitgewerkt in het gebiedsprogramma met concrete maatregelen. Belangrijke Zeeuwse aandachtspunten hierin zijn:

- Het verbeteren van de beschikbaarheid van zoet water.
- Het verbeteren van de bodemkwaliteit in relatie tot gerichtere bemesting.
- Het verder ontwikkelen van de gewasbescherming in relatie met de functionele agrobiodiversiteit.

Als wij dit perspectief samen met de sector kunnen invullen en verzilveren zal dat tegelijkertijd leiden tot het terugdringen van verliezen van veldemissies en uitspoeling (waterkwaliteit). Daarnaast zullen wij ons inspannen de keten intensiever te betrekken bij het verder ontwikkelen van dit perspectief. Verdienvermogen van de agrarische ondernemer is namelijk een onlosmakelijk onderdeel van een volhoudbare landbouw. De biodiversiteit en de kwaliteit van de natuur staat ook in Zeeland onder druk. Versterking van de biodiversiteit is van belang. Voor de mensen, en voor de landbouw. Dat staat niet ter discussie.

De natuur is in Zeeland verweven in de verschillende Zeeuwse waardevolle landschappen. De natuur binnen deze verschillende landschappen is in kwaliteit en omvang nog niet op orde. Met name de staat van instandhouding van soorten en habitats van buitendijkse gebieden (kust- en deltawateren), delen van de duinen en het agrarisch gebied zijn matig tot zeer ongunstig. Dit heeft een aantal oorzaken die om een brede aanpak van versterken en herstel vragen. Dat betekent werk aan de winkel. De Zeeuwse natuurmonitor laat zien dat de huidige beleidsinspanningen effect hebben, maar een extra inspanning is noodzakelijk. We blijven daarom inzetten op:

- Het op orde houden van de basis: bescherming van de natuur en inzet op een actief natuurbeheer, faunabeheer en soortenbeleid.
- Het nakomen van de gemaakte afspraken voor natuurherstel en –ontwikkeling.
- Kansen benutten voor biodiversiteitsherstel (Vogel- en Habitat Richtlijn).

Om tot echt herstel van de biodiversiteit te komen is meer nodig dan alleen bescherming van de bestaande natuur. Dat wat verdwenen is vraagt, waar mogelijk, om herstel. Zonder afbreuk te doen aan biodiversiteit willen we, uitgaande van de wettelijke kaders, onderzoeken of elke soort of habitat daadwerkelijk tot elke prijs in Zeeland moeten behouden. Alle sectoren hebben belang bij herstel en kunnen daar een bijdrage aan leveren. Het landelijke traject van de natuurinclusieve samenleving laat zien dat hier volop kansen en win-winsituaties liggen. Hiervoor is al het voorbeeld van het agrarisch natuurbeheer genoemd. Op basis van een Zeeuwse verkenning van de mogelijkheden zullen we u in dit begrotingsjaar hier nadere voorstellen voor doen. Dit doen we naast de al lopende Zeeuwse projecten.

Juist in een voor het landelijk gebied uitdagende tijd is het belangrijk om bewoners en toeristen te betrekken bij het landelijk gebied, bij de natuur, bij de landbouw. We moeten blijven investeren in de aantrekkelijkheid en de beleefbaarheid van het landelijk gebied. We blijven daarom inzetten op de door uw Staten vastgestelde Nota Natuurbeleving: we gaan verder met het stimuleren van een toeristisch mobiliteitsnetwerk met wandel- en fietsknooppunten. Ook gaan we door met de aanleg van

voorzieningen om natuur- en landschapswaarden zichtbaar en beleefbaar te maken. Zo worden de (natuur)gebieden nog toegankelijker. Tot slot geven we aandacht aan de (ontstaans)geschiedenis van het landschap, waaronder de verkrijging van de status Unesco Geopark voor de Schelde Delta. De aanvraag voor deze status is inmiddels ingediend. In het begrotingsjaar zal duidelijk worden wat de uitkomst is en zullen we invulling geven aan het vervolg.

Speerpunten

Vervolgstappen zetten om in 2024 verder te kunnen met een stevig uitvoeringsprogramma voor het landelijk gebied. Afspraken maken met het Rijk over de uitvoering van het Gebiedsprogramma Zeeland. Onderdelen daarvan zijn:

- Starten met een groot deelprogramma voor het realiseren van een volhoudbare Zeeuwse Landbouw (onder andere projecten zoet water, bodem, functionele agrobiodiversiteit).
- Doorgaan met projecten die leiden tot herstel van de biodiversiteit (onder andere afspraken fase 2 Programma Natuur).
- Komen tot een Zeeuwse vertaling aanpak Natuurinclusieve Samenleving

Beleidskader

- [Uitvoeringsprogramma Landelijk gebied 2021 - 2030](#)
- [Omgevingsvisie 2021](#)
- [Natuurbeheerplan Zeeland](#)
- [Beheerplannen Natura2000](#)
- [Nota Natuurbeleving en -branding](#)
- [Natuurlijk genieten in Zeeland ! Nota Toegankelijkheid Zeeuwse Natuurgebieden](#)
- [Beleidsnota Natuurwetgeving](#)
- [Economische Agenda](#)
- [Nota Grondbeleid](#)
- [Natuurrapportage Zeeland](#)
- [Actieplan behoud Zeeuwse soorten](#)
- [Plan van aanpak Exotenbestrijding](#)

Reguliere taken

- Verstrekken subsidies voor natuurbeheer.
- Subsidieverlening agrarisch natuurbeheer aan Collectief Poldernatuur, die vergoedingen aan agrariërs uitkeert.
- Subsidieverlening aan de Faunabeheer Eenheid, die faunabeheerplannen opstelt en uitvoert.
- Het opstellen van Natura 2000 beheerplannen.
- Zorgen voor de verdere totstandkoming Natuurwerk Zeeland.
- Uitvoering van de wettelijke taken en vergunningverlening in het kader van Wet natuurbescherming voor gebiedsbescherming en soortenbescherming, waaronder ook het fauna- en exotenbeleid. Per 1 januari 2024 voeren we deze taken verder uit vanuit de Omgevingswet en zal de Wet natuurbescherming vervallen.
- Evaluatie van beleidsregels en het opstellen daarvan uit oogpunt van gebiedsbescherming en soortenbescherming.
- Integrale Kosten Subsidie verstrekken aan IVN/De Zeeuwse Natuur, Nationaal Park Oosterschelde, Stichting Het Zeeuwse Landschap, Stichting Landschapsbeheer Zeeland en Terra Maris.

- Uitvoeren taak zelfrealisatie, verwerving en vervreemding van gronden en tijdelijk beheer van gronden in combinatie met landbouwkundige structuurverbetering.
- Monitoring en beoordeling van natuurkwaliteit.
- Rapportage aan de Minister, de Tweede Kamer en Provinciale Staten via de jaarlijkse Voortgangsrapportage Natuur.

Maatschappelijk effect

Versterken van de biodiversiteit, het realiseren van een volhoudbare landbouw en een kwalitatief hoogwaardige voedselvoorziening, samen met andere partijen.

Doelstelling

Realisatie Natuurnetwerk

Het Natuurnetwerk Zeeland is in 2027 grotendeels gerealiseerd. Per 1 september 2023 is de nog te realiseren restantopgave qua verwerving nog 550 ha en inrichting 657 hectare. Dat vraagt gemiddeld per jaar richting 2027 een verwerving van ruim 100 hectare per jaar. Daarbij blijven we inzetten op vrijwilligheid en kwaliteit.

Acties

Blijven toepassen algemene uitgangspunten onder andere verwerving op basis van vrijwilligheid, geen planologische schaduwwerking en afstemming tussen natuur en landbouw.

Vanuit het programma natuur zijn extra middelen beschikbaar gesteld om de verwerving op basis van deze uitgangspunten in te vullen. Daarnaast is in 2022 de versnellingstrategie vastgesteld op basis waarvan we de komende jaren verder gaan met de verwerving van de laatste hectares.

Continuering inzet Kavelruilbureau in combinatie met de Grondbank Zeeland

Met onze instrumenten 'grondbank en Kavelruilbureau' blijven we het natuurnetwerk uitbreiden op vrijwillige basis. Waar mogelijk versnellen we de uitbreiding door ruilgronden in te kopen op strategische locaties.

Versnelling van realisatie van de resterende natuurontwikkelingsopgave door middel van aanbod en kansen die zich voordoen

De inzet is de komende jaren om met de resterende opgave zo goed mogelijk de ecologische doelen te behalen. En tegelijk willen we ook in hectares goede voortgang boeken. Niet alle gronden die als kans worden aangeboden kunnen worden ingericht als natuur. Dit hangt onder meer af van de ligging en aanwezige milieucondities in relatie tot natuurontwikkelingsmogelijkheden. Overeenkomstig het Uitvoeringsprogramma Landelijk Gebied 2021-2030 en het Programma Natuur, 2021-2030 zetten we de komende jaren in op versneld verwerven en inrichten van onder andere de sleutelhectares. Deze sleutelhectares maken onderdeel uit van de restopgave Natuurnetwerk Zeeland waarbij verwerving, inrichting of functieverandering leidt tot grotere en robuustere natuurlijke eenheden. Ingezet wordt op het uiterlijk in 2027 verwerven van alle afgesproken hectares.

Doelstelling

Natuurbeheer en natuurbescherming

Zorgdragen voor het beheer en de bescherming van natuur en landschap in Zeeland. Voor de uitvoering van het provinciale natuurbeleid heeft de Provincie de beschikking over een eigen Subsidiestelstel Natuur en Landschapsbeheer (SNL). In het Natuurbeheerplan Zeeland is vastgelegd waar de natuurgebieden en de leefgebieden van het Natuurnetwerk Zeeland (NNZ) gelegen zijn en welk soort natuur waar aanwezig is.

Het gaat hierbij om natuurbeheer, agrarisch natuurbeheer, soortenbescherming en monitoring. De subsidie is een tegemoetkoming in de kosten die eigenaren en beheerders van natuur en beheergebieden moeten maken om hun gebieden te ontwikkelen en/of in stand te kunnen houden. Bij agrarisch natuurbeheer worden ook gedeelde inkomsten vergoed.

Bij natuurbeheer hoort ook het fauna- en exotenbeheer. De coördinatie van het faunabeheer is bij de Faunabeheereenheid Zeeland belegd. Deze organisatie is onlangs versterkt. Bij het optreden van faunaschade kan in bepaalde gevallen een beroep worden gedaan op een tegemoetkoming. Voor exotenbestrijding en -beheer is een actieplan opgesteld. Dit wordt tot uitvoering gebracht.

Acties

Bescherming van natuurgebieden en soorten via de bestaande wetgeving, zoals vastgelegd in de Omgevingswet en de Aanvullingswet natuur (Natuurnetwerk Zeeland) en de keuzes in de beleidsnota Natuurwetgeving

Dit is een bestaande wettelijke taak. Bijzondere aandacht heeft het ontwikkelen van beleid voor verschillende activiteiten in de Oosterschelde zoals het commercieel rapen van schelpdieren en het snijden van zeegroenten. Hierbij houden we rekening met zowel de traditie als bescherming van de natuurwaarden.

Bestrijding van schade veroorzaakt door beschermde soorten en zorgdragen voor de uitkering van schadevergoedingen voor fauna

De Provincie verleent ontheffingen en vergunningen om beschermde diersoorten in geval van belangrijke schade te kunnen bestrijden. Deze vergunningen en ontheffingen geven wij voor een groot deel uit via de Faunabeheereenheid Zeeland. Voor landbouwers die schade ondervinden bestaat een schadetegemoetkomingsregeling. Wij zullen inzetten op een nog verdere vereenvoudiging van de tegemoetkomingsregeling en het melden van afschot.

De mogelijkheid onderzoeken voor het instellen van een subsidieregeling voor wolf-werende maatregelen.

Nu regelmatig zwerende wolven in Zeeland worden gezien onderzoeken wij of wolf-werende maatregelen gesubsidieerd kunnen worden. Dit doen wij samen met de ZLTO, de vereniging van schaphouders en de Faunabeheereenheid Zeeland.

Ook onderzoeken wij de mogelijkheden voor andere pilots naar innovatieve preventieve maatregelen. Denk bijvoorbeeld aan het beperken van schade door rotganzen.

Evaluëren onderzoek RUD Zeeland naar een passend uitvoeringsniveau van het natuurtoezicht in Zeeland, na evaluatie vervolgacties bepalen.

De uitvoering van het toezicht en handhaving van de groene wetgeving is gemandateerd aan de Regionale Uitvoeringsdienst Zeeland (RUD). Door toenemende druk op natuur in het buitengebied wordt er steeds meer inzet gevraagd. In 2023 wordt door een extern bureau de benodigde handhavingscapaciteit in beeld gebracht. Dit zal in 2024 tot een nieuwe inzet leiden die zal worden voorgelegd aan de Staten.

Het verlenen van subsidie voor functieverandering en inrichting van nieuwe natuur en herstel van bestaande natuur op grond van het subsidiestelsel Natuur en Landschap met SKNL of nog nieuw te ontwikkelen instrumentarium.

Het verlenen van subsidie voor aankoop en inrichting van percelen die in het Natuurbeheerplan zijn begrensd als nieuwe natuur. Het gaat hier om een mogelijke realisatie van 42 hectare nieuwe natuur op Walcheren, de Poel en de Yerseke Moer. Dit is onderdeel van de nog te realiseren hectares natuurontwikkeling.

Monitoring van natuurgebieden volgens landelijke afspraken en het provinciaal monitoringsplan

In 2023 is het monitoringsprogramma voor 1,5 jaar verlengd. In 2024 wordt gestart met een monitoringsprogramma nieuwe stijl. In dit monitoringsprogramma wordt gekeken naar de monitoring zoals deze op langere termijn gewenst is. We zetten in op het verder versterken en verbeteren van de monitoring. Hiermee willen we de gevolgen van onder andere de stikstofdepositie en de verdroging

beter in beeld krijgen. Meer monitoringsinzet is daarnaast gewenst op maatregelen die getroffen worden in het kader van natuurherstel en het programma natuur.

Provinciale aanpak invasieve exoten door middel van preventie, eliminatie en beheer, uitvoeren door middel van tenminste twee bestrijdingsacties

Exotische soorten die aangepakt gaan worden zijn onder andere de Rosse stekelstaart, Reuzenberenklauw, Reuzenbalsemien, Aziatische hoornaar en Watercrassula.

Uitvoeren van minimaal drie projecten op het gebied van actief soortenbeleid.

Uitvoeren van minimaal drie projecten op het gebied van actief soortenbeleid. Daarbij geven we prioriteit aan projecten die betrekking hebben op het bebouwd gebied (muurplanten, vleermuizen) en soorten die aan de kust zijn gebonden (scholekster en plevieren).

Uitwerken van de uitkomsten van de Passende Beoordelingen voor het snijden van zeegroenten en rapen en schelpdieren, evenementen en vliegbewegingen. Dit is afgesproken bij de totstandkoming van de beleidsnota Natuurwetgeving.

In 2024 wordt verder gewerkt aan duurzaam en houdbaar beleid voor onder andere het snijden van zeegroenten en het rapen van schelpdieren.

Vergoeden en aansturen van agrarisch natuurbeheer via het Collectief Poldernatuur en daardoor een belangrijke bijdrage leveren aan de biodiversiteit en het landschap buiten de natuurgebieden

In 2023 lag de nadruk op uitbreiding van de maatregelen voor agrarisch natuurbeheer op akker- en grasland en dooradering van het landschap. In 2024 zal het accent liggen bij het uitrollen van het agrarisch waterbeheer door heel Zeeland in samenwerking met waterschap Scheldestromen.

Vergoeden en aansturen van natuurbeheer op grond van het subsidiestelsel Natuur en Landschap middels de kaders uit het Natuurbeheerplan

Het vergoeden van het natuurbeheer is gebaseerd op de Subsidieverordening Natuur- en Landschapsbeheer (SVNL). Per 1 januari 2024 krijgen, omdat de huidige subsidie na 6 jaar is verlopen, de volgende partijen een nieuwe subsidiebeschikking voor hun huidige terreinen en uitbreiding:

- Staatbosbeheer
- Stichting Heerlijkheden Oosterland

Het gaat om een subsidieperiode van 6 jaar.

Vaststellen van de laatste beheerplannen Manteling van Walcheren en Kop van Schouwen; starten met het actualiseren van de overige beheerplannen in relatie tot de stikstofproblematiek

In 2022 zijn in voorbereiding op de vaststelling van de beheerplannen voor de Kop van Schouwen en de manteling van Walcheren ecologische evaluaties uitgevoerd. Naar verwachting worden deze beheerplannen in 2024 vastgesteld. In 2024 maken we een start gemaakt met de herziening of verlenging van de andere 5 beheerplannen die in 2024 aflopen.

Doelstelling

Natuurherstel

Om de instandhoudingsdoelstellingen voor soorten en habitats uit de Europese Vogel- en Habitatrichtlijn te behalen, moeten in de Natura 2000-gebieden (en deels ook daarbuiten) herstelmaatregelen worden getroffen. Deze herstelmaatregelen zijn gericht op het herstel van natuurwaarden in de stikstofgevoelige Natura 2000-gebieden. Het neerdalen van stikstof afkomstig van diverse economische activiteiten (verkeer, industrie, landbouw) heeft in die gebieden een negatief

effect op de natuurwaarden. Als Provincie Zeeland streven we naar het kwalitatief herstellen, verbeteren en robuust en veerkrachtig maken van de Zeeuwse natuur. Gezien de uitkomsten van natuurdoelanalyses, de aanhoudende maatschappelijke problematiek rond het stikstofdossier en de afstand tot doelbereik vraagt dit in ieder geval een voortzetting van de focus op natuurherstel. De input hiervoor zijn de maatregelen, zoals deze zijn geformuleerd in de natuurdoelanalyses en andere maatregelen in de beschermde stikstofgevoelige natuurgebieden.

Acties

Uitvoeren van tenminste vijf natuurmaatregelen gericht op het herstel van natuurwaarden in de stikstofgevoelige Natura 2000-gebieden.

De maatregelen zijn erop gericht om stikstof dat zich in de loop der jaren in de bodem heeft opgehoopt, versneld te verwijderen of om de toestand van de stikstofgevoelige habitats te verbeteren.

In 2024 gaat het in ieder geval om de volgende maatregelen:

- Bestrijding exoten op de eilanden en oevers in de Grevelingen.
- Herstel van duinvalleien en systeemherstel door middel van zandverstuiving in de Manteling van Walcheren.
- Kwaliteitsimpuls schor van Ossensisse.
- Broedeilanden Grevelingen.
- Herstel Riemenskreek en Blikken wei.

Uitvoeren van drie of meer nazorgprojecten in of nabij Natura2000-gebieden

In 2024 voeren we in ieder geval de volgende maatregelen uit:

- Het vervolfbeheer van Amerikaanse Vogelkers op de Kop van Schouwen en in de Manteling van Walcheren.
- Het weghalen van struweel en maaien verschillende gebieden Zuidkust van Schouwen.
- Het weghalen van struweel op de Middelplaten.
- Het herstellen van een aantal broedvogeleilandjes.

Doelstelling

Natuurbeleving, -verbreding en -verbinding

We willen de natuur en het landschap in Zeeland beter bekend en beleefbaar maken. Dit doen we door toe te werken naar een betere spreiding van bezoekers over de natuurgebieden in Zeeland. Daarbij houden we rekening met de kwetsbaarheid van gebieden en natuurwaarden. Ook zoeken we naar verbindingen tussen mens en natuur en werken we toe naar een natuur-inclusieve samenleving.

Acties

De bestaande 2700 kilometer wandelnetwerk en boerenlandpaden worden beheerd

Als onderdeel van de jaarlijkse Integrale Kosten Subsidie verzorgt Stichting Landschapsbeheer Zeeland dit beheer.

Doorgaan met de doelstelling om de 90% van de natuurgebieden toegankelijk en/of beleefbaar te houden.

Bijna alle natuurgebieden in Zeeland zijn toegankelijk en/of beleefbaar voor het publiek. We zetten ons in om dit zo te houden.

Een Zeeuwse uitwerking geven aan de agenda "Natuurinclusief".

In 2023 is een inspiratiedocument opgesteld en zijn gesprekken gevoerd over natuurinclusiviteit binnen de provinciale organisatie en bij externe stakeholders. De resultaten daarvan worden verder geïmplementeerd in 2024 en de volgende jaren. Daarbij wordt aansluiting gezocht bij en, waar mogelijk, invulling gegeven aan landelijke initiatieven voortvloeiende uit de agenda natuurinclusief.

Het integreren en meer natuur-inclusief maken van minimaal 3 bestaande subsidieregelingen die de Provincie Zeeland nu heeft.

We gaan in verschillende subsidieregeling doelen uit het natuurbeleid integreren. Regelingen waar aan gedacht kan worden zijn die voor Groene daken, de Provinciale Impuls Wonen en Toekomstbestendige bedrijfsterreinen.

Het stimuleren van maatschappelijke initiatieven op het vlak van natuur en landschap en het betrekken van vrijwilligers bij de natuur

Door het samenwerkingsverband "De Zeeuwse Natuur" worden nieuwe vrijwilligers geworven voor natuur en landschap. Ook worden gezamenlijk cursussen voor vrijwilligers georganiseerd, onder andere op het vlak van veilig en gezond werken.

Het totaal aan voorzieningen, activiteiten, bezienswaardigheden en programma's op het gebied van natuurbeleving is overzichtelijk op één plaats vindbaar

De informatie op Natuur in Zeeland | Zeeland.com blijft bestaan. De informatie hierop houden we actueel.

In de praktijk brengen van de ontwikkelde brandingstrategie, in samenwerking met natuurorganisaties en toeristisch-recreatieve organisaties

Als uitvoering van de nota natuurbeleving zorgen we voor meer waardering voor natuur en landschap onder bezoekers. Dit doen we door samen met de partners te werken aan extra beleefmogelijkheden door heel Zeeland. Zo willen we bezoekers ook beter verspreiden door de provincie. Hierbij hebben we extra aandacht voor het 'achterland'.

In of bij ten minste twee natuurgebieden extra (recreatieve) voorzieningen aanbrengen om de beleving van de natuur te vergroten

Hierbij gaat het om voorzieningen om de beleving van een gebied te vergroten, bijvoorbeeld het realiseren van, een uitkijkpunt of vogelkijkhut of door met een informatiepunt of informatieborden specifieke informatie over een gebied te geven.

Inzetten op verkrijging van de UNESCO status voor het Geopark Schelde Delta

In 2024 zal duidelijk worden wanneer de UNESCO Geopark status wordt toegekend. We gaan met partners aan de slag om uitingen en activiteiten die de UNESCO Geopark status versterken te ondersteunen.

Ondersteunen van het Nationaal Park Oosterschelde bij de uitvoering van haar taken

De provincie verzorgt onder meer het secretariaat van het NPO.

Doelstelling

Een volhoudbare landbouw

Zeeland kent op de lange termijn een volhoudbare landbouw. Een sector die economisch gezond is en produceert in evenwicht met de natuurlijke omgeving. Hiervoor ondersteunen we ondernemers en

organisaties die aan de slag willen met belangrijke thema's als bodem, water, biodiversiteit, innovatie etc. Het POP programma is hiervoor een belangrijke financieringsbron. In 2024 zullen we meer gaan werken met belonen naar prestatie. Dit is in lijn met het landelijke en Europese beleid. Hiervoor worden indicatoren ontwikkeld die de positie van de Zeeuwse landbouwsector in het kader van het NPLG goed kunnen beschrijven. Daarmee bieden we een concreet perspectief aan onze ondernemers.

Acties

Het optimaliseren van het zoetwatersysteem voor de Zeeuwse landbouwsector

In 2024 werken we verder aan de uitvoering van het Zeeuwse Deltaprogramma Zoet Water. Voor de nadere uitwerking hiervan verwijzen we naar programma 8, Klimaatadaptatie .

In 2024 nemen we tenminste twee Kritische Prestatie Indicatoren (KPI's) in gebruik die het mogelijk maken het landbouwbeleid te monitoren op basis van objectieve gegevens.

In 2024 testen we de Biodiversiteitsmonitor Akkerbouw (BMA) in de Zuidwestelijke Delta verder in de praktijk. We doen dit samen met de provincies Zuid-Holland en Noord-Brabant. We breiden de testgroep uit naar ten minste 100 akkerbouwers verspreid over de Zuidwestelijke Delta. Ook maken we een koppeling met het Gebiedsprogramma 1.0 voor het monitoren van diverse projecten met de KPI-systematiek en met de genoemde gebiedsgerichte aanpakken. Daarnaast zetten we voor minimaal twee KPI's een passende beloningssystematiek op. Ook komen we voor de KPI's in de BMA tot gebiedsspecifieke drempel- en streefwaarden.

Ondersteunen van minimaal één initiatief dat zich richt op de doelstelling voor de biologische sector

De biologische sector is in Zeeland goed georganiseerd. Samen met de sector zoeken we de aansluiting bij beleidskaders en ondersteunen we projecten gericht op afzet, teelttechnieken en mechanisatie. Binnen het nieuwe GLB zullen hier mogelijkheden voor zijn. Daarnaast maken we in 2024 een aanzet voor een stimuleringsplan voor de biologische sector in Zeeland. Dit doen we op basis van input van de sector en verschillende onderzoeken. We zoeken daarbij ook naar koppelingen met het landelijke stimuleringsbeleid.

Ondersteunen van tenminste drie programma's ter bevordering van kennis en innovatie in de agrarische sector

Kennis en innovatie zijn van cruciaal belang in landbouwtransitie. We zetten ook in 2024 in op openstellingen voor fysieke investeringen voor innovatie en water. Daarnaast willen we de positie van de Rusthoeve en het Groene onderwijs in Zeeland ondersteunen in samenhang met het Delta Climate Center. Het is belangrijk dat ondernemers laagdrempelig ondersteund worden in alle opgaven die op ze afkomen. Daarom willen we in 2024 de landelijke regeling Sociaal Economische Begeleiding uitrollen, waarbij iedere boer die dat wil ondersteuning van een onafhankelijk adviseur kan krijgen.

Ondersteunen van tenminste twee initiatieven die bijdragen aan de doelstellingen voor een betere bodemstructuur en bodemvruchtbaarheid

De bodem vormt letterlijk en figuurlijk de basis van een agrarisch bedrijf. Op alle niveaus groeit het besef dat goed bodembeheer kan bijdragen aan de aanpak van een groot aantal uitdagingen waar de landbouwsector voor staat. Klimaatverandering, verduurzaming en vergroting van biodiversiteit zijn hier voorbeelden van. Ook vanuit de Provincie Zeeland zoeken we naar manieren om de kwaliteit van de Zeeuwse bodem op peil te houden en te verbeteren.

Via verschillende sporen werken wij daar in 2024 aan, zoals:

- Stimuleren van het verzamelen, ontwikkelen en verspreiden van kennis. Voorbeelden daarvan zijn:

- Samen met kennisinstellingen als Rusthoeve voeren we ook in 2024 proeven, pilots en onderzoeksprojecten uit op het gebied van verbetering van bodem- en waterkwaliteit.
- Er lopen diverse projecten bij agrarische ondernemers in de provincie met als inzet een transitie naar duurzamere landbouwsystemen.
- Zeeland doet mee in interprovinciale projecten ter stimulering van het verdienmodel van boeren. Hierbij is veel aandacht voor het verbeteren van de bodemkwaliteit (KPI-systematiek = kritische prestatie indicatoren). Ook dragen wij met meerdere provincies bij aan onderzoeksprojecten die zowel stikstofreductie als bodemverbetering tot doel hebben. Denk hierbij aan het gebruik van compost.
- Afhankelijk van landelijke besluitvorming komt het hopelijk in 2024 tot de opstart van de eerste maatregelen zoals voorgesteld in het Zeeuws gebiedsprogramma. Daaronder ook maatregelen die een belangrijke link hebben met de kwaliteit van landbouwbodems, zoals: verbetering van de KPI-systematiek, stimulering biologische landbouw, eiwitteelt en biobased teelten en inzet van bodemcoaches.
- We volgen de beleidsontwikkelingen op Europees en landelijk niveau. Waar nodig voor het Zeeuwse belang proberen we invloed uit te oefenen. Te denken valt daarbij aan:
  - Mestwetgeving en regelgeving rond plantaardige bemesting, zoals compost / bokashi, die van invloed kan zijn op optimale kringlopen in en rond de Zeeuwse landbouw.
  - Ontwikkelingen op het gebied van regelgeving rond klimaatverandering, zoals opslag van koolstof in landbouwbodems.

Ondersteunen van tenminste twee initiatieven die bijdragen aan het herstel en beter benutten van functionele agrobiodiversiteit

Functionele agrobiodiversiteit betekent dat de natuurlijke omgeving mede bepalend is voor het producerend vermogen van onze gronden. Het belang wordt steeds groter door ontwikkeling in de toelating van gewasbeschermingsmiddelen en de klimaatverandering. In 2024 ondersteunen we minimaal twee projecten rondom dit onderwerp. Denk, bijvoorbeeld aan het stimuleren van soortenrijke groenbemesters met vlinderbloemigen, de uitrol van de groenblauwe dooradering in het landelijk gebied, effecten van kruidenranden op de bestuiving van peulvruchten en functionele heggen.

Ondersteunen van tenminste twee initiatieven die zich richten op de doelstelling voor het versterken van de positie van de boer in de keten

De marges voor de primaire producent zijn vaak erg laag. De verkoop via de korte keten biedt een mogelijk nieuw verdienmodel voor de primaire producent. We zullen daarom met diverse ketenorganisaties en het K&I-netwerk FoodDelta Zeeland ten minste twee initiatieven ondersteunen waarbij nieuwe ketens centraal staan. We nemen deel in de Landelijke Samenwerking Korte Ketens, waarbij we samenwerken met andere provincies in Nederland en het Ministerie van LNV. In Zeeland ondersteunen we via regelingen zoals Zeeland in Stroomversnelling verschillende ketenprojecten. Zo helpen we lokale ondernemers geholpen om bijvoorbeeld een nieuw product in de markt te zetten of nieuwe verdienmodellen/ketens te ontwikkelen.

Ondersteunen van tenminste twee initiatieven die zich richten op eiwittransitie

Eiwittransitie is de overgang van dierlijke eiwitten naar meer plantaardige eiwitten, met name wat mensen eten en drinken. Zeeland kan daar goed op inspelen vanuit de traditie van de teelt van eiwitgewassen op land en uit zee. De ketens in Zeeland voor eiwitgewassen zijn goed georganiseerd, maar de teelt van eiwitgewassen brengt ook uitdagingen met zich mee waarop innovatie nodig is. Zeeland is medeondertekenaar van de Green Deal Eiwitrijke gewassen (Bean Deal). In dat kader zullen er in 2024 verschillende initiatieven opgezet worden. Daarnaast blijven we kansen verkennen binnen Zeeland, onder andere via de Protein Delta Zeeland (de Zeeuwse ambitie voor eiwittransitie) en subsidieopenstellingen.

Verbeteren agrarische structuur, tenminste 300 ha kavelruilen

Met het kavelruilbureau faciliteert de provincie al ruim 10 jaar de agrarische sector door mee te werken aan agrarische structuurverbetering. Hierbij worden percelen beter verkaveld, zodat ondernemers efficiënter kunnen werken. Vaak wordt ook een kortere afstand van de kavels tot de boerderij gerealiseerd. Dat leidt tot minder verkeersbewegingen, minder uitstoot en een grotere verkeersveiligheid.

Trendindicatoren

Trendindicatoren	2022	2024	2028
Natuurbeheer Aantal ha natuurareaal in beheer met contract	23.841	23.941	24.391

Doelindicatoren

Doel	Indicator	Stand 2020	Stand 2021	Stand 2022	Streefwaarde 2023	Streefwaarde 2024	Einddoel
Volhoudbare landbouw	Aantal ondernemers betrokken bij nieuwe kennistracten.	100	100	200	200	200	200
Natuurontwikkeling	Aantal ha nog te realiseren nieuwe natuur. <i>De ontwikkeling van nieuwe natuurwaarden uitgedrukt in hectare binnen het Natuurnetwerk Nederland (NNN).</i>	725	650	556 (31-12-2022)	448	350	0
Natuurbescherming	Via de Omgevingsverordening geldt ruimtelijke bescherming via bestemmingsplannen.	100%	100%	100%	100%	100%	100%
Natuurbescherming	Actuele natuurbeheerplannen voor alle Natura2000 gebieden.	5	5	5	6	7	7
Natuurverbreding	Aantal kilometer wandelnetwerk.	2.100 km	2.100 km	2.100 km	2.100 km	2.700 km	2.700 km
Natuurbeleving	Percentage toegankelijke beleefbare nieuwe natuur.	>90%	>90%	>90%	Minimaal 90%	Minimaal 90%	Minimaal 90%
Natuurbeheer Aantal ha natuurareaal in beheer met contract	Het beheer van natuurwaarden uitgedrukt in hectare binnen het Natuurnetwerk Nederland (NNN).	17.810	17.931	18.025	23.841 (= incl. 5573 ha buitendijks tbv toezicht)	23.941	24.391

Wat mag het kosten?

Bedragen x €1.000

Exploitatie	Begroting 2024
Lasten	
030101 Realisatie natuurnetwerk	3.419
030102 Natuurbeheer en natuurbescherming	17.064
030103 Natuurherstel	7.202
030105 Natuurbeleving: verbreding en verbinding	3.649
030106 Een volhoudbare landbouw	3.979
039999 Ambtelijke inzet	11.782
Totaal Lasten	47.095
Baten	
030101 Realisatie natuurnetwerk	1.026
030102 Natuurbeheer en natuurbescherming	228
030103 Natuurherstel	3.233
Totaal Baten	4.487
Gerealiseerd saldo van baten en lasten	-42.608
Onttrekkingen	
980399 Bestemmingsreserves-Pr.3	-3.726
Toevoegingen	
980399 Bestemmingsreserves-Pr.3	141
Mutaties reserves	3.585
Gerealiseerd resultaat	-39.023

4 Programma Ondernemend Zeeland

Inleiding en ontwikkelingen

Zeeland scoort op dit moment goed als we kijken naar economische cijfers zoals het bruto regionaal product, het werkloosheidscijfer en het inkomen per hoofd van de bevolking. Tegelijkertijd staat de Zeeuwse economie voor grote uitdagingen: de krappe arbeidsmarkt, de gevolgen van de coronacrisis en de transitie naar een klimaat-neutrale economie. Onze aanpak richt zich daarom op:

Europa, Rijk en Regio

Om innovatie te stimuleren zijn subsidies nodig (Europees, nationaal en provinciaal). Ook fondsen die geld lenen helpen bij innovatie. Via Impuls Zeeland helpen we startende en innoverende bedrijven in verschillende sectoren. We werken samen met de sector en kennisinstellingen aan de Foodagenda en de Visserij-agenda. Hierdoor versterken we het ondernemerschap op het gebied van landbouw en visserij. We helpen de sector ook met een actieve lobby bij Rijk en Europa. Door deelname aan Europese en landelijke subsidieprogramma's kunnen we innovatie projecten in Zeeland starten.

Vestigingsklimaat, talent en kennis

Een gezonde economie heeft een passende infrastructuur voor onderwijs, goed personeel en goede ondernemers nodig. We werken hier aan door het programma Campus Zeeland uit te voeren. Ook werken we aan het oprichten van een Delta kenniscentrum (Delta Climate Center). Zeeuwse bedrijven hebben de komende jaren duizenden arbeidskrachten nodig. De krapte op de arbeidsmarkt maakt dit lastig. Oplossingen zoeken we in het beter gebruik maken van mensen die nu in Zeeland werken. Maar het is ook nodig om mensen van buiten Zeeland voor werk naar Zeeland te halen. Het verbeteren van het imago van Zeeland als plek om te leven, werken en studeren is hiervoor belangrijk.

Innovatie, valorisatie en ontwikkeling

Zeeland heeft een goed klimaat voor vindingrijke ondernemers die innovaties omzetten in concrete producten of diensten. Tegelijk blijven we nog achter bij de rest van Nederland. De innovatiekracht van bedrijven is belangrijk voor de concurrentiekracht van Zeeland. We willen de innovatiekracht van Zeeland sterker maken. Dat is ook belangrijk voor bijvoorbeeld de aanpak van maatschappelijke uitdagingen.

Transitie naar een duurzame en klimaatneutrale economie

Voor de Zeeuwse economie zijn vernieuwing en duurzamer maken van sectoren als de industrie, logistiek, landbouw en toerisme belangrijk. Het hoofdstuk "Energie en Klimaat" in de begroting beschrijft hoe we dit gaan doen. In dit hoofdstuk beschrijven we onderwerpen als circulaire en bio-based economie. Met een circulaire economie bedoelen we een economie waarbij we materialen steeds opnieuw gebruiken. Bij een biobased economie gebruikt men vooral natuurlijke materialen van planten of dieren. We werken bijvoorbeeld aan het sluiten van kringlopen van materiaal in onze regio. En we kijken naar hoe de waarde van materialen goed kan blijven.

Speerpunten

Het versterken van de regionale economie doen we door in te zetten op:

Europa, Rijk en Regio:

- Deelname aan de Europese programma's OP Zuid, Just Transition Fund, POP 3, Interreg Vlaanderen-Nederland, Straits Committee (Comité van de Kanaalzone aan de Noordzee) en Interreg B en C: we willen de mogelijkheden van deze programma's maximaal benutten voor Zeeland.
- Voorbereiding en inzet Zeeland voor Toekomstig Cohesiebeleid na 2020 (samenwerking in Zuid-verband, IPO, met Vlaanderen).
- Verschillende organisaties te ondersteunen die onderdeel uitmaken van de economische basisinfrastructuur. Bijvoorbeeld NV Economische Impuls Zeeland, EN-Zuid, het Roosevelt Institute for American Studies, Dockwize en Economic Board Zeeland.

Vestigingsklimaat, talent en kennis:

- Het versterken van het imago van Zeeland als regio om te leven en te werken. Het behouden van het sterke imago als toeristische bestemming.

- Samen met publieke en private partners (ondernemers, onderwijsinstellingen en overheden) te zorgen dat de arbeidsmarkt voldoende goed gekwalificeerde arbeidskrachten biedt. Zo kunnen we voldoen aan de vraag van de Zeeuwse werkgevers.
- Het realiseren van Campus Zeeland, met focus op de thema's water, energie en voedsel.
- De onderwijs- en kennisinfrastructuur op het gewenste niveau te houden.

Innovatie, valorisatie en ontwikkelkracht:

- Het verstevigen en uitbouwen van het regionale innovatie-ecosysteem en uitvoering te geven aan het Investeringsfonds Zeeland BV.
- Het realiseren en versterken van Kennis- en Innovatienetwerken binnen iedere Zeeuwse economische sector.
- De concurrentiepositie te verbeteren en werkgelegenheid te behouden.

Transitie naar een duurzame en klimaatneutrale economie:

- Verduurzaming industrie (zie programma "Energie op klimaat!").
- Verandering naar een circulaire en biobased economie door het sluiten van kringlopen en het benutten van groene grondstoffen.

Reguliere taken

De Provincie zet zich in voor een sterke regionale economie en duurzame economische groei. Om dit te bereiken werkt de Provincie aan het vestigingsklimaat voor bedrijven en werknemers. Een sterke regionale economie kan niet zonder kennis en innovatie. De Provincie zorgt daarom voor goede randvoorwaarden en samenwerking met onderwijs- en onderzoeksinstituten.

Beleidskader

- [Economisch Uitvoeringsprogramma 2022-2027](#)
- [MKB Samenwerkingsagenda en MKB Actieplan \(Rijk-Provincies\)](#)
- [Implementatieagenda Smart Industries \(Rijk\)](#)
- [IBP programma \(Rijk, Provincies, gemeenten\)](#)
- [Regionale Innovatie Strategie 2021 - 2027](#)
- [Campus Zeeland](#)
- [Strategische agenda Economic Board Zeeland](#)
- [Regio Deal North Sea Port District](#)

Maatschappelijk effect

De Provincie Zeeland zet in op versterking van de Zeeuwse economie. Concreet betekent dit:

- Het versterken van de innovatiekracht van het Zeeuwse bedrijfsleven met focus op de Zeeuwse economische sectoren.
- Het verhogen van het Bruto Regionaal Product en daarmee het welzijn van de Zeeuwen.
- Voldoende werkgelegenheid én voldoende arbeidsaanbod op alle niveaus (van laaggeschoold tot wetenschappelijk).
- Een sterk imago van Zeeland dat ervoor zorgt dat mensen hier graag komen leven werken en ondernemen.
- Inzetten op de transitie naar een duurzame en circulaire economie.

Doelstelling

Concurrentiepositie logistiek

De logistieke sector bevindt zich in een groot veranderingsproces, door energietransitie, digitalisering en robotisering. De provincie ondersteunt waar mogelijk bedrijven bij deze opgaven en het

implementeren van deze ontwikkelingen in hun bedrijfsvoering. Doel is dat de Zeeuwse logistieke sector de marktpositie behoudt.

Acties

Ondersteunen van logistieke bedrijven in de energietransitie

We bieden ondersteuning aan logistieke bedrijven, bijvoorbeeld door het bundelen van uitvoeringskracht via onderzoek en kennis, en we ontwikkelen met landelijke partners een implementatiestrategie voor laad- en vulinfrastructuur voor weg en water. Ook denken we actief mee aan maatwerkoplossingen voor specifieke locaties (grote transport bedrijven) in de periferie. tot slot helpen we bedrijven met het verwerven van Europese en landelijke subsidies, en kunnen we ook samen met bedrijven zelf projecten ontwikkelen en helpen uitvoeren.

Ondersteunen van logistieke bedrijven bij robotisering en digitalisering

In samenwerking met het kennisnetwerk KIC|MPI zal verder gewerkt worden aan projectontwikkeling en kennisdeling rond robotisering en digitalisering van de procesindustrie. De Provincie subsidieert een deel van de organisatiekosten van netwerken, met als doel de binding in de sectoren te stimuleren en samenwerking te borgen. De Provincie neemt ook deel aan diverse landelijke innovatieoverleggen, om informatie te verkrijgen die weer gedeeld kan worden met onze regionale partners.

Stimuleren samenwerking en innovatie in de logistiek, o.a. via Zeeland Connect

De kennis- en innovatienetwerken (K&I) spelen een belangrijke rol bij het ondersteunen van Zeeuwse bedrijven. Het Zeeuwse MKB in de logistieke en de maintenance sector hebben onvoldoende capaciteit en financiële middelen om zelfstandig bij te blijven bij grote innovatieve ontwikkelingen die nu aan de gang zijn. Via de K&I netwerken kunnen bedrijven gezamenlijk het wiel uitvinden. De netwerken hebben een meerjarenprogramma opgesteld en maken jaarlijks een activiteitenplan. De afgelopen jaren hebben de K&I-netwerken hun toegevoegde waarde bewezen. Diverse innovatie Europese projecten (Smart tooling, Autonoom transport Zeeland, Zero Emissie Transport) zijn uitgevoerd of zijn nu onderhanden. Dit beleid is succesvol en wordt gecontinueerd. De Provincie financiert voor een deel de organisatiekosten van de netwerken. De Provincie controleert de voortgang door actief deel te nemen aan overleggen en jaarlijks vindt controle plaats bij de verantwoording van het K&I-netwerken.

Uitvoeren visie en roadmap logistiek i.s.m. Zeeland Connect

Zeeland Connect is een belangrijk logistiek netwerk en heeft vier innovatieprogramma's in uitvoering:

- verbindingen en netwerken
- energietransitie
- digitalisering & robotisering
- autonoom rijden

In 2024 wordt het nieuwe meerjarenprogramma van Zeeland Connect in uitvoering gebracht. De Provincie neemt desgewenst deel aan deze plannen en kan via lobby of subsidiëring ook voor financiële ondersteuning zorgen.

Vertalen actieprogramma 2020 -2023 van de Topsector logistiek naar regionaal actieprogramma en uitvoering van de goederen vervoeragenda van het Ministerie van I&W, benutten "Haagse en Europese" Middelen.

We zetten ons in om de Zeeuwse ondernemers en innovators te helpen optimaal gebruik te maken van landelijke en Europese subsidies.

Doelstelling

Arbeidsmarkt

Doel is dat de Zeeuwse arbeidsmarkt voldoende goed gekwalificeerde arbeidskrachten biedt. Zo kunnen we voldoen aan de vraag van de Zeeuwse werkgevers. Hiervoor scherpen we het Aanvalsplan Arbeidsmarkt verder aan en voeren we deze in samenwerking met de triple-helix-partijen (ondernemers-onderwijs-overheid) uit.

Acties

Aantrekken, scholen en trainen van kandidaten voor Zeeuwse sectoren (Techniekpact, Hospitalitypact, Zorgpact, Onderwijspact)

Samen met onze partners uit het onderwijs, bedrijfsleven en overheden stellen we Human Capital Agenda's op voor die sectoren en opgaven waar Zeeuwse organisaties en bedrijven een groot tekort aan mensen ervaart. Voorbeeld hiervan is een Human Capital Agenda voor de vergroening van de procesindustrie. Door een samenhangende aanpak, met gebruikmaking van bestaande expertise en activiteiten, wordt efficiënt en effectief voorzien in voldoende personeel. De Provincie Zeeland zet een 'Human Capital Call 2024' op basis waarvan concrete plannen subsidie kunnen ontvangen.

Komen tot een soepele grensoverschrijdende arbeidsmarkt Zeeland – Vlaanderen

We doen verschillende werkzaamheden, waaronder: netwerk EURES, steun geven aan Grensinformatiepunten en aanjagen van grensoverschrijdende projecten. Ook wisselen we goede voorbeelden uit en zoeken we naar samenwerkingsmogelijkheden. Binnen het Aanvalsteam Arbeidsmarkt heeft de Provincie Zeeland een stimulerende rol om samen met partners de doelstellingen van het Aanvalsplan te halen. We voeren onze rol uit door de inzet van taken als: signaleren, agenderen, opstarten van activiteiten, coördineren, verbinden en faciliteren.

Ontwikkelen tool: werving, selectie en plaatsing op basis van competenties

Als onderdeel van de doorontwikkeling van het HR Netwerk Zeeland wordt een 'toolbox met goede voorbeelden' voor Zeeuwse ondernemers gemaakt. In deze toolbox wordt onder meer de tool: 'werving, selectie en plaatsing op basis van competenties' opgenomen. Het initiatief ligt hiervoor bij het HR Netwerk Zeeland. De Provincie Zeeland heeft hierbij een verbindende en faciliterende rol.

Ontwikkelen van een gestructureerde aanpak gericht op het binden van jongeren aan de Zeeuwse arbeidsmarkt

Een doorlopende activiteit gericht op het boeien en binden van jongeren met diverse activiteiten waaronder een campagne voor eindexamenscholieren, een kick-off festival voor MBO-, HBO- en WO-jongeren (EEZIE) en een traineeprogramma. We zullen, na de evaluatie in 2023, het programma EEZIE in (vernieuwde vorm) in 2024 continueren.

Eezie.nl is een digitale verzamelaarsplaats voor scholieren, studenten en young professionals in en buiten Zeeland. Het is dé plek om goede tips te vinden over evenementen, festivals, opleidingen, vacatures en bijbanen en andere mooie kansen die Zeeland jou kan bieden. Eezie wil jongeren laten zien hoe leuk Zeeland is en hoeveel kansen hier liggen. Bedrijven bieden stages en (bij)banen aan. Onderwijsinstellingen zetten bijzondere opleidingen in de kijker. Young professionals en Zeeuwse studenten buiten Zeeland ontmoeten elkaar bij meet-ups en vinden via Eezie de interessantste vacatures in Zeeland en de leukste events.

Opzetten van een warme ontvangst van arbeidsmigranten (uit binnen- en buitenland) (Expat Center, Zeeland Commissionair)

In 2019 is het Expat Center Zeeland in Terneuzen opgericht en in 2023 is het met een tweede vestiging in Goes uitgerold over heel Zeeland. Het Center geeft aan internationals en hun werkgevers informatie en advies over het wonen en werken in Zeeland. Door een warm welkom van nieuwe inwoners wordt het vestigingsklimaat van Zeeland versterkt en zullen de nieuwkomers zich vaker en

langer binden aan de regio. Waarmee ze bijdragen aan het oplossen van de krapte op de Zeeuwse arbeidsmarkt. In 2024 wordt de dienstverlening van het Expat Center verder uitgerold en een warm welkom Center worden voor alle nieuwe Zeeuwen uit buiten- en binnenland.

Opzetten van toolbox voor werkgevers

Het HR netwerk Zeeland wordt door ons gestimuleerd en ondersteund om de diverse, reeds ontwikkelde 'tools' voor werving, selectie en plaatsing te bundelen in een toegankelijke toolbox. Hierdoor zijn de diverse methoden en instrumenten om de juiste kandidaten te vinden en te behouden, ter inspiratie én gebruik beschikbaar voor alle Zeeuwse HR medewerkers.

Doelstelling

Concurrentiepositie Food

De voedselsector (landbouw, visserij, verwerking e.d.) is een belangrijke pijler onder de Zeeuwse economie. Onze doelen richten zich specifiek op het versterken van de concurrentiepositie in de aquacultuursector, en we zetten ons in om het aantal actieve bedrijven in de visserijsector op hetzelfde niveau te houden. NB: acties met betrekking tot landbouw staan in het programma "Balans in landelijk gebied".

Acties

Steunen van netwerkorganisaties Zeker Zeeuws en Food Delta Zeeland

Zeker Zeeuws en Food Delta Zeeland zijn netwerkorganisaties die het Zeeuwse foodcluster en voedselbedrijven helpen versterken. Bijv door campagnes, kennisdeling, afstemming en lobby. Wij ondersteunen deze organisaties.

Stimuleren innovatie in de Zeeuwse agrofood en aquacultuur

De innovatieregeling "Zeeland in stroomversnelling" richt zich op de voorkant van de keten, bedrijven kunnen geld krijgen voor onderzoeken van de haalbaarheid en demonstratie van nieuwe initiatieven. Dit is een effectief instrument gebleken om innovaties in agrofood en aquacultuur te stimuleren.

Daarnaast ondersteunen we in 2024 actief ten minste 4 initiatieven, gericht op kansrijke innovaties en nieuwe ontwikkelingen in de visserij- en aquacultuursector die kunnen leiden tot nieuwe bedrijvigheid of een hogere toegevoegde waarde in de keten.

Stimuleren verdere ontwikkeling van de binnendijkse aquacultuur.

Binnendijkse aquacultuur is een innovatieve sector die veel waarde kan toevoegen aan de Zeeuwse foodsector. Daarom stimuleren we deze sector, bijv door het subsidiëren van proefprojecten, lobby en kritisch kijken naar regelgeving.

Voorzitterschap landelijke Bestuurlijk Platform Visserijoverheden

Als voorzitter van het landelijke Bestuurlijk Platform Visserijoverheden spelen we een actieve rol in de ondersteuning van de visserijgemeenschappen. Binnen dit platform geven we voortdurende aandacht aan de voor de visserijsector belangrijke dossiers, zoals aanlandplicht, ruimte op zee, Noordzee-akkoord en de kottervisie.

Stimuleren nieuwe vormen van schelpdierkweek

Binnen de Taskforce Mosselkweek Voordelta onderzoeken we de mogelijkheden om mosselen op de Noordzee te kweken. In 2024 zullen we verder invulling geven aan het begin 2023 ondertekende Intentieovereenkomst Oesterkweek, Duurzaamheid en Natuur.

Doelstelling

Concurrentiepositie Zeeuwse ondernemers

Voor welvaart en welzijn is het belangrijk dat Zeeland een goed vestigingsklimaat heeft voor ondernemers. Doel is om enerzijds de concurrentiepositie van bestaande Zeeuwse ondernemers te versterken en anderzijds onze economische positie en vestigingsklimaat als regio duurzaam te versterken.

Acties

Deelnemen aan platform ENZuid (Economisch Netwerk Zuid Nederland)

Via EN-Zuid stemmen we economisch beleid af met Brabant en Limburg. Onder de vlag van EN-Zuid is medio 2023 het gezamenlijke Zuid-Nederlandse programma "Circulair Bouwen" opgestart. Dit zal hoofdaandachtspunt zijn in 2024.

Dockwize: uitvoering van de prestatieafspraken

Dockwize helpt startende ondernemers op allerlei manieren. We maken jaarlijks prestatieafspraken over de uitvoering van overkoepelende activiteiten uit het meerjarenplan "Dockwize: Your Innovation Hub 2024 - 2027". Dockwize helpt bedrijven om hun volgende stap te zetten en werkt daardoor aan een sterk economisch klimaat in Zeeland, met nadruk op de ontwikkelingen in de grote transitie zoals op het gebied van water, energie en voedsel. Hoofddoel is structuurversterking door het aanjagen van innovatie, groei en ondernemerschap.

Ondersteunen algemene netwerk-, acquisitie en representatieactiviteiten

Om concrete resultaten voor Zeeland te behalen en om de aantrekkingskracht te versterken, onderhouden we contacten met het netwerk. We organiseren daarvoor één keer per jaar een strategisch overleg met:

- North Sea Port
- Impuls Zeeland/ Foreign Direct Investments
- Ministerie van Economische Zaken en Klimaat
- Economic Board Zeeland
- Netherlands Foreign Investment Agency (NFIA)
- Trade and Innovate NL

Bestuurlijk en ambtelijk ondersteunen we bovenstaande organisaties bij de werving van en het behouden van (internationale) bedrijven.

Ondersteunen van de Zeeuwse ondernemers (starters en MKB)

We steunen starters en MKB door onder andere het verder uitwerken van een Actieprogramma Dienstverlening 2023-2025, ondernemersbeleid af te stemmen met andere Zeeuwse overheden via het Overleg Zeeuwse Overheden (OZO), de MKB-deal "Digitaal Doen Zeeland" met het ministerie EZK uit te voeren, het zoeken naar nieuwe instrumenten die de digitale transitie biedt voor ondernemers en deelnemen aan European Digital Innovation Hub (EDIH). Ook ontwikkelen we instrumenten om familiebedrijven te steunen en innovatiefinanciering mogelijk te maken, en voeren we deze uit. Tot slot geven we periodiek een Zeeuws Economisch bericht uit, en creëren we een centraal digitaal informatiepunt waar ondernemers terecht kunnen voor informatie en verwijzing op het brede terrein van verduurzaming, netwerkcongestie en subsidiemogelijkheden,

Uitvoering prestatieafspraken door Impuls Zeeland

Impuls Zeeland is de Regionale Ontwikkelingsmaatschappij (ROM) voor Zeeland en ontvangt jaarlijks een integrale kostensubsidie van de provincie. In een breed economisch netwerk zet deze organisatie

zich in voor een sterke, duurzame en inclusieve Zeeuwse economie en werkgelegenheid. Impuls werkt aan de sociaaleconomische ontwikkeling van Zeeland vanuit drie pijlers:

- Innoveren (business development en uitvoering van projecten).
- Investeren (werk maken van financiering van innovatie).
- Internationaliseren (werving van bedrijven en investeringen en bevorderen internationale handel).

Uitvoering prestatieafspraken door Roosevelt Institute for American Studies

Het Roosevelt Institute for American Studies is een onderzoeksinstituut en bibliotheek gericht op Amerikaanse geschiedenis en Transatlantische relaties en ontvangt jaarlijks een integrale kostensubsidie van de provincie. Activiteiten in 2024 dragen bij aan de ambitie van Campus Zeeland om een gezonde onderwijs-, kennis- en onderzoekinfrastructuur te realiseren passend bij de Zeeuwse (economische) opgaven. In dat kader worden de volgende activiteiten binnen 3 prestatievelden uitgevoerd:

1. Zeeuwse thema's (lezingen, UCR Essay-prijs, Kennisplatform Slavernijverleden Zeeland, Four Freedom, webinars).
2. Graduate School (internationale PhD congressen, studentenbeurzen, T. Roosevelt American History Award MA Scriptieprijs);
3. Onderzoeksinstituut NAS Hub (beursprogramma's, (studenten)conferentie, NAS Amerikanistendag, gasthoogleraarschap).

Uitvoering prestatieafspraken door Zeeuwse Milieufederatie (ZMf)

De ZMf is een koepelvereniging van natuur- en milieuorganisaties met vele leden, en ontvangt jaarlijks een integrale kostensubsidie van de provincie. Ook in 2024 zet de ZMf weer verdere stappen op het gebied van Ruimtelijke Ordening en Landschap, Deltawateren en het cluster Duurzaamheid, Circulaire economie en energietransitie. Dit doet zij door verbinding te zoeken en het gesprek aan te gaan.

Doelstelling

Campus Zeeland

Doel van Campus Zeeland is het vergroten van de innovatiekracht van Zeeland en zorgen voor een toekomstbestendige economie waarin jonge, goed opgeleide mensen het bedrijfsleven versterken. Dit doen we, samen met onze partners, door de ontwikkeling- en de versterking van samenhangende onderwijs- en kennisprogramma's en -voorzieningen. Met de realisatie van Campus Zeeland professionaliseren we de kennis- en innovatienetwerken van de Zeeuwse economische sectoren, stellen we samen met de kennisinstellingen (van primair- tot wetenschappelijk onderwijs- en onderzoek) en het bedrijfsleven een nieuwe strategische agenda op en ontwikkelen we een campus voor een beter studentenklimaat.

Acties

Delta Climate Center

Op 1 juli 2023 is het Delta Climate Center van start gegaan en op 5 oktober 2023 feestelijk geopend. In 2024 zullen de onderwijs- en onderzoeksprogramma's en de valorisatie nader gekoppeld en verbonden worden aan Zeeuwse ondernemers en lopende initiatieven & programma's met het doel tot een efficiënt- en samenhangend Zeeuws Ecosysteem rondom Water, Energie en Voedsel te komen. De provincie verleent, als onderdeel van de afspraken "Wind in de Zeilen", subsidie aan het Delta Climate Center en kan als zodanig meepraten over inrichting en inhoud van het centrum.

Onderbrengen onderzoeksprogramma Vlaanderen-Nederland Deltavraagstukken bij Delta Kenniscentrum

Het Vlaams-Nederlandse onderzoeksprogramma Deltavraagstukken is onderdeel van Campus Zeeland en wordt vanuit Nederlandse zijde toegevoegd aan het onderzoeksprogramma van het Delta Climate Center (DCC). Naar verwachting leidt dit tot versterking van de programma's en de samenwerking ook met Vlaanderen.

Opening en start opleidingen aan het Joint Research Center

Het Joint Research Center Zeeland (JRCZ) is geopend en gestart met opleidingen. De provincie heeft een stimulerende rol om samen met de partners de doelstellingen van het JRCZ te blijven realiseren. Hierbij zal met name aandacht besteed dienen te worden aan de verbinding van de onderzoeksprogramma's en activiteiten van het JRCZ met het bedrijfsleven.

Verbinden tracks Engineering en Innovation aan (Zeeuwse) onderwijs- en onderzoeksinfrastructuur en bedrijfsleven/opgaven

De tracks Engineering en Innovation zijn onderdeel van Campus Zeeland die in fases wordt gerealiseerd. Nu de Engineering tracks zijn ontwikkeld en een succesvol onderdeel zijn geworden van het UCR-curriculum, is het van belang dat het programma verbonden wordt met de Zeeuwse onderwijs- en onderzoeksinfrastructuur, en het bedrijfsleven.

Versterken businessmodel, organiserend vermogen in intersectorale samenwerking tussen de al bestaande netwerken (professionaliseren en verbinden met eco-systeem)

De kennis- en innovatienetwerken (K&I) hebben veel nut bewezen als platformen waar bedrijven elkaar treffen, kennisdelen en kunnen samenwerken - met elkaar en met overheden en scholen. Deze netwerken willen we doorontwikkelen tot robuuste netwerken door ze sterker te verbinden aan andere Zeeuwse innovatieprojecten, zoals de human capital agenda's en de field-, test- en livinglabs. Ook willen we de betrokkenheid van de Economic Board Zeeland vergroten.

Versterken gehele onderwijs- en onderzoekskolom van PO - WO

Samen met kennisinstellingen en bedrijfsleven stellen we een nieuwe Strategische Onderwijs & Kennis Agenda op. Die zorgt voor samenhang, focus en synergie op onderwijs en onderzoek. Elementen op die agenda zijn wat ons betreft in ieder geval: het aantrekken van internationale studenten (voor zowel de arbeidsmarkt als de instandhouding van onderwijsinstellingen), opleidingsplaatsen in of nabij Zeeland, en campusontwikkeling voor een beter studentenklimaat. De provincie heeft hierin een stimulerende procesrol.

Doelstelling

Innovatie infrastructuur en - fondsen

Doel is Zeeuwse ondernemers te helpen innovaties te verwezenlijken en daarmee de concurrentiekracht van bedrijven in Zeeland te vergroten. Hiervoor zijn een aantal innovatieregelingen en -fondsen opgericht, zijn afsprakenpakketten met het Rijk gemaakt en voeren we Europese subsidieprogramma's uit.

Acties

Uitvoeringgeven aan investeringsprogramma Regio Deal North Sea Port District en Regio Deal Zeeuws-Vlaanderen 'Zeeuwen zelf aan zet'.

Samen met de Gemeente Terneuzen uitvoering gegeven aan de Regio Deal Zeeuws-Vlaanderen 'Zeeuwen zelf aan zet'. Deze heeft een looptijd tot en met 2025. De deal richt zich op participatie, vernieuwing landbouw, versterking Schelde kust, arbeidsmarkt en onderwijsprojecten.

In 2023 is bekend geworden dat het North Sea Port District € 30 miljoen ontvang vanuit het Rijk voor

de Regio Deal North Sea Port District. Sleutelopgave zijn gezonde en aantrekkelijke leefomgeving, aantrekken van talent en bereikbaarheid van voorzieningen. Vanaf eind 2023/begin 2024 wordt uitvoering gegeven aan het investeringsprogramma van deze nieuwe Regio Deal.

Het benutten van nationale en Europese programma's als cofinanciering bij de realisatie van innovatie en economische structuurversterking

We benutten nationale en Europese subsidieprogramma's als cofinanciering bij Zeeuwse projecten, vaak gericht op innovatie, duurzaamheid en economische structuurversterking.

- Met de Subsidieregeling MKB innovatiestimulering Topsectoren Zuid-Nederland (MIT Zuid) wordt decentraal uitvoering gegeven aan stimulering van innovatieve haalbaarheids- en R&D samenwerkingsprojecten. Voor 2024 streven we naar toekenning van tien subsidies voor Zeeuwse haalbaarheidsprojecten en zes subsidies voor Zeeuwse R&D samenwerkingstrajecten.
- Met het EU-subsidieprogramma OP Zuid wordt eveneens decentraal uitvoering gegeven aan stimulering van innovatieve projecten waarmee de transitie energie, klimaat, grondstoffen, landbouw & voeding en gezondheid worden ondersteund en/of versneld. Voor 2024 streven we naar toekenning van zes subsidies voor "Zeeuwse" innovatieprojecten binnen OP Zuid.

Uitvoering geven aan de Europese programma's waarin Zeeland partner is

- Voor Zeeland verder vormgeven van Europese fondsen en subsidiemogelijkheden. In Zuid-Nederlands verband zijn in de zogenaamde Regionale Innovatie Strategie 2021-2027 (RIS) vijf grote strategische hoofdpogaven ("transities") benoemd als vertrekpunten. We koppelen deze aan onze Zeeuwse beleidsdocumenten en coalitieakkoord.
- Uitvoering geven aan de Europese programma's 2021-2027. Zeeland is hierin partner samen met OP Zuid, NSP, Interreg Vlaanderen-Nederland, Interreg B en C programma's en EMVAF. We willen de mogelijkheden hiervan benutten voor Zeeland.
- Het bevorderen van grensoverschrijdende samenwerking, via onder andere het Straits Comité en de Scheldemond Raad.
- Voor Zeeland kansen rondom Nationaal Groeifonds zo goed mogelijk monitoren en beïnvloeden.
- Ontwikkelingen op het gebied Europese Green Deal (w.o. in het bijzonder Europese Digitale Agenda en Farm2Fork Strategie) monitoren en waar mogelijk optimaal doorvertalen naar de Zeeuwse uitvoering van de Europese subsidieprogramma's.

Uitvoering geven aan de subsidieregeling Zeeland in Stroomversnelling.

De regeling 'Aanjaaggelden Zeeland in Stroomversnelling' stelt subsidies beschikbaar voor haalbaarheidsonderzoeken en demonstratieprojecten om innovaties te stimuleren. In 2018 is de subsidieregeling opgestart van uit middelen van het Rijk, de Provincie en gemeenten. De regeling blijkt succesvol, zo blijkt uit een evaluatie. In 2024 zetten we de subsidieregeling door, ook gemeenten en het Rijk dragen weer hier aan bij.

Uitvoering geven aan het Investeringsfonds Zeeland BV.

Investeringsfonds Zeeland (IFZ) levert door middel van revolverend financieren een bijdrage aan de structuurversterking van de Zeeuwse economie. De projecten richten zich hoofdzakelijk op investeringen in innovatieve startups, scaleups en MKB-ondernemingen. In toenemende mate wordt ingezet op het maken van impact, het leveren van een bijdrage aan de energie- en grondstoffentransitie en creatie en behoud van hoogwaardige directe en indirecte werkgelegenheid. Verder wordt steeds meer aangesloten bij de trend "volume to value", waarbij het meer van belang is in de juiste bedrijven te investeren dan alleen de investerings- en overige kwantitatieve targets te

behalen. Gezien de krappe arbeidsmarkt en het willen behouden van high potentials in de regio, richt het IFZ zich op bedrijven met een hoog innovatievermogen.

- Zeeland Financial Matching geeft groei- en innovatievouchers uit. Zeeland Financial Matching stimuleert en ondersteunt de groei- en innovatieplannen van Zeeuwse studenten, startups, scale-ups en innovatief MKB. Het doel is om bij te dragen aan het verbeteren van innovatie, ondernemerschap en de concurrentiekracht van bedrijven.
- Het regionale fonds Vroege Fase Financiering (VFF) verstrekt leningen aan innovatieve starters. Zij gebruiken deze lening om te onderzoeken of hun idee een kans van slagen heeft op de markt. De VFF moet ervoor zorgen dat ideeën van de planfase in de startfase komen.
- InnoGo! stimuleert innovatieve ondernemers in de vroege fase door begeleiding van hun innovatie, het introduceren van de ondernemer in het netwerk en het verstrekken van leningen.
- Met het Zeeuws Participatiefonds (ZPF) verstrekken we risicodragend kapitaal, kennis en kunde van de aandeelhouders, het fondsmanagement en hun netwerken. Dit door aandelenparticipaties en/of achtergestelde leningen uit te geven aan innovatieve ondernemers. Deze bedrijven zitten in de (door)ontwikkelfase of de groeifase. Ze voegen waarde toe met een belangrijk effect op de Zeeuwse economie en werkgelegenheid.
- Op basis van Wind in de zeilen heeft het Rijk de afgelopen vier jaar haar inbreng in het Investeringsfonds Zeeland (agio-storting) vergroot. Hierdoor is het investeringsvermogen met € 20 miljoen vergroot.

Het bestuur van het Investeringsfonds Zeeland BV schat in of de financiële vaste activa afgewaardeerd moeten worden. Dit gebeurt op basis van de financiële informatie van de ondernemingen. Ook gesprekken met de ondernemers en het betaalgedrag bij aflossingen en rente zijn van invloed op deze inschatting. De doelstelling van het Investeringsfonds Zeeland behalen we door het verstrekken van hoog risicodragend kapitaal. Het eigen vermogen van de ondernemingen in het Investeringsfonds Zeeland is in de meeste gevallen negatief. Hierdoor is er sprake van een grote schattingsonzekerheid over de waardering van de deelnemingen en de verstrekte leningen. Deze (schatting)onzekerheid had geen gevolgen voor het oordeel van de accountant van het IFZ.

Verlenen van subsidie aan voorstellen ter stimulering van innovatie en verbetering van het gebruik van financieringsregelingen

Ondersteunen en/of subsidiëren van onder andere:

- De Zeeuwse Innovatieprijs Emergo.
- Netwerkbijeenkomst(en) excellerende MKB bedrijven.
- Initiatieven voor het versterken van het Zeeuwse startersklimaat.
- Ontwikkel-, test- en demolocaties (KAAP Vlissingen en Terneuzen).
- Bedrijfsregeling CrossRoads 2023-2029.
- Financieringstafels.
- Zeeuws Informal Investors Network.

Daarnaast vergroten we samen met Impuls Zeeland en Stimulus de bekendheid van Europese subsidiemogelijkheden onder Zeeuwse partijen.

Doelstelling

Marketing en Imago

Het actief positioneren van een sterk merk Zeeland zorgt dat Zeeland wordt gezien als een ideale regio om te ondernemen, werken, wonen, studeren en bezoeken. Een sterker Zeeuws imago helpt bij het aantrekken van nieuwe bedrijven, arbeidskrachten, studenten, inwoners en bezoekers.

Acties

Continueren van de digitale marktwerking dmv het platform www.zeeland.com en daaraan verbonden social media kanalen..

Belangrijk hierbij is om in contact te blijven met geïnteresseerde doelgroepen en het aantal fans van Zeeland verder uit te breiden.

Samen met de netwerkpartners de positioneringsstrategie voor Zeeland uitdragen als basis voor een sterk merk Zeeland

Nieuwe initiatieven ontwikkelen die de positionering versterken en hierover via onze (marketing)kanalen communiceren.

Samen met de partners een zelfstandige merkorganisatie oprichten.

Deze organisatie gaat integraal aan de regio branding en marketing voor Zeeland werken.

Via marketing- en promotieactiviteiten in samenwerking met regionale partners werken aan het bereiken van specifieke doelgroepen die nodig zijn voor het oplossen van actuele vraagstukken.

Het gaat hierbij o.m. om het tekort op de Zeeuwse arbeidsmarkt en voorts bijdrage aan de doelstellingen uit het toeristische beleid om bezoekers te verleiden om naast het kustgebied ook andere delen van Zeeland te bezoeken en daarbij niet alleen in het hoogseizoen naar Zeeland te komen.

Doelstelling

Circulaire economie

We stimuleren bedrijven, kennis- en onderwijsinstellingen tot het ontwikkelen en testen van circulaire en biobased productiemethodes, efficiënt grondstoffengebruik én circulair ontworpen producten en verdienmodellen. Dit leidt tot verdergaande samenwerking waarbij ketens worden verkort en grondstoffen uitgewisseld én nieuw ontwikkelde circulaire productiemethodes zijn opgeschaald. Ondersteunend hieraan stimuleren we de omslag naar hernieuwbare grondstoffen én verminderen we de vraag naar primaire grondstoffen door het stimuleren van hergebruik van producten en grondstoffen. We richten ons op de sectoren MKB, bouw en industrie.

Acties

IPO provinciale krachtenkaart en kansenkaart circulair

De provinciale krachtenkaart en kansenkaart circulair van het IPO borgt onze provinciale inzet in landelijk verband. We nemen actief deel aan alle 5 thema's die in IPO-verband zijn vastgesteld. We sluiten in IPO verband actief aan bij het Nationaal Uitvoeringsprogramma Circulaire Economie (NPCE). Met deze samenwerking versterken we de positie en zichtbaarheid van de Provincies zowel in IPO verband als op Zeeuws niveau.

Samenwerking Zeeuwse Overheden

We ondersteunen Zeeuwse gemeenten bij het ontwikkelen van uitvoeringsbeleid op het gebied van circulaire economie. De gemeenten werken samen op de gebieden Bouw & gebouwde omgeving, Infrastructuur & openbare ruimte, Afval & grondstoffen en Inkoop & consumptie. We werken daarin samen met de Regionale Energiestrategie (RES) 2.0. Eind 2023, begin 2024 wordt het circulaire beleidsprogramma door alle gemeenten vastgesteld. Hierna wordt het uitvoeringsprogramma opgestart.

We stimuleren de industrie om circulair te werken, o.a. door deel te nemen aan de programmalijn Circular Delta van Smart Delta Resources.

Binnen Circular Delta wordt gezocht naar clusters met synergie op het gebied van grondstoffen en technologie. Verder gebruiken we de overleggen Duurzame Havens en Vitaal Sloegebied en Kanaalzone voor inspiratie, afstemming en verbinding op bestuurlijk niveau. We sluiten aan op het landelijke platform Groene Chemie Nieuwe Economie vanwege mogelijkheden voor financiering (nationaal groeifonds) naast het vormen van circulaire en biobased ketens. Eerdere activiteiten van stichting Circular Biobased Delta zijn hierin ondergebracht; waaronder het ontwikkelen van grootschalige circulaire businesscases.

We rollen biobased en circulair inkopen uit binnen Zeeland via 'Maatschappelijk Verantwoord Inkopen'. SDG's (Sustainable Development Goals) zijn hierin leidend.

Het actieplan MVI, met onder andere circulaire en biobased doelstellingen, is in 2021 door GS vastgesteld. Via o.a. de 'IPO krachtenkaart CE en provinciale kansenkaarten' werken we actief samen aan de kennisopbouw rond inkoop- en aanbesteding op nationaal niveau. Aansluiting bij het Nationaal Uitvoeringsprogramma Circulaire Economie (NPCE) is hierbij leidend.

Ook op internationaal niveau blijven we actief. Het Interreg4SeasProject Circular Biobased Construction Industry (CBCI) dat in september 2022 is afgerond krijgt onder andere een vervolg via Interreg Europe en het project Interreg Speeding Sustainable Skills in Tourism. Deze inzet versterkt de rol van inkoop en aanbesteding op beleidsmatig 'circulair' terrein.

We stimuleren circulair bouwen via het K&I netwerk circulair bouwen via projecten in onder andere EN Zuid-verband. We subsidiëren de Biobased Innovation Garden.

We nemen actief deel aan het 'triple-helix' K&I netwerk dat is verzelfstandigd (een stichting). Dit netwerk stimuleert een brede kennis- en project ontwikkeling dat zich richt op opschaling. We zijn aangesloten bij de kennisnetwerken Cirkelstad en het 'Economisch Netwerk (EN) Zuid' - Zeeland, Brabant, Limburg. De Biobased Innovation Garden functioneert als (kennis)leverancier van o.a. biobased bouwmaterialen en organiseert clustervorming rondom biobased toepassingen.

We stimuleren circulaire innovaties bij MKB'ers, o.a. door een bewustwordingscampagne, met als opvolging circulair/biobased innovatievouchers, het CIRCO project en Symbioses4Growth(S4G) project.

Uit een in 2022-2023 uitgevoerd onderzoek blijkt dat veel MKB bedrijven nog onvoldoende bewust zijn van de noodzaak van de transitie naar een circulaire economie. Men is onvoldoende op de hoogte wat CE precies kan betekenen. Daarom starten we in 2024 samen met Impuls een bewustwordingscampagne.

In 2021 heeft het voucher project een provinciale subsidie voor twee jaar gekregen. In 2022 is het voucherproject voor één jaar verlengd. In 2023 wordt bekeken of de subsidie voldoende goed loopt om te verlengen tot eind 2024.

We werken aan de 'duurzame havens' samen met Portiz, NSP en Zeeuwse Milieufederatie waarbij we acties van de werkgroep Vitaal Sloegebied en Kanaalzone integreren.

Duurzame havens wordt vormgegeven via een 'ambtelijk en bestuurlijk' afstemmingsoverleg. Dit afstemmingsoverleg, 2 á 3 keer per jaar, is bedoeld om casussen te bespreken die een intrinsiek dilemma vormen tussen economische ontwikkeling en duurzaamheid, o.a. circulaire economie, klimaatverandering, vervuiling, water en mariene bronnen, biodiversiteit en materiaalgebruik.

Trendindicatoren

Trendindicatoren	2021	2022	2023
Beroepsbevolking (CBS)	197.000	199.000	207.000

Hoog opgeleide beroepsbevolking	Zeeuws-Vlaanderen 20,6% Overige Zeeland 27,8%	Zeeuws-Vlaanderen 23,5% Overig Zeeland 28,4%	nog niet bekend
Spanningsindicator vraag/aanbod arbeidsmarkt (UWV)	4,49 zeer krap	5,88 zeer krap (medio 2022)	6,62 zeer krap (Q1 2023)
Ontwikkeling gestarte vestigingen per 10.000 inwoners (KVK - Q1)	31,2	27,0	32,1

Doelindicatoren

Doelindicatoren	Stand 2022	Stand van zaken 2023 (Cijfers medio 2023)	Streefwaarde 2024
Werkloosheid (CBS)	2,9%	3,1%	3%
Werkgelegenheid (CBS/LISA)	191.600	187.200	190.000
Ondernemersvertrouwen (CBS)	-3,1%	1,6%	2%
Regionaal economische groei in % (CBS):			
Zeeuws-Vlaanderen	-3%	-11% (Q1)	1%
Overige Zeeland	+5%	+3% (Q1)	3%
Imago (ranking Nederlandse provincies, Beerd Consultancy)	-	9	2025: 8
Vissersvloot	2020: 146	135	135

Wat mag het kosten?

Bedragen x €1.000

Exploitatie	Begroting 2024
Lasten	
040101 Arbeidsmarkt	362
040102 Concurrentiepositie food	322
040103 Concurrentiepositie Zeeuwse ondernemers	2.693
040104 Campus Zeeland	816
040105 Innovatie-infrastructuur en -fondsen	4.402
040106 Marketing en Imago	1.175
040107 Circulaire economie	916
040108 Concurrentiepositie	4.221
049999 Ambtelijke inzet	3.178
Totaal Lasten	18.084
Baten	
040105 Innovatie-infrastructuur en -fondsen	571
Gerealiseerd saldo van baten en lasten	-17.513
Onttrekkingen	
980499 Bestemmingsreserves-Pr.4	-5.756
Toevoegingen	
980499 Bestemmingsreserves-Pr.4	565
Mutaties reserves	5.192
Gerealiseerd resultaat	-12.322

5 Programma Mobiliteit op maat

Inleiding en ontwikkelingen

Goed wonen, werken en leven in Zeeland vraagt om een goede én veilige bereikbaarheid.

We werken aan slimme, veilige én duurzame maatregelen. Deze maatregelen helpen bij het oplossen van vraagstukken over bereikbaarheid in Zeeland. Tevens dragen ze bij aan nationale (en Europese) doelstellingen: emissievrije mobiliteit (CO₂, fijnstof, stikstof), passend in ruimtelijke opgaven, bijdrage aan brede welvaartsdoelen, passend in de energietransitie.

Dit alles betekent dat we verder kijken dan een oplossing met meer infrastructuur. We kijken in het voortraject en tijdens het afwegen van oplossingen naar een meer complete aanpak. Een aanpak met twee kanten: vanuit de effecten van meer mobiliteit en vanuit de mogelijke oplossingen voor een betere bereikbaarheid. De fiets wordt daarin de komende jaren steeds belangrijker

De invalshoeken daarbij zijn zowel economisch als maatschappelijk. Deze aanpak loopt via vijf sporen:

1. Beïnvloeden van veilig verkeersgedrag via een regionale aanpak.
2. Investeren in verbetering van de infrastructuur met het oog op doorstroming én verkeersveiligheid.
3. Inzet op multimodale netwerken en goederencorridors om snelheid en betrouwbaarheid van (goederen)vervoer te borgen.
4. Bieden van een systeem van collectief vervoer als basismobiliteit.
5. Ontwikkelen en realiseren van slimme en duurzame mobiliteitsconcepten (personen en goederen).

Dit programma omvat de inspanningen die we hiertoe in 2024 gaan leveren in aansluiting op - en ter versterking van - de activiteiten van andere overheden, ondernemers, kennisinstellingen en de Zeeuwen zélf.

Naast deze uitvoeringsagenda, maakt ook het beheer en onderhoud van de provinciale (water) wegen onderdeel uit van dit programma.

Speerpunten

- Werkgeversaanpak verkeersveiligheid om zo een verkeersveilig gedrag van de eigen werknemers te bevorderen.
- In afstemming met politie en Openbaar Ministerie inzetten op betere handhaving, zowel staande houding als via camera's (onder andere trajectcontroles en vanaf 2023 de toepassing van Verplaatsbare Flitspalen).
- Start programmafase Goederenvervoer Corridor Zuid in afstemming met Rijk, partnerregio's en betrokken havens.
- In samenwerking met deze partners wordt een actieprogramma voor de binnenvaart opgesteld. De partners van de Goederenvervoer Corridor Zuid ontwikkelen een actieprogramma die op deze corridor toegevoegde waarde biedt. Verbeteringen zoals voorgesteld in het onderzoeksrapport van Panteia worden uitgevoerd. Ook wordt de regionale afstemming en samenwerking met de partners en branche organisaties geïntensiveerd.
- Versnelling van de busverbinding Rotterdam-Zierikzee-Goes-Terneuzen-Gent, met specifiek aandacht voor het traject Terneuzen-Gent.
- Installeren van slimme verkeerslichten op diverse locaties in Zeeland.
- Pilots met zelfstandig transport ('mixed traffic') en zelfstandig personen vervoer (autonoom varende pont).
- Verdere planuitwerking van Rail Gent-Terneuzen, gericht op financiering en organisatie (governance).

- Uitvoeren van een strategische toekomstverkenning naar de Midden Zeeland route.
- In aansluiting daarop: opstellen van een Startnotitie voor de Deltaweg N256 (doorstroming, verkeersveiligheid, leefbaarheid).
- Uitvoeren van het Transitieplan openbaar vervoer voor de periode 2022 tot en met 2024. Dit plan is gericht op omgaan op de huidige vervoersvraag samen met blijvende effecten van COVID-19.
- Voorbereiden start uitvoering nieuwe busconcessie (per 2025) met nieuwe vervoerder.
- Uitvoeren van startprojecten fijnmazige mobiliteit in samenwerking met gemeenten.
- Verder uitbouwen van verkeers- en incidentmanagement, mede door inzet van data ('data top 15', Regionaal Data Team).
- Voorbereiding en uitvoering geven aan infrastructurele projecten zoals voorzien met het Meerjarenprogramma Infrastructuur Zeeland (MIZ).
- Formeren 'team Bereikbaar Zeeland' (Zeeland breed) in het kader van integrale hideraanpak.
- Living Lab Smart Mobility is aanjager van innovatie in personenmobiliteit (onder andere Mobility as a Service en autonoom vervoer).
- Doorontwikkelen van de haltetaxi tot de flentaxi die past binnen de nieuwe mobiliteitsmix.
- Ontwikkeling van hubs, gericht op realisatie van minimaal twee stationshubs, vier regiohubs en zes reguliere hubs voor 2025.
- Faciliteren en meebetalen van en aan initiatieven voor deelfietsen (dagelijks gebruik én toeristisch) en deelauto's (gericht op 2.000 deelauto's in 2025).
- Samen met gemeenten stappen zetten bij de ontwikkeling van een mobiliteitscentrale. De focus ligt op werkzaam zijn bij de start van de nieuwe busconcessie.
- Uitvoeren van communicatiecampagnes voor de invoering van het nieuwe publieke mobiliteitssysteem Reizen door Zeeland in 2025
- Opstarten van een beleidstraject voor het opstellen van een integrale bereikbaarheidsvisie Zeeland 2040 (inclusief binnenvaartbeleid, autonoom vervoer, brede welvaart) ter actualisatie en vervanging van de Mobiliteitsvisie Zeeland 2028

Beleidskader

- [Mobiliteitsvisie Zeeland 2028, juli 2016](#)
- [Regionale Mobiliteitsstrategie \(RMS\)](#)
- [Beheerkader Infrastructuur Provincie Zeeland \(2018\)](#)
- [Strategisch Plan Verkeersveiligheid 2030 \(het landelijke visie document\)](#)
- [Zeeuwse uitvoeringsagenda Verkeersveiligheid \(de Zeeuwse vertaling\)](#)
- [Nationaal toekomstbeeld fiets \(het landelijke visie document\)](#)
- [Zeeuws toekomstbeeld fiets \(de Zeeuwse vertaling\)](#)
- [Investeringsstrategie Wegen](#)

Reguliere taken

- Het beheer, onderhoud en ontwikkelen van onze provinciale infrastructuur. Die bestaat uit (water)wegen fietspaden, civiele kunstwerken nat en droog en aanlandingsvoorzieningen, terminals en baggerwerken voor het fietsvoetveer.
- Het beheer en ontwikkelen van de concessies voor openbaar vervoer: bus en Westerschelde Ferry. Het door ontwikkelen van openbaar vervoer naar publiek vervoer.

- Het stimuleren en uitvoeren van maatregelen voor de verkeersveiligheid.

Voor een efficiënt en effectief beheer en onderhoud van de provinciale infrastructuur hanteren we de principes van assetmanagement. Met assetmanagement kunnen we onze infrastructuur en bijbehorende voorzieningen gericht beheren en onderhouden. De aanpak en activiteiten worden toegelicht in de paragraaf Onderhoud Kapitaalgoederen.

Voor de concessies van busvervoer en Westerschelde Ferry is het belangrijk om een goed beheer af te spreken. Dit gebeurt door de juiste kwaliteitsindicatoren te combineren met flexibiliteit. Zo kunnen we inspelen op trends en ontwikkelingen. Voor de doorontwikkeling van het openbaar vervoer naar publiek vervoer wordt met alle gemeenten samengewerkt aan de uitvoering van de Regionale Mobiliteitsstrategie (RMS).

Voor verkeersveiligheid wordt met alle gemeenten en betrokken organisaties samengewerkt in het Regionaal Orgaan Verkeersveiligheid Zeeland (ROVZ).

Maatschappelijk effect

Provincie Zeeland werkt samen met andere overheden in Zeeland aan een compleet netwerk van infrastructuur en collectieve voorzieningen van mobiliteit. Deze moeten betrouwbaar, snel en veilig zijn.

Betrouwbaarheid: Het mobiliteitssysteem moet ervoor zorgen dat je op tijd op je bestemming bent. Of dat goederen op het juiste moment aankomen.

Snelheid: Voor functionele verplaatsingen (zoals woon-werk verkeer) mag de reistijd niet te lang zijn.

Veiligheid: We accepteren niet dat er gewonden en dodelijke verkeersslachtoffers vallen.

Doelstelling

Doelmatig en doeltreffend beheer (water)wegen

Een doelmatig en doeltreffend beheer van de provinciale (water)wegen op zodanige wijze dat deze aansluit bij de principes van assetmanagement en voldoet aan het onderhoudsniveau zoals door het bestuur vastgesteld.

Ten behoeve van een efficiënt en effectief beheer en onderhoud van de provinciale (vaar)wegen is in 2023 een nieuw Strategisch Assetmanagement Plan (SAMP) met daarin opgenomen een ontwikkelagenda vastgesteld. Bij het in stand houden van de infrastructuur wordt gekeken naar de prestaties die de kapitaalgoederen moeten leveren, de kosten die daaraan verbonden zijn en de risico's die daarbij acceptabel zijn. Het SAMP bevat de kaders en uitgangspunten op een meer strategisch niveau op grond waarvan de instandhouding (beheer en onderhoud) van de provinciale (vaar)wegen en daarmee verbonden kunstwerken doelmatig en doeltreffend georganiseerd kan worden. Als nadere uitwerking van het Beheerkader is per infrastructureel kapitaalgoed een beheerplan opgesteld. Daarin is op een meer operationeel niveau beschreven op welke wijze dat specifieke kapitaalgoed in stand wordt gehouden.

Acties

De versterking van de samenwerking met andere (vaar)wegbeheerders middels periodieke afstemmingsmomenten, we richten ons onder andere op een goede afstemming van wegwerkzaamheden en het voorkomen van overlast voor de weggebruikers.

Bij de uitvoerende taken zoeken we afstemming en samenwerking met andere wegbeheerders binnen Zeeland. In verschillende gremia vindt overleg en afstemming plaats met de andere Zeeuwse (vaar)wegbeheerders. Daarnaast vindt tussen wegbeheerders in Zeeland periodiek overleg en afstemming plaats over verkeers- en incidentmanagement en toekomstige werkzaamheden.

Het plannen en uitvoeren van onderhoudswerkzaamheden aan infrastructurele kapitaalgoederen op dusdanige wijze dat ze op het vastgestelde niveau in stand worden gehouden.

De Provincie Zeeland voorziet in passende infrastructuur die aansluit bij de behoefte van inwoners en gebruikers. Zij is verantwoordelijk voor de instandhouding van ruim 400 km hoofdrijbaan met daarnaast parallelwegen, fietspaden en bijbehorend groen, en verder honderden kleine en grote kunstwerken als viaducten, bruggen en duikers. De Provincie is ook verantwoordelijk voor de

belangrijke verbindende vaarweg het Kanaal door Walcheren inclusief verschillende bruggen en sluisen én de Zeelandbrug.

Er is de afgelopen decennia veel waarde gecreëerd: er ligt een robuust (hoofd)netwerk voor alle modaliteiten. Voor beheer en onderhoud hiervan volgt Provincie Zeeland de methode van assetmanagement. Ons Strategisch Asset Management Plan (SAMP) is verder uitgewerkt naar tactische beheerplannen voor de verschillende disciplines. Het gaat daarbij om droge kunstwerken, groen, natte infrastructuur, verhardingen, openbare verlichting, bewegwijzering en elektrotechnische voorzieningen. In de meerjarige onderhoudsplanning operationaliseren we de werkzaamheden voor de verschillende disciplines. Dit kader vormt de basis van het meerjarig beheer en onderhoud van de verschillende kapitaalgoederen, waarbij we op zoek gaan naar de juiste balans tussen:

- De prestaties die de kapitaalgoederen moeten leveren.
- De kosten die daaraan verbonden zijn.
- De risico's die daarbij acceptabel zijn.

Instandhouding van ons areaal is een grote opgave, die in de toekomst nog groter zal worden door een aantal relevante ontwikkelingen waar we op dit moment mee te maken hebben: veroudering van assets, schaarste, duurzaamheid, klimaat, vergrijzing, technologische ontwikkeling en participatie. In 2023 is het SAMP geactualiseerd om op bovengenoemde ontwikkelingen in te kunnen spelen. In 2024 maken we de doorvertaling van dit strategische kader naar de tactische en operationele niveaus. Daarnaast werken we aan het verder inzichtelijk maken én programmeren van de grote vervangings- en investeringsopgaven die in de komende jaren noodzakelijk zijn.

Nadere uitwerking assetmanagement door actualisatie en implementatie uitvoeringsstrategieën

In 2022 is de uitvoeringsstrategie voor de zogeheten natte infrastructuur ter besluitvorming voorgelegd. Dit omvat het Kanaal door Walcheren met de daar aanwezige bruggen en sluisen alsmede de Zeelandbrug. Dan zijn er voor alle 'assets' uitvoeringsstrategieën of beheerplannen onder het "oude" beheerkader vastgesteld. Omdat het Beheerkader Infrastructuur Provincie Zeeland volgens de nieuwe principes van assetmanagement dateert van 2017/2018 is een actualisatie ter hand worden genomen. Het nieuwe SAMP (voorheen: beheerkader) wordt in het najaar van 2023 voorgelegd. Tegelijkertijd daarmee wordt een ontwikkelagenda vastgesteld die de komende jaren leidraad zullen zijn voor verbeteringen. Op basis van het nieuwe SAMP zullen de beheerplannen (voorheen uitvoeringsstrategieën) worden geactualiseerd. In deze plannen worden de meer strategische beleidsuitgangspunten vertaald naar een meer concreet en operationeel niveau. Met deze cyclus wordt een proces van continue verbetering gestalte gegeven.

Doelstelling

Verbetering verkeersveiligheid

De ambitie is geen (vermijdbare) verkeersslachtoffers in 2050. Doel is een halvering van het aantal verkeersdoden in 2030. Concreet betekent dit voor Zeeland dat er over de periode 2021-2030 niet meer dan 100 verkeersdoden 'acceptabel' zijn. Een forse opdracht aangezien er juist in 2022 meer verkeersdoden vielen dan in de voorgaande jaren. Daarmee volgt Zeeland (helaas) de landelijke trend.

Het vergroten van de verkeersveiligheid vraagt om een integrale aanpak en (bij)sturen op de grootste risico's. Dit is vastgelegd de Zeeuwse uitvoeringsagenda voor het Strategisch Plan Verkeersveiligheid 2030 (SPV). Speerpunt in beleid is het vergroten van de veiligheid van de kwetsbare verkeersdeelnemer. In het bijzonder die van de fietser. Het aanleggen van een verkeersveilig routenetwerk voor de fiets is een belangrijke voorwaarde om meer veilige fietskilometers te realiseren. In absolute zin is het doel 20% meer fietskilometers in 2030 en 40% meer in 2040.

Acties

Algemene coördinatietaken (monitoring, kennisoverdracht, beleidsontwikkeling, subsidies)

Het team ROVZ zorgt voor de gecoördineerde uitvoering van de Zeeuwse Uitvoeringsagenda SPV 2030. Deze coördinerende taak bevat verschillende onderdelen. Partners worden samengebracht en acties van verschillende partners worden zo op elkaar afgestemd. Via het team ROVZ wordt informatie over verkeersveiligheid gedeeld. Het RVOZ is ook contactpersoon voor het statistisch programma VIA en delen belangrijke informatie met onze partners via o.a. regelmatig uitgebrachte nieuwsbrieven. Voor heel Zeeland coördineren we de landelijke campagne-uitingen en doen we de communicatie. We zijn ook verantwoordelijk voor het ontwikkelen en organiseren van verkeerseducatie op Zeeuwse basisscholen, middelbare scholen en het MBO en HBO. Subsidieaanvragen worden door het team ROVZ afgehandeld.

We maken de provinciale infrastructuur veiliger en stimuleren andere Zeeuwse wegbeheerders hetzelfde te doen

Als wegbeheerder is de Provincie continue bezig met het verbeteren van de veiligheid van haar eigen infrastructuur. Bij het aanleggen van nieuwe infrastructuur worden de principes van duurzaam veilig gerespecteerd. Daarnaast stimuleren we vanuit het team ROVZ de andere wegbeheerders hetzelfde te doen. We maken onder andere gebruik van de stimuleringsregeling van de rijksoverheid.

We maken het verkeer veiliger voor kwetsbare en onervaren weggebruikers

Kwetsbare en onervaren weggebruikers hebben een grotere kans om bij een verkeersongeval betrokken te raken en zijn ook vaker slachtoffer van een ongeval. Vanuit het ROVZ werken we samen met onze partners zoals Zeeuwse scholen, Sport Zeeland, VVN, BOVAG, CBR, ZLM en ANWB aan bewustwording door verkeerseducatie. We geven voorlichting en bieden trainingen aan en wijzen hen zo op hun onervarenheid en kwetsbaarheid en op de risico's die dat met zich meebrengt

Binnen verkeerseducatie streven we via het ROVZ een doorlopende leerlijn na, oftewel permanente verkeerseducatie. Het aanleren van de noodzakelijke basiskennis, basisvaardigheden en basisattitudes is belangrijk om op verschillende manieren met verschillende voertuigen op een zo veilig mogelijke wijze deel te kunnen (blijven) nemen aan het verkeer.

Al vanaf jonge leeftijd zijn kinderen dagelijks betrokken bij het verkeer. Op de kinderopvang, de basisschool en buitenschoolse opvang besteden we daarom al aandacht aan verkeer. Via het programma JONGleren krijgen pedagogisch medewerkers een teaminstructie rondom verkeersveiligheid en jonge kinderen, volgen de kinderen zelf enkele themaweek en worden de verzorgers van de kinderen betrokken bij het onderwerp.

Voor het basisonderwijs bestaat in Zeeland het Zeeuws Verkeersveiligheidslabel (ZVL). Scholen die een bepaald minimum aan verkeerslessen geven, verdienen het ZVL-label. Daarmee hebben zij recht op aanvullende activiteiten rondom verkeersveiligheid.

Het Zeeuws verkeersonderwijs gaat verder op middelbare scholen. Via het Verkeersonderwijs Voorgezet Onderwijs-project worden deze scholen gestimuleerd om op een structurele wijze invulling te geven aan verkeerseducatie. Zo goed als alle Zeeuwse VO scholen zijn hierbij aangesloten.

Om jonge automobilisten, die net hun rijbewijs hebben gehaald, te bereiken verleent het ROVZ subsidie aan ZLM voor de inzetten van GRIP. Een dagtraining, waarbij het anticiperen op andere weggebruikers en aandacht aan voertuigbeheersing centraal staan. Aandacht voor jonge automobilisten en senioren fietsers blijft van groot belang.

Het programma Doortrappen, met als doel veiliger fietsen tot je 100ste, is gericht op senioren fietsers. Dit programma biedt maatwerk per gemeente en wordt samen met gemeenten, het ROVZ en betrokken partijen uitgevoerd om onze Zeeuwse senioren zo lang mogelijk veilig deel te laten nemen in het verkeer.

We verminderen de risico's van afleiding in het verkeer

De activiteiten ten aanzien van afleiding richten zich voornamelijk op het gebruik van de mobiele telefoon. De landelijke campagne MONO is daarbij een belangrijk instrument. Hierbij volgen we de landelijke campagne kalender. In de MONO maanden organiseren we ook veel Zeeuwse MONO activiteiten, zoals een posterwedstrijd en MONO Scoort. De laatste activiteit is ontwikkeld voor scholen en willen we ook inzetten op sportverenigingen. We geven extra voorlichting en in overleg met de Politie wordt er in deze maanden extra handhaving ingezet gericht op het gebruik van de mobiele telefoon.

We verminderen de risico's van vermenging van landbouwverkeer met ander verkeer

Via het Zeeuwse Platform Kwaliteitsnetwerk Landbouwverkeer Zeeland wordt continue gewerkt aan het oplossen van knelpunten ten aanzien van landbouwverkeer. Binnen dit netwerk werken de Zeeuwse wegbeheerders en maatschappelijke belangenverenigingen zoals Cumela en ZLTO samen. We streven naar zo min mogelijk vermenging van landbouwverkeer met ander verkeer. Als dit niet voorkomen kan worden, moet de veiligste manier worden gekozen. Vanuit het Kwaliteitsnetwerk worden ook campagnes ten aanzien van slik op de weg en de oogst periode georganiseerd.

We verminderen het aantal verkeersovertredingen.

Verkeersovertreders vormen een gevaar voor andere weggebruikers en zijn dus een risico in het verkeer. Door educatie proberen we het gedrag van toekomstige weggebruikers positief te beïnvloeden. Educatie is o.a. gericht op afleiding, snelheid en het gebruik van alcohol en drugs. Met campagnes zoals MONO, BOB en AAN in het donker, spreken we de weggebruikers aan op hun gedrag en proberen we dat gedrag positief te beïnvloeden. In overleg met de Politie worden handhavingsacties georganiseerd. Daarnaast voert de Politie een project uit gericht op de aanpak van veelplegers.

Doelstelling

Goede bereikbaarheid voor bedrijven, bezoekers en bewoners

Een goede bereikbaarheid voor bedrijven, toeristen en forenzen en een goede multimodale bereikbaarheid van de Zeeuwse havens- en grootschalige bedrijventerreinen door:

1. Snelle en betrouwbare wegverbindingen voor zakelijk, recreatief en woon- en werkverkeer.
2. Een multimodaal netwerk van achterlandverbindingen met voldoende capaciteit voor de Zeeuwse havens (Terneuzen en Vlissingen-Oost) en grootschalige bedrijventerreinen.

Het gaat zowel om fysieke ingrepen in de hoofdinfrastructuur (weg, spoor, buisleidingen en water) als de inzet van data (traject Data op Orde in samenwerking met het ministerie van I&W) om zo tot een betere benutting van de infrastructuur te komen. Een concrete toepassing op de weg is de zogeheten slimme verkeersregelinstallatie (iVRI), maar ook het real time volgen en sturen van verkeersstromen voor een beter verkeers- en incidentmanagement. Voorwaarde hiervoor is een goede samenwerking tussen wegbeheerders.

De gebruikers van het provinciale wegennet kunnen zich goed en veilig (blijven) verplaatsen zonder dat de kwaliteit van de leefomgeving daarmee onder druk komt te staan. In dat verband werken we aan netwerkoptimalisatie van het (provinciaal) wegennet voor diverse doelgroepen (landbouwverkeer, goederenvervoer, personenvervoer).

Acties

De logistieke processen verbeteren door het toepassen van de nieuwe technologieën, de digitalisering van het bedrijfsleven te stimuleren en samenwerking en data-uitwisseling te promoten en initiëren

In 2024 zijn de onderstaande activiteiten gepland:

Goederenvervoercorridor Zuid

In het Bestuurlijk Overleg MIRT (BO-MIRT) in het najaar van 2019 is afgesproken om voor elk van de

goederenvervoercorridors een toekomstagenda op te stellen met een langetermijnvisie tot 2030. Deze agenda omvat gezamenlijke ambities op vier beleidsthema's: economie, milieu/duurzaamheid, sociaal/veiligheid en bereikbaarheid. Het doel is dat deze drie (inter)nationale transportcorridors tegen 2030 tot de meest efficiënte, duurzame en leefbare transportcorridors op mondiaal niveau behoren.

Zeeland is partner in de Goederenvervoercorridor Zuid. De andere partners zijn het Ministerie van I&W, de haven de bedrijven van Rotterdam, Amsterdam en Moerdijk en de Provincies Noord- en Zuid-Holland, Noord-Brabant en Zeeland. In de besprekingen tijdens de vorming van het samenwerkingsverband is door Zeeland ook bedongen dat op middellange termijn de grensoverschrijdende samenwerking met Vlaanderen moet zijn geëffectueerd. In 2024 worden de activiteiten dan ook gericht op de ontwikkeling van de samenwerking met Vlaanderen en de uitvoering van de gezamenlijke acties die met de partners van de Goederenvervoercorridor Zuid worden ontwikkeld.

Meerjarig actieprogramma binnenvaart

In het provinciaal collegeprogramma heeft de binnenvaart een belangrijke positie gekregen. Wij zijn voornemens om in het voorjaar van 2024 een meerjarig actieprogramma binnenvaart Zeeland vast te stellen. Dit plan vormt de basis voor een gerichte en gestructureerde aanpak om de specifieke problemen in de binnenvaart aan te pakken.

Energietransitie in de logistiek

De energietransitie in de logistiek is een complex proces. In 2024 worden veel acties gericht op de ondersteuning van het bedrijfsleven om hun bedrijf te vergroenen.

Zeeland Connect

Het huidige meerjarenprogramma van Zeeland Connect verloopt dit jaar. Zij zijn nu aan de slag met het vervaardigen van een nieuw meerjarenprogramma. Dit plan wordt uiterlijk in het voorjaar van 2024 aangeboden. Vanuit dit meerjarenprogramma zullen meerdere actielijnen worden uitgevoerd.

Het verbeteren van de logistieke processen door het toepassen van corridormanagement

In het najaar van 2022 is tijdens het BO MIRT besloten om de Goederenvervoer Corridor (GVC) zuid als MIRT-programma aan te wijzen. Binnen dit programma werken Provincie Zeeland en North Sea Port samen met o.a. het ministerie van I&W aan het versterken van een verbindingen tussen de netwerken en modaliteiten (vervoersperspectief) en tussen de netwerken en de regio (economisch perspectief). Ook wordt er gewerkt aan de verbetering van doorstroming en service voor de gebruikers (verkeersperspectief). Projecten worden opgestart om de logistieke uitdagingen binnen de corridor aan te pakken. Kansen zijn er voor kennis- en informatie-uitwisseling tussen de havens (ondermijning, last- and first mile autonoom vervoer, digitalisering vrachtbrieven, etc), de energietransitie en de ontwikkeling van vrachtwagenparkeerplaatsen. Binnen dit programma is ook ruimte voor de binnenvaart. De kwaliteit van lig- en wachtplaatsvoorzieningen in Zeeland moet op orde zijn om vanuit de modal shift gedachte een bijdrage te leveren aan de verduurzaming van goederenvervoer. Voor de binnenvaart is een actieprogramma tot stand gekomen.

Start planuitwerking Rail Gent Terneuzen en het inrichten van de organisatie daarvoor na afronding van de Europese CEF-studie 2020.

In 2021 hebben Rijk en regio en de Belgische partijen een intentieverklaring getekend voor het realiseren van de spoorgoederenverbinding tussen Gent en Terneuzen. De totale projectkosten zijn begroot op € 240 miljoen wat evenredig wordt verdeeld tussen Nederland en België. Voor dit project is door het ministerie van I&W € 105 miljoen uit het Nationaal Groeifonds gehaald en daarnaast is € 15 miljoen toegekend vanuit het Compensatiepakket Wind in de Zeilen. In december 2022 heeft de Vlaamse overheid haar financiële bijdrage tevens gereserveerd. De Europese subsidieaanvraag CEF is in juni 2023 toegewezen aan NSP (€ 3,4 mln.). Dit dekt de resterende noodzakelijk geachte financiering van de aankomende studiefase. De Startbeslissing ten behoeve van deze studiefase wordt voorbereid. Deze startbeslissing wordt genomen door het ministerie van I&W en zal waarschijnlijk gebeuren tijdens BO MIRT in november 2023. Aan de hand van de startbeslissing kan een nadere uitwerking van de plannen aan Nederlandse zijde worden gestart: ontwerpvragestuk, milieuvraagstuk en projectkosten. De Vlaamse overheid gaat ook waarschijnlijk in november 2023 starten met de voorbereidingen van een ruimtelijke procedure voor hun grondgebied.

Versterken van het incidentmanagement en verkeersmanagement om te zorgen dat hinder voor het verkeer als gevolg van incidenten en topdrukte evenementen zo gering mogelijk is, uitvoeren van het bestuurlijk vastgestelde actieplan met de partners

Verkeersmanagement is het beïnvloeden van vraag en aanbod van verkeer naar tijd en plaats door het beter benutten van de bestaande capaciteit aan infrastructuur. Daarmee zorgen we er voor dat de hinder als gevolg van wegwerkzaamheden, topdrukte evenementen en incidenten zo gering mogelijk is. Verkeersmanagement past in de ontwikkeling naar slimme mobiliteit, data gedreven werken en beter benutten van de aanwezige infrastructuur.

Vanuit de visie op verkeersmanagement (2020) werken we via de basisstrategie aan slimme manieren voor betere verkeersdoorstroming en minder hinder op onze belangrijkste hoofdverbindingen. Met deze manieren dragen we ook bij aan het vergroten van de verkeersveiligheid en leefbaarheid. We houden hierbij oog voor ontwikkelingen op het gebied van digitalisering, gebruik van data uit voertuigen, steeds meer zelfrijdende voertuigen, hinderaanpak en ambities zoals benoemd in de Regionale Mobiliteitsstrategie. Er zal worden gekeken naar maatwerk om bijvoorbeeld het toeristisch verkeer met verkeersmanagement te faciliteren. In 2024 zal vooral ingezet worden op de verdere ontwikkeling en invulling van het Regionaal Verkeerskundig Team, de regelscenario's, intelligente verkeersregelinstanties (iVRI's), het gebruik van een verkeersmanagementsysteem en het op afstand kunnen afsluiten van de Zeelandbrug voor wegverkeer.

Doelstelling

Wegeninvesteringen

Met de Investeringsstrategie Wegen als hulpmiddel voor de Investeringsagenda werken we als provincie aan het projectmatig inrichten van ons wegennet en maken daarbij gebruik van landelijke normen (CROW). Wij doen dat onder andere methodisch door middel van Gebiedsgerichte aanpak (GGA). Met deze aanpak werken we samen met andere wegbeheerders integraal aan het wegennet in de desbetreffende regio. Er wordt geanalyseerd, de grootste knelpunten bepaald, en projecten worden geprioriteerd en in planning gezet. De GGA's Borsele West en Oost zijn bijvoorbeeld in 2021 afgerond en verschillende projecten zijn door wegbeheerders in gang gezet. Op Walcheren wordt verder onderzoek gedaan naar de hoofdwegenstructuur in het zuidwesten en het noordwesten en de mogelijkheden van bijv. een rondweg bij Grijskerke en terugdringing van de verkeersoverlast in Domburg en Aagtekerke. Binnen de GGA Veerse Meer zuid vindt nader onderzoek plaats naar maatregelen voor het verbeteren van de bereikbaarheid van het gebied (de basis op orde). Rondom Zierikzee is een verkeersvisie en een maatregelenpakket opgesteld. Investeringsaanpak aan de N59 binnen dit gebied zijn vanuit het ministerie van I&W concreet in beeld.

Ingezet wordt om deze aanpakken voort te zetten en ook op te starten in Zeeuws-Vlaanderen. Met de GGA-aanpak zijn wat betreft de samenwerking tussen wegbeheerders en het zoeken naar oplossend vermogen goede ervaringen opgedaan. Succes is wel afhankelijk van de bereidheid van betrokken partijen in een gebied deze samenwerking aan te gaan en daar de nodige energie en (financiële) middelen in te steken.

Naast de GGA's kent deze doelstelling ook een thematische uitwerking. Algemeen gaat het – conform de Mobiliteitsvisie Zeeland 2028 – om optimalisatie netwerk goederenvervoer, verbetering routing landbouwverkeer en optimalisatie utilitair fietsnetwerk. Daarnaast worden accenten gelegd voor specifieke thema's; voor 2024 gaat het om aanpak kruispunten met bestaande VRI's op gebiedsontsluitingswegen, aanpak van traversen, aanpak gevaarlijke bermen (in relatie tot fiets), aanpak perceel- en erfaansluitingen en aanpak fietspaden.

Naast samenwerking lokaal en regionaal zet de provincie Zeeland zich ook nationaal in. Bijvoorbeeld ten aanzien van beleidsontwikkeling en gevolgen van nieuwe wetgeving. Dit doet ze via het IPO en het Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat (overlegmomenten van de BAC Mobiliteit en het BO MIRT / BOL).

Acties

Wegeninvesteringen op gestructureerde wijze programmeren, rekening houdend met de relevante ontwikkelingen (inhoudelijk, financieel, bestuurlijk)

De investeringsagenda wegen omvat een overzicht van infraprojecten waarvoor:

1. Al krediet is verleend en waar wordt gewerkt aan de (voorbereiding van) de uitvoering.
2. Een kredietaanvraag is voorzien voor de voorjaarsconferentie 2024.
3. Een kredietaanvraag is voorzien op een later moment ('doorkijk').
4. PM-posten: projecten waarvoor nog geen bedrag is ingeschat (onderzoek- en studiefase).

Ad. 1: Gewerkt wordt aan de voorbereiding voor uitvoering van de volgende projecten:

- N290 Ronde Othene; najaar 2023
- N689 Traverse Kuitaart; uitgevoerd
- N252 Ronde Dow; voorjaar 2024
- N659 Ronde Speelmansplaten / Oesterdam; uitgevoerd
- N257 Rehabilitatie Philipsdam; najaar 2024
- N664 Herinrichting ter hoogte van 's-Heer Hendrikskinderen; najaar 2023
- N666 Ronde Baarlandsezandweg inclusief saneren aansluiting; najaar 2023
- N286 Landbouwrouten Poortvliet; voorjaar 2024
- N290 Ronde Oude Zoutdijk; najaar 2024
- N288 Ronde Valkenisseweg; uitgesteld in verband met scopeverbreding

Ad. 2: Voor de voorjaarsconferentie 2024 is een kredietaanvraag voorzien voor de aanleg snelfietsroute Terneuzen-Zelzate, de aanleg randweg Oud-Vossemeer N656 en de rehabilitatie van de Oesterdam. Mogelijk ook voor de N689 herinrichting van het complex Kloosterzande

Ad. 3: Voor toekomstige projecten is nog geen definitieve keuze gemaakt. Op dit moment wordt met name gedacht aan de volgende projecten:

- N667; herinrichting gecombineerd met groot onderhoud, waarbij de functie van de weg wordt afgewaardeerd naar een weg met een maximum snelheid van 60 km/uur en waarbij kruispunten veiliger worden ingericht.
- N666; herinrichting entree Kapelle.
- N665/N666; het maken van een veilige fietsoversteek.
- Versterking van het fietspadennetwerk op grond van Zeeuws Toekomstbeeld Fiets.
- N61 herinrichting tracé westelijk van de brug Sluiskil (bekostiging door RWS)

Ad. 4: Tot slot zijn er de projecten die nog in de studiefase zitten. Daarvan weten we nog niet wat het kost. Vaak betreft een aantal projecten waarbij we in een gebied samen werken met andere wegbeheerders zoals de gemeente en het waterschap.

In 2024 en volgende jaren zal ook nadrukkelijk naar de programmering van de investeringsagenda wegen worden gekeken in relatie tot beschikbare capaciteit, maatschappelijke opgaven (klimaat, energie, stikstof) en financiële middelen. Uitgangspunten daarbij is dat bij nieuwe investeringen zo veel als mogelijk koppelkansen gezocht worden met de Vervanging en Renovatie opgave. Voorbeelden zijn de projecten bij de N667 en N689. Daarnaast is het streven juist in te zetten op die projecten waar subsidie van bijvoorbeeld de Rijksoverheid beschikbaar is.

Doelstelling

Bereikbaarheid voor de mensen

Met het netwerk van ferry, trein, bussen, buurtbussen en haltetaxi zorgen we in 2024 voor openbaar vervoer door heel Zeeland en verbinding met omliggende regio's. In dit openbaar vervoersysteem is er bijzondere aandacht voor de bereikbaarheid van het onderwijs.

Acties

Busconcessie, dienstregeling 2024

In 2024 wordt het laatste dienstregelingjaar van de concessie 2014-2024 uitgevoerd, waarin busvervoerder Connexxion een betrouwbare dienstregeling passend binnen de kaders uitvoert en ruimte biedt voor startprojecten gericht op de nieuwe concessieperiode.

Westerscheldeferry

Met het beheer van de concessie voor de Westerscheldeferry bieden we een betrouwbare vervoersdienst tussen Breskens en Vlissingen. Daarnaast gaan we door met de verdere uitwerking van het onderzoek naar nieuwe schepen, zodat bij ingang van een nieuwe concessie (2028) de bestaande schepen vervangen kunnen worden.

Doelstelling

Uitvoering slimme mobiliteit

Samen met onze regionale partners werken we aan de uitvoering van de Regionale Mobiliteitsstrategie. In 2024 testen we via startprojecten diverse onderdelen van fijnmazige mobiliteit die Zeeland breed vanaf 2025 moeten werken. Ook implementeren we de nieuwe busconcessie. Via onze subsidieregeling hub ontwikkeling ondersteunen we de ontwikkeling van diverse mobiliteitshubs in de Provincie met cofinanciering en kennis. In 2024 ronden we de besluitvorming over de mobiliteitscentrale af en start de Mobiliteitscentrale Zeeland met zijn activiteiten. In het living lab testen we diverse innovaties in ons publiek vervoerssysteem. Daarnaast werken we nauw samen met het ministerie van IenW aan de uitvoering van de RMS, om het publiek vervoerssysteem te helpen bouwen in Zeeland en om de Zeeuwse aanpak als blauwdruk voor landelijke gebieden in te gaan zetten.

Acties

Uitwerking fijnmazige mobiliteit.

Fijnmazige mobiliteit, bestaande uit deelmobiliteit, meereisapps en de flextaxi, wordt via één of meerdere (start)projecten bij gemeenten en scholen getest met als doel ervaring op te doen met de systemen, zodat deze in 2025 in heel Zeeland goed kunnen functioneren onder regie van de Zeeuwse Mobiliteitscentrale.

Aanbesteding busconcessie.

Doorlopen van de aanbestedingsprocedure voor een nieuwe busconcessie die start vanaf december 2024 en duurt tot december 2032. Uitvraag gebeurt conform uitgangspunten van de Regionale Mobiliteitsstrategie. De nieuwe vervoerder en Provincie werken in 2024 samen aan de implementatie van deze concessie.

Ontwikkeling hubs

Gemeenten en Provincie werken samen aan een netwerk van opstappunten, haltes en hubs, zodat het publieke vervoerssysteem vanaf 2025 goed kan functioneren.

Inrichting mobiliteitscentrale

Gemeenten en Provincie doorlopen besluitvorming over taken en governance om van de Gemeentelijke Vervoerscentrale (GVC) te komen tot een functionerende Zeeuwse Mobiliteitscentrale vanaf Q4 2024.

Ontwikkeling MaaS-koppeling en uitrol MaaS-app Zeeland

Plannen, boeken, reizen en betalen via MaaS-apps is een belangrijk onderdeel van het Zeeuwse publieke systeem. We werken aan de bouw van een MaaS-router om Zeeuwse aanbod te ontsluiten richting MaaS dienstverleners en de uitrol van een aantal MaaS-apps in Zeeland

Data op orde.

De Zeeuwse wegbeheerders werken aan structurele borging van de werkzaamheden die de afgelopen jaren vanuit het Regionaal Data Team zijn uitgevoerd aan de Data Top 15. Tevens richten we de datagedreven ondersteuning van de mobiliteitscentrale verder in.

Living Lab Smart Mobility.

Verschillende pilotprojecten lopen op gebied van MaaS, deelmobiliteit en autonoom varen en rijden . Een 4 tal nieuwe of door ontwikkelprojecten zijn in voorbereiding.

Communicatie Regionale Mobiliteitsstrategie

Om de reiziger voor te bereiden op het reizen in het nieuwe publiek vervoerssysteem zetten gemeenten en Provincie in op communicatie en campagnes binnen de huisstijl Reizen door Zeeland.

Trendindicatoren

Trendindicatoren (verkeersveiligheid)	2018	2019	2020	2021	2022
Aantal ongelukken	2.236	2.203	1.837	1.918	2252
Aantal betrokkenen	3.267	3.304	2.693	2.177	2504
Ernstige verkeersslachtoffers; doden	13	11	18	11	23
Ernstige verkeersslachtoffers; ziekenhuisgewonden	505	541	423	355	467
Aantal geregistreerde ongevallen waarbij landbouwvoertuigen zijn betrokken	16	20	9	14	14
Aantal bij verkeersongevallen betrokken kwetsbare verkeersdeelnemers onderverdeeld naar categorie:	563	666	435	459	552

Ouderen (boven 60)	628	665	579	562	643
Jongeren (onder 25)	255	315	236	186	230
Fietsers					
Aantal bij verkeersongevallen betrokken jonge (18 tot 24) bestuurders van personenauto's	374	432	308	310	302

Doelindicatoren

Doel	Indicator	Stand 2017	Stand 2020	Stand 2021	Stand 2022	Streefwaarde 2023	Streefwaarde 2024	Einddoel
(Vaar)wegen	Onderhoudsniveau infrastructurele kapitaalgoederen	Basis	Basis	Basis	Basis	Basis	Basis	Basis
Vraaggericht OV	Waardering Openbaar vervoer (bus)	7,4	7,8 (2019)**	7,9***	7,6	7,6	7,6	7,6
	Bezettingsgraad kernnet (daggemiddelde)	23,4%	16,6%	16,1%	17%*	17%	17%	30%
	Bezettingsgraad fietsvoetveer	23,6%	16,0%	19,0%	26%	26%	26%	30%
Snelle en betrouwbare wegverbindingen	Reistijd Goes - Zelzate	50 minuten	37 minuten	37 minuten	37 minuten	37 minuten	37 minuten	40 minuten
	Reistijd Goes - Hellegatsplein (via MZ-route)	60 minuten	50 minuten	50 minuten	51 minuten	51 minuten	51 minuten	45 minuten
Waardering openbaar vervoer (OV-klientenbarometer)	Klantenwaardering voor het openbaar vervoer waarvoor concessieverlening plaatsvindt door de Provincie	bus: 7,4 WSF: 8,1	bus: 7,8 (2019)** WSF: 8,3 (2019)**	bus: 7,9*** WSF: 8,0***	bus: 7,6 WSF: 8,0	Bus: 7,6 WSF: 8,0	Bus: 7,6 WSF: 8,0	bus: 7,6 WSF: 8,0

* Rekening houdend met nog aanwezige corona-effecten.

** In 2020 geen onderzoek vanwege corona-maatregelen.

*** Resultaten onderzoek nog niet representatief vanwege postcorona effect.

Wat mag het kosten?

Bedragen x €1.000

Exploitatie	Begroting 2024
Lasten	
050101 Doelmatig en doeltreffend beheer (water)wegen	31.197
050102 Bereikbaarheid voor de mensen	28.776
050103 Verbetering verkeersgedrag verkeersdeelnemers	887
050104 Goede bereikbaarheid voor bedrijven, bezoekers en bewoners	322
050105 Wegeninvesteringen	1.925
050107 Uitvoering slimme mobiliteit	2.962
059999 Ambtelijke inzet	10.882
Totaal Lasten	76.951
Baten	
050101 Doelmatig en doeltreffend beheer (water)wegen	411
050102 Bereikbaarheid voor de mensen	2.288
050107 Uitvoering slimme mobiliteit	1.388
Totaal Baten	4.086
Gerealiseerd saldo van baten en lasten	-72.864
Onttrekkingen	
980599 Bestemmingsreserves-Pr.5	-25.945
Toevoegingen	
980599 Bestemmingsreserves-Pr.5	11.512
Mutaties reserves	14.433
Gerealiseerd resultaat	-58.432

6 Programma Iedereen telt!

Inleiding en ontwikkelingen

Het programma “Iedereen telt!” gaat over brede welvaart. Brede welvaart omvat alles wat mensen van waarde vinden. Naast materiële welvaart gaat het ook om zaken als gezondheid, onderwijs, milieu en leefomgeving. En over sociale binding, persoonlijke ontplooiing en (on)veiligheid. In dit programma hebben we in het bijzonder aandacht voor het sociaal-cultureel functioneren van Zeeland. Hoe zijn individuen en groepen in de samenleving onderling in contact? En zijn zij in staat om relaties op te bouwen en zichzelf verder te ontwikkelen?

We zetten cultuur, erfgoed, leefbaarheid, gezondheid en sport in om een levendig en sociaal Zeeland voor iedereen te bereiken. Dit doen we samen met andere overheden en instellingen, die hierin allemaal hun eigen rol hebben.

Cultuur

Cultuur is een belangrijke taak van de Provincie. Onder cultuur verstaan we het hele culturele veld van kunsten tot erfgoed en van cultuureducatie tot evenementen. Het Zeeuwse cultuur profiel kent regionale, nationale en internationale onderdelen. Een breed cultuuraanbod zorgt voor een aantrekkelijke regio waar mensen willen wonen, werken en recreëren. Met cultuur versterken we onze stedelijke aantrekkelijkheid en landschappelijke kenmerken. Cultuur draagt bij aan het Zeeuws bruto regionaal product en de werkgelegenheid. Cultuur is daarnaast creatief, maakt blij, prikkelt en spiegelt.

We richten ons beleid op Zeeuwse inwoners, bezoekers én op hen die zich hier willen vestigen. We vinden het belangrijk om aandacht te besteden aan makers, culturele vernieuwing, erfgoed en creatieve economie en moet voor iedereen toegankelijk en bereikbaar zijn.

Nog steeds zijn de effecten van de coronacrisis en van de oorlog in Oekraïne in Zeeland te merken. Culturele organisaties hebben last van gestegen kosten. Daarnaast hebben inwoners en bezoekers minder te besteden en kiezen ze ervoor om culturele uitjes uit te stellen. Daardoor is er minder geld over om te investeren in nieuwe tentoonstellingen of andere culturele uitingen. Het veld moet daardoor grote flexibiliteit tonen en ook met vernieuwend aanbod komen. Het bundelen van krachten door samenwerking is daarvoor nodig. Ook in 2024 wordt hierop ingezet.

Erfgoed

Het Zeeuws erfgoed laat zien wat de generaties voor ons hebben (mee)gemaakt. We vinden het belangrijk om dit materieel en immaterieel erfgoed te behouden en te gebruiken. Dat het erfgoed toegankelijk en beleefbaar is en tegelijkertijd de (archeologische) waarden zijn beschermd. We zorgen voor een verbinding met maatschappelijke uitdagingen zodat erfgoed nog meer actuele waarde krijgt. Denk hierbij aan een project als Landfront Vlissingen waar onderzocht wordt hoe de tankgracht kan bijdragen aan oplossingen voor klimaatproblemen.

Leefbaarheid en gezond leven

We werken aan een leefbaarheidsagenda en een beleidskader voor Brede welvaart om, complementair aan andere overheden, een bijdrage te leveren aan de welvaart van alle Zeeuwen.

Sport

Met de inzet op het Zeeuws Sportakkoord 'Sport verenigt Zeeland' werken we aan een duurzame en toekomstbestendige sportinfrastructuur in Zeeland die bereikbaar, toegankelijk en betaalbaar is. We stimuleren beweeggedrag en zetten in op een gezondere leefstijl via bewegen en sport. Sport brengt mensen samen en verbindt.

Wettelijke taken

- Bibliotheekwet (Wet Stelsel Openbare Bibliotheekvoorzieningen (WSOB))
- Erfgoedwet
- Mediawet
- Wettelijke taken met betrekking tot archeologie

Beleidskader

- [Omgevingsvisie \(concept\)](#)
- [Ontwikkelagenda cultuurland 2022-2024](#)
- [Koersdocument Uitvoeringsagenda Zeeuws Erfgoed](#)
- [Museumbeleid 2022-2024](#)
- [Zeeuws Sportakkoord](#)
- [Nationaal Sportakkoord](#)
- [Coalitieakkoord 2023-2027 Met Zeeland, voor Zeeland](#)

Doelstelling

Toekomstbestendige culturele infrastructuur

De Provincie vindt het belangrijk dat de Zeeuwse culturele infrastructuur voldoende toekomstbestendig is, zodat het veld optimaal kan bijdragen aan de leefbaarheid van onze provincie. Het is van belang dat het aanbod aansluit bij de vraag van de (toekomstige) bezoeker. Om vraag en aanbod goed in beeld te hebben, wordt in 2024 een cultuurmonitor uitgevoerd.

We gaan door op de ingezette lijn met het verder professionaliseren van culturele organisaties en de ontwikkeling van talent. We stimuleren een stedelijk cultureel klimaat, waarbij met name de aantrekkelijkheid van de provincie voor jongeren en een goed opleidings- en beroepsklimaat voor nieuwe makers centraal staat.

Acties

De Zeeuwse musea vertellen het verhaal van Zeeland, ondersteund door de themamusea.

Zeeland heeft een dekkende museale infrastructuur waarbij de themamusea de regionale musea ondersteunen.

De vijf themamusea die ondersteund worden zijn: Zeeuws Museum, Watersnoodmuseum, Zeeuws Maritiem MuZEEum, Bevrijdingsmuseum en het Industrieel Museum Zeeland. Het provinciale museumbeleid zorgt er voor dat deze themamusea een subsidieaanvraag in kunnen dienen bij de provincie. Daarmee ondersteunen we de themamusea in de professionaliseringsvraag en versterken we de museale infrastructuur in Zeeland.

De Zeeuwse themamusea ondersteunen de regionale musea - daar waar zij kunnen - door middel van kennisdeling en netwerkverbinding.

In 2024 wordt het provinciale museumbeleid herijkt. Daarbij wordt gekeken naar beleidskaders/doelen, behaalde resultaten en het aantal themamusea (getoetst aan 'het' verhaal van Zeeland).

Er is een vervolg gegeven aan de nulmeting door het ontwikkelen van een monitor van de Zeeuwse culturele infrastructuur.

Er is eerder een 0-meting uitgevoerd voor de cultuursector die in 2024 wordt omgezet in een cultuurmonitor met daarin onder meer een basis set aan indicatoren. Deze indicatoren worden op reguliere basis gemeten zodat kan worden gevolgd of de uitvoering van het beleid het gewenste effect heeft.

Er is een Zeeuwse basisvoorziening gerealiseerd ter ondersteuning van de culturele infrastructuur

In 2024 subsidiëren we Cultuurkwadraat zodat zij het Zeeuws cultuurland kunnen ondersteunen. Dit doen ze onder andere door het mede mogelijk maken van Leiderschap in Cultuur (LinC) en het helpen bij het sterker maken van een projectplan.

Het cultuurveld is vanuit de intrinsieke waarde verbonden met andere domeinen.

Naast een inzet op jonge makers willen wij het cultuurveld vanuit de intrinsieke waarde verbinden met andere domeinen. Er wordt ingezet op de volgende domeinverbindingen:

- Cultuur en economie (bijdrage aan Zeeuwse economie en vestigingsklimaat en cultuur als creatieve, innovatieve industrie).
- Cultuur en marketing (Zeeland.com).
- Cultuur en natuur (cultuurlandschap).
- Cultuur en leefbaarheid (inclusie, vrijwilligersbeleid).
- Cultuur en maatschappelijke opgaven zoals energietransitie & klimaatverandering (Erfgoed deal).
- Cultuur in verbinding met Nederland en Europa (Regiodeal en samenwerking Culturele hoofdstad Gent 2030).

Verbeteren samenwerking en verbinding met culturele organisaties buiten Zeeland

De Provincie stimuleert het Zeeuwse cultuurveld samen te werken met (culturele) organisaties over de grens en dan voornamelijk in België. Er liggen kansen voor samenwerking met Vlaanderen en in het bijzonder met de stad Gent. In 2024 zetten we in op een samenwerking binnen het North Sea Port District. Een van de doelen is samenwerking in een Regio Deal en samen vorm geven aan Culturele Hoofdstad 2030. Verder weg liggen kansen door het verder uitbouwen van de bijzondere band met de Verenigde Staten (Four Freedoms) en met gebieden waar Zeeland historische connecties mee heeft. In deze laatste categorie vallen ook het koloniale- en slavernijverleden.

Uitvoering geven aan het Ontwikkelprogramma voor talent

Het in 2023 opgestarte ontwikkelprogramma voor talent wordt in 2024 gecontinueerd. Met matchingsmiddelen van het Rijk wordt ingezet op het ondersteunen van talent op verschillende manieren. Zo wordt bijvoorbeeld in samenwerking met de Reinwardt academie een traineeship op het gebied van erfgoed opgezet. Ook wordt het restauratieopleidingsproject (ROP) uitgebreid. Daarnaast wordt in een samenwerking tussen verschillende cultuurorganisaties een talentenprogramma opgezet. Hierin kunnen starters in het cultuurveld ondersteund worden in hun ontwikkeling tot professional. Denk hierbij aan talenten in decorbouw, kunstenaars, tekstschrijvers of muzikanten.

Doelstelling

Cultureel erfgoed

In 2024 gaan we werken aan de uitvoeringsagenda erfgoed. Hierin besteden we aandacht aan immaterieel, gebouwd, varend en rijdend erfgoed. Inzet is het behouden, restaureren en beleven van het Zeeuwse erfgoed.

Acties

De Provincie verleent subsidies in het kader van de Provinciale Onderzoeksagenda Archeologie Zeeland (POAZ)

Op basis van de Provinciale Onderzoeksagenda Archeologie Zeeland worden subsidies toegekend die de wetenschappelijke kennis over de Zeeuwse archeologie vergroten en dit uitdragen aan het bredere publiek. Deze subsidies zijn aanvullend op het reguliere archeologisch onderzoek.

Het IBT beter laten functioneren waardoor problemen vroegtijdig worden opgespoord en proactief opgelost.

De provincie wil zijn toezichthoudende rol (IBT) op de gemeenten beter laten functioneren. Hoewel de gemeenten een grote mate van beleidsvrijheid hebben, ziet de provincie erop toe dat de gemeenten

op de juiste manier zorg dragen voor het erfgoed. Het streven is om het contact met de gemeenten in het kader van het IBT te intensiveren.

Het terugdringen van het aantal monumenten wat in matige of slechte staat verkeert, onder andere door het effectief inzetten van restauratiesubsidies en steunpuntfuncties.

Met het Rijk zijn afspraken gemaakt over de uitvoering van een restauratiesubsidie voor nietwoonhuis Rijksmonumenten. De uitdaging bij deze regeling is dat de benodigde bedragen voor restauratie zo hoog zijn dat de regeling structureel overvraagd is. Op basis van bestuurlijke afspraken met het Rijk voorziet de Provincie Zeeland in een steunpunt monumentenzorg en archeologie. Deze steunpuntfunctie wordt uitgevoerd door Erfgoed Zeeland in 2024 bezien we hoe we deze functie kunnen versterken.

Verduurzaming en herbestemming van erfgoed wordt ondersteund.

Zonder een actieve functie van monumentale panden is het onderhoud vaak onbetaalbaar en raken deze gebouwen in verval. Om dit tegen te gaan moet het een nieuwe bestemming krijgen. Daarnaast is verduurzaming van de panden van belang om de kosten van de energierekening te drukken, maar ook om het comfortabel te maken. Via de loods herbestemming voeren we hier gerichte acties op.

Zeeland investeert in een kwalitatief hoog archeologisch depot met voldoende capaciteit, zowel in personeel als in faciliteiten.

Om de capaciteit van het depot te vergroten zal toegewerkt worden naar een beter opslagsysteem voor de zware vondsten. Een assistent depotbeheerder is aangesteld om achterstanden te helpen weg te werken. Vondsten vanuit het gestopte bedrijf Archeomedia worden periodiek in ontvangst genomen en verwerkt.

Doelstelling

Kunsten

We werken aan een Zeeuwse kunstensector waar er voor de inwoner en bezoeker op verschillende manieren cultuur te beleven is. Hierbij is Zeeland het decor en wordt gebruikt als inspiratiebron.

Acties

Ondersteunen van culturele producties, festivals en organisaties die zich onderscheiden op het gebied van Zeeland als decor en inspiratiebron

Ondersteunen van culturele producties, festivals en organisaties die zich onderscheiden op het gebied van Zeeland als decor en inspiratiebron door het subsidiëren van het Theaterproductiehuis Zeelandia, Film by the Sea, Vestrock, Bevrijdingsfestival Zeeland, Muziekpodium Zeeland en Het Zeeuws Orkest.

Doelstelling

(Talent)ontwikkeling van en cultuureducatie voor jongeren

Zoveel mogelijk mensen worden gestimuleerd om deel te nemen aan of kennis te maken met kunst en cultuur. (Jonge) talenten en vernieuwde talenten op het terrein van kunst en cultuur zijn ondersteund door kennis, informatie, bemiddeling, innovaties en adviezen. Cultuureducatie en talentontwikkelingstrajecten voor jongeren zijn in Zeeland effectiever geworden doordat culturele instellingen en onderwijsinstellingen (van primair onderwijs tot en met hoger universitair onderwijs) vaker en consequenter een doorgaande leerlijn hanteren.

Acties

Mede mogelijk maken vervoer naar culturele instellingen van leerlingen uit het Primair Onderwijs

De afstanden in Zeeland zijn groot en voor scholen lastig te overbruggen. Door het inzetten van de mogelijkheid om een bus te reserveren voor bezoek aan een culturele instelling kunnen jongeren toch in aanraking komen met cultuur in heel Zeeland in plaats van alleen in de eigen directe omgeving.

Via prestatieafspraken verder uitbouwen naar een Zeeuwse aanpak cultuureducatie

Stichting Cultuurkwadraat voert in opdracht van Provincie en gemeenten de Rijksmatchingsregeling Cultuureducatie met Kwaliteit (CmK) primair onderwijs uit. Hierdoor kunnen kinderen en jongeren in Zeeland opgroeien met een culturele leerlijn. Cultuureducatie wordt ook aangeboden op het voortgezet onderwijs en op de HZ via HZ-cult.

Doelstelling

Evenementen

We willen het Zeeuwse imago herpositioneren, zodat mensen Zeeland meer en eerder gaan overwegen als plek om te leven, te werken en te studeren. Deze focus komt voort uit de krapte op de Zeeuwse arbeidsmarkt. Om alle vacatures vervuld te krijgen moeten er meer mensen van buiten Zeeland aangetrokken worden. De aantrekkelijkheid van Zeeland wordt vergroot doordat er evenementen zijn die Zeeland levendig maken.

Acties

Zeeuwse evenementen op het gebied van cultuur, muziek, sport

Rond de podiumsector spelen verschillende vraagstukken. Onderwerpen als de aanwezigheid en bereikbaarheid van voorzieningen, de afstemming tussen vraag en aanbod en vragen op het gebied van professionalisering en organisatiekracht. In 2022 is een extern onderzoek uitgevoerd binnen deze sector. In 2023 is een start gemaakt om met de gemeenten en cultuurveld de aanbevelingen om te zetten in toekomstgerichte interventies. Dit zetten we voort in 2024 en resulteert in een bouwsteen voor het beleid vanaf 2025.

Doelstelling

Gezond leven

Gezond leven - Sport verenigt Zeeland

Met de inzet op het Zeeuws Sportakkoord 'Sport verenigt Zeeland' werken we aan een duurzame en toekomstbestendige sportinfrastructuur in Zeeland die bereikbaar, toegankelijk en betaalbaar is. We stimuleren beweeggedrag en zetten in op een gezondere leefstijl via bewegen en sport. Sport brengt mensen samen en verbindt.

Om antwoord te geven op de uitdagingen waar de sport voor staat en meer mensen in beweging te krijgen hebben we, analoog aan het Nationale Sportakkoord in 2019 een 4 jarig Zeeuws Sportakkoord gesloten, samen met een destijds 30-tal regionale partners (intussen zo'n 80). De inzet van ons Sportakkoord valt uiteen in 6 themalijnen:

1. inclusief sporten en bewegen
2. duurzame sportinfrastructuur
3. vitale sport en beweegaanbieders
4. positieve sportcultuur
5. vaardig in bewegen en talentontwikkeling
6. evenementen die inspireren

Na een looptijd van 4 jaar wordt het huidige Sportakkoord in 2024 geëvalueerd en een nieuw Zeeuws Sportakkoord afgesloten.

Acties

Implementatie van het Volwassenenfonds Sport & Cultuur bij alle Zeeuwse gemeenten, teneinde een dekkend netwerk te realiseren, opdat iedere volwassenen van Zeeland, toegang kan krijgen tot sport, beweeg- en cultuuraanbod

Implementeren van 'Fly-kids' (=leefstijlinstrument) 2-4 jaar in de kinderopvang, zodat een doorlopende lijn wordt gecreëerd met dataverzameling van de Zeeuws Brede Screening (MQ-scan)

Plan van aanpak vakspecialisten in het primair onderwijs opstellen

We ondersteunen tenminste 25 sportevenementen die passen bij het DNA van Zeeland en welke zorgen voor promotie van Zeeland en mensen in beweging brengen

In 2024 ondersteunen we net als in 2023 tenminste 25 Zeeuwse sportevenementen welke voldoen aan de provinciale regeling. In 2024 zal een herziene regeling in werking treden voor de ondersteuning aan sportevenementen.

Doelstelling

Leefbaarheid

In 2024 zetten we in op een sociaal en vitaal Zeeland. Met de leefbaarheidsagenda zetten we specifiek in op een aantal sociale thema's als bijvoorbeeld eenzaamheidsbestrijding, participatie en sociale samenhang. Welke onderwerpen we ondersteunen wordt uitgewerkt in het beleidskader Brede Welvaart. Dit kan alleen maar met de Zeeuwse inwoners, bedrijven en maatschappelijke organisaties. Participatie van inwoners en in het bijzonder heeft voor ons een hoge prioriteit. Het participatienetwerk, Jouw Zeeland, samenwerking met andere partijen of focus op duurzame ontwikkelingsdoelen (Sustainable Development Goals) zijn enkele voorbeelden van waar we actief aan werken. De Zeeuwse samenleving is mede hierdoor veerkrachtiger, diverser, inclusiever en vitaler. We zetten ook actief in op de Vier Vrijheden van Roosevelt (vrijheid, verdraagzaamheid, respect, diversiteit/inclusie) om deze levend te houden en de actieve betrokkenheid te bevorderen.

Acties

Four Freedoms Award Door Het Jaar Heen

Rondom de vier vrijheden van Franklin D. Roosevelt organiseren we in Zeeland het hele jaar door evenementen: lezingen, concerten, tentoonstellingen en activiteiten op scholen. Dit doen we in samenwerking met een groot aantal partners in en buiten Zeeland.

Impuls Participatie

- We continueren onze inzet op participatie(trajecten) onder meer door het Zeeuws Heldenfonds, Oranje Fonds, MAEX Zeeland, Jouw Zeeland en het Navigatieteam (eindgebruikersaanpak).
- Binnen de Regio Deal 'Zeeuwen zelf aan zet' onderzoeken we samen met andere Zeeuwse overheden maatschappelijke organisaties de mogelijkheden voor het opzetten van een (digitaal) Zeeuws participatieplatform. De bedoeling is dat het platform bijdraagt aan het vergroten van het oplossend vermogen van de Zeeuwen.
- We ondersteunen de werkzaamheden van het Navigatieteam. We evalueren de werking en zoeken actief naar koppeling met andere bestuurlijke overleggen, teneinde de bestuurlijke inzet en effectiviteit te optimaliseren.

- We stellen in het kader van het subsidieprogramma LEADER cofinanciering beschikbaar voor initiatieven van onderop die de leefbaarheid op het platteland verbeteren.

Inzet op jongerenparticipatie via Jouw Zeeland

De Provincie Zeeland vindt het belangrijk dat jongeren meedenken en beslissen over Zeeland. Dit doen we door jongeren - via het jongeren netwerk Jouw Zeeland - te raadplegen bij de ontwikkeling en uitvoering van provinciaal beleid. Tijdens denktankbijeenkomsten, jongerendebatten, het Jongerenparlement en andere activiteiten gaan jongeren in gesprek met ambtenaren en bestuurders. De activiteiten richten zich op verschillende niveaus van participatie: van passief tot actief meedoen. En vinden zowel op school, extern, als op het Provinciehuis plaats. Dit om een brede groep jongeren aan te spreken.

- Jaarlijkse organisatie van tweedaagse event: Jongerenparlement.
- Faciliteren van debatten, zoals Op Weg naar het Lagerhuis, Provinciaal Jeugddebat en Model European Parliament.
- Organiseren van viertal denktanksessies per jaar.
- Provinciespel in Statenzaal voor klassen van VO en MBO .
- GS in de klas. Gedeputeerden bezoeken scholen en gaan met scholieren in gesprek.

Kader Brede Welvaart

- Mede op basis van Leven in Zeeland (HZ-KCZS) monitoren we de ontwikkeling van de Brede Welvaart in onze Provincie.
- We implementeren Brede Welvaart als afwegingskader in onze beleidsprocessen.
- Vanuit Brede Welvaart stellen we een sociale agenda op, waaraan we een leefbaarheidsfond koppelen.

Monitor Leven in Zeeland

In de Regionale Monitor Brede Welvaart van het CBS wordt de brede welvaart van gemeenten, provincies en COROP-gebieden in kaart gebracht. Aan de hand van 42 indicatoren geeft de monitor een breed en divers beeld van de staat van ontwikkeling van de regionale samenleving. Deze monitor vormt de onderlegger van het grootschalige onderzoek onder de Zeeuwen in het kader van 'Leven in Zeeland' door het HZ-Kenniscentrum Zeeuwse Samenleving (HZ-KCZS) wordt eens in de vier jaar herhaald. 'Leven in Zeeland 2021' is in 2022 gepubliceerd. In 2024 vindt een tussentijdse 'update' van dit onderzoek plaats.

Doelstelling

Versterking zorginfrastructuur en zorgketen

Wij willen ondersteuning bieden aan de keten(samen)werking in de zorg zoals die binnen de Zeeuwse Zorg Coalitie plaatsvindt. We hebben daarbinnen speciale aandacht voor de arbeidsmarkt in de zorg via Campus Zeeland. Het verkennen van leemtes in het zorgaanbod en de bereikbaarheid ervan is een ander aandachtspunt .

Acties

Kader Zorg

- Zowel bestuurlijk (als lid) als ambtelijk bijdragen binnen de structuur van de Zeeuwse Zorg Coalitie, teneinde via deze krachtenbundeling een toekomstige zorgagenda te realiseren.
- We vragen –wanneer aan de orde- aandacht voor de specifieke geografische en demografische positie van de provincie Zeeland bij landelijke adviesorganen, c.q. de

Rijksoverheid, met name voor zaken die voorwaardenscheppend zijn voor de zorgsector en waarbij de dunne bevolkingsdichtheid c.q. de Zeeuwse schaal zich slecht verhoudt tot landelijke richtlijnen.

- We faciliteren door middel van de inzet van menskracht de projecten zoals die voortvloeien uit het Compensatiepakket Marinierskazerne op het terrein van de zorgsector.

Trendindicatoren

Trendindicatoren	2019	2020	2021	2022	2023	Einddoel
Aantal bezoekers Zeeuwse musea	583.716	262.076 *	332.400	497.720	500.000	500.000
Aantal toekenningen voor restauratie rijksmonumenten	4	4	5	7	7	14
Aantal leerlingen cultuureducatie VO-MBO-HBO	8.000	8.000	8.000	n.n.b	ntb	ntb
Aantal deelnemers Jeugd Theater School Zeeland	220	215	195	177	180	190
Aantal leerlingen restauratie opleidingsproject	15	15	15	20 **	20	30

* Vanwege de coronacrisis is de trendindicatie verstoord ten opzichte van voorgaande jaren.

** Naast de 20 voltijd leerlingen hebben 50 leerlingen een deelcertificaat behaald op één of meerdere specifieke restauratietechnieken.

Doelindicatoren

Doel	Indicator	Stand 2019	Stand 2020	Stand 2021	Streefwaarde 2022	Streefwaarde 2023	Einddoel
Toekomstbestendige culturele infrastructuur	Receptieve deelname aan activiteiten van Zeeuwse inwoners van 16 jaar en ouder (monitoring ZB) in aantallen	192.000 *	n.b.	n.b. vanwege Corona is de culturele sector een groot deel van het jaar dicht geweest	192.000	192.000	192.000
(Talent) ontwikkeling en cultuureducatie jongeren PO en VO	Deelname aantal leerlingen ** cultuureducatie PO	54.000	n.b.	idem, daarnaast waren groepsbezoeken ook niet mogelijk. In beperkte mate zijn er digitale lessen gegeven over cultuur en	54.000	54.000	54.000

				erfgoed			
Restauratievolume (Databank Erfgoedmonitor)	% Rijksmonumenten (exclusief oorspronkelijke functie woonhuis), weergegeven naar de staat van het casco, categorie 'matig' en 'slecht' ***	24%	22,2%	21,5%	22%	22%	10%

* Bron CBS: Aantal inwoners Zeeland 2019 minus aantal inwoners jonger dan 20 jaar > afgerond 320.000. Ruim 60% van dit aantal (bron: Staat van Zeeland ZB) bezoekt in 2017 culturele evenementen > 60% x 320.000 = 192.000

** Bron CBS: 2019 aantal jongeren Zeeland 5-19 jaar is afgerond 60.000. Aanname is dat gelet op de kerndoelen PO bijna alle PO scholen iets aan cultuureducatie doen > 90% x 60.000 = 54.000

*** Bron: Erfgoedmonitor fysieke staat van rijksmonumenten Zeeland. Gegevens betreffen de staat van onderhoud buitenzijde.

Wat mag het kosten?

Bedragen x €1.000

Exploitatie	Begroting 2024
Lasten	
060101 Toekomstbestendige culturele infrastructuur	17.321
060102 Cultureel erfgoed	2.938
060103 Kunsten	456
060104 (Talent)ontwikkeling van en cultuureducatie voor jongeren	607
060201 Zichtbaar Zeeland uitvoering	1.221
060401 Kwaliteitskust	619
060402 Gezond leven	853
069999 Ambtelijke inzet	1.215
Totaal Lasten	25.229
Baten	
060101 Toekomstbestendige culturele infrastructuur	721
Gerealiseerd saldo van baten en lasten	-24.507
Onttrekkingen	
980699 Bestemmingsreserves-Pr.6	-1.593
Toevoegingen	
980699 Bestemmingsreserves-Pr.6	778
Mutaties reserves	815
Gerealiseerd resultaat	-23.692

7 Programma Bestuur

Inleiding en ontwikkelingen

In het licht van geopolitieke veranderingen en maatschappelijke vraagstukken zoals klimaatverandering, energie, stikstof, PFAS en huisvesting ontstaat er onzekerheid en onrust in onze samenleving. Dit benadrukt de noodzaak voor een betrouwbaar en proactief bestuur dat als één overheid opereert. Het is van groot belang dat we deze transities nauwlettend volgen, terwijl we de prioriteiten van het nationale- en regionale beleid in het oog houden. Binnen dit kader speelt de provincie een cruciale rol en moeten we ervoor zorgen dat de belangen van Zeeland worden vertegenwoordigd.

Het bestuur van de provincie wordt gekenmerkt door betrouwbaarheid en verbondenheid met de samenleving. We tonen vastberadenheid bij het aanpakken van de specifieke uitdagingen in Zeeland. Het vroegtijdig betrekken van burgers, organisaties en bedrijven bij het beleidsvormingsproces is belangrijk, aangezien dit ons inzicht geeft in de publieke opinie en hetgeen er speelt in de samenleving.

Om de maatschappelijke vraagstukken van aan te pakken, is effectieve samenwerking met onze partners van groot belang, zowel binnen de regio als over de provinciegrenzen heen. We hebben sterke samenwerkingsverbanden opgebouwd met Zeeuwse gemeenten en het waterschap om dit te bewerkstelligen. Bovendien biedt de strategische ligging van Zeeland aanzienlijke economische kansen voor samenwerking met Vlaanderen, Brabant en Zuid-Holland. Onze partnerschappen met de Rijksoverheid en Europa zijn eveneens van groot belang om onze doelstellingen te verwezenlijken.

Het overbruggen van vraagstukken vereist een voortdurende dialoog met de Zeeuwse bevolking, het betrekken van belanghebbenden en het naleven van participatieve strategieën. We houden een scherp oog op ontwikkelingen in Den Haag en Brussel. We denken vroegtijdig mee in wetgevingstrajecten en lobbyen om Zeeuwse omstandigheden en wensen in beleid en regelgeving te verankeren.

Als bestuur is het onze verantwoordelijkheid om integriteit, veiligheid en veerkracht te bevorderen. We nemen maatregelen om misbruik van onze diensten en producten te voorkomen, en bij vergunningverlening passen we de wet Bibob (wet bevordering integriteitsbeoordeling openbaar bestuur) toe om de integriteit van individuen en bedrijven te beoordelen. We dragen actief bij aan het tegengaan van ondermijning.

Onze rol als toezichthouder omvat het monitoren van de financiële positie van gemeenten, waterschappen en gezamenlijke regelingen, evenals het uitoefenen van medebewindstaken. We streven hierin naar een evenwicht tussen controle en samenwerking, waarbij we stimulansen bieden wanneer nodig en in gesprek gaan over verbetering van resultaten.

Speerpunten

1. Samenwerking

- *De regio(samenwerking) versterken*
  - De opgaven waar overheden voor staan zijn ingewikkeld en vragen om nauwe samenwerking. In het Overleg Zeeuwse Overheden (OZO) werken de vijftien Zeeuwse overheden samen. Deze samenwerking draagt onder andere bij aan de versterking van de bestuurskracht. Daarnaast komt het OZO op voor de belangen van Zeeland (lobby) in Den Haag en Brussel. In 2024 richt de lobby zich vooral op afspraken rond de vier grote opgaven met het Rijk rondom wonen, stikstof en klimaatadaptatie en de energietransitie en accenten uit het Rijksbeleid.
  - Het OZO en de lobby vragen in Den Haag aandacht voor specifiek Zeeuwse onderwerpen zoals het tolvrij maken van de Westerscheldetunnel. Het Rijk houdt vaak onvoldoende rekening met de bijzondere geografische en demografische kenmerken van Zeeland. Het OZO brengt daarom de Zeeuwse eigenheid in Den Haag goed onder de aandacht.
  - Gemeenten ondersteunen in het uitvoeren van Regiovisies en versterking gemeentelijke samenwerking.

- Doorontwikkeling en uitvoering van de samenwerkingsagenda van het OZO.
- *Grensoverschrijdend samenwerken*
  - Voortzetten van de samenwerking en kennisuitwisseling Fryslân – Zeeland met als doel om kennis te delen en ervaringen uit te wissel over de aanpak van actuele vraagstukken die beide provincies raken. Daarnaast trekken we samen op richting het Rijk om regionale vraagstukken, en hetgeen onze regio's nodig hebben in de aanpak hiervan, onder de aandacht te brengen.
  - We blijven zorgen voor een goede aanpak van grensknelpunten samen met Vlaanderen. Dit wordt verder ondersteund met een professioneel secretariaat opgericht met INTERREG gelden. Ook zal operationalisering van een gezamenlijk schakelpunt de onderlinge samenwerking met Vlaanderen verder versterken.
  - Ontwikkelen van netwerken onder andere door het organiseren van werkbezoeken met bewindslieden, vertegenwoordigers Europese Commissie en Vlaamse ministers.
- *Samenwerken met andere provincies*
  - Actieve deelname aan overkoepelende trajecten waarbij gewerkt wordt aan nieuwe wetgeving die van invloed is op de provincie.
  - In andere provincies spelen vaak dezelfde vraagstukken. Daarom nemen we deel aan verschillende bestuurlijke adviescommissies van het Interprovinciaaloverleg (IPO-verband), voeren we gezamenlijke taken uit en zorgen we voor gezamenlijke belangenbehartiging richting Rijk en Europa.

2. Sterk netwerk- en relatiebeheer met Den Haag en Brussel

- Organiseren van bestuurlijke relatie evenementen om het relatiebeheer te versterken waarmee we de Zeeuwse doelen kunnen behalen.
- Daarnaast organiseren we verschillende evenementen en bezoeken om de zichtbaarheid van Zeeland in Den Haag en Brussel te vergroten.

3. Een weerbare overheid

We dragen bij aan het weerbaar maken van het openbaar bestuur. In 2024 geven wij verder uitvoering aan het aangescherpte beleidsplan aanpak ondermijning. We bevorderen de weerbaarheid van het bestuur en van onze organisatie. De Zeeuwse norm weerbare overheid is hierbij uitgangspunt.

In het bijzonder hebben we aandacht voor:

- De acties die voortvloeien uit de interne bewustwording binnen de eigen organisatie.
- Vergroten bewustwording rondom informatiebeveiliging bij Zeeuwse overheden en verbonden partijen.
- Vergroten van de weerbaarheid van het buitengebied van Zeeland.
- Onze coördinerende en ondersteunende rol naar de Zeeuwse gemeenten. We helpen hen de doelen uit de Zeeuwse norm weerbare overheid te behalen.
- Het aangescherpte Bibob beleid en werkproces dat is verbeterd passen we in 2024 toe. Tegelijkertijd sporen we Zeeuwse overheden aan de Wet Bibob zo uniform mogelijk toe te passen.
- De Regionale Uitvoeringsdienst (RUD) en Dienst Centraal Milieubeheer Rijnmond (DCMR) zijn belangrijke organisaties voor de Provincie. De RUD en DCMR zetten hun 'oog-en-oor' functie nog beter in voor de provincie. Doel is om uiteindelijk te komen tot integrale controles, waarin omgevingsdiensten signaleren en uitvoeren. De RUD past de Zeeuwse norm weerbare overheid waar nodig toe binnen de eigen organisatie.
- Trainingen voor politieke ambtsdragers om hen weerbaarder te maken tegen agressie, geweld en intimidatie.

- Bevorderen van bestuurlijke integriteit door herziening van verschillende protocollen. En het organiseren van bewustwordingssessies voor PS en GS.

We werken hiervoor samen met betrokkenen op zowel ambtelijke als bestuurlijk niveau. Zoals Zeeuwse overheden, de uitvoeringsorganisaties als RUD (Regionale Uitvoeringsdienst), de DCMR (Dienst Centraal Milieubeheer Rijnmond), het Taskforce- Regionale Informatie- en Expertise Centrum (RIEC) en OM (Openbaar Ministerie).

4. Een transparante overheid voor burgers

Wij zijn open over wat we als Provincie Zeeland doen voor Zeeland en haar inwoners. Het college gaat waar mogelijk met Zeeuwse bedrijven, inwoners, media en partners in gesprek over de manier waarop we dat nog beter kunnen doen.

5. Kwaliteit Openbaar Bestuur (KOB)

De Provincie is (mede)verantwoordelijk voor de kwaliteit van het lokale bestuur. We vinden het belangrijk dat gemeenten en regio's over voldoende bestuurskracht beschikken. Ook omdat gemeentelijke opgaven steeds vaker een regionaal karakter krijgen en vragen om samenwerking. We moedigen daarom regionale samenwerking aan en voeren bestuurlijk overleg met zowel individuele gemeenten als in regionaal verband.

Beleidskader

- [Gemeenschappelijk Financieel toezichtkader – GTK 2020 Gemeenten \(2019\) en GTK 2022 Gemeenschappelijke Regelingen \(2022\)](#)
- [Rijkstaken Openbare Veiligheid - Organisatieplan Commissaris van de Koning in Zeeland \(2019\)](#)
- [Strategische Visie Euregio Scheldemond \(2021\)](#)
- [Verordening systematische toezichtinformatie Zeeland \(2014\)](#)
- [Ambtsinstructie Commissaris van Koning](#)
- [Advies bestuurlijke werkgroep Berx Donner inzake oplossen van \(juridische\) grensknelpunten](#)
- [Nota 'Bestuurlijke integriteit Provincie Zeeland' \(2015\);](#)
- [Protocol vermoedens integriteitsschendingen politieke ambtsdragers provincie Zeeland \(2020\)](#)
- [Expliciete politiek - Politiek en netwerksturing in de provincie Zeeland \(2019\)](#)
- [Zeeuwse norm weerbare overheid \(2022\)](#)
- [Beleidsregel Bibob Provincie Zeeland 2021 inzake omgevingsvergunningen, subsidies, vastgoedtransacties en overheidsopdrachten](#)
- [Beleidskader IBT 2023-2027](#)

Reguliere taken

1. Taken commissaris van de Koning (cvdK) als Rijksorgaan en als boegbeeld van de Provincie Zeeland:

- Voorzitter van Provinciale Staten en Gedeputeerde Staten.
- Doyen (voorzitter) van de Kring van Commissarissen.
- De cvdK stimuleert samenwerking tussen instellingen en organisaties in de provincie. De commissaris gaat regelmatig op werkbezoek bij de gemeenten in de provincie
- Bestuurlijk toezicht op de Veiligheidsregio Zeeland.
- Coördinatie grensgovernance: het zorgen voor goede afstemming en besluitvorming tussen de verschillende bestuurslagen op de grens van Vlaanderen-Nederland.
- Regietafel vluchtelingen.
- Integrale en fysieke veiligheid.

- Bestuurlijke verantwoordelijkheid om als rijksorgaan, in de vorm van een wettelijke zorgplicht, de bestuurlijke integriteit van de provincie te bevorderen. De CvdK heeft bij verstoorde bestuurlijke verhoudingen een adviserende en bemiddelende rol.

2. Ondersteuning, van Provinciale Staten, (Staten)commissies en Gedeputeerde Staten.

3. Taken Gedeputeerde Staten:

- Interbestuurlijk toezicht (financieel en generiek) gemeenten, waterschap en gemeenschappelijke regelingen.
- Bevordering Integriteitsbeoordelingen door het Openbaar Bestuur (Wet Bibob).
- Bevorderen bestuurlijke integriteit; Samenwerking Taskforce- RIEC.
- Bevorderen en bewaken kwaliteit lokaal bestuur.

Maatschappelijk effect

Een transparant, integer, daadkrachtig, effectief en op regionale en/of grensoverschrijdende samenwerking gericht openbaar bestuur in Zeeland.

Doelstelling

Interbestuurlijk toezicht

Door intensieve samenwerking met het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) en het Interprovinciaal Overleg (IPO), en in lijn met de Toekomstagenda voor Toezicht, wordt het interbestuurlijk toezicht efficiënter, eenduidiger en meer gericht op het identificeren van risico's. In 2023 heeft de provincie Zeeland haar beleidskader voor interbestuurlijk toezicht (IBT) vastgesteld. Dit kader wordt ondersteund door een uitvoeringsagenda die inzichtelijk maakt welke specifieke richtlijnen ons toezichtsbeleid omvat. De uitvoeringsagenda omvat concrete stappen en maatregelen die de uitvoering en versterking van interbestuurlijk toezicht bevorderen. Ons toezichtsbeleid is van toepassing op diverse beleidsgebieden, waaronder omgevingsrecht (VTH), archief- en informatiemanagement, huisvesting van gerechtigde asielzoekers en behoud van gebouwd erfgoed en archeologisch erfgoed.

Acties

Het uitvoeren van het uitvoeringsprogramma Interbestuurlijk Toezicht (IBT) 2024, gebaseerd op het beleidskader IBT, vanaf 2024

Vanaf 2024 wordt op basis van het IBT-beleidskader een uitvoeringsagenda opgesteld, die aangeeft welke specifieke richtlijnen onderdeel zijn van ons toezichtsbeleid.

Het publiceren van toezichtsbevindingen in nauw overleg met de Zeeuwse gemeenten via een dashboard

Na het vaststellen van een duidelijke uitvoeringsagenda, wordt er gestreefd naar de ontwikkeling van een dashboard. Dit dashboard zal transparant weergeven in hoeverre gemeenten al vorderingen hebben gemaakt bij het uitvoeren van taken waarop de Provincie toezicht houdt. Tevens zal het dashboard inzicht bieden in eventuele risico's. Het is belangrijk op te merken dat deze bevindingen uiteraard eerst met de betrokken gemeenten worden besproken voordat ze openbaar worden gemaakt.

Doelstelling

Samenwerkend bestuur

De omvang van maatschappelijke vraagstukken neemt gestaag toe. Daarom bundelen de Zeeuwse overheidsinstellingen hun krachten om gezamenlijk aan de Zeeuwse uitdagingen te werken. Als provincie sporen we Zeeuwse samenwerking aan, bijvoorbeeld door actief deel te nemen aan het Overleg Zeeuwse Overheden (OZO). Bovendien slaan we de handen ineen met andere provincies

door onze kennis te delen en van hen te leren over hun benadering van vraagstukken. Dit partnerschap wordt gecoördineerd via het Interprovinciaal Overleg (IPO).

Acties

Bevorderen dat iedere regio een regiovisie vaststelt en in samenwerking tot uitvoering brengt

Vraagstukken manifesteren zich op diverse niveaus. Sommige zijn relevant voor heel Zeeland, terwijl andere specifiek zijn voor bepaalde subregio's. Om optimale resultaten te bereiken, is het van belang om deze vraagstukken op het juiste niveau aan te pakken. Daarom is nauwe samenwerking tussen regionale gemeenten essentieel. We blijven op de hoogte van regionale ontwikkelingen door als GS verschillende regio's te bezoeken en ondersteunen waar nodig. Dit omvat het beschikbaar stellen van budgetten voor de ontwikkeling van regiovisies en het betrekken van volksvertegenwoordigers bij regionale samenwerking.

Continueren bestuurlijke samenwerking met provincie Fryslân

We blijven onze bestuurlijke samenwerking met de Provincie Fryslân voortzetten. De bestuurlijke kopgroep Friesland, oorspronkelijk opgericht als samenwerking tussen Zeeland en Friesland, omvat inmiddels ook het Rijk. Het hoofddoel is tweeledig. Enerzijds is het gericht op het delen van kennis en ervaring door het uitwisselen van aanpakken voor actuele vraagstukken. Anderzijds beoogt het gezamenlijke inspanningen richting het Rijk om regionale kwesties en de manier waarop we eraan werken onder de aandacht te brengen.

Doorontwikkeling van het OZO om de bestuurskracht en de samenwerking tussen Zeeuwse overheden te versterken

Dit doen we door:

- Het opstellen van een gezamenlijke agenda.
- De gemeenschappelijke strategie te duiden.
- Rollen en verantwoordelijkheden te duiden.
- De gezamenlijke lobby richting Den Haag en Brussel stevig te blijven neerzetten
- De betrokkenheid van volksvertegenwoordigers te borgen.
- Meer opgavegericht en in Triple-Helix-wijze (samenwerking tussen overheid, bedrijfsleven, onderwijsinstellingen) samen te werken.

Doelstelling

Signalerend bestuur

De Zeeuwse samenleving is er van verzekerd dat nationaal- en Europees beleid en regelgeving voldoende rekening houden met Zeeuwse omstandigheden en wensen, doordat de provincie besluitvormingstrajecten vroegtijdig heeft gesignaleerd en beïnvloed.

Acties

Uitvoering geven aan de strategische evenementen van de Provincie Zeeland gezamenlijk met externe partner (zoals de Haagse Dag, Oesterontmoeting en Nieuwjaarsbijeenkomst)

In 2024 organiseren we de jaarlijkse relatie evenementen:

- Zeeuwse Oesterontmoeting
- Nieuwjaarsbijeenkomst
- Haagse Dag
- Haagse en Brusselse lobbyacties (in samenwerking met Zeeuwse- en Vlaamse partners)

Daarnaast organiseren we verschillende bijeenkomsten, sessies en netwerkbijeenkomsten over de belangrijke opgaven. En in 2024 vindt de uitreiking van de Four Freedom Awards plaats waarvan Provincie Zeeland gastheer is.

Versterken van de Zeeuwse positie in Den Haag en Brussel door het beïnvloeden van beleidsontwikkeling en besluitvorming lobby Brussel en Den Haag

Ook het komende jaar zorgen gemeenten, waterschap en Provincie Zeeland voor een effectieve lobby en signaleringsfunctie richting Den Haag en Brussel. Alleen of gezamenlijk in OZO-verband. Verschillende voor Zeeland belangrijke thema's brengen we onder de aandacht in Den Haag en Brussel. Denk aan tolvrrije Westerscheldetunnel, kernenergie, zorg, PFAS, agrofood en digitalisering. Daarbij komen nog de grote uitdagingen die de drie transities (stikstof, klimaat en energie, wonen) met zich meebrengen. We maken Zeeland en haar belangen meer zichtbaar tijdens werkbezoeken van ministers, staatssecretarissen, Directeuren-Generaals deputaties, Europarlementariërs en Tweede Kamerleden. We versterken de bestuurlijke positie in Den Haag en Brussel ook door het houden van lunches met Zeeuwse Kamerleden en wekelijks nieuwsbrieven te versturen.

Versterking van de samenwerking met Vlaanderen onder meer door actieve deelname en agendering van voor de provincie Zeeland relevante punten in grensgovernance, de Vlaams Nederlandse Delta, de Scheldemondraad en North Sea Port district

In 2024 zetten we de inspanningen gericht op samenwerking met Vlaanderen voort. Belangrijke onderwerpen zijn grensoverschrijdende knelpunten en gebiedsontwikkeling (natuurontwikkeling, infrastructuur, arbeidsmarkt, kennisontwikkeling, economie en klimaat). We nemen deel aan overleggen als de grensgovernance, de Vlaams-Nederlandse Delta, de Scheldemondraad en North Sea Port district. De inzet van bestuurlijke netwerken, Europese fondsen dragen bij aan een nauwere samenwerking. Als het gaat om instrumentaria om de grensgovernance verder te versterken wordt samen met het ministerie van Binnenlandse Zaken en Vlaamse partners uitvoering gegeven aan een schakelpunt waarin de onderlinge samenwerking verder versterkt kan worden.

Doelstelling

Sterk provinciaal bestuur

Een provincie die vooral samen met inwoners, bedrijven, instellingen en overheden de schouders zet onder de (grote) opgaven voor Zeeland.

Acties

Bestuur en politiek wordt transparanter, overheidsinformatie is beter vindbaar, uitwisselbaar en eenvoudig te ontsluiten.

Wij zijn open over wat we als Provincie Zeeland doen voor Zeeland en haar inwoners. Daar geven we passief én actief informatie over, in verschillende fases van besluitvorming. Dat doen we via mensen: bestuurders en medewerkers. En via communicatiemiddelen als www.zeeland.nl, mediaberichten, bijeenkomsten, webinars, social media en magazine IN ZEELAND.

De volksvertegenwoordiging van Zeeland is zichtbaar en benaderbaar voor de Zeeuwse kiezer.

1. Vergaderingen van Provinciale Staten en Statencommissies zijn rechtstreeks te volgen voor publiek.
2. De activiteiten van Provincie Zeeland worden beter onder de aandacht gebracht via sociale media.

Inwoners meer betrekken bij de voorbereiding, uitvoering en evaluatie van beleid de provincie.

In 2024 wordt er beleid ontwikkeld op grond van de Visie op Participatie 2023. Hierbij wordt aansluiting gezocht bij bestaande samenwerkingsvormen.

Provinciale Staten geven op een vernieuwende wijze invulling aan de rollen als volksvertegenwoordiger, kadersteller en controleur.

1. De volksvertegenwoordiging kiest afhankelijk van de opgaven en de situatie de sturing die passend is om de beoogde publieke doelen te realiseren.
2. Mede overheden, organisaties, instellingen en inwoners worden betrokken bij vorming van het Provinciaal beleid.
3. Verder optimaliseren van het bestuurlijk-politiek samenspel met als oogmerk het democratisch bestel vitaal te houden.
4. De middelen voor fractieondersteuning worden in lijn gebracht met het gemiddelde van de provincies, de verordening ambtelijke bijstand en fractieondersteuning wordt hiertoe gewijzigd.

Doelstelling

Weerbaar bestuur

Het zorgen voor een vrije, veilige en rechtvaardige samenleving is een belangrijke taak van de overheid. Provincie Zeeland wil de integrale aanpak tegen ondermijnende criminaliteit in Zeeland aanmoedigen en ondersteunen. Dat doen we vanuit onze positie als provinciaal midden bestuur. Om dit te bereiken houdt de Provincie zich actief bezig met het tegengaan van ondermijning. Bij ondermijning gebruiken criminelen legale bedrijven en diensten voor hun illegale activiteiten. Ook vergroten we onze eigen weerbaarheid en integriteit.

Acties

Vernieuwen van protocollen op het gebied van integriteit

We herzien verouderde protocollen en passen deze aan de huidige tijd en uitdagingen aan. Zo kunnen we als organisatie effectiever omgaan met potentiële belangenconflicten en ethische dilemma's. Nieuwe protocollen kunnen ook een proactieve aanpak mogelijk maken bij het identificeren en aanpakken van integriteitstekwesties.

We vergroten de weerbaarheid van onze organisatie met hulp van het instrument "piramide naar een fitte provincie" van de Taskforce-RIEC (Regionaal Informatie- en Expertise Centrum)

We gebruiken deze piramide om inzicht te krijgen in de fase waarin de provincie zich bevindt op het gebied van de aanpak van ondermijning. Hoe we scoren meten we aan de hand van verschillende onderdelen: (1) bewustwording & organisatie, (2) informatiepositie, (3) beleid & handhaving, (4) integere & veilige werkomgeving en (5) communicatie. Op basis van deze scores krijgen we een plek in de piramide. Hoe hoger de indeling in de piramide, hoe beter de provincie scoort.

Ons doel is om tweejaarlijks een trede te stijgen tot minstens de vierde trede van vijf. Bij de nulmeting in 2021 stonden we op de tweede trede van de piramide. In 2023 zijn we gestegen naar de vierde trede. In 2024 bepalen wij een volgende trede-stijging, waarbij we ook de Zeeuwse norm weerbare overheid in ogenschouw nemen.

De provincie is een integer handelende organisatie, die zich weerbaar opstelt tegen oneigenlijke invloeden en misbruik

In 2024 voeren we het geactualiseerde beleidsplan aanpak ondermijning uit en de Zeeuwse norm weerbare overheid. Specifieke aandacht gaat uit naar de interne bewustwording van de eigen organisatie en Provinciale Staten. Maar ook naar thema's als bewustwording rondom informatiebeveiliging en het vergroten van de weerbaarheid van het buitengebied. Daarnaast blijven we doorgaan met onze coördinerende en ondersteunende rol naar de Zeeuwse gemeenten. Zo helpen wij hen bij het behalen van de doelen uit de Zeeuwse norm weerbare overheid.

De aangescherpte Bibob-beleidsregel passen we toe
Het Bibob beleid voeren we in vier gebieden uit:

1. omgevingsvergunningen
2. aanvragen tot subsidie
3. overheidsopdrachten
4. vastgoedtransacties.

Het Bibob werkproces is verbeterd en passen we in 2024 toe. Tegelijkertijd sporen we Zeeuwse overheden aan de Wet Bibob zo uniform mogelijk toe te passen.

Omgevingsdiensten RUD en DCMR geven in opdracht van de provincie mede uitvoering aan het beleidsplan aanpak ondermijning en het Bibob beleid

De RUD en DCMR ontvangen de vergunningsaanvragen voor het omgevingsbeleid. Zij zijn hierdoor belangrijke organisaties voor de Provincie. De RUD en DCMR zetten hun 'oog-en-oor' functie nog beter in voor de provincie. Doel is om uiteindelijk te komen tot integrale controles, waarin omgevingsdiensten signaleren en uitvoeren.

Trendindicatoren

Gemeenten onder preventief toezicht:	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Landelijk	16	10	4	6	3	9	12	1	2
Zeeland	3	2	2	2	1	4	2	1	1

Opkomstpercentage statenverkiezing (Kiesraad):	2007	2011	2015	2019	2023
Landelijk	46,4%	56,0%	47,8%	56,2%	58,8%
Zeeland	52,9%	58,9%	52,2%	59,2%	62,4%

Doelindicatoren

Doelindicatoren	Indicator	Stand 2020	Stand 2021	Streefwaarde 2022	Streefwaarde 2023	Stand 2023	Streefwaarde 2024	Einddoel
Financieel gezonde Zeeuwse gemeenten	Gemeenten onder preventief toezicht	4	2	1	1	1	1	0
Herkenbaar en samenwerkend bestuur	Vastgestelde Regiovisie	1 (De Bevelanden)	2	3	3	3	3	3
Weerbaar bestuur	Piramide naar fitte Provincie		Trede 2	Trede 2	Trede 3	Trede 4	Trede 4	Trede 4 (2025)

Wat mag het kosten?

Bedragen x €1.000

Exploitatie	Begroting 2024
Lasten	
070101 Sterk provinciaal bestuur	1.643
070102 Herkenbaar en samenwerkend bestuur	75
070104 Signalerend bestuur	839
070105 Weerbaar bestuur	561
079999 Ambtelijke inzet	6.254
Totaal Lasten	9.372
Baten	
070101 Sterk provinciaal bestuur	51
070104 Signalerend bestuur	78
Totaal Baten	130
Gerealiseerd saldo van baten en lasten	-9.243
Onttrekkingen	
980799 Bestemmingsreserves-Pr.7	-279
Gerealiseerd resultaat	-8.963

8 Programma Energie op klimaat!

Inleiding en ontwikkelingen

Het klimaat verandert. Dit wordt jaarlijks bevestigd door het klimaatpanel van de VN (IPPC) en de klimaatscenario's van het KNMI. De temperatuur op aarde stijgt en het klimaat verandert. Dit komt door de toename van broeikasgassen in de lucht. Klimaatverandering heeft grote gevolgen voor mens, natuur en milieu. Daarom nemen we maatregelen. Maatregelen om klimaatverandering te beperken door over te gaan op schone energie (energietransitie). En maatregelen om ons aan te passen aan het veranderende klimaat (klimaatadaptatie).

De provincie Zeeland voert haar klimaatbeleid uit via de uitvoeringsprogramma "Energie op Klimaat!". In het uitvoeringsprogramma "Woonplaats Zeeland" staan de doelen voor de Zuidwestelijke Delta beschreven.

Op Europees én nationaal verband is afgesproken om de CO₂-uitstoot te beperken. De Provincie wil hier haar verantwoordelijkheid in nemen en het Zeeuwse deel van deze wereldwijde opgave behalen. Zo dragen we bij aan de wereldwijde en landelijke klimaatdoelen én om een aantrekkelijke vestigingslocatie te zijn en blijven. De uitdaging is om slimmer gebruik te maken van eindige - en deels schaarse – grondstoffen. En steeds meer gebruik te maken van biobased grondstoffen en materialen. Daarnaast moeten we fors meer energie duurzaam opwekken, energie besparen en willen we de ontwikkeling naar een kringloopeconomie aansporen. De weg naar een groene economie biedt veel kansen voor Zeeland, maar vraagt ook een grote inzet. Zowel van ons als van de Zeeuwse partners.

Ondanks het terugdringen van de CO₂-uitstoot en het beperken van klimaatverandering, is klimaatverandering al gestart en meer terug te draaien. De klimaatveranderingen zijn ondertussen steeds merkbaarder. De verwachting is dat we vaker te maken krijgen met extremere vormen van droogte, hitte en wateroverlast. En daarnaast te maken hebben met de stijgende zeespiegel met een grotere kans op overstromingen. Om een goede leefomgeving te behouden moeten we ons daaraan aanpassen.

In de periode 2019-2021 zijn de opgaven energietransitie en klimaatadaptatie uitgewerkt in de regionale energiestrategie (RES) en de klimaatadaptatiestrategie Zeeland (KaSZ). Het Zeeuws deltaplan zoet water is in 2021 vastgesteld. De uitvoering hebben we vormgegeven in programma's in het Programma Energie & Klimaat. In 2021 hebben we projecten uitgevoerd gericht op verduurzaming van vervoer, de gebouwde omgeving en het duurzaam opwekken van elektriciteit. We hebben verschillende pilotprojecten gestart voor de overgang op duurzame energie uit wind, water en zon (energietransitie). We steunen initiatieven uit de markt die de CO₂-uitstoot helpen verlagen. Dit doen we onder andere door deel te nemen aan het fonds voor energietransitie van de Stichting Zeeuwse Publieke Belangen. Ook geven we zelf het goede voorbeeld: we kopen zoveel mogelijk duurzaam in zetten duurzame grond- weg- en waterbouw in voor onze infraprojecten. Dit breiden we waar mogelijk uit met andere Zeeuwse overheden. De afgelopen jaren zijn er ook klimaat adaptieve maatregelen genomen, zoals bijdragen aan groene daken en groene schoolpleinen. De lopende proeftuin projecten zoet water bieden veel kennis en nieuwe projecten worden gestart.

Bij het inspelen op klimaatverandering en het uitvoeren van het Deltaprogramma zijn veel partijen betrokken. We werken samen met hen aan het uitvoeren van de acties.

Speerpunten

- Opbrengst windenergie (op land): 700 MW in 2030 en zonne-energie: 1.000 MW in 2030.
- Helpen met uitvoering SDR-regioplan 2030-2050 ten behoeve van een klimaatneutrale industrie.
- Maatschappelijk verantwoord inkopen en duurzame aanbestedingen in de grond- weg- en waterbouw.
- We voeren de regionale energiestrategie (RES) uit om de Zeeuwse CO₂-doelen te behalen.
- Uitvoeren acties Klimaatadaptatiestrategie Zeeland (KaSZ).
- Uitvoeren uitvoeringsprogramma Deltaplan Zoet Water

Beleidskader

- [Regionale Energiestrategie](#)
- [Klimaatadaptatiestrategie Zeeland](#)
- [Richtlijn overstromingsrisico's](#)
- [Omgevingsvisie](#)
- [Deltaplan Zoet Water](#)

Maatschappelijk effect

De uitstoot van CO₂ (en andere gassen die eenzelfde werking hebben) worden verminderd en het gebruik van anders schaarse grondstoffen neemt af. De leefomgeving wordt aangepast aan veranderende (klimaat)omstandigheden waardoor inwoners en bezoekers van Zeeland kunnen leven in een veilige, aangename en klimaatbestendige leefomgeving.

Energietransitie en Klimaatadaptatie

In Zeeland werken we aan het voorkomen van klimaatverandering én omgaan met de gevolgen van klimaatverandering. We sluiten aan bij de doelstellingen van het Rijk om het Klimaatakkoord van Parijs uit te voeren. Dit betekent een CO₂-afname van 60% in 2030 en 95% afname in 2050, ten opzichte van 1990.

Voor de energietransitie werken met de Zeeuwse overheden en belangenorganisaties samen met onze partners in de Regionale Energiestrategie (RES). In de RES werken we aan de verduurzaming van de gebouwde omgeving en de opwek van duurzame energie (zon en wind). Voor de verduurzaming van de industrie werken we samen met Smart Delta Resources (SDR).

Het doel van de Klimaatadaptatiestrategie Zeeland (KasZ) is een klimaatbestendig en waterrobuust Zeeland in 2050. De strategie richt zich op doelen op de lange termijn, maar om die te bereiken zijn nu al maatregelen en moeten keuzes gemaakt worden. De strategie is ook nodig om de lange en korte termijn met elkaar te verbinden. De KasZ is een samenwerkingsverband van alle Zeeuwse overheden, inclusief belangenorganisaties in Zeeland. Aanvullend is in het Zeeuws Deltaplan Zoetwater een strategie opgesteld om Zeeland weerbaar te maken tegen zoetwatertekorten.

Doelstelling

Klimaatadaptatie en voldoende zoet water

Zeeland beheerst in 2050 de effecten van klimaatverandering (van hitte, droogte, wateroverlast en overstromingen). Ook is Zeeland in 2050 weerbaar tegen zoetwatertekorten en gaan we zuinig om met zoetwater. Om dit te bereiken zijn in 2021 een Klimaatadaptatie Strategie Zeeland en het Deltaplan Zoet Water op en vastgesteld. De acties uit deze strategieën voeren we in 2024 uit.

Acties

Bepalen norm en definitief stelsel regionale keringen en deze aanwijzen en verankeren in waterschaps- en provinciale verordeningen

Op 17 maart 2020 hebben Gedeputeerde Staten ingestemd met het voorstel voor het stelsel aan regionale keringen en de nieuwe normering. Gelijktijdig met inwerkingtreding van de Omgevingswet, wordt dit stelsel van kracht. Dit is gepland begin 2024.

Berekenen en actueel houden overstromingsgevolgen in kader van EU-ROR

Samen met andere provincies worden deze berekeningen uitgevoerd met de risico's op overstromingen. Er wordt berekend hoe groot de kans is op een overstroming en in het geval van een overstroming het verwachte aantal slachtoffers. Dit is verplicht op grond van de EU Richtlijn Overstromingsrisico's en de Waterwet. De risico's worden elke 6 jaar vastgelegd in Overstromingsrisicobeheerplannen. Deze worden opgenomen in het Waterprogramma van de provincie. In 2022 is de implementatieronde voor de 3e ROR periode gestart.

Mijlpalen zijn:

- Geactualiseerde Voorlopige overstromingsrisicobeoordeling (december 2024).
- Geactualiseerde overstromingsgevaar- en overstromingsrisico kaarten (december 2025).
- Het geactualiseerde overstromingsrisicobeheerplan (december 2027).

Stimuleren adaptatie maatregelen, onder andere via subsidieregeling realisatie groene daken

De subsidies Groene Daken, Groene Schoolpleinen en Maatregelen biodiversiteit en klimaatadaptatie bedrijfspercelen worden in 2024 opnieuw opengesteld.

Stimuleren medegebruik waterkeringen via Meer Met Dijken Doen en Parels

Er vindt regelmatig afstemming plaats met het Waterschap over meekoppelkansen (zoals natuur, recreatie, economie) bij Hoog Water Beschermingsprogramma (HWBP)-projecten. Voor de zandige kust en de dammen aan de Noordzee wordt daarnaast ook afgestemd met het verantwoordelijke ministerie van I&W.

Uitvoeren verkenning naar provincie rol in het kader van de stijgende zeespiegel

In de Klimaatadaptatiestrategie Zeeland (KasZ) is een uitwerking gegeven over hoe om te gaan met de gevolgen van klimaatverandering. Hierbij is invulling gegeven aan de thema's hitte, droogte, wateroverlast en overstromingen. In de KasZ is nog géén uitwerking gegeven aan het thema zeespiegelstijging. Samen met onze partners in de Zuidwestelijke Delta wordt in 2024 een verkenning uitgevoerd naar hoe invulling te geven aan het thema zeespiegelstijging. Een belangrijk onderdeel is de verwachting voor de provinciale rol daarbij. Provincie neemt deel aan het Kennisprogramma Zeespiegelstijging van het Nationale Deltaprogramma.

Uitvoering geven aan de Klimaatadaptatiestrategie Zeeland (KasZ)

De Klimaatadaptatiestrategie Zeeland is in 2021 vastgesteld in PS. Doel is om Zeeland in 2050 weerbaar tegen de gevolgen van klimaatveranderingen. De provincie voert samen met haar de partners de gezamenlijke acties van de uitvoeringsagenda van de KasZ uit.

Uitvoering geven aan het Zeeuws Deltaplan Zoet Water

Samen met onze partners werken wij aan het maatregelenpakket zoetwater. Dit zijn concrete projecten voor het opslaan en vasthouden van water, zuinig omgaan met het beschikbare zoetwater. Ook wordt actief nieuwe kennis ontwikkelt.

In het maatregelenpakket 'deel 3' van het Gebiedsprogramma Zeeland (naar aanleiding van NPLG) zijn aanvullende zoetwaterproject opgenomen.

Zoetwater is ook van groot belang voor de Zeeuwse industrie. Wij verkennen samen met de verbinding met het maatregelenpakket zoetwater.

Doelstelling

Energietransitie

Provincie Zeeland is mede ondertekenaar van het Zeeuws Energie Akkoord. Dit akkoord is een Zeeuwse vertaling van het Nationale Klimaatakkoord en dat van Parijs. Aan de hand van de Regionale Energiestrategie (RES) en de Cluster Energiestrategie (CES) wordt gewerkt aan het bereiken van de doelstelling: In 2030 stoot de Zeeuwse samenleving 55% minder CO2 uit.

Acties

We werken met het netwerk aan de uitvoering van de RES 1.0 en het opstellen van de RES 2.0

We werken samen met RES Zeeland aan de realisatie en uitvoering van de RES. Kennis en expertise over de opwek van duurzame energie op land en het gebruik van andere warmtebronnen delen we met partners en stakeholders van RES Zeeland. Faciliteren, coördineren en ondersteunen bij beleidskeuzes en de uitvoering van de RES. Hier valt ook de sociale energietransitie onder en de aanpak van de arbeidsmarkt. De RES 2.0 wordt begin 2024 aan PS voorgelegd ter vaststelling.

Samen met gemeenten werken we aan de verduurzaming van de gebouwde omgeving waaronder het maatschappelijk vastgoed en particuliere woningen

Gemeenten en Provincie geven uitvoering aan het Nationaal Isolatie Programma (NIP) een de aanpak armoedebestrijding. Hierbij ligt de focus op stimulering en ontzorging bij de isolatie van woningen met een D, E, F, of G energielabel. Ook wordt er gewerkt aan een Doe-het-Zelf regeling voor woningeigenaren. We streven naar ondersteuning van minimaal 25.000 woningeigenaren in 2030 via het NIP en andere regelingen. Provincie Zeeland geeft uitvoering aan het Klimaat ontzorgingsprogramma Maatschappelijk vastgoed (KlimOp). 300 publieke gebouwen krijgen een energie-maatwerkadvies. Dit geeft inzicht in te nemen stappen voor verduurzaming.

We werken aan de uitvoering van de Nationale Agenda Laadinfrastructuur (NAL) en Regionale Aanpak Laadinfrastructuur Zuidwest (RAL ZW)

Met een vernieuwde samenwerkingsovereenkomst blijft de NAL (in ieder geval tot 2026) landelijk sturing geven aan het ontwikkelen van kennis en beleid op gebied van laadinfrastructuur. In samenwerking met Provincie Zuid-Holland ondersteunen we gemeenten in regio Zuidwest met het ontwikkelen en uitvoeren van beleid voor laadinfrastructuur. In veel gevallen blijft de gemeente verantwoordelijk voor de daadwerkelijke plaatsing van de laadinfrastructuur – ondersteunen met kennis en waar mogelijk capaciteit – is daarom het voornaamste doel van de RAL Zuidwest. De focus verschuift hierbij geleidelijk naar de plaatsing van snelladers, laden op bedrijventerreinen en openbare laadstations voor de logistieke- en bouwsector.

We realiseren wind- en zonprojecten, met als doel in 2030 binnen de provinciegrenzen 10,5/11 PJ duurzaam op te wekken

Om het doel te bereiken coördineert, regisseert en zo nodig bemiddelt provincie in projecten tussen initiatiefnemers, gemeenten, natuurorganisaties en omwonenden.. Verder zorgt de Provincie voor beleid op hoofdlijnen waarbinnen wind en zon projecten gerealiseerd kunnen worden. Dit staat vermeld in de omgevingsverordening.

We ondersteunen de verduurzaming van het Zeeuwse industriecluster

Provincie Zeeland stimuleert en faciliteert de verduurzaming van het industriecluster onder andere door deelname aan het platform Smart Delta Resources. Met gebruik van lokaal geproduceerde en geïmporteerde (groene) waterstof, CCS, duurzaam opgewekte elektriciteit, circulariteit en gebruik van restwarmte wordt de CO2 uitstoot gereduceerd. Naast het leveren van een bijdrage aan de maatwerkafspraken die het Rijk met grote bedrijven maakt werken we aan energie infrastructuurprojecten van nationaal en regionaal belang zoals 380 kV Zeeuws Vlaanderen en aansluiting op de landelijke waterstofbackbone. Ook verkennen we mogelijkheden voor verschillende regionale waterstofnetten.

We faciliteren het MKB bij het verduurzamen van hun processen, bedrijfsvoering en gebouwen

De energietransitie voor het MKB vraagt specifieke expertise en maatwerk. We richten een loket op om ondernemers te ondersteunen. En we onderzoeken de oprichting van een transitie/energiefonds om financiering aan te kunnen bieden. In 2024 komt het Rijk met een regeling voor het MKB die wij in Zeeland gaan uitvoeren.

Infrastructuur PMIEK / Omgevingsbeleid Energie en NOVEX / duurzame bedrijventerreinen

We werken aan het opstellen en implementeren van een energiesysteemvisie en maatschappelijk afwegingskader ten behoeve van energie-infrastructuren. Ook geven we verder invulling aan het Provinciaal Meerjarenprogramma Infrastructuur Energie en Klimaat (pMIEK), waarvan we een herijkte versie opleveren begin 2025. Daarnaast werken we aan een aanpak waarin mogelijkheden en onmogelijkheden van het energiesysteem mee worden genomen bij (het aanjagen/stimuleren van) nieuwe ontwikkelingen. Indien gewenst vervult Provincie Zeeland in afstemming met gemeenten en netbeheerders een rol in ruimtelijke processen ten aanzien van de totstandkoming/realisatie van energie-infrastructuren.

We initiëren het gebruik van restwarmte en andere mogelijkheden voor kleinschalige duurzame warmte

We onderzoeken een groot warmtenet in de Kanaalzone, waarbij momenteel ook de industriële vraag naar warmte wordt geïnventariseerd om de haalbaarheid van het project te vergroten. Voor de eerste fase, het dorp Hoek, is een beoogd warmtebedrijf aangesteld en worden dit jaar concrete stappen verwacht. In Midden Zeeland wordt verder onderzocht naar de haalbaarheid van een groot restwarmtenet op basis van restwarmte uit het Sloegebied, waar de geplande elektrolyzers een grote potentiële warmtebron kunnen worden. Naast de grote warmtenetten wordt voor gebieden waar restwarmte niet de oplossing kan zijn, onderzocht of kleine collectieve warmtevoorzieningen mogelijk zijn, waar eigen opwek van warmte en opslag daarvan voor clusters van woningen van 10 – 100 woningen een oplossing kan zijn.

In het waterstofdossier geven we prioriteit aan het industriële verbruik: de komende jaren maken we werk van het vergroenen van de bestaande Zeeuwse waterstofvraag (elektrolyse)

Waterstof speelt een belangrijke rol in de energietransitie. Zeeland heeft de ambitie om de grootste waterstofhub van West-Europa te worden. Dat betekent dat er niet enkel voor eigen gebruik geproduceerd en geïmporteerd zal worden. Samen met andere overheden, landelijk en regionaal, en het bedrijfsleven wordt gewerkt aan de bouw van voldoende productielocaties (elektrolyzers) om te kunnen voldoen aan de vraag naar groene waterstof. Omdat de eigen lokale productie zeker de eerste jaren niet groot genoeg zal zijn om aan de regionale - en landelijke vraag te kunnen voldoen zal er deels ook werk gemaakt worden van import van groene waterstof.

We leveren een bijdrage aan het tijdig realiseren van het landelijk waterstofnetwerk (de backbone) die de 5 grote landelijke industrieclusters met elkaar verbindt en die ook aansluit op het netwerk van de buurlanden. Met betrokken partijen bekijken wij op welke wijze transport naar het achterland het meest efficiënt en het meest veilig is. In dat verband wordt de mogelijkheid van aanleg van een buisleidingnetwerk parallel aan de backbone onderzocht.

Het fonds energietransitie van de Stichting Zeeuwse Publieke Belangen wordt besteed aan projecten die een wezenlijke bijdrage leveren aan de doelen uit de Regionale Energiestrategie (RES)

Naast de gebruikelijke ondersteuning van binnenkomende projectaanvragen gaat de SZPB, na de succesvolle eerste editie van de challenge “Boost the Grid”, ook in 2023/2024 verder met een challenge om initiatiefnemers te helpen innovaties te ontwikkelen om het elektriciteitsnet in Zeeland zo goed mogelijk te benutten en te werken aan het energiesysteem van de toekomst.

We geven zelf het goede voorbeeld door maatregelen te treffen om CO2 uitstoot te verminderen en maatschappelijk verantwoord in te kopen

Hierbij hanteren we het MVI (Maatschappelijk Verantwoord Inkopen) actieplan. Dit is een prijswinnend plan wat geldt als leidraad voor de afdeling inkoop. Door voor alle duurzame ontwikkelingsdoelen de kansen en risico's mee te wegen en actief samen te werken met marktpartijen kan inkoop bijdragen om duurzame economische groei te genereren in de gehele keten.

In september/oktober 2023 werd een audit uitgevoerd om een certificaat te ontvangen voor trede 3 op de Co2 prestatieladder. Dit wordt bij de uitvraag van offertes al ingezet. Door als provincie er zelf ook aan te voldoen laten we zien dat we dit belangrijk vinden. Daarnaast compenseren we als Provincie Zeeland onze eigen CO2 uitstoot. Deze compensatie gebeurt door te betalen voor hetgeen we

uitstoten middels het Zeeuws Klimaatfonds. Met het geld uit het fonds worden projecten in Zeeland mogelijk gemaakt die anders niet of moeilijk van de grond komen. Dat zijn duurzame energie- en andere transitieprojecten die uitstoot van CO2 vermijden of voorkomen.

Kernenergie

Het Rijk heeft Borssele aangewezen als voorkeurslocatie voor de bouw van twee nieuwe kerncentrales en onderzoekt of bedrijfsduurverlenging van de huidige kerncentrale mogelijk is. Wij werken aan het opstellen van een voorwaardenpakket, ter voorbereiding op het eventuele besluit dat deze plannen doorgang vinden. In 2024 gaan wij met het Rijk overleggen over dit voorwaardenpakket. Volgens de huidige planning zal begin 2024 het convenant voor de bedrijfsduurverlenging ondertekeningsgereed zijn voor de aandeelhouders van ZEH. Eind 2024 zal het Rijk een definitieve keuze maken voor de locatie van de nieuwe kerncentrales. Met de onderhandelingen over het voorwaardenpakket trekken wij samen op met de gemeente Borsele.

Trendindicatoren

Trendindicatoren	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Emissie van broeikasgassen volgens bronbenadering (kton CO ₂ -eq.)	*	*	13.462	12.942	12.620	**
Energieverbruik gebouwde omgeving (TJ)	15.170	15.252	15.109	14.447	15.387	**
Energieverbruik mobiliteit (TJ)	13.517	13.666	13.396	12.404	12.268	**
Energieverbruik industrie (TJ)	94.691	91.828	57.878	*	84.923	**
Energieverbruik landbouw (TJ)	*	*	*	4.319	*	**
Totaal energieverbruik (TJ)	*	126.926	92.393	*	118.724	**
Klimaatstresstesten			13	13	13	13
Normering regionale keringen			Fase 1afgerond	de normering is afgerond, maar gaat pas in werking bij de Omgevingswet	de normering is afgerond, maar gaat pas in werking bij de Omgevingswet	de normering is afgerond, maar gaat pas in werking bij de Omgevingswet
Projecten proeftuin zoet water	1	3	4	4	4	5

* Gegevens op basis van de kerndataset regionale klimaatmonitor ontbreken enkele gegevens waardoor geen eenduidig beeld kan worden verstrekt.

** De gegevens 2022 van kerndataset regionale klimaatmonitor zijn nog niet beschikbaar.

Doelindicatoren

Doel	Indicator	Stand 2019	Stand 2020	Stand 2021	Stand 2022	Streefwaarde 2023	Streefwaarde 2024	Einddoel 2030
------	-----------	------------	------------	------------	------------	-------------------	-------------------	---------------

Aantal (semi)publieke laadpunten EV	Aantal laadpalen	822	1.257	1.953	2.899	*	*	10.000
Hernieuwbare energie door wind op land	Totale productie van hernieuwbare energie in MW	515,5	520,6	562,8	573,4	*	*	700
Hernieuwbare energie zon wind op land (> 15 kW)	Totale productie van hernieuwbare energie in MW	205	300	387	485	*	*	1.000
Hernieuwbare energie zon en wind (> 15 kW)	Totale productie van hernieuwbare energie in TJ	4.903	5.821	5.566	6.135	*	*	10.800
Reductie emissie broeikasgassen volgens bronbenadering (berekening): 1990 = 16,6 Mton CO2-eq.	%	18,9	22,0	24,0	n.n.b.	*	*	55
Uitvoeren klimaatstresstesten	Aantal	13		n.v.t.	13	14	14	14
Uitvoeren projecten zoet water	Aantal	1		5	5	5	5	5
Uitvoeren projecten regionaal waterbeheer	Aantal			3	3	3	3	3
Opstellen klimaatadaptatie strategie	Aantal	0		1				1

*In het klimaatakkoord en Zeeuwse uitwerking daarvan zijn doelstellingen afgesproken voor 2030.

Wat mag het kosten?

Bedragen x €1.000

Exploitatie	Begroting 2024
Lasten	
080101 Uitvoering klimaatadaptie	3.108
080103 Energietransitie	2.076
089999 Ambtelijke inzet	0
Totaal Lasten	5.184
Baten	
080101 Uitvoering klimaatadaptie	190
080103 Energietransitie	637
Totaal Baten	827
Gerealiseerd saldo van baten en lasten	-4.357
Onttrekkingen	
980899 Bestemmingsreserves-Pr.8	-1.676
Toevoegingen	
980899 Bestemmingsreserves-Pr.8	11
Mutaties reserves	1.665
Gerealiseerd resultaat	-2.692

9-1 Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien

Inleiding

In dit deel van de begroting verantwoorden we de provinciale baten die niet rechtstreeks aan één van de programma's uit het programmaplan zijn te koppelen. Het betreffen autonome inkomsten. Provincie Zeeland heeft hierbij de vrijheid om deze middelen in te zetten voor ieder willekeurige provinciale doelstelling.

In het overzicht staan:

- Lokale inkomsten waarvan de besteding niet wettelijk gebonden is (opcenten motorrijtuigenbelasting).
- De uitkering van het provinciefonds.
- Ontvangen dividend.
- Het saldo van de financieringsfunctie.
- Overige algemene dekkingsmiddelen (stelposten).

Via het risicomanagementsysteem gaan we de risico's na en vertalen we dit naar het benodigde weerstandsvermogen. Het nog niet bestemde deel van de begroting (budgettaire ruimte) en de algemene reserve dienen als eerste buffer. Hiermee kunnen we onvoorzien uitgaven opvangen.

Speerpunten

Inzetten op een structurele positieve wijziging verdeling van het provinciefonds. Dit ter compensatie van de huidige korting voor niet meer bestaande dividendinkomsten PZEM N.V.

Kengetallen

- € 43,8 miljoen motorrijtuigenbelasting
- € 156,3 miljoen provinciefonds
- € 9,8 miljoen dividend Westerscheldetunnel
- € -/-0,2 miljoen saldo financieringsfunctie
- € 6,7 miljoen overige dekkingsmiddelen

Beleidskader

- [BBV, art. 8 lid 1b en lid 5](#)
- [Financiële verordening](#)

Doelstelling

Opcenten motorrijtuigenbelasting

Het tarief voor provinciale opcenten in de begroting 2024 bedraagt 84,4 opcenten. Dit tarief is vastgesteld in de Voorjaarsnota 2022.

Doelstelling

Provinciefonds

In het huidige verdeelmodel van het provinciefonds is een zogenaamde OEM korting verwerkt vanwege rendement op **O**verige **E**igen **M**iddelen van de provincies. Deze verdeling dateert uit 2011 toen Zeeland nog aanzienlijke dividendinkomsten ontving van (destijds) PZEM. Zeeland wordt hierdoor jaarlijks € 10 miljoen gekort in de provinciefonds uitkering. In IPO-verband is besloten dat de andere provincies Zeeland compenseren met een bedrag van totaal € 6,7 miljoen per jaar. Als voorwaarde gold dat Zeeland haar provinciale opcenten op het tarief motorrijtuigenbelasting voor drie jaar verhoogde om op de € 10 miljoen uit te komen. Voor de jaren 2019 tot en met 2021 was dit tarief opgehoogd van 82,3 naar 89,1 opcenten.

Het herstel van de weeffout voor de verrekening van de OEM korting moet via een aanpassing van het verdeelmodel van de algemene uitkering provinciefonds. In opdracht van het ministerie van

Binnenlandse Zaken (BZK), in samenwerking met het IPO, wordt dit verdeelmodel geactualiseerd. Sinds 2022 wordt gewerkt aan deze actualisatie. Tot op heden is nog geen bestuurlijke overeenstemming tussen provincies onderling over de uitkomsten. Het streven is een nieuw verdeelmodel per 1 januari 2025 in te laten gaan. Indien de herziening dan niet geëffectueerd is, blijven de nu gemaakte afspraken over de compensatie van de weeffout van € 6,7 miljoen per jaar door provincies gehandhaafd.

Doelstelling

Dividend

Als vergoeding voor rente en risico wegens deelneming in het aandelenkapitaal van bedrijven ontvangt de Provincie dividend. Voor 2024 is rekening gehouden met dividendbaten van de N.V. Westerscheldetunnel en GBE Aqua BV. De dividendbaten van de WST worden structureel toegevoegd aan de bestemmingsreserve WST en Sluiskiltunnel, waardoor wijzigingen van dividend geen invloed hebben op de budgettaire ruimte van de provincie. De dividenden van GBE Aqua BV worden in het kader van het compensatiepakket Wind in de Zeilen gebruikt ter dekking van de bijdrage aan het Delta kennis centrum.

Doelstelling

Saldo van de financieringsfunctie

Dit betreft het saldo van de werkelijk ontvangen en betaalde rente. Vanaf 2022 is geen sprake meer van een leensituatie en beschikken wij over beperkte overtollige liquide middelen. Deze middelen dienen verplicht gestald te worden bij de schatkist. Over het saldo ontvangen we rente. Zie voor verdere uitleg de paragraaf Financiering.

Doelstelling

Overige algemene dekkingsmiddelen

Hierin zijn opgenomen de budgettaire ruimte, de geraamde afwikkelverschillen voorgaande dienstjaren en overige inkomsten. Dit laatste betreft de inkomsten van de andere provincies in verband met het herstellen van de weeffout in het verdeelmodel provinciefonds.

Wat mag het kosten?

Bedragen x €1.000

Exploitatie	Begroting 2024
Lasten	
900102 Provinciefonds	3.111
900104 Saldo van de financieringsfunctie	646
900105 Budgettaire ruimte	7.049
900106 Onvoorzien inclusief stelposten	-500
909999 Ambtelijke inzet	301
Totaal Lasten	10.607
Baten	
900101 Opcenten motorrijtuigenbelasting	43.840
900102 Provinciefonds	160.069
900103 Dividend	17.031
900104 Saldo van de financieringsfunctie	81
900107 Overige inkomsten	6.700
Totaal Baten	227.720
Gerealiseerd saldo van baten en lasten	217.113
Onttrekkingen	
989098 Algemene reserve-algemene dekkingsmiddelen	-10.849
989099 Bestemmingsreserves-algemene dekkingsmiddelen	-9.624
Totaal Onttrekkingen	-20.473
Toevoegingen	
989098 Algemene reserve-algemene dekkingsmiddelen	1.332
989099 Bestemmingsreserves-algemene dekkingsmiddelen	45.464
Totaal Toevoegingen	46.796
Mutaties reserves	-26.323
Gerealiseerd resultaat	190.790

9-2 Kosten van overhead

Inleiding

In deze paragraaf van de begroting staan de provinciale lasten verantwoord die niet rechtstreeks aan één van de programma's in het hiervoor opgenomen programmaplan zijn te koppelen. Dit onderdeel van de begroting is bedoeld om Provinciale Staten op een eenvoudige wijze meer inzicht te geven in de totale kosten van overhead. In de programma's van het programmaplan worden alleen direct toe te rekenen kosten opgenomen.

Beleidskader

- [BBV, artikel 8 lid 1c en 1e](#)
- [Notitie overhead – commissie BBV, 2016](#)
- [Wet op de vennootschapsbelasting](#)

Uitgangspunten

Definitie overhead (Notitie overhead, commissie BBV 2016):

Alle kosten die samenhangen met de sturing en ondersteuning van de medewerkers in het primaire proces.

Uitgangspunten (Notitie overhead, commissie BBV 2016):

- Directe kosten zoveel mogelijk direct toerekenen aan de betreffende taakvelden.
- Ondersteunende taken zijn niet direct dienstbaar aan de externe klant of het externe product en behoren daarom tot de overhead. Wanneer we deze ondersteunende taken uitbesteden, behoren de uitbestedingskosten bedrijfsvoering tot de overhead.
- Sturende taken vervuld door hiërarchisch leidinggevenden behoren tot de overhead. De bijbehorende loonkosten behoren ondeelbaar tot de overhead.
- De positionering van een functie binnen de organisatie heeft geen invloed op de beoordeling of er sprake is van overhead.

Vennootschapsbelasting

Voorgeschreven is dat inzicht wordt gegeven in het verwachte bedrag aan te betalen Vennootschapsbelasting (hierna: Vpb) in 2024.

Op basis van een beoordeling van de Provinciale activiteiten is geconcludeerd dat Provincie Zeeland voor al haar activiteiten, evenals in de afgelopen jaren, geen fiscale onderneming drijft, dan wel dat er een vrijstelling kan worden toegepast.

Dit betekent dat er geen activiteiten plaatsvinden die tot een bedrag voor Vpb zullen leiden. Bij eventuele wijzigingen van activiteiten zal worden beoordeeld of zij tot een Vpb belaste activiteit zullen leiden.

Invulling overhead begroting

Hierna is op hoofdlijnen de uitwerking van overhead voor onze provinciale begroting:

Personeel

Rekening houdend met de notitie overhead van de commissie BBV is voor het personeelsbestand beoordeeld of er sprake is van directe taken in het primaire proces. Deze verdeling hanteren wij ook bij in de jaarrekening. Deze verdeling actualiseren we eenmaal per jaar, bij het opstellen van de begroting, tenzij er tussentijds een zodanig belangrijke ontwikkeling is die het beeld wezenlijk anders zal laten zijn. Dan leggen we een begrotingswijziging voor aan Provinciale Staten.

Huisvesting

Huisvesting die wordt gerekend tot de overhead heeft betrekking op kantoorruimten. Dit zijn ruimten voor de uitvoering van de algemene taken van de eigen provinciale organisatie.

Kantoor- en opslagruimten die behoren tot een specifiek uitvoerende taak worden verantwoord op dat taakveld. Denk bijvoorbeeld aan de wegensteunpunten, die onder het programma regionale bereikbaarheid zijn opgenomen.

ICT-middelen

Kosten voor hardware en software rekenen we tot overhead. De reden hiervoor is dat we als provincie nauwelijks specifieke applicaties hebben voor één specifiek taakveld.

Overige overhead

Hieronder zijn de kosten voor onder meer algemene communicatie, juridische en financiële dienstverlening en overige facilitaire kosten opgenomen.

Bijdragen verbonden partijen

De bijdrage(n) die verbonden partijen, zoals Gemeenschappelijke Regelingen, in rekening brengen, worden verantwoord op het taakveld/de taakvelden waarvoor de verbonden partijen werkzaam zijn. Dat sluit aan bij landelijke voorschriften uit het BBV. Hierin is voorgeschreven dat de beleidsdoelstellingen van verbonden partijen bij de programma's moeten worden opgenomen waarvoor een verbonden partij actief is.

Wat mag het kosten?

Bedragen x €1.000

Exploitatie	Begroting 2024
Lasten	
960101 Personeel	21.734
960102 Huisvesting en facilitaire zaken	2.340
960103 ICT	4.084
960104 Overige overhead	1.082
Totaal Lasten	29.241
Baten	
960101 Personeel	12
960102 Huisvesting en facilitaire zaken	48
960103 ICT	4
Totaal Baten	64
Gerealiseerd saldo van baten en lasten	-29.177
Onttrekkingen	
989699 Bestemmingsreserves overhead	-805
Toevoegingen	
989699 Bestemmingsreserves overhead	575
Mutaties reserves	230
Gerealiseerd resultaat	-28.947

Paragrafen

Paragraaf Provinciale heffingen

Inleiding

De inwoners en bedrijven van Zeeland betalen heffingen aan de Provincie Zeeland. Met dit geld én het geld uit het provinciefonds betaalt de Provincie collectieve voorzieningen. In deze paragraaf gaan we in op het onderliggende beleid voor de verschillende heffingen. Daarnaast geven we inzicht in de berekening van de tarieven van heffingen.

Beleid

We gaan bij heffingen zo veel mogelijk uit van het profijtbeginsel. Het profijtbeginsel zie je sterker bij heffingen dan bij belastingen. Inwoners of bedrijven betalen naar de mate van het profijt dat ze van een bepaalde overheidsvoorziening of dienst hebben. Zeeland kent geen kwijtscheldingsbeleid voor provinciale heffingen. Zeeland kent wel enkele vrijstellingen van legesheffing.

Wijzigingen vergeleken met het beleid van vorig jaar

Vergeleken met 2023 zijn er geen beleidswijzigingen over heffingen. Bij de invoering van de Omgevingswet, in 2024, hebben de provincies de mogelijkheid om (weer) leges te heffen voor het aanvragen van een milieuvvergunning.

Lokale lastendruk

Tarief opcenten MRB = 83,2*

- Landelijk gemiddelde tarief MRB = 87,2.
- Maximale tarief opcenten MRB = 138,3.
- Maximaal kostendekkende tarieven voor heffingen en leges.

* In 2022 heeft Provinciale Staten besloten om het tarief opcenten MRB met ingang van 2024 te verhogen naar 84,4.

Geraamde opbrengsten

Bedragen x € 1 miljoen:

- € 43,84 opcenten motorrijtuigenbelasting.
- € 0,18 grondwaterheffing.
- € 0,73 leges*.

* Dit is de opbrengst exclusief extra opbrengsten milieuleges die onder de Omgevingswet vanaf 2024 geheven kunnen worden. Dit vergt een nieuwe legesverordening, waarvan voorzien is deze in de vergadering van Provinciale Staten van december 2023 ter besluitvorming voor te leggen. Na besluitvorming zullen de eventuele aanvullende opbrengsten uit deze legesverordening in de begroting worden verwerkt. Onze voorlopige inschatting is dat de extra opbrengsten structureel toenemen met ongeveer € 0,5 miljoen per jaar.

Beleidskader

- [Financiële verordening Provincie Zeeland 2017](#)
- [Grondwaterheffingsverordening 2010*](#)
- [Legesverordening Zeeland 2018*](#)

* Voorstel nieuwe Legesverordening en Grondwaterheffingsverordening door de invoering Omgevingswet zijn in voorbereiding en worden eind 2023 aan Provinciale Staten ter besluitvorming voorgelegd. de Omgevingswet gaat van kracht per 1 januari 2024. De nieuwe leges- en grondwaterheffingsverordening treden vanaf dat moment in werking, onder voorbehoud dat Provinciale Staten over deze verordeningen een besluit heeft genomen.

Heffingen provincie

We heffen jaarlijks de volgende lokale heffingen:

- belastingen
- heffingen

- leges

Belastingen

Opcenten motorrijtuigenbelasting

De motorrijtuigenbelasting (MRB) wordt geheven over het bezit van een auto en niet over het gebruik. De heffing en inning van de MRB, waarin de provinciale opcenten meeliften, verzorgt de belastingdienst. Bovenop de MRB betalen houders van personenauto's en motoren 'provinciale opcenten'. De provincies stellen zelf hun opcenten tarief vast, tot een wettelijk bepaald maximum.

Het tarief voor 2024 bedraagt 84,4 opcenten. Het landelijk gemiddelde tarief voor 2024 is 87,4. In 2024 mag maximaal 138,3 opcenten geheven worden. Zeeland heft in 2024 3,4% minder dan het landelijk gemiddelde.

Heffingen

Algemene uitgangspunten

Het uitgangspunt is dat de opbrengsten van zowel heffingen als leges niet hoger mogen zijn dan de lasten van de activiteiten. Tot de lasten worden alle materiële kosten en de salarissen gerekend. Iedere 4 jaar wordt het tarief verhoogd voor inflatie. Als blijkt dat het tarief ver beneden de kostprijs ligt, wordt er een grotere stijging doorgevoerd.

Grondwaterheffing

Onder de naam 'grondwaterheffing' wordt een directe provinciale heffing geheven voor het onttrekken van grondwater. De opbrengsten van deze heffing zijn om de kosten die we hiervoor maken te dekken. Het gaat om specifieke kosten van het voorkomen en tegengaan van de nadelige gevolgen van onttrekkingen en infiltraties en van onderzoeken in relatie tot het grondwaterbeleid. De provinciale grondwaterheffingen worden door de provincies geheven op grond van de Waterwet en de provinciale grondwaterheffingsverordening 2010. Vanwege de invoering van de Omgevingswet is een nieuwe grondwaterheffingsverordening in voorbereiding.

Verhouding geraamde opbrengsten – geraamde kosten

In de meerjarenraming staat een structurele inkomst van € 184.000 geraamd. De opbrengst bestaat voor een groot deel uit inkomsten waarbij de onttrekking permanent is. Daarnaast is er jaarlijks opbrengst van de grondwaterheffing waarbij de onttrekking van het grondwater incidenteel is. De materiële kosten van de grondwaterheffing zijn geraamd op € 160.000 per jaar.

Naast deze materiële kosten worden ook personeelslasten en overheadkosten gemaakt die samenhangen met deze activiteit. Hiervoor is respectievelijk € 93.000 en € 46.500 in de begroting 2024 aan lasten geraamd. Een overzicht van de mate van kostendekkendheid is opgenomen in bijlage 1 in deze paragraaf.

Leges

Provincie Zeeland legt voor diverse diensten leges op. Leges zijn vergoedingen voor kosten die de overheid maakt voor de dienstverlening aan inwoners en bedrijven. In de legesverordening Zeeland 2018 zijn de belastbare feiten en tarieven opgenomen. We vernieuwen de legesverordening en tarieventabel minimaal elke vier jaar. Wanneer hier aanleiding toe is, vindt tussentijds een aanpassing van de legesverordening plaats. Een volledige evaluatie van de Legesverordening heeft plaatsgevonden in 2021. De uitkomsten van deze evaluatie zijn met Provinciale Staten gedeeld in haar vergadering van 21 december 2021. Enkele verbeteringen zoals voorgesteld in het evaluatierapport zijn inmiddels doorgevoerd per 1 juli 2022 in de geactualiseerde legesverordening 2018.

Omgevingswet

De invoering van de Omgevingswet is vastgesteld op 1 januari 2024. De legesverordening en tarieventabel dienen te worden aangepast aan de systematiek van de Omgevingswet. Een voorstel voor deze aanpassing is in voorbereiding en wordt uiterlijk in december 2023 aan Provinciale Staten voorgelegd. Nieuw voor de Provincies is dat onder de Omgevingswet de mogelijkheid wordt geboden om (weer) leges te heffen voor aanvragen van milieuvergunningen. Provinciale Staten zijn in december 2021 geïnformeerd over het plan van Gedeputeerde Staten om milieu leges te gaan heffen.

Hiermee zal rekening worden gehouden in het voorstel om de legesverordening aan te passen per 1 januari 2024.

Verhouding geraamde opbrengsten – geraamde kosten

De opbrengsten van leges voor 2024 zijn geschat op € 743.000 per jaar. De verdeling van de opbrengsten is als volgt: Natuur € 228.000, Milieu (ontgrondingen) € 15.000 en Verkeer en Vervoer € 50.000. De opbrengsten uit leges binnen de categorie Omgeving bestaan voor € 450.000 uit inkomsten van de BRIKS taken (Bouwen, Reclame, Inrit, Kappen en Slopen).

Naast de materiele kosten van de leges, worden voornamelijk personeelskosten en overheadskosten gemaakt die ook samenhangen met deze leges. De loonkosten zijn geraamd op € 355.000 en de overheadkosten op € 177.500. De kosten aan de RUD en DCMR voor BRIKS taken bedragen € 450.000. Een overzicht van de mate van kostendekkendheid is opgenomen in bijlage 1. In de jaarstukken 2022 is gebleken dat de kostendekkenheid van de leges hoger dan 100% uitviel. Momenteel wordt geëvalueerd of deze hoge mate van kostendekkenheid een structureel karakter heeft. In dat geval zal in de nieuwe legesverordening een voorstel worden gedaan om de tarieven hierop aan te passen.

Bijlage 1 Berekening kostendekkendheid

Bijlage 1: Berekening kostendekkendheid Leges en Grondwaterheffing								
	grondwaterheffing		leges verkeer en vervoer	leges ontgrondings vergunning	leges omgevingsvergunning (WABO BRIKS)	leges Natuur	totaal leges	
Kosten taakveld	253.000		31.000	49.000	450.000	275.000	805.000	
Inkomsten taakveld	0		0	0	0	0	0	
Netto kosten taakveld	253.000		31.000	49.000	450.000	275.000	805.000	
Toe te rekenen kosten:								
Overhead	46.500		15.500	24.500	0	137.500	177.500	
Totale kosten	299.500	100%	46.500	73.500	450.000	412.500	982.500	100%
Opbrengst heffingen	184.000	61%	50.000	15.000	450.000	228.000	743.000	76%

Paragraaf Weerstandsvermogen en Risicobeheersing

Inleiding en uitgangspunten

In deze paragraaf worden de risico's in beeld gebracht en gerelateerd aan de beschikbare risicobuffer. Risicomanagement is een belangrijk middel om onze doelen te bereiken. Hierbij worden risico's goed in kaart gebracht, beheersmaatregelen genomen en bij de uitvoering vinger aan de pols gehouden. Beheersmaatregelen zijn onder andere aanpassen van werkprocessen, wegnemen van de oorzaak, treffen van een voorziening of het afsluiten van een verzekering.

De bestuurlijke kaders voor risicomanagement zijn de risicobereidheid, de onderdelen van de risicobuffer, de gewenste omvang van de risicobuffer en het niveau van verantwoording.

De risico's zijn geïnventariseerd op projecten en op afdelingen. De berekende ratio (verhouding) weerstandsvermogen is gebaseerd op de manier zoals opgenomen in het risicomanagementbeleid 'riskeer, beheers en realiseer meer'. Deze is samen met het bureau NAR (Nederlandse Adviesbureau voor Risicomanagement) opgesteld.

Kernpunten

- Ratio weerstandsvermogen is berekend op 5,2 en gewaardeerd als uitstekend.
- Ratio Algemene reserve 1,9.
- Benodigde risicobuffer is € 13,6 mln.
- Beschikbare risicobuffer is € 70,4 mln.

Beleidskader

- *Risicomanagementbeleid riskeer, beheers en realiseer meer.*
- ratio weerstandsvermogen is minstens 1,5.
- ratio Algemene reserve minimaal factor 1,0.
- zekerheidspercentage is 90%.
- risicobuffer is de algemene reserve, de vrij aanwendbare bestemmingsreserves, de vrije belastingcapaciteit motorrijtuigenbelasting en de vrije ruimte meerjarenraming.
- risico's van € 200.000 of meer.

Beleid

De basis voor het risicomanagementbeleid zijn de volgende door Provinciale Staten vastgestelde kaders:

- **Risicobereidheid**

Door het gebruik van de risicosimulatie berekenen we welk bedrag nodig is om de geïdentificeerde risico's in financiële zin af te dekken. Hierbij wordt gerekend met een zekerheidspercentage. Hoe hoger het zekerheidspercentage hoe hoger de berekende risicobuffer zal zijn. Het te hanteren zekerheidspercentage geeft zo de mate van risicobereidheid aan. De provincie hanteert vanaf 2019 een zekerheidspercentage van 90%.

- **Onderdelen van de risicobuffer**

We rekenen de volgende componenten tot de beschikbare risicobuffer:

- algemene reserve
- vrij aanwendbare bestemmingsreserves
- vrije belastingcapaciteit Motorrijtuigenbelasting
- vrije ruimte meerjarenbegroting
- **Gewenste omvang van de risicobuffer**

De gewenste omvang van de minimaal aan te houden risicobuffer is uitgedrukt als ratio weerstandsvermogen van minimaal 1,5. Daarnaast geldt een minimale ratio voor de Algemene reserve van 1,0.

- **Niveau van verantwoording**

Om grote risico's van kleine te onderscheiden wordt gewerkt met een grensbedrag. Er wordt verantwoording afgelegd over risico's met een maximaal financieel effect (worst case) van € 200.000 of groter.

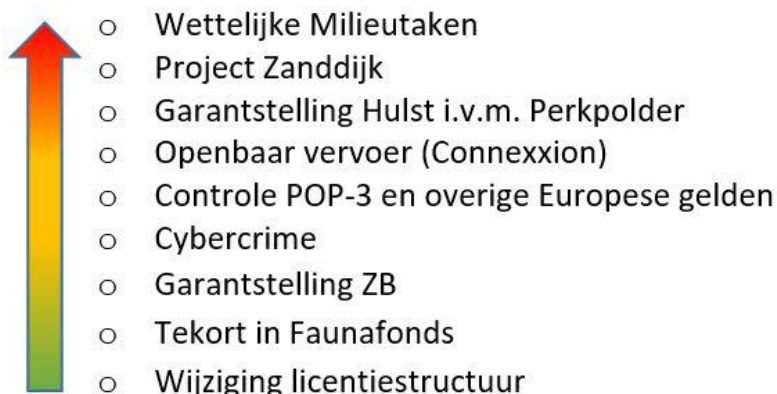
- **Wijzigingen beleid ten opzichte van 2023**

Er zijn geen wijzigingen in het risicomanagementbeleid ten opzichte van 2023.

Risico's

In het risicoprofiel van Zeeland zijn alle risico's waaraan onze Provincie wordt blootgesteld opgenomen. Enkele van deze risico's heeft ook een relatie met (voormalige) grote projecten. Het gaat om risico's over onderstaande onderwerpen.

Overzicht risico's begroting 2024

In dit overzicht staan de risico's in volgorde van invloed. De risico's over Wettelijke milieutaken en Garantstelling Hulst in verband met Perkpolder bepalen voor het grootste deel het risicoprofiel van de provincie en zijn op grond daarvan aan te merken als de grootste risico's. Het overzicht bestaat niet uit alleen enkelvoudige risico's. Zo zijn er meer risico's die gaan over de wettelijke milieutaken.

Ten opzichte van de tweede kwartaalrapportage 2022 zijn er geen wijzigingen.

Wettelijke milieutaken

Dit bestaat uit de volgende onderdelen:

In 2021 is een eerste toekomstverkenning uitgevoerd voor de milieutaken waar we als Provincie verantwoordelijk voor zijn. Een vervolgonderzoek is in 2022 uitgevoerd en gerapporteerd. Op basis van de rapportage is begin 2023 door de uitvoeringsorganisatie een inschatting van de benodigde middelen voor realisatie van het meerjarenprogramma. Besluitvorming hierover moet nog plaatsvinden.

Met de komst van de Omgevingswet (OW) krijgen provincies de mogelijkheid om financiële zekerheid te vragen bij majeure risicobedrijven en bij afvalbedrijven. De financiële zekerheid wordt opgelegd ter nakoming van, op grond van de omgevingsvergunningen, geldende verplichtingen (zoals ontmanteling van een installatie) of ter dekking van aansprakelijkheid voor milieuschade die door de vergunde activiteit is ontstaan. Er is een aanvullende wetswijziging in voorbereiding dat dit een verplichting wordt. Het verwerken hiervan in de omgevingsvergunning vraagt extra tijd van omgevingsdiensten.

Naar aanleiding van de PFAS discussie is politiek de wens uitgesproken dat er voldoende tijd door de RUD Zeeland besteed moet worden aan de werkzaamheden die voortvloeien uit de Verdragen

Helsinki en Espoo inzake dossiers met mogelijke grensoverschrijdende milieugevolgen. In afwachting van een onderbouwd advies van de RUD met een kostenopgave is een risicokaart opgesteld.

Door onder andere de bestuurlijke wens van meer toezicht en handhaving in het buitengebied (groene handhaving). Er is een inschatting gemaakt van de hiermee gepaard gaande kosten. Op dit moment worden er verschillende scenario's uitgewerkt en afgestemd met de RUD Zeeland. Vervolgens zal een bestuurlijk voorstel worden voorbereid.

Vanuit het besluit milieueffectrapportage is er bij diverse projecten een wettelijke verplichting om een project milieueffectrapport (MER) op te stellen om op deze manier de mogelijke negatieve effecten op het milieu goed in beeld te brengen. In sommige gevallen is er eveneens een wettelijke plicht om het MER te laten beoordelen door de onafhankelijke commissie m.e.r. De (meer)kosten van de commissie m.e.r. maken (nog) geen deel uit van de dienstverleningsovereenkomsten met DCMR en RUD, waarbij de mogelijkheden om deze extra kosten op te vangen binnen de huidige DVO's beperkt is.

Beheersmaatregelen:

Via periodiek accounthoudersoverleg met de RUD en DCMR worden de actuele ontwikkelingen doorgesproken.

Project Zanddijk

Op 16 december 2022 hebben Provinciale Staten een krediet voor project Zanddijk verstrekt van € 68 miljoen. Dit bedrag is gebaseerd op de kostennotitie van RHDHV van 28 oktober 2022 en de aanpassingen hierop, zoals opgenomen in het statenvoorstel kredietaanvraag en definitief ontwerp. In het projectkrediet is op basis van een risicodossier een risicoreserve opgenomen. De raming waarop het krediet is bepaald, heeft echter een bandbreedte van 15%. Deze bandbreedte hangt samen met de detaillering van berekeningen, zoals de hoeveelheid aan materiaal dat nodig is om de bouw te realiseren. Het kan voorkomen dat de werkelijk benodigde hoeveelheden en prijzen hoger zijn dan hetgeen is opgenomen in de raming voor het projectkrediet. Er is daardoor een risico op het ontoereikend zijn van het projectkrediet.

Beheersmaatregelen:

Door de verdere uitwerking en aanbesteding van het project wordt de bandbreedte op de raming kleiner en zal het risico afnemen.

Garantstelling gemeente Hulst vanwege Perkpolder

Dit risico is niet gewijzigd ten opzichte van de vorige rapportage. In het derde kwartaal van 2017 heeft PS besloten het project Perkpolder volledig over te dragen aan de gemeente Hulst, gezien de fase waarin het project zich verkeerde, en haar aandelen in Perkpolder Beheer BV te verkopen aan de gemeente Hulst. De gemeenteraad van de gemeente Hulst heeft besloten deze aandelen inderdaad over te nemen en het project zelfstandig verder te zetten. In het vierde kwartaal van 2017 is de uittreding van de Provincie formeel tot stand komen. De provincie is per 1 januari 2018 geen aandeelhouder meer en heeft haar grondvoorraad Perkpolder verkocht aan Perkpolder Beheer BV. De provincie staat na uittreding nog wel garant voor een maximum bedrag van € 3,3 miljoen ter beperking van de financiële risico's van de gemeente Hulst. Deze garantie vervalt op 31 december 2026, tenzij partijen schriftelijk anders overeenkomen.

Beheersmaatregelen:

De gemeente verstrekt gedurende de looptijd van de garantie jaarlijks aan de Provincie een controleverklaring van een externe accountant over de vastgestelde jaarrekening van Perkpolder Beheer. Hierover en over de actuele ontwikkelingen vindt jaarlijks minimaal één keer bestuurlijk overleg plaats tussen de Provincie en de gemeente Hulst. Gedurende het jaar vindt tevens ambtelijk overleg plaats over de actuele ontwikkelingen binnen het project Perkpolder. Na het vaststellen van een nieuwe GREX door de gemeente Hulst ontvangen wij een exemplaar van deze GREX.

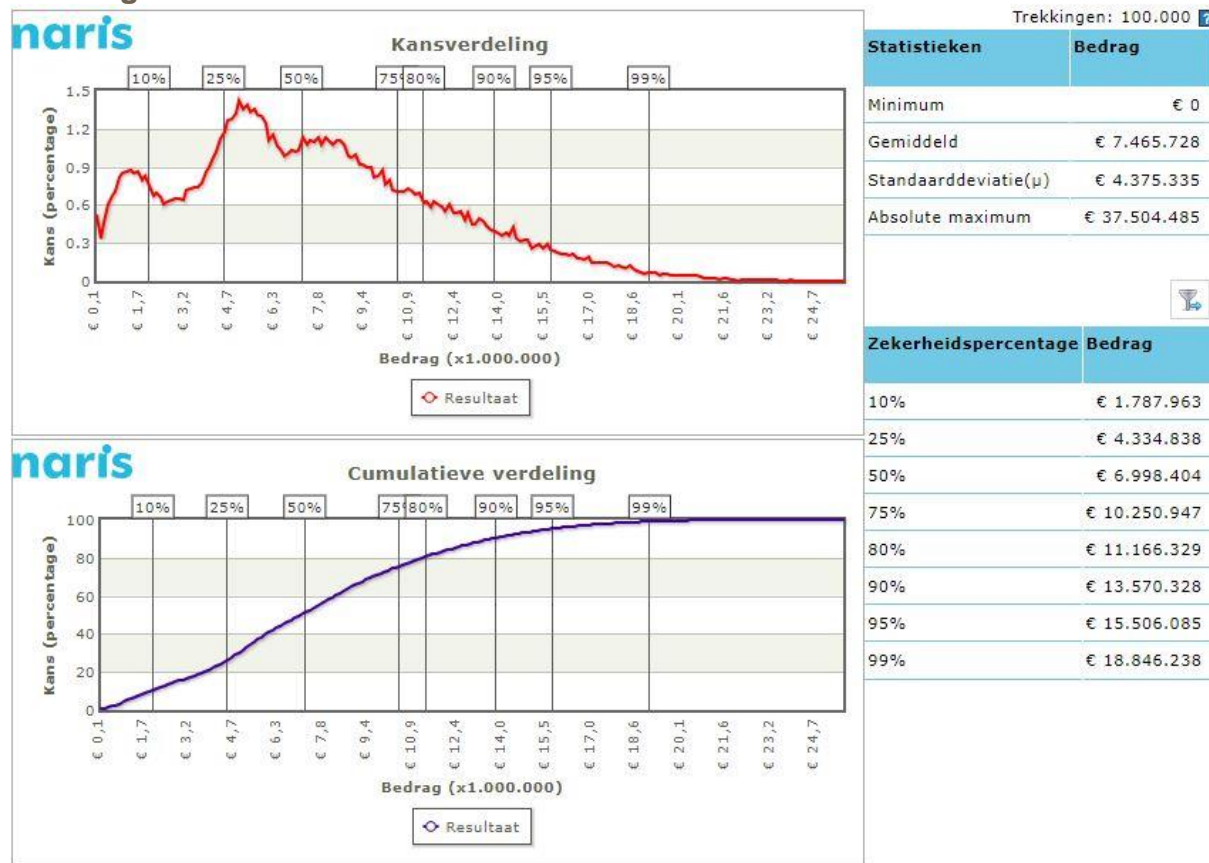
Garantstellingen

De garantstellingen maken deel uit van de ingeschatte risico's. De Provincie heeft enkele garantstellingen afgegeven aan verbonden partijen. Hierin schuilt een risico, omdat de financiële realiteit van een organisatie ertoe kan leiden dat schuldeisers aanspraak maken op deze garantstelling. Het grootste deel van de garantstelling is in 2023 beschikbaar gesteld aan GBE Aqua B.V. (houder van de Evides aandelen). Het gaat om een garantstelling van ongeveer € 367 miljoen. GBE Aqua ontvangt een stabiele dividendstroom vanuit Evides waarmee de lening (en de

garantstelling) jaarlijks kan worden afgelost/afgebouwd. De bijdrage van € 10 miljoen, die het Rijk ter afdekking van de specifieke risico's die met deze ontvlechting samenhangen heeft toegekend, is opgenomen in deze reserve. Omdat de risico's voor Evides met deze reserve zijn afgedekt, is het niet meegenomen in het overzicht hierboven van provinciale risico's.

Daarnaast is er een garantie verstrekt aan Nort Sea Port. North Sea Port heeft een gezonde eigen vermogenspositie.

Benodigde risicobuffer

Risico's worden gekwantificeerd op door van de financiële effecten en de kans van het risico. Per risico wordt allereerst de kans van optreden bepaald. Vervolgens worden de financiële effecten bepaald als het risico zich zou voordoen.

In een risicosimulatie worden met de risicogegevens de risicobuffer berekend. Dit is de buffer die nodig is om de financiële gevolgen van risico's op te kunnen vangen. Deze berekening vindt plaats door een risicosimulatie. Deze simulatie wordt toegepast, omdat het reserveren van het maximale bedrag in de "worst case" ongewenst en onnodig is. De risico's zullen toch niet allemaal tegelijk en in hun maximale omvang optreden. Bij de berekening van de risicosimulatie gaan we uit van een zekerheidspercentage van 90%. Uit de risicosimulatie volgt dat met 90% zekerheid kan worden gesteld dat alle risico's kunnen worden afgedekt met € 13,6 miljoen.

Beschikbare risicobuffer

De beschikbare risicobuffer bestaat uit het geheel aan middelen dat beschikbaar is om de risico's in financiële zin af te dekken.

Beschikbare risicobuffer	bedragen x € 1 miljoen
--------------------------	------------------------

Algemene reserve	25,8
Bestemmingsreserve	0,0
Vrije belastingcapaciteit Motorrijtuigenbelasting	29,8
Ruimte meerjarenbegroting	14,7
Totaal	70,4

In bovenstaande opstelling is nog geen rekening gehouden met de voorstellen uit de najaarsnota 2023. In de Najaarsnota worden nieuwe ratio's gepresenteerd. Hierbij is rekening gehouden met voorstellen die een verlaging van de ruimte in de meerjarenbegroting tot gevolg heeft.

In bovenstaande opstelling is uitgegaan van cijfers inclusief de verwerking van de 8e begrotingswijziging 2023.

De algemene reserve is gewoonlijk de primaire risicobuffer, omdat deze direct is in te zetten. Het gaat om incidentele middelen.

Bestemmingsreserves zijn risicobuffer voor het deel waarvoor nog geen harde verplichtingen zijn aangegaan. Voor dit deel is dan een besluit nodig om de bestemming te wijzigen. Het gebruiken van deze reserves voor het dekken van financiële schade doen we daarom pas als de nood hoog is. Deze ruimte bedraagt € 0.

De onbenutte belastingcapaciteit van de motorrijtuigenbelasting is het verschil tussen de te verwachten realisatie 2024 en maximaal te heffen opcenten in 2024. Omdat de opcenten alleen op 1 januari in enig jaar verhoogd kunnen worden is de vrije belastingcapaciteit niet direct beschikbaar als risicobuffer. De vrije belastingcapaciteit is het meest geschikt voor de dekking van structurele risico's.

De ruimte in de meerjarenbegroting, ook wel budgettaire ruimte genoemd. Het gaat om middelen zonder bestemming en maken deel uit van de beschikbare risicobuffer.

Ratio weerstandsvermogen

De ratio weerstandsvermogen toont aan of het weerstandsvermogen van de Provincie toereikend is bij het huidige risicoprofiel. Via het risicomangementbeleid hebben Provinciale Staten een ondergrens voor het ratio van het weerstandsvermogen vastgesteld van 1,5. Dit valt in de klasse ruim voldoende.

<i>Ratio weerstandsvermogen</i> =	$\frac{\text{Beschikbare risicobuffer}}{\text{Benodigde risicobuffer}}$	=	$\frac{70,4}{13,6}$	=	5,2
-----------------------------------	---	---	---------------------	---	-----

Met de weerstandsnorm valt het weerstandsvermogen in de klasse uitstekend.

Ratio algemene reserve in benodigde risicobuffer

Aanvullend hebben Provinciale Staten ook besloten dat de algemene reserve minimaal gelijk (ratio 1,0) moet zijn aan de benodigde risicobuffer. In dat geval is de algemene reserve van voldoende omvang om de benodigde risicobuffer één-op-één af te dekken. Aangezien de algemene reserve € 25,8 miljoen bedraagt, komt deze ratio uit 1,9, waarmee deze ratio ruimschoots voldoet aan het minimum van 1,0.

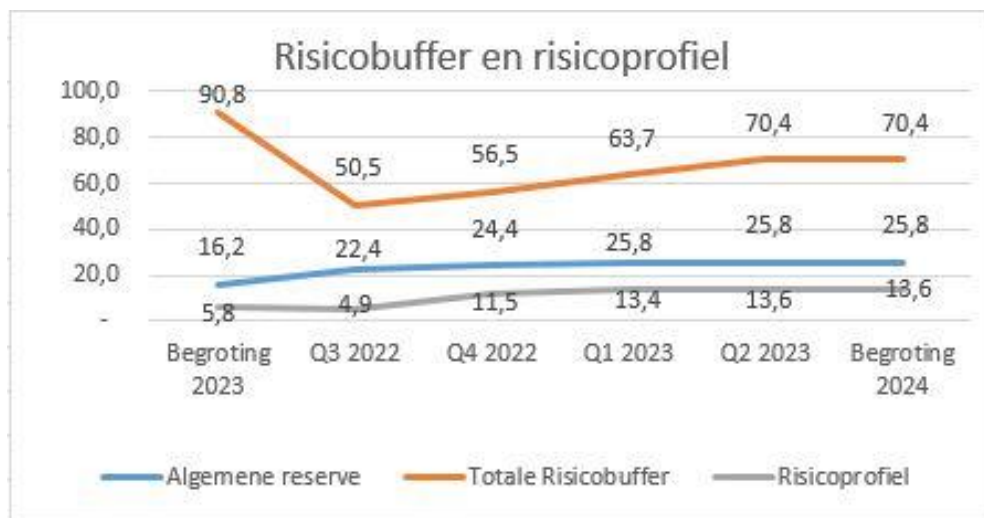

Ratio Algemene reserve =	Algemene reserve	=	25,8	=	1,9
	Benodigde risicobuffer		13,6		

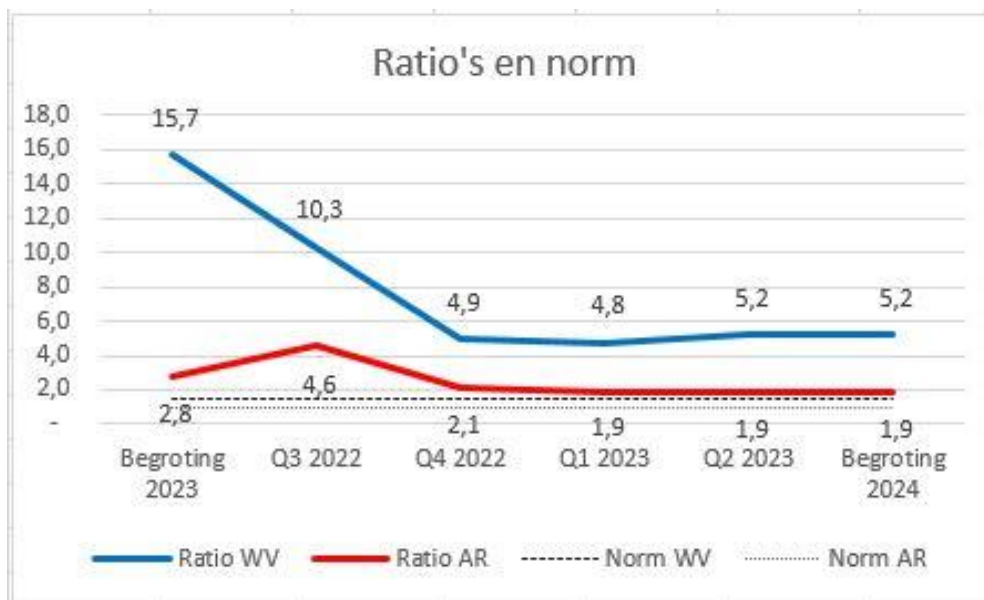
Ontwikkeling risicobuffer en risicoprofiel

De ontwikkeling van de beschikbare risicobuffer en het risicoprofiel ziet er als volgt uit:

Ten opzichte van de 2^e kwartaalrapportage 2023 is de beschikbare risicobuffer gelijk. De ontwikkeling van de ratio's weerstandsvermogen en algemene reserve is in onderstaande grafiek weergegeven:

Het risicoprofiel en de ratio weerstandsvermogen is gelijk gebleven ten opzichte van de 2^e kwartaalrapportage 2023.

Kengetallen

Het BBV schrijft voor dat in deze paragraaf financiële kengetallen staan. Deze kengetallen geven meer inzicht in de (financiële) ruimte om structurele en incidentele lasten te kunnen dekken of opvangen. Ofwel, ze geven inzicht in de financiële weerbaar- en wendbaarheid van de Provincie. In hun samenhang zeggen de kengetallen hoe de Provincie er financieel voor staat, zeker als we de ontwikkeling van de kengetallen over enkele jaren bekijken. Daarnaast wordt met de invoering van de kengetallen een verbetering van de onderlinge vergelijkbaarheid van Provincies beoogd.

Voor meer informatie en berekeningswijze van de kengetallen verwijzen we u naar de regeling: <https://wetten.overheid.nl/BWBR0036853/2019-04-01>.

Formeel zijn er geen harde criteria voor de waarden waaraan de kengetallen moeten voldoen. Als richtlijn op signaalwaarden van de normen volgen we het gemeenschappelijk financieel toetsingskader, zie ook :

http://decentrale.regelgeving.overheid.nl/cvdr/xhtmloutput/Historie/Zeeland/CVDR623323/CVDR623323_1.html. In onderstaand overzicht hebben we met kleur aangegeven of onze kengetallen voldoen aan deze norm waarbij **groen** betekent minst risicovol, **oranje** neutraal en **rood** meest risicovol. Provinciale Staten hebben dit bekrachtigd in de Voorjaarsnota 2022. Voor de volledigheid is hieronder een overzicht van de normen opgenomen:

Kengetal	Minst risicovol	Neutraal	Meest risicovol
Netto schuldquote	<90 %	90-130 %	>130 %
Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	<90 %	90-130	>130 %
Solvabiliteitsratio	>50 %	20-50	<20 %
Grondexploitatie	<20 %	20-35	>35 %
Structurele exploitatieruimte (begroting)[1]	>0 %	0	<0 %
[1] Zie ook paragraaf 7.1, Structureel en reëel begrotingsevenwicht.			
Belastingcapaciteit	<95 %	95-105	>105 %

Kengetallen	Rekening 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Netto schuldquote	25,0%	61,9%	43,7%	33,6%	23,7%	19,8%
Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	24,8%	61,5%	43,4%	33,3%	23,3%	19,5%
Solvabiliteitsratio	61,6%	45,2%	58,4%	62,4%	72,6%	75,2%
Structurele exploitatieruimte	40,5%	5,4%	7,7%	12,0%	12,5%	14,7%
Grondexploitatie	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Belastingcapaciteit	107,3%	98,6%	99,6%	NNB	NNB	NNB

Netto schuldquote en netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen

Dit kengetal geeft een idee van de druk van schuldenlast (rente/aflossing) op de eigen middelen. De quote wordt berekend door de netto schuld te delen door het totaal aan jaarlijkse baten. Om inzicht te krijgen in hoeverre er ook sprake is van verstrekte leningen, wordt de netto schuldquote zowel in- als exclusief verstrekte leningen weergegeven. Op die manier wordt duidelijk wat het aandeel is van de verstrekte leningen en de betekenis daarvan voor de schuldenlast. Als de netto schuld groter is dan 130% van de inkomsten, is er sprake van een erg hoge schuld. Een netto schuld die minimaal 100% van de inkomsten is, wordt als hoog gezien.

Als we beide schuldquotes vergelijken blijkt dat de waarden dicht bij elkaar liggen. Er is een relatief beperkte omvang van de uitstaande schuldenlast. Deze laat een dalende trend zien en is beheersbaar om aan de rente- en aflossingsverplichtingen te voldoen. De netto schuldquote van overige provincies is vaak negatief. Dat betekent dat daar een overschot aan gelden is. De (gecorrigeerde) netto schuldquote van Zeeland ontwikkelt zich positief. Dit komt vooral door een daling van de vlottende schuld (aflossing van de schuldpositie) en een toenemende liquiditeitspositie.

Solvabiliteit

De solvabiliteitsratio geeft een idee over de hoogte van de schuldenlast die de Provincie aangaat. Daarnaast laat het de mate waarin deze schuldenlast beheersbaar is zien. Als we het vreemd vermogen bestuderen zien we dat dit vooral bestaat uit een opgenomen geldlening en overlopende passiva. Door de hoogte van het vreemd vermogen kunnen we concluderen dat de berekende ratio ruim voldoende is om aan de financiële verplichtingen te voldoen. Het is daarmee ook beheersbaar. De ratio verbetert de komende jaren door een dalende schuldenpositie.

Structurele exploitatieruimte

Dit kengetal geeft weer hoeveel structurele ruimte er is om de eigen lasten te dragen, ook als bijvoorbeeld de baten afnemen of lasten in de toekomst gaan toenemen. De ruimte berekenen we door het structurele saldo (verschil tussen structurele baten en lasten) te delen door het totaal aan jaarlijkse baten. Voorbeelden van structurele baten zijn de algemene uitkering uit het provinciefonds en de inkomsten uit opcenten. Bij structurele lasten gaat het om de lasten die ontstaan voor het uitvoeren van structureel beleid, bedrijfsvoeringlasten en kapitaallasten. Een positief kengetal betekent dat we een positief saldo hebben tussen de structurele baten/lasten inclusief de structurele onttrekkingen en toevoegingen aan de reserves. Het gepresenteerde positieve kengetal laat zien dat er flexibiliteit in de begroting zit en ruimte is om aanvullende structurele lasten aan te gaan, zonder dat de begroting structureel uit evenwicht raakt.

Grondexploitatie

Dit kengetal geeft aan hoe groot de grondpositie is (de totale waarde van de grond van de Provincie) in relatie tot het totaal aan jaarlijkse baten. De Provincie kan namelijk risico's lopen bij de waardeontwikkeling van grond die op de balans staat. De omvang van de grondexploitatie is bij de Provincie gering. Dit betekent een klein risico voor de financiële positie. Dit kengetal is de laatste jaren gedaald naar 0% omdat de grond van Waterdunen is overgedragen.

Belastingcapaciteit

Een provincie heeft de mogelijkheid het aantal opcenten te verhogen tot het maximaal te heffen aantal opcenten zoals dat door het Rijk wordt bepaald. De belastingcapaciteit van provincies wordt berekend door het aantal opcenten in jaar t (het begrotingsjaar) te relateren aan het gemiddelde van het aantal opcenten van alle provincies in jaar t-1 en uit te drukken in een percentage.

Het aantal opcenten stijgt in 2024 van 82,3 naar 84,4. In de paragraaf heffingen wordt nader ingegaan op het maximale tarief dat een provincie mag heffen. De onbenutte belastingcapaciteit voor het begrotingsjaar 2024 bedraagt € 29,8 miljoen. Dit gaat om een stijging die ingezet kan worden vanaf 2024 en heeft dan betrekking op één begrotingsjaar.

De ratio's in onderling verband

De kengetallen netto schuldquote, netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte geldleningen, de solvabiliteitsratio en het kengetal grondexploitatie hebben vooral betrekking op de balanspositie van de provincie. Geen van deze kengetallen bevindt zich in een gevarezone. Sterker nog, de kengetallen laten alle een positieve ontwikkeling zien, waaruit ook blijkt dat de Provincie een gezonde balanspositie kent. De zeer lage ratio grondexploitatie (vanaf 2022 zelfs 0%) is een bevestiging dat de grondexploitaties een beperkte omvang kennen vergeleken met de totale provinciale begroting en daarmee ook beheersbaar zijn voor waarde schommelingen.

De vreemd vermogenspositie is beheersbaar, en biedt zelfs ruimte voor groei als dat nodig is. Daarnaast laat de ratio weerstandstandvermogen en ratio algemene reserve zien dat de algemene reserve ruimte biedt om niet voorziene tegenvallers te kunnen afdekken. Samen met de gezonde vreemd vermogenspositie geeft dat ook ruimte om die eventuele tegenvallers op dat moment ook daadwerkelijk te kunnen financieren. De Provincie is dus weerbaar om onverwachte zaken te kunnen opvangen.

De kengetallen structurele exploitatieruimte en de belastingcapaciteit hebben betrekking op de exploitatie. Uit de berekening van de kengetallen blijkt dat de structurele baten ruim voldoende zijn om de structurele lasten af te dekken, en dat er zelfs ruimte is om de structurele lasten te verhogen. De onbenutte belastingcapaciteit biedt bovendien ook mogelijkheden om de structurele baten verder te vergroten, mocht dat nodig zijn.

Bovenstaande uiteenzetting toont dat de financiële positie van de Provincie Zeeland beheersbaar en op orde is. De ratio's voldoen in ruime mate aan de gestelde normen. Vergeleken met eerdere

perioden heeft de financiële positie zich positief ontwikkelt, vooral doordat de vreemd vermogenspositie is afgebouwd en de eigen vermogenspositie is gegroeid. Daarmee biedt de financiële positie ook ruimte om eventuele tegenvallers zelfs op structurele basis te kunnen opvangen.

Paragraaf Onderhoud Kapitaalgoederen

Inleiding

Deze paragraaf gaat in op het beheer en onderhoud van de provinciale kapitaalgoederen. Het gaat daarbij om de eigendommen van de Provincie met een meerjarig nut en de daarbij behorende kosten voor instandhouding. Hiertoe behoren de provinciale infrastructuur en de gebouwen in ons bezit. Deze onderdelen verantwoorden we in de begroting, met name binnen het programma 'Regionale bereikbaarheid'. Deze onderdelen lopen door de gehele begroting heen en zijn in financieel opzicht meestal groot.

We gaan in deze paragraaf in op:

- Het beleid voor het onderhoudsniveau.
- De huidige onderhoudsstaat.
- De onderhoudsplannen.

Het in stand houden van de provinciale kapitaalgoederen verdelen we in drie categorieën:

- klein/dagelijks onderhoud
- groot onderhoud
- vervanging/renovatie

De geraamde instandhoudingskosten van de provinciale kapitaalgoederen presenteren we in deze paragraaf. We maken daarbij onderscheid tussen infrastructuur en provinciale gebouwen.

Speerpunten

- Beheer en onderhoud volgens principes van assetmanagement (zoals in het Strategisch Assetmanagementplan).
- Het instandhouden van de provinciale infrastructuur, waarbij zij minimaal voldoet aan de basis (wet- en regelgeving en goed rentmeesterschap).
- Groot onderhoud via onderhoudsreserve infrastructuur.
- Scherp stellen en borgen vervangings- en renovatie opgave.
- Geen achterstallig onderhoud.

Acties

- Uitgangspunten geactualiseerd Strategisch Asset Management Plan in bedrijfsvoering incorporeren.
- Een start maken met actualisatie van diverse beheerplannen per (infrastructureel) kapitaalgoed.
- Volledigheid en actualiteit integraal informatiebeheersysteem (sturen op data).
- Programmeren werkzaamheden van vervangings- en renovatie opgave.
- Onderhoud (monumentale) panden Abdijcomplex.
- Aanpassing gebouwen in het kader van Flexibel Werken.
- Focus op Tijd- en plaatsbewust werken.
- Implementatie Hospitality-concept en ontwikkeling netwerkrimte ten behoeve van externe samenwerking.

Beleidskader

- [Beheerkader Infrastructuur Provincie Zeeland \(2018\)](#)

Infrastructuur

De Provincie is als (vaar)wegbeheerder verantwoordelijk voor het in stand houden van de provinciale infrastructuur. In die rol dient de Provincie ervoor te zorgen dat het areaal in goede staat van

onderhoud verkeert en dat het voldoet aan de eisen die geldende wet- en regelgeving en beleidsplannen daaraan stellen. Tabel 1 geeft een globaal overzicht van het provinciaal areaal.

Tabel 1 – Provinciaal areaal infrastructuur (afgerond)		
Wegen	Hoofdrijbaan	400 km
	Fietspaden	280 km
	Parallelwegen	110 km
	Civiele kunstwerken	260 stuks
	Verkeersregelinstallaties	25 stuks
	Lichtmasten	3.300 stuks
	Bewegwijzering	1.400 stuks
Water	Vaarweg	15 km
	Beweegbare bruggen	7 stuks
	Sluizen	4 stuks
Groen	Berm	600 hectare
	Bomen	24.000 stuks

We werken volgens de principes van assetmanagement, waarmee we de instandhouding van de provinciale wegen en vaarwegen doelmatig organiseren. Assetmanagement definiëren wij als "het gecoördineerd optimaal beheren van kapitaalgoederen die van waarde zijn voor- en beantwoorden aan de doelen van de organisatie."

In 2023 is het Strategisch Asset Management Plan (SAMP) geactualiseerd om, naast regulier beheer en onderhoud, ook in te spelen op toekomstige ontwikkelingen. Het gaat daarbij onder meer om veroudering van assets, schaarste van mensen en materialen, duurzaamheid, klimaat, vergrijzing, technologische ontwikkeling en participatie. We baseren ons op organisatiewaarden, wet- en regelgeving, provinciale doelstellingen en beleidsuitgangspunten, branche geldende richtlijnen, input van stakeholders en trends en ontwikkelingen. Het strategisch assetmanagementplan helpt bij het maken van keuzes in de toekomst, waarbij we kijken naar:

- De prestaties die de kapitaalgoederen moeten leveren.
- De kosten die daaraan verbonden zijn.
- De risico's die daarbij acceptabel zijn.

Hierin maken we onderscheid tussen wat we als beheerder van infrastructuur wettelijk moeten doen (basis), en wat we vanwege ambities daarop aanvullend willen bereiken (beleid).

Tabel 2 – Vastgestelde ambitie infrastructurale kapitaalgoederen	
Thema	Vastgestelde ambitie
Droge kunstwerken	Basis
Natte kunstwerken	Basis
Elektrotechnische Verkeersvoorzieningen	Basis
Verhardingen	Basis
Groen	Basis + Beleid (ecologisch bermbeheer)
Dienstverlening	Basis + Beleid (verkeers- en incident management)
Overige infrastructurale kapitaalgoederen	Basis

Als verdere uitwerking van het SAMP is per infrastructureel kapitaalgoed (thema) een beheerplan opgesteld. Daarin omschrijven we per kapitaalgoed op hoe we omgaan met de instandhouding, de knip tussen basis en beleid en de meerjarige kosten die daarmee gepaard gaan. Op basis van de keuzes in ons SAMP werken we aan de doorvertaling naar de tactische (beheerplannen) en operationele niveaus (meerjarige onderhoudsplanning).

Het integraal informatiebeheersysteem is voor goed beheer van de infrastructuur ondersteunend en deze is voor de meest omvangrijke assets bijgewerkt. De actuele gegevens in dit systeem maken het mogelijk een solide doorrekening te maken met een doorkijk van minimaal 10 jaar. Deze

onderhoudsplanningen in combinatie met de daaraan ten grondslag liggende Uitvoeringsstrategieën maken het mogelijk een onderhoudsreserve in te stellen, van waaruit we de kosten van het groot onderhoud dekken.

De tabellen 3 en 4 is geven weer wat de geraamde kosten zijn voor de instandhouding van de kapitaalgoederen van de provinciale infrastructuur. Dit is gebaseerd op het daaraan ten grondslag liggende Beheerkader.

Tabel 3 – Kosten onderhoud infrastructuur (x €1.000)	2024	2025	2026	2027
Wegen	9.973	9.181	9.227	9.452
Vaarwegen	6.079	4.604	11.355	4.055
Groen	1.452	1.402	1.362	1.533
Totaal onderhoud infra	13.621	12.182	12.739	12.196

Tabel 4 – Kosten (vervangings)investeringen infrastructuur (x €1.000)	2024	2025	2026	2027
Wegen	700	5.045	5.272	PM
Vaarwegen	1.300	PM	-	-
Groen	-	-	-	-
Totaal investeringen infra	2.000	5.045	5.272	PM

De genoemde bedragen in tabel 4 baseren op het totale investeringskrediet. De investeringen schrijven we conform het Besluit begroting en verantwoording en de financiële verordening Provincie Zeeland af. Hierdoor verdelen we de totale last over de periode waarin we de investering gebruiken.

Provinciale gebouwen

Bedrijfsgebouwen infrastructuur

De bedrijfsgebouwen infrastructuur zijn de wegensteunpunten en de bedieningsgebouwen voor het Kanaal door Walcheren en de Zeelandbrug. De laatste schakel in het uitvoeringsprogramma Beleidsvisie steunpunten is de nieuwbouw van steunpunt 's-Heer Arendskerke. Na positieve besluitvorming zal samen met het Rijk, de gemeenten en het waterschap, de benodigde wegensteunpunten voor de gladheidbestrijding in kaart worden gebracht. Het is hierbij de bedoeling om een aantal van deze steunpunten gemeenschappelijk te gaan gebruiken.

Voor het meerjarig groot onderhoud beschikken we over een beheerkader. Op basis van, een bijgewerkte, 10-jarige meerjarenplanning onderhoud provinciale gebouwen buitendienst, voeren we

het uit. In de huidige meerjarenbegroting staan de volgende bedragen voor het gebruikelijke en het groot onderhoud van deze panden:

Tabel 5 – Onderhoud bedrijfsgebouwen en terreinen (× €1.000)	2024	2025	2026	2027
Structureel onderhoud	610	613	616	618
Incidenteel onderhoud	666	398	632	547
Totaal onderhoud Bedrijfsgebouwen en terreinen	1.276	1.011	1.248	1.165

Er is nu geen sprake van achterstallig onderhoud.

Fietsvoetveer

In 2004 zijn de gebouwen, aanlandingsvoorzieningen en twee SWATH-schepen voor het fietsvoetveer gekocht en in gebruik genomen. De provincie verhuurt deze aan de exploitant van het fietsvoetveer Vlissingen-Breskens; de Westerschelde Ferry B.V. In de huurovereenkomst voor de schepen staat dat de Westerschelde Ferry BV verantwoordelijk is voor het onderhoud aan de schepen. De gebouwen en aanlandingsvoorzieningen worden door de provincie onderhouden. In onderstaande tabel staan de onderhoudskosten weergegeven:

Tabel 6 – Kosten onderhoud faciliteiten fietsvoetveer (× €1.000)	2024	2025	2026	2027
Totaal onderhoud	790	674	1.090	880

Najaar 2022 is de herinrichting van het stationsplein in Vlissingen gestart. Dit heeft positieve consequenties voor de toegankelijkheid van de WSF. Daarnaast biedt het project “Wind in de Zeilen” (vanaf 2023) mogelijkheden tot samenwerking met andere partijen (gemeente Vlissingen, Prorail, NS) in het stationsgebied, zodat het hele stationsgebied eenzelfde uitstraling krijgt. Daarnaast kan samenwerking plaatsvinden op het gebied van kaartverkoop, toegang, en toegangspoortjes. De kans is groot dat deze, laatstgenoemde, voorzieningen uit het huidige pand van WSF verdwijnen en elders op het plein gaan plaatsvinden. Hierdoor ontstaat ruimte in het huidige gebouw van WSF.

Op dit moment bekijken we de mogelijkheden om de huidige kantooruimte WSF effectiever in te delen en eventueel uit te breiden. Ook kijken we naar de toegankelijkheid van het kantoor (momenteel is alleen een trap aanwezig) en het uitbreiden van de faciliteiten voor douche, kleed en wachtruimte personeel (de huidige situatie is Arbo-technisch ontoereikend). Enerzijds kijken we naar de korte termijn om zo snel mogelijk te voldoen aan de Arbo eisen, nemen we ook de lange termijn planning onder de loep. Voor de langere termijn kijken we naar de herinrichting van het stationsplein en de eerder genoemde samenwerking met andere partijen, alsmede de ontwikkeling van de WSF organisatie. Dit ook met het oog op de situatie in en na 2027, wanneer de concessie opnieuw in de markt gezet wordt. Voor de korte termijn oplossing is een bedrag van € 190.000 gereserveerd.

Kantoorgebouwen, waaronder Provinciehuis

De provinciale kantoorgebouwen betreffen het Abdijcomplex (inclusief het deel van het Zeeuws Museum) en het pand Schuytvlot te Middelburg (huisvesting Erfgoed Zeeland). Een meerjarig Beheerplan (BOS) reguleert het beheer en onderhoud aan deze gebouwen. Het onderhoud bestaat uit bouwkundig onderhoud en installatietechnisch onderhoud.

Installatietechnisch onderhoud

- Installatietechnisch onderhoud baseren we op de NEN 2767 (conditiemeting voor bouw- en installatiedelen). Een externe gespecialiseerde partij voerde de inventarisatie en inspectie uit.
- We hebben de planning van dit onderhoud, waar nodig, aangepast aan de planning van investeringen in de gebouwen en bouwkundige renovaties. Dit om deze werkzaamheden gecombineerd/tegelijk uit te kunnen voeren.

Bouwkundig onderhoud

- Planning bouwkundig onderhoud baseren we op de inspectierapporten van de Monumentenwacht, die deze inspecties tweejaarlijks uitvoert. Het onderhoud kent 4 classificaties: slecht; matig; redelijk en goed.

- In de rapporten wordt het onderverdeeld in:
  - Herstel binnen 0-1 jaar (slecht)
  - Herstel binnen 1-3 jaar (slecht/ matig)
  - Herstel binnen 3-6 jaar (matig/ redelijk)
  - Herstel binnen 6-10 jaar (redelijk)
- Dit wordt opgenomen in het BOS.
- Ook grotere renovaties van gebouwen, waarbij geen bouwkundige aanpassingen aan het gebouw worden uitgevoerd, zijn hierin opgenomen.

Voor het meerjarig groot onderhoud wordt een aparte reserve groot onderhoud gevormd. Dit gebeurt op basis van een bijgewerkte 10-jarige meerjarenplanning onderhoud provinciale gebouwen. In de huidige meerjarenbegroting staan de volgende bedragen voor het regulier en groot onderhoud van deze panden:

Tabel 7 – Kapitaalgoederen gebouwen (× €1.000)	2024	2025	2026	2027
Onderhoud en vervanging Abdijcomplex	646	378	612	527
Onderhoud gebouwen en terreinen	280	283	286	288
Pand Schuytvlot	36	36	47	187
Zeeuws Museum	175	155	189	140
Totaal Kapitaalgoederen gebouwen	1.137	1.426	897	1.142

De komende jaren zal de nadruk liggen op het onderhoud van de niet monumentale panden. Er zal geen subsidie worden aangevraagd dus de kosten voor de Provincie worden hoger. Mogelijk dat over enkele jaren de subsidie weer wordt aangevraagd. Er is momenteel geen sprake van achterstallig onderhoud.

Tijd en plaatsbewust werken (TPBW)

De organisatie heeft de keuze gemaakt om het werken op afstand een (meer) structurele plek te geven in de bedrijfsvoering en de omvang/inrichting van haar kantoorgebouwen aan te passen op de veranderende functie. Provinciale Staten heeft, in de vergadering van 24 juni 2022, hiermee ingestemd. In het najaar van 2022 zijn de aanpassingen in de gebouwen uitgevoerd en zal het TPBW verder doorgevoerd worden. Het is een proces van voortschrijdend inzicht, waarbij we voortdurend kijken hoe (de invulling van) gebouwen nog beter in dienst van personeel en processen kan staan. Hierbij staan niet alleen werkplekken centraal, maar ook de functie van ontmoetingsruimtes en ontvangst van gasten. Het gebouw D en de bovenverdieping van gebouw E zijn niet meer nodig zijn hiervoor zal een andere bestemming gezocht worden. De eventuele opbrengst (verkoop of verhuur) van deze panden zal aangewend worden voor de verduurzaming van het overige gebouwenbestand.

Verduurzaming vastgoed

In het IPO spraken provincies af dat het vastgoed van alle provincies in 2028 energie neutraal is behalve de monumentale panden. Voor monumenten geldt de landelijke afspraak om in 2030 40%

CO2 gereduceerd te hebben (ten opzichte van 1990) en in 2040 50%. De voorbereidingen voor de realisatie hiervan zijn al gestart. Uitvoering vindt de komende jaren plaats. Daarbij kijken we niet alleen naar de eigen gebouwen. Ook de omgeving is hierbij in beeld. Het is vooral zaak om de verduurzaming ook echt duurzaam aan te pakken.

De kantoorpanden die geen monument zijn (> 100 m²) moeten in 2023 energielabel C hebben. De uitvoering van de energielabel C aanpassingen zijn in het derde kwartaal van 2022 aanbesteed en in het 4e kwartaal zijn de aanpassingen gestart. Door onvoorziene tegenvallers (de aanwezigheid van asbest en Chroom-6) zullen de werkzaamheden pas in 2024 afgerond kunnen worden.

Paragraaf Financiering

Inleiding

Deze paragraaf beschrijft de uitvoering van de financieringsfunctie door de Provincie Zeeland. Financiering houdt voor de Provincie in dat er voldoende liquide middelen in kas zijn om aan alle financiële verplichtingen te voldoen. Sinds 2022 is Zeeland uit een leensituatie en beschikt zij over (beperkte) overtollige liquide middelen die verplicht zijn gestald bij de Schatkist. In deze paragraaf geven we naast de liquiditeitspositie inzicht in de rentebaten, het renteresultaat en de rentetoerekening.

Beleid

Naast de provinciale kaders gelden de wettelijke kaders die zijn vastgelegd in:

- Wet financiering decentrale overheden (Wet fido), <https://wetten.overheid.nl/BWBR0011987/2013-12-15>.
- Ministeriële regeling uitzettingen en derivaten decentrale overheden (RUDDO), <https://wetten.overheid.nl/BWBR0012076/2014-12-30>.
- Besluit Begroting en Verantwoording Provincies en Gemeenten (BBV), <https://wetten.overheid.nl/BWBR0014606/2019-07-01>.

In deze kaders staan onder andere richtlijnen over het aangaan en verstrekken van leningen, evenals het verstrekken van leningen en garanties of afgeven van waarborgen voor de publieke taak. Uitzettingen of derivaten moeten een voorzichtig karakter hebben en niet zijn gericht op het ontwikkelen van inkomen door het lopen van overmatig risico. In de ministeriële regeling staat wat minimaal onder prudente uitzettingen en een prudent gebruik van derivaten moet worden verstaan. De voorschriften richten zich op de tegenpartij (debiteurenrisico) en op het type instrument (marktrisico).

Wijzigingen ten opzichte van beleid 2023

Er zijn geen wijzigingen in het beleid van 2024 vergeleken met het beleid van 2023.

Speerpunten

- Zorgen voor de tijdige beschikbaarheid van de nodige financiële middelen.
- Beheersen van financiële risico's.
- Minimaliseren van de kosten bij het beheren van geldstromen en financiële posities.

Kengetallen

Kasgeldlimiet: € 24,7 miljoen.

Renterisiconorm: € 70,5 miljoen.

EMU saldo € -/- 12,3 miljoen (zie berekening "EMU saldo").

Beleidskader

- Besluit Financieringsstatuut Provincie Zeeland 2022.
- Financiële verordening Provincie Zeeland 2017.

Schatkistbankieren

Vanaf 2013 is de Wet verplicht Schatkistbankieren ingesteld. Dat houdt in dat de Provincie al haar overtollige liquide middelen moet aanhouden bij het Ministerie van Financiën. Dit kan in de vorm van een rekening courant of het plaatsen van (meerjarige) deposito's. Onder voorwaarden mogen er ook leningen verstrekt worden aan medeoverheden, het zogenaamde onderling uitlenen. Sinds eind 2022 heeft Zeeland per saldo liquide middelen over, deze moeten verplicht aangehouden worden in de schatkist. Zeeland ontvangt over het saldo rente. Er kan niet geleend worden bij de schatkist.

Risicobeheer vlottende schuld

De zogeheten 'kasgeldlimiet' stelt een grens aan de korte financiering (7% van het begrotingstotaal, totale lasten). Dit betekent dat we investeringen tot deze kasgeldlimiet mogen financieren met leningen die een looptijd hebben van maximaal 1 jaar, waardoor het renterisico van korte financiering beperkt wordt.

De maximaal toegestane financiering met kort geld in 2024 bedraagt ongeveer € 24,7 miljoen (7% van het begrotingstotaal van € 353 miljoen). Wij voldoen aan de kasgeldlimiet, we lenen op dit moment niet en de verwachting is dat dit de komende jaren niet nodig is.

Risicobeheer vaste schuld, renterisiconorm

Voor de vaste schuld is in de Wet fido ook een norm beschreven, de zogenaamde 'renterisiconorm'. De renterisiconorm is het maximaal toegestane renterisico over langlopende schulden (looptijd > 1 jaar). Een langlopende schuld wordt ook wel vaste schuld genoemd. Het renterisico op deze leningen is afhankelijk van:

- Het gedeelte van de vaste schuld waarvoor de geldnemer een wijziging van de rente met de leningsvoorwaarden niet kan beïnvloeden (renteherziening).
- Het gedeelte van de vaste schuld dat in enig jaar geherfinancierd moet worden door het aangaan van nieuwe leningen (herfinanciering).

In de Wet fido, artikel 1 h, wordt de renterisiconorm beschreven als een bedrag ter grootte van een percentage van het totaal van het begrotingstotaal van het openbare lichaam bij start van het jaar. Voor provincies is dit percentage 20% van het begrotingstotaal. Het begrotingstotaal voor 2024 bedraagt € 353 miljoen. De renterisiconorm voor Zeeland bedraagt vervolgens € 70,5 miljoen.

Omdat we vanaf 2022 niet meer in een leensituatie zitten wordt voldaan aan de renterisiconorm.

Verwacht rendement op uitzettingen

Tot 2022 was sprake van een leensituatie waarvoor een renteswap werd aangehouden. Deze swap is eind 2022 afgewikkeld. Sinds 2022 beschikt de Provincie over beperkte overtollige middelen. Deze liquide middelen moeten verplicht worden aangehouden in de schatkist. De rentevergoeding op de aangehouden middelen in de schatkist stijgt sinds halverwege 2022 vanwege doorgevoerde renteverhogingen door de ECB. In onderstaand overzicht zijn de te verwachten rentebaten opgenomen. Naast deze rentebaten hebben we rentelasten aan het Nazorgfonds.

Bedragen x € 1 miljoen	2023	2024	2025	2026	2027
Te verwachten liquiditeitspositie per einde jaar	52	34	40	10	6
Te verwachten rentebaten	0,7	0,4	0,4	0,4	0,3
Te verwachten rentelasten	0,5	0,5	0,6	0,6	0,5

Rentetoerekening

In artikel 13 BBV is voorgeschreven dat de paragraaf financiering in ieder geval inzicht geeft in:

- De rentelasten.
- Het renteresultaat.
- De financieringsbehoefte.
- De manier waarop rente aan investeringen, grondexploitaties, en taakvelden wordt toegerekend.

De behoefte aan inzicht in de kosten op de taakvelden en de behoefte om de manier van verantwoorden van rente in de begroting en jaarrekening te harmoniseren, hebben er toe geleid dat in het wijzigingsbesluit Besluit begroting en verantwoording (BBV) is opgenomen dat de rentekosten aan deze taakvelden moeten worden toegerekend door een (rente)omslag. De commissie BBV adviseert het renteschema hieronder in de paragraaf Financiering van de begroting en jaarstukken op te nemen.

RENTE SCHEMA 2024	€	€
a. De externe rentelasten over de korte en lange financiering		-
b. De externe rentebaten (idem)		-350.000,00
saldo externe rentelasten en baten		-350.000,00
c. De rente van projectfinanciering die aan het betreffende taakveld moet worden toegerekend	0	
c. De rentebaat van doorverstrekte leningen (projectfinanciering)	-	
Saldo door te rekenen externe rente		-350.000,00
d1. rente over eigen vermogen	-	
d2. rente over voorzieningen	0	
Saldo rente over eigen vermogen en voorzieningen		-350.000,00
Totaal aan taakvelden toe te rekenen rente		0
e. De aan taakvelden toegerekende rente (renteomslag)		-
f. Renteresultaat op het taakveld treasury		-350.000,00

Overzicht verstrekte geldleningen

Door de langdurige leensituatie van Zeeland is een geringe hoeveelheid aan gelden uitgezet:

1. Wachtgeldvoorziening van de voormalige Provinciale Stoombootdiensten (PSD). De middelen voor die voorziening zijn via een 'cash-flow swap' op lange termijn belegd. Rente en aflossingen op deze lening worden ieder kwartaal ontvangen tot en met 2028.
2. Stichting Stimuleringsfonds Volkshuisvesting Nederlandse Gemeenten (SVN). Aan SVN is in totaal € 3 miljoen aan leningen bestemd voor stimulering duurzame woningverbetering. Deze leningen mochten tot en met 2013 worden uitgezet, daarna zijn alle aflossingen voor de Provincie.

Tabel overzicht verstrekte geldleningen.

Verstrekte geldlening	Stand ultimo (bedragen x € 1.000)				
	2023	2024	2025	2026	2027
Leningen uitgezet					
Wachtgeldvoorziening PSD	309	147	71	23	2
Duurzaamheidslening woningverbetering aan SVN	936	786	636	486	336
Totaal	1.245	933	707	509	339

Paragraaf Bedrijfsvoering

Samen slimmer voor Zeeland

We willen we het beste voor Zeeland en de Zeeuwen. Dat doen we op verschillende manieren. We doen het via beleidssturing, netwerksturing en vanuit wettelijke taken. We werken steeds meer samen met partners aan maatschappelijke opgaven. Dit is nodig om zowel nu als in de toekomst maatschappelijk toegevoegde waarde te blijven leveren. Daarnaast geldt ook dat maatschappelijke ontwikkelingen zoals digitalisering van invloed zijn op ons werk. Deze ontwikkelingen zorgen ervoor dat we flexibel moeten zijn in hoe we ons werk organiseren.

Binnen de organisatie is de interne bedrijfsvoering een belangrijke voorwaarde voor het ondersteunen van de taken en opgaven. De landelijke onderwerpen, zoals de opgave landelijk gebied en stikstof, energie en klimaat vragen de komende periode veel van de provincies. Daarom is het belangrijk dat we de nodige dienstverlening kunnen leveren, naast wat we nu al doen.

Dat zal druk leggen op de interne bedrijfsvoering. Daarom bereiden we ons voor om bijvoorbeeld tijdig subsidieverlening, inkoopadviezen of juridische adviezen te kunnen verstrekken. Dat vergt flexibiliteit van de interne bedrijfsvoering, maar ook slimme en nieuwe toepassingen om werkzaamheden nog effectiever te kunnen uitvoeren.

Bedrijfsvoering ondersteunt iedereen in het werk voor Zeeland. We zijn innovatief en houden de basis op orde. Samen slimmer is samen sterker. Binnen bedrijfsvoering werken we volgens zes kernwaarden:

- samenwerken als kunst
- resultaatgerichtheid
- vergroten in- en externe oriëntatie
- adaptie en flexibiliteit
- innovatief en inventief
- bespreken en verbeteren

Deze kernwaarden vertalen zich in drie gezamenlijke punten binnen de interne bedrijfsvoering:

- Tijd- en plaatsgebonden werken. We werken en vergaderen hybride, omdat duurzame inzetbaarheid van de medewerkers en het voorkomen van vermijdbare dienstreizen. Hier richten we onze processen en faciliteiten op in;
- Data gedreven werken. Om tot een effectieve uitvoering van onze processen te komen maken we zoveel mogelijk gebruik van data en digitale toepassingen. De data binnen de processen en systemen gebruiken om processen te beheersen en (ingewikkelde) informatie te kunnen verstrekken;
- De basis op orde. We richten onze processen op een efficiënte, effectieve en transparante manier in.

In de onderwerpen die we binnen deze paragraaf beschrijven komen deze punten op één of meer manieren terug.

Kengetallen

Omvang ambtelijke organisatie

Ambtelijke organisatie: 620,0 fte

Statengriffie: 9,7 fte

Rekenkamer: 2,2 fte

Beleidskader

- *Norm voor externe inhuur is, volgens de Rijksnorm, maximaal 10% van de totale personele uitgaven*
- *Inkoopbeleid*

- [Informatiebeleid](#)
- [Informatiebeheer](#)

Deze beleidskaders zijn een bevoegdheid van GS/Concerndirectie.

Doorontwikkelen van het Hybride Werken

De organisatie heeft keuzes gemaakt om het werken op afstand een structurele plek te geven in de bedrijfsvoering. De omvang/inrichting van de kantoorgebouwen zijn aangepast op deze veranderende functie. Het uitgangspunt is dat medewerkers bewuste keuzes maken over de werkplek en het reizen.

Belangrijke punten voor 2024 blijven:

- Beoordelen en monitoren van de nieuwe voorzieningen en faciliteiten in onze gebouwen. Met als doel we als lerende organisatie deze blijven laten aansluiten op de behoeften van de organisatie en haar gasten.
- Ondersteunen bij het inrichten van de thuiswerkplek volgens de Arbonormen.
- Op afstand resultaatgericht leiding geven aan medewerkers mét aandacht voor samenwerken en sociale verbinding.
- Bewaken van de balans tussen werk-privé met extra aandacht voor vitaliteit.
- Verder verduurzamen van het vervoersbeleid.
- Het faciliteren van de digitale werkomgeving en het digitaal samenwerken door gebruik van de Microsoft 365 producten.

Goed werkgeverschap: blijvende aandacht voor strategisch personeelsbeleid en personeelsplanning

De krapte op de arbeidsmarkt zorgt in onze provincie en dus ook in onze organisatie voor grote uitdagingen als het gaat om het vinden en houden van een goed werknemersbestand. Onze missie blijft het zijn van een organisatie die een afspiegeling is van de Zeeuwse samenleving. Ook in 2024 werken we daarom aan ons inclusieve werkklimaat en blijft vernieuwing van ons strategisch personeelsbeleid en personeelsplanning van groot belang. Er zijn extra acties gericht op:

- Opvolging van medewerkers die de organisatie verlaten vanwege het bereiken van de aow-gerechtigde leeftijd.
- Vernieuwing van onze arbeidsmarktcommunicatie.
- Vernieuwing van onze werving-, selectie- en introductiemethodiek.
- Het informeren van medewerkers over de mogelijkheden die onze organisatie biedt om te werken aan hun duurzame inzetbaarheid en hen stimuleren daarvan gebruik te maken.

De krappe arbeidsmarkt is een provinciaal vraagstuk en wij zien dezelfde uitdaging bij onze medeoverheden. Wij staan, vanuit onze ambitie om te werken als één overheid, open voor verdere samenwerking op dit vraagstuk. Wij gaan graag komend jaar met onze medeoverheden in gesprek om te verkennen in hoeverre er mogelijkheden zijn om intensiever samen te werken qua inzet van personeel.

Communicatie

We zetten ons dagelijks in om het beste voor Zeeland en de Zeeuwen te bereiken. Als overheid zijn we verplicht om hierover actief én passief informatie te geven. Informatie over wat we doen, voor wie en waarom. In de veranderende wereld van nu is bijna alles communicatie. Pers, publiek, politiek en medewerkers beoordelen onze organisatie op onze manier van communiceren.

Team Communicatie zorgt dat Zeeland en de Zeeuwen weten waarvoor ze terecht kunnen bij de Provincie Zeeland. Maar ook wat ze van Provincie Zeeland mogen verwachten en hoe ze zaken aan kunnen kaarten. We laten zien wat we doen voor Zeeland en de Zeeuwen. Dit doen we via mensen: bestuurders en medewerkers. En via onze (digitale) communicatiemiddelen:

- social media (Facebook, LinkedIn, Twitter, Instagram, YouTube)
- zeeland.nl

- e-mail nieuwsbrieven
- online en gedrukte magazines (bijvoorbeeld magazine IN ZEELAND)
- sociaal jaarverslag
- narrowcasting (interne beeldschermen met informatie)
- de Abdijstudio voor livestreams: webinars of live gesprekken
- beeldloket voor foto en video
- mediaberichten

Met communicatie brengen en halen we informatie. We zorgen voor interactie met onze omgeving. Duidelijk, rolbewust en inspirerend willen we zijn. Maar ook betrouwbaar en geloofwaardig. In 2024 werken we verder aan het vergroten van onze online zichtbaarheid. Zo streven we naar nog meer volgers en interactie op onze social media kanalen. We zien het aantal volgers elk jaar stijgen.

In 2024 gaan we nog meer aandacht besteden aan gebruik van data om op basis daarvan onze communicatieaanpak verder te verbeteren. Wat speelt er online? Welke onderwerpen krijgen veel aandacht? Wat houdt de Zeeuwen bezig? Hoe kunnen we daar via onze content kalender op inspelen? Om dat te organiseren gaan we volgens de newsroom methode werken binnen team Communicatie.

Als organisatie vinden we duidelijke en begrijpelijke taal belangrijk. Via de interne campagne Direct Duidelijk werken we aan heldere teksten. We trainen collega's en hebben ook interne taalcoaches geworven en opgeleid. Deze collega's helpen andere collega's bij het maken van begrijpelijke teksten.

In 2022 gingen we van start met een proef van 2 jaar van het gratis kwartaalmagazine IN ZEELAND. Met IN ZEELAND willen we de inwoners van Zeeland, naast alles wat we digitaal doen, ook op papier informeren. Door interviews, reportages, achtergrondverhalen en korte berichten geven we een inkijkje in onder andere het beleid van de Provincie, de subsidieregelingen en politieke besluiten.

Het college van Gedeputeerde Staten heeft in 2023 besloten door te willen gaan met het magazine. Hiermee wordt IN ZEELAND per 1 januari 2024 definitief onderdeel van de communicatiemiddelenmix van de Provincie Zeeland.

Maatschappelijk verantwoord inkopen en aanbesteden

Uitvoering van dit onderdeel vindt plaats volgens het Plan Maatschappelijk Verantwoord Inkopen 2021- 2024. In 2024 wordt hierin een verdieping gemaakt door naast het monitoren van de offerte uitvragen ook de effectmeting van de realisatie toe te voegen. Op deze manier meten we de gerealiseerde (positieve) impact op stikstof (NoX) en Co2 reductie die we bereikt hebben met onze provinciale inkopen. De indicatoren die hiervoor zijn opgesteld zullen, door leveranciers die Europees aanbesteedde en gegunde opdrachten uitvoeren, worden ingevuld. Zo worden de gevolgen zichtbaar voor de duurzaamheidsdoelen goede gezondheid en welzijn, verantwoorde consumptie en productie, schoon water, leven op het land, energie en klimaat.

Tevens is aan het beleid rondom Maatschappelijk Verantwoord Inkopen ook de O van Opdrachtgeven toegevoegd. Dit houdt in dat wij in 2024 invulling geven aan goed opdrachtgeverschap. Dit doen we door daar waar mogelijk de administratieve lasten voor leveranciers om in te schrijven op onze opdrachten zoveel mogelijk te beperken en ze daar waar mogelijk te helpen. Zo organiseren we bijvoorbeeld tijdens een aanbestedingsprocedure een inlichtingenbijeenkomst om duidelijk uit te leggen hoe de procedure werkt.

Belangrijke inkoop- en aanbestedingsontwikkelingen die op de planning staan voor 2024 is het contract voor energie (gas), het bundelen van onderhoud- en reparatie opdrachten voor weginfrastructuur in meerjarige raamovereenkomsten, maar ook zullen de voorbereidingen van aanbestedingen voor de uitvoeringsplannen voor het Nationaal Plan Landelijk Gebied worden getroffen.

Subsidies

Met ingang van het jaar 2023 is de Algemene subsidieverordening Zeeland 2023 (Asv 2023) en het Algemene subsidiebesluit Zeeland 2023 (Asb 2023) van kracht geworden. Gezamenlijk vormen zij het

juridisch kader voor het subsidiebeleid van de Provincie Zeeland. Aansluitend is ook de beleidsnota subsidies herzien en geactualiseerd, deze beleidsnota is bekend onder de benaming 'Samen meer resultaat met subsidies'.

Gedurende het jaar 2023 is ingezet op verdere professionalisering ondermeer door het subsidieproces verder te verbeteren. Dit doen we vooral door meer gebruik te maken van digitale toepassingen en de mogelijkheden die dit biedt. Digitaal indienen van een subsidieaanvraag is in 2023 per regeling opengesteld en wordt met ingang van het jaar 2024 de norm.

De aanvrager van een subsidie heeft hiermee een eigen 'persoonlijke digitale pagina' waar het verloop van het gehele subsidieproces, dus van aanvraag tot vaststelling, zichtbaar is. Op deze manier is ons proces beter gestroomlijnd, te weten één loket, en wordt de beheersing van het proces verder versterkt.

Financieel meerjarig perspectief

De begroting 2024 toont een gezond meerjarig financieel perspectief. In de najaarsnota 2023 zullen wij een eerste doorvertaling maken van het nieuwe coalitieakkoord en schetsen we een geactualiseerd financieel perspectief. Ook houden we daarin rekening met de onzekerheden die op de Provincie af kunnen komen.

De herijking van het provinciefonds, het verder ontwikkelen van het provinciefonds vanaf 2026 en de introductie van eventuele nieuwe belastinggebieden zijn belangrijke maatstaven. Deze gaan de komende jaren de structurele ruimte binnen de begroting bepalen. Ook kan de beleidslijn ZEH dividend, zoals besloten in de voorjaarsnota 2022, ertoe leiden dat er in latere jaren aanvullende incidentele ruimte binnen de meerjarenbegroting ontstaat. We zijn nauw betrokken bij al deze ontwikkelingen en zullen daar Provinciale Staten ook in blijven betrekken.

Financiële informatievoorziening

Voor het opstellen en digitaal publiceren van onze P&C documenten zoals begroting en jaarrekening gebruiken we het softwarepakket Pepperflow. Ook over de grote projecten rapporteren we via Pepperflow. Inmiddels zijn we intern een proef gestart om via Pepperflow het verloop van de acties en doelen uit de begroting te bewaken.

Het verder ontwikkelen van Horizontaal Toezicht

Eind 2022 liep het convenant Horizontaal Toezicht met de Belastingdienst af. De Belastingdienst heeft de afgelopen jaren gewerkt aan het verder ontwikkelen van het zogenaamde Horizontaal Toezicht (DHT). Deze veranderingen hebben gevolgen voor de samenwerking tussen de Provincie en de Belastingdienst. In het verleden lag de nadruk op de samenwerking met de Belastingdienst. Nu is het accent verschoven naar het zelf (systematisch) in de gaten houden van interne beheersmaatregelen. De Belastingdienst stelt vanuit haar eigen eisen DHT specifieke eisen aan de inrichting en controle van onze interne processen. In enkele gevallen wijkt dat af van de manier waarop we de processen nu hebben ingericht voor de rechtmatigheids- verantwoording.

We zijn verder in overleg met de Belastingdienst over hoe we voor onze processen en controles inrichten. We willen de processen kunnen beheersen voor zowel de rechtmatigheidsverantwoording als voor het DHT. Gedurende 2023 hebben we de continuering van het convenant Horizontaal Toezicht aangehouden, Vanaf 2024 ligt een verlenging van het DHT met de Belastingdienst wel voor de hand. Dat kan wel betekenen dat andere afspraken voor toezicht met de Belastingdienst effectiever blijken te zijn voor de manier waarop we onze processen uitvoeren en beheersen.

Betalen en invorderen

De Provincie Zeeland heeft als doelstelling om 95% van de facturen binnen de wettelijke betalingstermijn te betalen. Wij willen dit beleid voortzetten in 2024. Binnen het proces van 'bestellen tot betalen' (project P2P) zijn wij druk bezig geweest met het doorvoeren van verbeteringen, zoals betere vastlegging van ontvangstbevestigingen en prestatieverklaringen. We voorzien dat de acties uit dit project in 2024 voldoende geborgd zijn, zodat de projectgroep dan ook opgeheven kan worden. Dat neemt niet weg dat we ook daarna de processen nauwlettend blijven volgen, maar bijvoorbeeld ook kansen die automatisering bieden, in de processen te verwerken.

Controloffunctie

De controloffunctie gaat om het 'in control' zijn en blijven van de organisatie. We werken aan een goed georganiseerd en geaccepteerd systeem van sturing en beheersing. De controloffunctie is van de gehele organisatie. We doen het samen, waarbij de afdeling Control een regiefunctie heeft.

In 2024 wordt vooral gewerkt aan de volgende onderwerpen:

1. Risicomanagement: eind 2022 is gestart om het 'three lines' model in gebruik te nemen. Iedere lijn heeft zijn eigen rol binnen de organisatie. Hoewel de interne beheersing van de processen op orde is om tot een rechtmatigheidsverantwoording te komen, is het doel van invoering van dit model om de belangrijkste risico's zo effectief mogelijk te beheersen en te komen tot een goed onderbouwde rechtmatigheidsverantwoording. De invoering van dit model loopt en wordt in 2024 afgerond.
2. Rechtmatigheidsverantwoording: de Provincie moet vanaf het boekjaar 2023 zelf in de jaarstukken verantwoording afleggen over de rechtmatigheid van het gevoerde beleid. Voor deze onderbouwing van deze rechtmatigheidsverantwoording over 2023 worden diverse interne controles uitgevoerd.

Naast bovenstaande onderwerpen staan ook aan een aantal jaarlijks terugkerende onderwerpen op de planning. Dit zijn onder meer:

- Projectcontrol: het toetsen en adviseren over de beheersing van de grote projecten.
- 217a onderzoek: het uitvoeren van een 217a onderzoek naar de doelmatigheid en doeltreffendheid van het door Gedeputeerde Staten gevoerde beleid.

Digitaliseringsstrategie "Zicht op Zeeland"

In 2023 wordt de digitaliseringsvisie -en strategie "Zicht op Zeeland" aan het bestuur voorgelegd. "Zicht op Zeeland" geeft richting aan het bestuurlijke thema "Digitalisering" zoals benoemd in het coalitieakkoord 2023-2027 en daarmee de digitale transformatie van onze organisatie.

De voorgestelde ontwikkelingen en ambities worden in 2024 uitgewerkt in uitvoeringsplannen, samen met de organisatie en in afstemming met onze partners en onze Zeeuwse omgeving. Daarbij leggen we accenten op:

- Implementeren van het datagedreven werken.
- Het verbeteren van digitale interactie met, en dienstverlening voor inwoners, ondernemers en partners die past bij de verwachtingen anno nu.
- Het ontwikkelen van de innovatieve mindset in de organisatie en ruimte om nieuwe digitale mogelijkheden te onderzoeken.
- Het begeleiden en ontwikkelen van digitale kennis en vaardigheden van huidige en nieuwe medewerkers.

Informatiebeheer

De verdere digitalisering brengt een grote groei en diversiteit aan digitale informatie met zich mee. Informatie wordt digitaal gecreëerd in diverse vormen en op diverse interne en externe locaties: webformulieren, e-mails, chatberichten, sociale media, data, video's etc. Deze informatie dient op een juiste manier te worden vastgelegd en gearhiveerd, zodat deze informatie verwerkt en later teruggevonden kan worden, voor verantwoording en erfgoed. Provinciale medewerkers zijn zelf steeds meer verantwoordelijk voor het op de juiste manier omgaan met informatie. De rol van de klassieke DIV-medewerker (Documentaire Informatievoorziening) is de laatste jaren in een ander perspectief komen te staan. Het verandert meer en meer naar een rol van informatieadviseur die moet bijdragen aan het 'informatiebewust' maken van de organisatie. Deze ontwikkeling zetten we in 2024 kwalitatief voort, mede naar aanleiding van diverse aanbevelingen uit de auditrapportage 2022 van de Provinciearchivaris.

In 2024 geven we onder andere uitvoering aan:

- De aanbevelingen uit het de auditrapportage 2022 van de Provinciearchivaris.
- Overbrenging van analoge én digitale informatie naar het (e-) depot van het Zeeuws Archief.

- Uitwerking geven aan het interprovinciale meerjarenplan Wet open overheid, 'Informatiehuishouding op orde', zoals het realiseren van een kwaliteitssysteem informatiebeheer en het laten vaststellen van een informatiebeheerplan.
- Het borgen van het digitaal "toegankelijk" maken en houden van overheidsinformatie (meer hierover: www.digitoeankelijk.nl).
- Het verbeteren van de invulling van het interbestuurlijk toezicht (IBT) op, en samenwerking met de Regionale Uitvoeringsdienst (RUD) Zeeland voor het domein "informatie- en archiefbeheer".

Informatieveiligheid

We hebben de plicht naar onze inwoners, bedrijven en organisaties om verstandig en veilig om te gaan met de data die ons is toevertrouwd. Een betrouwbare informatievoorziening is bovendien nodig voor het goed functioneren van het provinciaal bestuur. Daarom maken we werk van informatieveiligheid.

In 2024 werken we volgens de ISO 27001-normen en borgen de verkregen certificering daarop. Dit is de standaard voor informatieveiligheid. Samen met de andere provincies richten we een directe aansluiting op het Nationaal Cyber Security Center van het Ministerie van Justitie en Veiligheid in. Dit geeft toegang tot actuele dreigingsinformatie waar we naar kunnen handelen. In 2024 implementeren we de nieuwe Europese NIS2-richtlijn ("Network and Information Security directive 2").

De Zeeuwse overheden hebben de Zeeuwse norm Weerbare Overheden met elkaar afgesproken. Een onderdeel hiervan is een samenwerking tussen de Zeeuwse veiligheidsexperts (CISO's) op het terrein van informatieveiligheid. In 2024 geven we aan deze samenwerking verdere inhoudelijk uitwerking.

Vanaf najaar 2023 zullen ook de Statenleden meegenomen worden in bewustwordingscampagnes en informatieveiligheidstrainingen.

Digitale dienstverlening volgens wetgeving

Inwoners en bedrijven moeten beter in staat zijn om digitaal zaken te doen met de Provincie. Daarom werken we aan het verbeteren van de digitale dienstverlening en de vindbaarheid van informatie van onze organisatie waarbij we moeten voldoen aan de "digitale" wetten. Dit zijn bijvoorbeeld de wet Open overheid, de wet Elektronische publicaties, de wet Digitale overheid en de wet Modernisering elektronisch bestuurlijk verkeer. Voor een deel van deze wetten geldt 2024 als harde invoeringsdatum. Deze wetten gaan we in 2024 verder projectmatig invoeren. We willen meer informatie toegankelijk maken, aansluiten op de nationale en Europese portalen voor het digitaal zaken doen. Verder gaan we ons werk verdergaand digitaliseren en onze processen intern daarvoor verbeteren en beter aan laten sluiten bij de klantreis van burgers en bedrijven die informatie van ons verlangen en producten van ons afnemen. Daartoe ontwikkelen we in 2024 een nieuw dienstverleningsconcept.

Datagedreven werken en gebiedsgerichte informatievoorziening

Veel van de provinciale vraagstukken gaan over afwegingen in de fysieke ruimte, denk onder andere (maar niet alleen) aan de gebiedsplannen in het kader van het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG). Dit vraagt om een investering in de ontwikkeling van onze informatievoorziening. Voor deze plannen is namelijk inzicht nodig in de thema's die in een gebied spelen, zoals bodem, water en natuur en in hoe die thema's op elkaar inwerken. Welke afwegingen en scenario's zijn relevant, welke draaiknoppen hebben een wederzijdse invloed op elkaar, welke data en informatie hebben we voor dat inzicht nodig? Kortom met welke KPI's monitoren we de effecten van ons beleid.

In 2024 ontwikkelen we daarvoor de (gebiedsgerichte) informatievoorziening middels een programmatische aanpak.

In de gewenste situatie hebben we onze werkwijzen en informatievoorziening zodanig ingericht dat inzichten uit data voor gebiedsgewijze afwegingen ingezet worden. In die aanpak van een gebied zijn diverse partijen actief. Relevante partners in deze samenwerking zijn onder andere gemeenten, waterschap, provincies, kennisinstituten, ondernemingen en IPO.

Data Alliantie: werken met Zeeuwse Data coalities

In 2023 is verkend wat een geschikte aanpak is om samenwerking te faciliteren irt tot de doelstellingen van de data-alliantie Zeeland. Heel zichtbaar faciliteert de Provincie Zeeland op 13 en

14 september 2023 het congres FOSS4G (Free and Open Source Software for Geo-data), inclusief (geo)data-workshops en perspectieven op “community-building”. FOSS4G benutten we als podium om de data-samenwerking te starten op het thema “klimaatadaptie”. Hiervoor zal een co-creatie aanpak uitgerold worden met klimaat-, data- en geo-experts van alle 15 overheden en de samenleving in Zeeland. Als deze aanpak het gewenste resultaat oplevert zal deze vanaf 2024 ook worden ingezet op de maatschappelijke opgaven Jeugdzorg, Arbeidsmarkt en Recreatie en Toerisme.

Uitvoeringsprogramma Zeeuwse Digitale Agenda

In 2022 is het Uitvoeringsprogramma Digitale Agenda (UDA) voor de periode 2022-2026 beschikbaar gekomen. Met de UDA willen we een Digitale Agenda maken van de projecten die digitale vernieuwingen met zich mee brengen. Het UDA is zowel intern als extern ‘de onderlegger’ voor de digitalisering in de maatschappelijke opgaven. Het UDA heeft voor 2024 onder andere een aanjaagfunctie voor het ontwikkelen van slimme manieren van data inwinning. Daarvoor realiseren we 3 basisvoorzieningen, waaronder het publieke LoRa (Low Range)-datanetwerk.

De combinatie maakt het eenvoudig(er) om gestructureerd grootschalig (sensor)data te verzamelen. Data die nodig is voor ondersteunende instrumenten (zoals dashboards, en het platform virtueel.zeeland.nl) waarmee beleidsmakers, bestuurders en inwoners van Zeeland met elkaar in gesprek kunnen over de toekomst van Zeeland.

Het gebruik van data en gebruik en ontwerp van algoritmen moet herleidbaar en transparant zijn. Het gesprek over de ethische kant van het gebruik van algoritmen zal dan ook een steeds prominente plek krijgen. In 2024 starten we daarom met een register voor algoritmen en publieke sensoren.

Structurele doelen

Naast de bestuurlijke doelen hebben we zeven doelstellingen waaraan we ook in 2024 werken:

- Het ziekteverzuim is onder de landelijke Verbaannorm (op dit moment 3,2% waarbij bijstelling nog mogelijk is). Het verzuim nam de afgelopen jaren toe, veelal veroorzaakt door niet arbeidsgerelateerde klachten. Ook in 2024 worden (zo nodig aanvullende) maatregelen genomen om het ziekteverzuim te reduceren c.q. beperkt te houden.
- We bieden binnen onze organisatie minimaal twintig stageplaatsen aan per jaar.
- Onze externe inhuur bedraagt niet meer dan 10% dan de Rijksnorm (comply or explain).
- Het quotumpercentage voor 2024 (indicatief) om mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt een baan te bieden is minimaal 27,1 fte (1fte = 25,5 uur) (Participatiewet). De organisatie loopt op schema om deze doelen te halen. Het quotumpercentage wordt jaarlijks geactualiseerd omdat het betrekking heeft op een heel jaar. Het quotumpercentage kan daardoor nog wijzigen.
- We betalen facturen zo snel als mogelijk, maar uiterlijk binnen 30 dagen.
- We behandelen subsidie-, vergunning- en ontheffingsaanvragen binnen de daarvoor gestelde wettelijke termijnen.
- We zetten in om ingebrekestellingen, bejegeningklachten, beroepschriften en bezwaarschriften te voorkomen. Als deze komen behandelen we ze binnen de daarvoor gestelde wettelijke termijn.

Data-ethiek

De impact van data, algoritmes en technologie op de samenleving is een onderwerp dat de afgelopen jaren steeds meer aandacht heeft gekregen. Data, algoritmes en technologie bepalen in toenemende mate de uitkomsten van beleid en besluiten. Het is daarom belangrijk grip te krijgen op de maatschappelijke gevolgen en oog te hebben voor de impact op burgers en hun leefomgeving. In 2024 zal verder ingezet worden op de ontwikkeling van een ethisch afwegingskader en de borging van ethiek als vaardigheid in de organisatie. Doel is om te komen tot gestructureerde afwegingen over ethisch verantwoord gebruik van data, algoritmes en technologie in het provinciale werk.

Paragraaf Verbonden partijen

Verbonden partijen

Inleiding

Als verbonden partijen voor de Provincie Zeeland worden aangemerkt publiekrechtelijke (gemeenschappelijke regelingen) of privaatrechtelijke rechtspersonen (verenigingen, stichtingen, BV's en NV's) waarin we een bestuurlijk én een financieel belang hebben.

Een bestuurlijk belang houdt in dat er sprake is van zeggenschap, hetzij uit een provinciale vertegenwoordiging in het bestuur van de verbonden partij, hetzij uit hoofde van stemrecht. Een financieel belang betekent dat een aan de verbonden partij ter beschikking gesteld bedrag niet verhaalbaar is, indien de verbonden partij failliet gaat onderscheidenlijk het bedrag waarvoor aansprakelijkheid voor de provincie bestaat indien de verbonden partij haar verplichtingen niet nakomt.

Visie en beleid

De Provincie heeft diverse instrumenten tot haar beschikking om publieke doelen te bereiken. Het meest geëigende instrument is wet- en regelgeving. Wanneer de Provincie hieraan niet genoeg heeft, kunnen andere instrumenten, zoals subsidieverlening of verbonden partijen benut worden.

De Nota Verbonden Partijen is vastgesteld door Provinciale Staten in haar vergadering van 23 juli 2021 (https://www.zeeland.nl/sites/default/files/digitaalarchief/1B21_a90ae73c.pdf). Hierin zijn de volgende belangrijke beleidsuitgangspunten vastgelegd:

- De Provincie Zeeland participeert uitsluitend in een verbonden partij wanneer hiermee een publiek belang wordt gediend en publieke doelen niet op een andere manier beter gerealiseerd kunnen worden.
- De Provincie Zeeland kiest voor die samenwerkingsvorm, publiekrechtelijk of privaatrechtelijk, die het best past bij het dienen van het publiek belang.
- Bij iedere verbonden partij wordt er afgewogen of er een aandeelhoudersstrategie dient te worden vastgesteld.

De Provincie Zeeland participeert in diverse verbonden partijen. We vinden het belangrijk dat we in een goede verhouding met onze verbonden partijen staan. Naast formele momenten worden daarom ook informele momenten benut waarin actuele zaken besproken worden.

In deze paragraaf geven we per verbonden partij nadere informatie.

Speerpunten

- Inzet op tolvrije Westerscheldetunnel N.V.
- Onderzoek naar mogelijkheden Zero Emissie schepen voor veerverbinding Vlissingen-Breskens.
- Onderzoek naar mogelijkheden aandeelhouderschap Stedin.
- Onderzoek levensduurverlening kerncentrale Borssele.
- Traject aandeelhoudersstrategie GBE Aqua.

Kengetallen

- Kapitaalparticipaties van deelnemingen opgenomen op de provinciale balans onder de Financiële vaste activa. Op 1 januari 2024 in totaal ongeveer € 221,4 miljoen.
- Per 1 januari 2024 staat de provincie voor verbonden partijen garant voor ongeveer € 366,3 miljoen.

Beleidskader

Nota Verbonden Partijen 2021 (PS 23 juli 2021).

Overzicht verbonden partijen Gemeenschappelijke regelingen (GR)

- Regionale uitvoeringsdienst Zeeland (RUD)

Vennootschappen en coöperaties

- Zeeuwse Energie Houdstermaatschappij (ZEH)
- North Sea Port SE (NSP SE)
- N.V. Westerscheldetunnel (WST)
- N.V. Economische Impuls Zeeland (Impuls)
- Nederlandse Waterschapsbank N.V. (NWB)
- Gemeenschappelijk bezit Evides Aqua B.V. (GBE Aqua)
- Westerschelde Ferry B.V. (WSF)
- Investeringsfonds Zeeland B.V. (IFZ)
- Gemeentelijke Vervoerscentrale Zeeland B.V. (GVZ)
- Zanddijk B.V.

Stichtingen en verenigingen

- Vereniging Interprovinciaal Overleg (IPO)

Overige verbonden partijen

- Europese Gemeenschap voor Territoriale Samenwerking (EGTS) Linieland van Waas en Hulst
- Provinciaal fonds nazorg gesloten stortplaatsen Zeeland
- Benelux Groepering voor Territoriale Samenwerking North Sea Port District (BGTS NSPD)

Regionale Uitvoeringsdienst Zeeland (RUD)

Vestigingsplaats

Terneuzen

Oprichting/deelname provincie

28 juni 2013. De gemeenschappelijke regeling (GR) is bij besluit van Provinciale Staten, RUDT-005, d.d. 21 juni 2013 vastgesteld.

Publiek belang

De RUD Zeeland draagt sinds 1 januari 2014 samen met de Provincie (en de andere deelnemers) zorg voor een schone, veilige en gezonde leefomgeving. Daarvoor voert zij taken uit op het gebied van Omgevingsrecht in het algemeen, provinciale verordeningen en de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (Wabo) in het bijzonder. Ook voert de RUD de taken uit op het terrein van vergunningverlening, toezicht en handhaving op grond van artikel 5.1 van de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht. Sinds 1 oktober 2019 worden de taken voor de Brzo (Besluit risico's zware ongevallen) bedrijven door de DCMR Milieudienst Rijnmond uitgevoerd.

Programma begroting

Woonplaats Zeeland

Bestuurlijk belang

De GR RUD is een samenwerkingsverband van de Provincie Zeeland, de Zeeuwse gemeenten en Waterschap Scheldestromen (*). Het algemeen bestuur (AB) van RUD Zeeland bestaat uit vijftien personen, van wie er één is benoemd vanuit Gedeputeerde Staten (GS). Het dagelijks bestuur (DB) bestaat uit vijf leden, allen afkomstig uit het AB. Eén DB lid is een lid van het AB dat is aangewezen door GS van de provincie. De voorzitter van het AB is ook voorzitter van het DB. Het lid van het AB, aangewezen door GS van de Provincie heeft zeven stemmen. De overige leden van het AB, aangewezen door de colleges van B&W van de gemeenten en door het DB van het waterschap

hebben ieder één stem. Voor belangrijke besluiten, waaronder de begroting, is een tweederde meerderheid nodig.

(*) Het Waterschap is voornemens uit te treden per 1 januari 2024.

Doelstelling

De uitvoering van de milieutaken voor vergunningverlening, toezicht en handhaving. Daarnaast de uitvoering van specialistische taken, zoals op het gebied van externe veiligheid, luchtvaart, geluid, bodem, luchtkwaliteit en toezicht en handhaving van de groene wetten.

Bezoldiging

De bezoldiging van de bestuurder valt binnen de normen van de Wet Normering Topinkomens (WNT).

Aandeelhoudersstrategie

Niet van toepassing.

Verwacht financieel resultaat

€ 0 (sluitende ontwerp-begroting 2024 welke voor zienswijze aan de deelnemers is voorgelegd, vaststelling voorzien in de vergadering het AB van december 2023).

Verwachte dividenduitkering

Niet van toepassing.

Verwacht financieel belang

De deelnemersbijdrage 2024 van de Provincie Zeeland is volgens de ontwerp-begroting 2024 van de RUD Zeeland geraamd op € 5.129.400.

Verwacht eigen vermogen

Eigen Vermogen (bedragen x € 1.000)	
Per 01-01-2024 (schatting *)	€ 840
Per 31-12-2024 (schatting)	€ 840

* Schatting betreft het eigen vermogen volgens de geprognostiseerde balans opgenomen in de ontwerp begroting 2024 van de RUD.

Verwacht vreemd vermogen

Vreemd Vermogen (bedragen x € 1.000)	
Per 01-01-2024 (schatting *)	€ 1.000
Per 31-12-2024 (schatting)	

* Schatting betreft het vreemd vermogen volgens de geprognostiseerde balans opgenomen in de ontwerp begroting 2024 van de RUD.

Risico's

De Provincie Zeeland is als deelnemer mede aansprakelijk voor financiële tekorten. De RUD heeft voor 2024 een sluitende begroting. Financiële aansprakelijkheid voor de Provincie Zeeland kan pas ontstaan na besluitvorming daarover in het Dagelijks Bestuur (DB) en het Algemeen Bestuur (AB) van de RUD Zeeland. De Provincie Zeeland maakt onderdeel uit van de besluitvorming in het DB en AB.

De RUD Zeeland begroot vanaf 2021 over op te leveren producten volgens PxQ (prijs x hoeveelheid) systematiek. Producten zonder kental in PxQ begroot de RUD Zeeland apart, maar sommige werkzaamheden zijn van te voren niet goed in te schatten (vraaggestuurd). We rekenen uiteindelijk af op basis van werkelijk door de RUD gemaakte uren. Verder kunnen de volgende zaken nog effect hebben op de financiële bijdrage aan de RUD Zeeland:

- Nieuwe landelijke wettelijke verplichtingen voor de Provincie die mogelijk meer inzet van de RUD Zeeland vragen (zoals bijvoorbeeld op grond van de Omgevingswet, Wet elektronische publicatie, Wet open overheid).
- De uitkomsten van de provinciale verkenning samenwerking milieutaken en de door de RUD Zeeland zelf opgestelde toekomstverkenning.
- De uitkomsten van het Interbestuurlijk programma verbetering VTH Stelsel (IBP-VTH). Dit is het vervolg op het landelijk rapport van de Commissie van Aartsen getiteld "Om de leefomgeving, Omgevingsdiensten als gangmaker voor het bestuur" en het onderzoek van de landelijke Rekenkamer getiteld "Handhaven in het duister".
Vanuit het IBP-VTH zijn robuustheidscriteria geformuleerd. Aan deze criteria voldoet de RUD momenteel niet. Om te voldoen stelt de RUD met haar deelnemers een plan van aanpak op. het is nog niet duidelijk wat de financiële gevolgen hiervan zijn voor de Provincie.
- Het rapport naar het onderzoek naar de mogelijke samenwerking tussen de gemeenschappelijke regelingen RUD Zeeland, de GGD en de Veiligheidsregio Zeeland.
- De eventuele uitbreiding en/of verlenging van handhaving groen toezicht.
- Het nog vast te stellen ambitieniveau voor de RUD Zeeland op werkterreinen als groen toezicht, stikstof, WABO-toezicht en de Verdragen van Helsinki en Espoo inzake dossiers met mogelijke grensoverschrijdende milieugevolgen.

Zanddijk B.V.

Vestigingsplaats

Statutaire zetel: Middelburg

Vestigingsplaats: Yerseke

Oprichting/deelname provincie

Oprichting 23 juni 2023.

Publiek belang

De Zanddijk BV gaat in opdracht van de Provincie Zeeland voorbereiden en (laten) uitvoeren van de reconstructie van de N673 met aansluitende wegen en rotondes en bijbehorende werken.

Programma begroting

Grote projecten.

Bestuurlijk belang

De Provincie Zeeland is 100% aandeelhouder. De vennootschap wordt bestuurd door één algemeen directeur onder toezicht van een Raad van Commissarissen (RvC). De RvC bestaat uit drie personen. De leden van de RvC zijn benoemd door de AvA.

Doelstelling

De Zanddijk BV heeft als doel het in opdracht van de Provincie Zeeland voorbereiden en (laten) uitvoeren van de reconstructie van de N673 met aansluitende wegen en rotondes en bijbehorende werken (Project zanddijk) en voorts het verrichten van al hetgeen met het bovenstaande in de ruimste zin verband houdt of daaraan bevorderlijk kan zijn.

Bezoldiging

De bezoldiging van de directeur valt binnen de WNT-norm.

Aandeelhoudersstrategie

Niet van toepassing.

Verwacht financieel resultaat

In het boekjaar 2024 wordt een financieel resultaat verwacht van € 0,00.

Verwachte dividenduitkering

Niet van toepassing.

Verwacht financieel belang

100%

Verwacht eigen vermogen

Eigen Vermogen (bedragen x € 1.000)	
Per 01-01-2024 (schatting)	€ 1 *
Per 31-12-2024 (schatting)	€ 1

* Het eigen vermogen bedraagt uitsluitend het maatschappelijk kapitaal ter grootte van € 1 wat geplaatst is bij de oprichting.

Verwacht vreemd vermogen

Vreemd Vermogen (bedragen x € 1.000)	
Per 01-01-2024 (schatting)	Niet bekend
Per 31-12-2024 (schatting)	Niet bekend

Risico's

De Provincie Zeeland is als 100% aandeelhouder aansprakelijk voor mogelijke (toekomstige) financiële tekorten.

[Zeeuwse Energie Houdstermaatschappij N.V. \(ZEH\)](#)

Vestigingsplaats

Middelburg

Oprichting/deelname provincie

DELTA N.V. kwam voort uit de fusie in 1991 tussen Watermaatschappij Zuid West Nederland (WMZ) en de Provinciale Energie Houdstermaatschappij (ZEH). In 2017 is na de verkoop van het onderdeel Retail de naam van DELTA N.V. gewijzigd in PZEM N.V. Bij de verkoop van de wholesale onderdelen, eind 2022, is de naam PZEM mee verkocht en zijn de resterende onderdelen doorgedaan onder de naam 'Provinciale Energie Houdstermaatschappij' (ZEH).

Publiek belang

Sinds de verkoop van enkele belangrijke bedrijfsonderdelen, voor het laatst de verkoop van Evides aan GBE Aqua en de verkoop van wholesale (onder andere de Sloecentrale) aan EPH, omvatten de activiteiten van ZEH enkel nog commerciële energieproductie- en leveringsactiviteiten. Voor de energie gerelateerde activiteiten geldt, dat er geen direct publiek belang meer aanwezig is, dat aandeelhouderschap rechtvaardigt. Het belangrijkste onderdeel binnen ZEH betreft op dit moment het aandelenbelang in de kerncentrale (EPZ).

Programma begroting

Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien.

Bestuurlijk belang

Het bestuurlijk belang bestaat uit 50% stemrecht in de AvA.

Doelstelling

ZEH N.V. is een houdstermaatschappij. ZEH N.V. omvat het 70% aandelenbelang in N.V. EPZ (de kerncentrale), het 50% aandelenbelang in BMC Moerdijk B.V. (de biomassacentrale), de PPA Gemini, de belangen in Set Fund I en Set Fund II en het 50% aandelenbelang in NPG Willebroek N.V. (een zonnepark in België) en een aanzienlijke financiële positie.

Bezoldiging

Het uitgangspunt voor het beloningsbeleid is dat ZEH N.V. een zodanige beloning toekent dat de mensen die beschikken over de juiste kennis en ervaring uit de markt aangetrokken kunnen worden,

en voor ZEH N.V. behouden kunnen worden. Daarbij wordt de WNT-norm van toepassing verklaard. Indien aantoonbaar blijkt dat er geen gekwalificeerde bestuurder gevonden kan worden binnen de WNT-norm geldt als absolute plafond het gewogen gemiddelde van 50% publiek en 50% markt.

Aandeelhoudersstrategie

Op dit moment wordt er gewerkt aan geactualiseerde aandeelhoudersstrategie. Deze wordt naar verwachting nog in het vierde kwartaal van 2024 ter vaststelling voorgelegd Provinciale Staten. Tot die tijd is de huidige aandeelhoudersstrategie uit 2017 van toepassing (besluit PS d.d. 3 november 2017). De Provincie Zeeland geeft invulling aan het aandeelhouderschap door:

- Het beogen om actief aandeelhouder te zijn binnen de grenzen van de wet en de statuten gegeven het grote financiële belang (dividend en risico's).
- Het streven naar frequente communicatie met ZEH N.V. via (informele) aandeelhoudersbijeenkomsten en bredere presentaties rond belangrijke besluitvormingstrajecten.
- Het via een vertegenwoordiging in de aandeelhouderscommissie actief toezien op de borging van haar belangen en hierbij steeds zo veel mogelijk gezamenlijk optrekken met overige aandeelhouders.
- Haar bevoegdheden conform de herziene statuten van ZEH N.V. zorgvuldig te hanteren en daarbij steeds de uitgangspunten van de beleidsnota Verbonden partijen 2021 en de doelstellingen van de aandeelhoudersstrategie als uitgangspunt nemen.
- In 2021 te hebben besloten om de aandelen Evides (waterbedrijf) over te hevelen aan de ZEH aandeelhouders (via oprichting van GBE Aqua B.V.).
- In 2022 te hebben besloten om de Wholesale-activiteiten (onder andere de Sloecentrale en ZEH Pipe) te verkopen aan EPH.

Verwacht financieel resultaat

Het verwachte resultaat over 2024 is ongeveer € 95 miljoen. Dit is gebaseerd op de elektriciteitsprijzen per 30 juni 2023 en kan daarom nog sterk afwijken.

Verwachte dividenduitkering

In juni 2024 nemen de aandeelhouders een besluit over het dividendvoorstel over 2023. Het voorstel wordt gedaan op basis van het dividendbeleid ZEH. Dit dividendbeleid is door de aandeelhouders goedgekeurd in de AvA van 18 november 2021. In het dividendbeleid is een prognose opgenomen van de uit te keren toekomstige dividenden. Voor 2024 betreft de maximum basisuitkering € 46 miljoen maar de laatste dividendprognose van ZEH laat een bedrag zien van rond de € 500 miljoen (€ 250 mln voor de Provincie Zeeland). Op basis van de risico's die in het dividendbeleid zijn beschreven, kunnen de uitkeringen van het dividend hoger of lager uitvallen. De aandeelhouders van ZEH die tevens aandeelhouder zijn in GBE Aqua hebben de verplichting het dividend door te storten aan GBE Aqua, tot het moment dat de lening in GBE Aqua is afgelost.

Verwacht financieel belang

50%

Verwacht eigen vermogen

Eigen Vermogen (bedragen x € 1.000)	
Per 01-01-2024 (schatting)	€ 1.709.000
Per 31-12-2024 (schatting)	€ 1.709.000

Verwacht vreemd vermogen

Vreemd Vermogen (bedragen x € 1.000)	
--------------------------------------	--

Per 01-01-2024 (schatting)	€ 692.000
Per 31-12-2024 (schatting)	€ 692.000

Risico's

Op de balans van de Provincie Zeeland zijn de aandelen ZEH N.V. gewaardeerd tegen een boekwaarde van € 568.000. Dit betekent dat de Provincie Zeeland over haar deelneming in ZEH N.V. een risico loopt tot dit bedrag. De Provincie Zeeland heeft geen garanties of leningen aan ZEH N.V. verstrekt. Mochten de energieprijzen sterk dalen, is ZEH N.V. mogelijk financieel niet langer in staat om de kerncentrale te financieren. Vanwege het nationaal belang van de kerncentrale hebben zowel de commissie Balkenende als ook de aandeelhouders aangegeven dat voor een oplossing van dit probleem het Rijk hier zijn verantwoordelijkheid moet nemen.

North Sea Port SE

Vestigingsplaats

Sas van Gent

Oprichting/deelname provincie

29 juni 2018

Publiek belang

Via aandeelhouderschap in North Sea Port SE streeft de Provincie naar:

- De borging van nautisch beheer en toegankelijkheid van de Zeeuwse havens.
- Stimulering van economische bedrijvigheid en ontwikkeling in Zeeland.
- Bevordering van duurzame werkgelegenheid in de provincie Zeeland, zowel direct via North Sea Port SE als indirect via de aan de haveninfrastructuur verbonden ondernemingen.

Programma begroting

Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien.

Bestuurlijk belang

Het bestuurlijk belang bestaat uit 25% stemrecht in de Algemene vergadering van Aandeelhouders.

Doelstelling

Het (laten) exploiteren van het havenbedrijf en het versterken de internationale positie van de Zeeuwse haven en industrie op de korte en lange termijn.

Bezoldiging

Aan de beloning van de bestuurders is niets gewijzigd.

Aandeelhoudersstrategie

In 2021 is door de aandeelhouders de 'Aandeelhoudersstrategie North Sea Port - Samen, slimmer en duurzamer' vastgesteld.

In deze aandeelhoudersstrategie is de strategische driehoek belangrijk:

- economische ontwikkeling en werkgelegenheid
- duurzaamheid en klimaat
- financiële prestaties

Over het geheel van de activiteiten dient North Sea Port een positie in of nabij het centrum van de strategische driehoek in te nemen. De strategische driehoek is de basis van de jaarlijkse rapportage aan de aandeelhouders over de positie van North Sea Port. Strategische projecten dienen als een portfolio binnen de strategische driehoek te worden gepositioneerd om de evenwichtige ontwikkeling aan te tonen.

Verwacht financieel resultaat

Over het jaar 2023 zijn nog geen gegevens bekend.

Verwachte dividenduitkering

Zolang sprake is van garanties zal geen dividend uitgekeerd worden.

Verwacht financieel belang

Kapitaalbelang van 25%.

Verwacht eigen vermogen

Eigen Vermogen (bedragen x € 1.000)	
Per 01-01-2024	€ 601.872
Schatting per 31-12-2024	€ 601.872

Verwacht vreemd vermogen

Vreemd Vermogen (bedragen x € 1.000)	
Per 01-01-2024	€ 331.251
Schatting per 31-12-2024	€ 331.251

Risico's

De Provincie Zeeland heeft een belang van 25% in North Sea Port SE. Het eigen vermogen van North Sea Port SE bedraagt eind 2022 € 602 miljoen. Als er in de toekomst verliezen zijn, kan de situatie ontstaan dat het eigen vermogen te weinig is. In dat geval zullen de garanties gelden.

Het totaal aan garanties bedraagt per 2024 € 405 miljoen (North Sea Port SE € 340 miljoen en WarmCO2 C.V. € 65 miljoen) + P.M. met betrekking tot de waarde van de derivatenportefeuille (deze waarde fluctueert). Voor de Provincie Zeeland betekent dit dat er een bedrag van € 202,5 miljoen opgevraagd kan worden. Indien North Sea Port geconfronteerd wordt met forse tegenvallers en hoge kosten, kan een dergelijke situatie ontstaan. Provincie Zeeland zal dan een beroep doen op de door North Sea Port SE afgegeven 'vrijwaring'. North Sea Port SE vrijwaart provincie Zeeland tegen en zal provincie Zeeland volledig schadeloos stellen voor garantiebetalingen.

[N.V. Westerscheldetunnel \(WST\)](#)

Vestigingsplaats

Borssele

Oprichting/deelname provincie

18 maart 2009

Publiek belang

In de vastgestelde aandeelhoudersstrategie is opgenomen:

- Mobiliteit: Een zo hoog mogelijke beschikbaarheid van het gehele tracé tussen Goes en Terneuzen.
- Veiligheid: Verkeersveiligheid geldt als één van de hoogste prioriteiten.
- Tarieven: Invloed op tarievenbeleid om een juiste balans te kunnen waarborgen tussen financiële belangen van de WST enerzijds en de financiële impact voor de burger anderzijds.
- Dekking voor infrastructuur: Het dividend van de WST aanwenden om de aanleg en het onderhoud van de Sluiskiltunnel en de aankoop van de aandelen WST terug te verdienen.
- Provincie Zeeland wil aandeelhouder blijven om invloed te houden op veiligheid, beschikbaarheid en tarieven.

Programma begroting

Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien.

Bestuurlijk belang

De Provincie Zeeland heeft 100% stemrecht in de Algemene vergadering van Aandeelhouders (AvA). De vennootschap wordt bestuurd door een directie bestaande uit één of meer leden, onder toezicht van een Raad van Commissarissen (RvC). De RvC stelt het aantal leden van de directie vast. Op dit moment is er één algemeen directeur. Een lid van de directie wordt benoemd door de RvC. De RvC bestaat uit drie personen. De leden van de RvC worden benoemd door de AvA.

Doelstelling

De vennootschap heeft als doel een tunnel onder de Westerschelde – met aansluitende wegen en bijbehorende werken – tot stand te brengen en als rechthebbende te exploiteren of doen exploiteren, alsmede ter bevordering van dit doel het deelnemen in, het voeren van beheer over, het financieren van andere ondernemingen en vennootschappen en het stellen van zekerheid voor schulden van anderen en al hetgeen daarmee verband houdt of daaraan bevorderlijk kan zijn.

Bezoldiging

Bezoldiging bestuurder valt binnen de WNT-norm.

Aandeelhoudersstrategie

De aandeelhoudersstrategie is vastgesteld op 13 februari 2015. De uitwerking van de aandeelhoudersstrategie is vastgesteld op 30 september 2016. Hierin is vastgelegd om te streven naar zo laag mogelijke tarieven voor de huidige gebruikers, de toltarieven gelijk te houden voor een periode van 4 jaar en de aandeelhoudersstrategie na een periode van 4 jaar te herijken. Op 1 maart 2019 is besloten het tarievenbeleid uit de aandeelhoudersstrategie van de Westerscheldetunnel te wijzigen. De korting voor de T-tag-gebruikers wordt vanaf 1 januari 2020 tot het einde van de tolheffing verhoogd tot minimaal 40% en voor veelgebruikers tot minimaal 50% van het nominaal tarief. Eventuele meevallers in de komende jaren worden gebruikt voor verkorting van de toltermijn. Uiterlijk in 2024 wordt de aandeelhoudersstrategie herijkt.

Verwacht financieel resultaat

Verwacht financieel resultaat 2024 op basis van het beleidsplan 2023 Westerscheldetunnel is € 11,3 miljoen (uitkering in 2025).

Verwachte dividenduitkering

€ 9,9 miljoen (resultaat 2023, uitkering in 2024) (bron beleidsplan NV WST 2023)

Verwacht financieel belang

Per 01-01-2024	100 %
Per 31-12-2024	100 %

Verwacht eigen vermogen

Eigen Vermogen (bedragen x € 1 mln.)	
Per 01-01-2024	€ 75,9
Per 31-12-2024	€ 67,4

Verwacht vreemd vermogen

Vreemd Vermogen (bedragen x € 1 mln.)	
Per 01-01-2024	€ 216,9
Per 31-12-2024	€ 193,7

Risico's

Een risico is een lagere dividenduitkering op de langere termijn. Van invloed hierop is het aantal werkelijke passages. In de AvA in 2021 heeft de aandeelhouder besloten de huidige tarieven te handhaven, hetgeen in 2024 mogelijk leidt tot een negatieve stand van de bestemmingsreserve Westerscheldetunnel. Op dit moment is onduidelijk hoe het aantal passages voor de langere termijn zich gaat ontwikkelen. Indien sprake zal zijn van een tijdelijke negatieve bestemmingsreserve WST in 2024 dient een tijdelijke overheveling van de algemene reserve plaats te vinden. Op basis van de huidige informatie wordt een tekort verwacht van +/- € 2,5 mln. In de najaarsnota zal op basis van de actuele cijfers hierop worden geanticipeerd. Op basis van het Jaarplan NV WST 2024 zal een begrotingswijziging aan Provinciale Staten worden voorgelegd. Op het moment dat dit opportuun is zal deze tijdelijke overheveling weer worden teruggedraaid.

Door een lobby zet de Provincie Zeeland zich in voor het eerder tolvrij maken van de Westerscheldetunnel voor alle gebruikers waarbij financiële dekking plaats vindt door het Rijk. Op 22 september 2022 heeft de Tweede Kamer unaniem de motie van de Kamerleden Van der Staaij c.s. aangenomen voor het vervroegd tolvrij maken van de Westerscheldetunnel. In de motie staat dat de tunnel uiterlijk per 2025 tolvrij moet zijn voor personenauto's en motoren. Er wordt onderzoek gedaan of het ook haalbaar is om voor vrachtverkeer tevens vroegtijdig tot een tolvrije tunnel te komen. Het Kabinet geeft uitvoering aan de motie via het Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat.

Op 6 juli 2023 heeft de Tweede Kamer unaniem de motie van de Kamerleden Van der Plas en Stoffer aangenomen. In de motie wordt de regering verzocht in de begroting 2023 van Infrastructuur en Waterstaat (IenW) met een uitgewerkt plan te komen om de tunnel uiterlijk 2025 of zoveel eerder als mogelijk tolvrij te maken.

In het najaar 2023 wordt nadere besluitvorming rond de uitvoering van de moties verwacht.

[N.V. Economische Impuls Zeeland \(Impuls\)](#)

Vestigingsplaats

Middelburg

Oprichting/deelname provincie

9 november 2007

Publiek belang

Impuls Zeeland is voor de Provincie een partner bij het ontwikkelen en stimuleren van de Zeeuwse economie. Impuls Zeeland moet het gat dichten tussen ideeën en eerste planontwikkeling en de daadwerkelijke uitvoering van projecten. De doelstellingen van de Provincie Zeeland voor Impuls Zeeland zijn opgenomen in het Economisch Uitvoeringsprogramma 2022-2027 en zijn gekoppeld aan het coalitieakkoord 2023-2027 'Met Zeeland, voor Zeeland'.

Programma begroting

Ondernemend Zeeland.

Bestuurlijk belang

De Provincie heeft 66% (98.977 aandelen) van het stemrecht in de AvA. De aandeelhouders bestaan naast de Provincie uit onder andere de dertien Zeeuwse gemeenten. De vennootschap wordt bestuurd door één directeur. Het toezicht wordt uitgevoerd door de Raad van Commissarissen (RvC) van drie leden. De leden van de RvC worden aangesteld door de aandeelhouders. Geen van de leden van de directie of RvC is direct of op voordracht van de Provincie Zeeland benoemd.

Doelstelling

Impuls werkt vanuit een missie-gedreven aanpak: CO2-reductie en verduurzaming in het mkb en het groot- bedrijf, en de economisch toekomstbestendige, leefbare delta werken als een kompas voor de organisatie.

Impuls heeft drie kerntaken:

- Investeren: investeringen in innovatieve (door)startende MKB-bedrijven respectievelijk snelle groeiers.

- Innoveren: aanjagen van de ontwikkeling van ideeën tot business in de vorm van innovatieprojecten en business cases.
- Internationaliseren: aantrekken van buitenlandse investeringen, relatiebeheer met internationale bedrijven en bevorderen internationaal ondernemerschap.

Bezoldiging

Bezoldiging bestuurder valt binnen de WNT-norm.

Aandeelhoudersstrategie

Geen.

Verwacht financieel resultaat

€ 0 (gebaseerd op jaarrekening 2022, laatst vastgesteld)

Verwachte dividenduitkering

€ 0 (gebaseerd op jaarrekening 2022, laatst vastgesteld)

Verwacht financieel belang

Per 01-01-2024	66 %
Per 31-12-2024	66 %

Verwacht eigen vermogen

Eigen Vermogen (bedragen x € 1.000)	
Per 01-01-2024	€ 9.974
Per 31-12-2024	€ 9.974

Verwacht vreemd vermogen

Vreemd Vermogen (bedragen x € 1.000)	
Per 01-01-2024	€ 3.651
Per 31-12-2024	€ 3.651

Risico's

Er zijn geen garanties verleend aan Impuls Zeeland. De Provincie Zeeland verstrekt een integrale kostensubsidie aan Impuls Zeeland. Indien de Provincie overgaat tot verkoop van de aandelen, dan is het wettelijk niet mogelijk om de integrale kostensubsidie in één keer stop te zetten. De subsidie aan Impuls Zeeland is meerjarig in de provinciale begroting opgenomen.

Nederlandse Waterschapsbank N.V. (NWB)

Vestigingsplaats

Den Haag

Oprichting/deelname provincie

5 mei 1954

Publiek belang

Het verzorgen van rendabele financiële dienstverlening tegen lage tarieven voor overheden en instellingen uit de semipublieke sector zowel in goede als in slechte tijden.

Programma begroting

Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien.

Bestuurlijk belang

Het bestuurlijk belang bestaat uit 0,11% stemrecht in de AvA.

Doelstelling

Het verzorgen van rendabele financiële dienstverlening tegen lage tarieven voor overheden en instellingen uit de semipublieke sector zowel in goede als in slechte tijden.

Bezoldiging

De NWB beoogt in haar beloningsbeleid haar maatschappelijke rol als bank van en voor de publieke sector te weerspiegelen. Dit uit zich in een gematigd en duurzaam beloningsbeleid dat past binnen de strategie, het risicoprofiel en de risk appetite van de NWB, dat eenduidig en transparant is en in lijn met nationale en internationale regelgeving. Daarnaast is het beleid van de NWB gericht op het aantrekken en behouden van gekwalificeerd en deskundig personeel.

Aandeelhoudersstrategie

Door de Provincie Zeeland is geen aandeelhoudersstrategie vastgesteld.

Verwacht financieel resultaat

De nettowinst van de NWB Bank is in 2022 uitgekomen op € 143 miljoen. Het verwacht resultaat over 2024 is onbekend.

Verwachte dividenduitkering

De directie NWB Bank heeft in 2019 richting de aandeelhouders gecommuniceerd er naar te streven een meerjarig bestendig dividend uit te keren dat past binnen een bandbreedte van de pay-out ratio van 40-60% waarbij een bedrag van € 40 miljoen per jaar is genoemd. In de meerjarenraming van de Provincie Zeeland is geen dividend van de NWB Bank geraamd.

Verwacht financieel belang

Per 01-01-2024	0,06%
Per 31-12-2024	0,06%

Verwacht eigen vermogen

Eigen Vermogen (bedragen x € 1 mln.)	
Per 01-01-2024	€ 1.995
Per 31-12-2024	€ 1.995

Verwacht vreemd vermogen

Vreemd Vermogen (bedragen x € 1 mln.)	
Per 01-01-2024	€ 71.290
Per 31-12-2024	€ 71.290

Risico's

De Provincie voorziet geen risico's.

GBE Aqua B.V.

Vestigingsplaats

Middelburg

Oprichting/deelname provincie

GBE Aqua B.V. komt voort uit de verkoop van de aandelen Evides door ZEH (toen nog PZEM) aan haar aandeelhouders. In de vergadering van 23 juli 2021 hebben Provinciale Staten van Zeeland besloten tot oprichting van- en deelname aan GBE Aqua B.V. Op 8 december 2021 heeft ZEH de aandelen Evides verkocht aan GBE Aqua.

Publiek belang

Het waarborgen van het wettelijk gedefinieerde publiek belang conform de drinkwaterwet. Voor Evides is dit het leveren van continu, betrouwbaar drinkwater.

Programma begroting

Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien.

Bestuurlijk belang

Het bestuurlijk belang bestaat uit 50,051% stemrecht in de Algemene Vergadering van Aandeelhouders (AvA).

Doelstelling

De vennootschap heeft ten doel het houden en beheren van aandelen in Evides en het uitoefenen van stemrecht daarop.

Bezoldiging

Op de bezoldiging van de directeur van GBE Aqua holding is de WNT-norm van toepassing.

Aandeelhoudersstrategie

In lijn met de beleidsnota verbonden partijen zal er vanuit GBE Aqua een aandeelhouderstrategie voor Evides worden opgesteld.

Verwacht financieel resultaat

Het verwacht financieel resultaat van GBE Aqua over 2024 is € 165.000.

Verwachte dividenduitkering

Vanaf 2022 vraagt GBE Aqua twee keer per jaar een kapitaalstorting op bij haar aandeelhouders van het ZEH dividend, ter aflossing van de lening in GBE Aqua. Omdat dit dividend voldoende was om aan de aflossingsverplichting te voldoen is het Evides dividend vrij beschikbaar gebleven voor de aandeelhouders van GBE Aqua.

2024 wordt naar verwachting het jaar dat de lening binnen GBE Aqua volledig kan worden afgelost. Hierdoor komt er zowel Evides dividend, als ZEH dividend vrij beschikbaar voor de aandeelhouders. Ook het resultaat vanuit GBE Aqua komt vrij beschikbaar voor de aandeelhouders in 2024.

Het vrij besteedbare dividend van Evides en GBE Aqua is in 2024 naar verwachting ongeveer € 6,2 miljoen. Er is hierbij nog geen rekening gehouden met een positief financieel resultaat in GBE Aqua uit vervroegde aflossing van de lening.

Verwacht financieel belang

De Provincie Zeeland heeft een kapitaalbelang van 50,051% in GBE Aqua B.V.

Verwacht eigen vermogen

Eigen Vermogen (bedragen x € 1.000)	
Per 01-01-2024	€ 136.000
Per 31-12-2024 (schatting)	€ 202.200

Verwacht vreemd vermogen

Vreemd Vermogen (bedrag x € 1.000)	
Per 01-01-2024	€ 173.700
Per 31-12-2024 (schatting)	€ 123.700

Risico's

De Provincie Zeeland heeft een belang van 50,051% in GBE Aqua B.V. Het eigen vermogen van GBE Aqua B.V. bedraagt begin 2024 naar verwachting circa € 25 miljoen. Indien er in de toekomst verliezen worden geleden, kan de situatie ontstaan dat het eigen vermogen ontoereikend wordt. Hierdoor kan mogelijk niet voldaan worden aan rente- en aflossingsverplichting. In dit geval zullen de garanties ingeroepen worden en kan de Provincie Zeeland haar initiële kapitaalstorting (50% van € 83 miljoen) verliezen.

Het totaal aan garanties bedraagt begin 2024 € 161 miljoen (in 2023 € 282 miljoen). Voor de Provincie Zeeland betekent dit dat dit bedrag opgevraagd kan worden indien GBE Aqua geconfronteerd wordt met lage tot geen dividendopbrengsten uit ZEH/ Evides en hoge (rente)kosten. De kans dat de Provincie Zeeland wordt aangesproken op haar garantieverplichting is vastgesteld op ongeveer 2,75%. Aangezien de lening in 2024 naar verwachting volledig wordt afgelost, wordt dit risico steeds kleiner.

Westerschelde Ferry B.V. (WSF)

Vestigingsplaats

Vlissingen

Oprichting/deelname provincie

1 januari 2015

Publiek belang

Het exploiteren van een fiets-voet veerverbinding over de Westerschelde tussen Vlissingen en Breskens.

Programma begroting

Mobiliteit op maat.

Bestuurlijk belang

De Provincie Zeeland is 100% aandeelhouder.

Doelstelling

Deze vennootschap heeft ten doel om in opdracht van de Provincie Zeeland een fiets-voet-veerverbinding over de Westerschelde - met bijbehorende werken - tussen Vlissingen en Breskens vice versa in stand te houden en te exploiteren, inclusief het noodzakelijk alternatief busvervoer tussen Vlissingen en Breskens vice versa.

Bezoldiging

Bezoldiging directeur valt binnen de WNT-norm.

Aandeelhoudersstrategie

Niet van toepassing.

Verwacht financieel resultaat

In het boekjaar 2024 wordt een negatief financieel resultaat verwacht van -/- € 1.529.411 (bron: Beleidsplan Westerschelde Ferry 2023).

Verwachte dividenduitkering

€ 0

Verwacht financieel belang

100%

Verwacht eigen vermogen

Eigen Vermogen (bedragen x € 1.000)	
Per 01-01-2024	€ 245

Per 31-12-2024	€ 245
----------------	-------

Verwacht vreemd vermogen

Vreemd Vermogen (bedragen x € 1.000)	
Per 01-01-2024	€ 2.147
Per 31-12-2024	€ 2.147

Risico's

Door Provinciale Staten van Provincie Zeeland is op 1 april 2022 het Statenvoorstel "Marktconsultatie Westerschelde Ferry" vastgesteld. Daarmee hebben de Staten het volgende besloten:

1. De veerverbinding Vlissingen-Breskens tot en met 2027 bij de huidige Westerschelde Ferry BV met de huidige swath-schepen te continueren, onder voorbehoud dat uit de vrijwillige openbare publicatie op TenderNed, geen bezwaren worden ontvangen tegen dit besluit in het kader van een algemeen belang.
2. Onderzoek doen naar de mogelijkheden om na 2027 de veerverbinding Vlissingen-Breskens te varen met nieuwe Zero-Emissie (ZE) schepen ter vervanging van de huidige swath-schepen.
3. Nadat meer duidelijkheid is over het voorgaande, onderzoeken of er mogelijkheden zijn om de concessie na 2027 door een marktpartij te laten varen en daarbij verdiepende gesprekken met marktpartijen voeren.

Op dit moment is invulling gegeven aan de hiervoor beschreven eerste twee punten. Een extern adviesbureau adviseert in haar onderzoek de huidige swath-schepen na 2027 te vervangen door een gemengde vloot van drie kleine, snelle schepen en één groot schip, alle accu-elektrisch, om zo efficiënt mogelijk in te kunnen spelen op de vervoersvraag. De nieuwe gemengde vloot biedt een grote flexibiliteit in het bepalen van een dienstregeling. Daarnaast levert de voorgestelde vloot een energiebesparing op van 75% en een emissiereductie van 100% ten opzichte van de huidige situatie.

In het vervolgtraject zal worden onderzocht welke aanpassingen er nodig zijn aan de walinfrastructuur aangezien deze van invloed zijn op het ontwerp van de schepen. Daarna zal worden onderzocht of er mogelijkheden zijn om de concessie na 2027 door een marktpartij te laten varen met ZE-schepen en daarbij verdiepende gesprekken met marktpartijen te voeren.

De Provincie Zeeland heeft als 100% aandeelhouder een financieel risico dat zij in haar rol als aandeelhouder aanvullende middelen aan de Westerschelde Ferry BV ter beschikking dient te stellen (agiotorting) in het geval het Eigen Vermogen van de Westerschelde Ferry BV onvoldoende zou zijn om mogelijke negatieve financiële resultaten veroorzaakt door o.a. tegenvallende aantallen passagiers, onverwachte hoge onderhoudskosten, stijgende brandstofkosten en een stijging van de energieprijzen, op te kunnen vangen.

[Investeringsfonds Zeeland B.V. \(IFZ\)](#)

Vestigingsplaats

Vlissingen

Oprichting/deelname provincie

2018

Publiek belang

Het fonds is opgericht om aan startende en (door)groeierende ondernemers start-, ontwikkel- of groeikapitaal te verstrekken. Het Rijk, Provincie Zeeland en N.V. Economische Impuls Zeeland werken hierbij samen aan een Zeeuwse financieringsinfrastructuur; aansluitend bij de behoeften van het regionaal bedrijfsleven en revoluerend van aard.

Vanuit het compensatiepakket 'Wind in de zeilen' heeft het Rijk haar inbreng in het Investeringsfonds Zeeland met een bedrag van € 20 miljoen vergroot. Dit bedrag wordt in jaarlijkse tranches van € 5 miljoen gestort. Hierdoor is het investeringsvermogen vergroot. Aanvullend is in het kader van de versterking van het fondsvermogen van de Regionale Ontwikkelingsmaatschappijen (ROM's) door het Rijk en de Provincie Zeeland gezamenlijk € 5,4 miljoen beschikbaar gesteld om de solvabiliteitspositie van veelal innovatieve mkb-bedrijven te versterken.

Voor financiering van innovatieve ondernemers worden (door Impuls) drie fondsen beheerd:

1. Het regionale fonds Vroege Fase Financiering (VFF) verstrekt leningen aan innovatieve starters. Zij gebruiken deze lening om te onderzoeken of hun idee een kans van slagen heeft op de markt. De VFF moet ervoor zorgen dat ideeën van de planfase in de startfase komen.
2. InnoGo! begeleidt en/of financiert Zeeuwse innovatieve startende of mkb ondernemers, waarvan de (technische) innovatie zich in de ontwikkelfase bevindt. Dit fonds verstrekt leningen tot maximaal € 350.000
3. Het Zeeuws Participatiefonds investeert in Zeeuwse innovatie en snelgroeiende mkb-bedrijven in de vroege groeifase, waarvan de innovatie reeds op de markt is. Dit gebeurt in de vorm van een achtergestelde lening, deelname in aandelenkapitaal of een combinatie van beide. Per participatie geldt op dit moment een maximum van € 2.500.000.

Verder heeft Impuls een fonds om campingeigenaren te financieren die willen investeren in duurzaamheid en vitaliteit van hun camping, het zogenaamde Fonds Verblijfsrecreatie Zeeland (leningen tussen de € 200.000 en € 750.000).

Innovatie is de motor van concurrentiekracht, het economisch perspectief op lange termijn en een belangrijke drijver van welvaarts-groei.

Programma begroting

Ondernemend Zeeland.

Bestuurlijk belang

De Provincie heeft 29,1% van de aandelen. De aandeelhouders bestaan naast de provincie uit N.V. Economische Impuls Zeeland (23,6%) en het Ministerie van Economische Zaken en Klimaat (47,3%).

Doelstelling

Doel van het IFZ is het realiseren van een Zeeuwse financieringsinfrastructuur die aansluit bij de behoeften van het regionaal bedrijfsleven. Dit om de economische ontwikkeling in Zeeland te stimuleren en de positie en (internationale) concurrentiekracht van Zeeland en Nederland te versterken.

Bezoldiging

Het IFZ heeft geen personeel in dienst, maar huurt de expertise van N.V. Economische Impuls Zeeland in. De directeur van Impuls Zeeland is uitvoerend bestuurder.

Aandeelhoudersstrategie

Niet van toepassing.

Verwacht financieel resultaat

-/- €514.000 (verwacht geconsolideerd verlies voor 2024)

Verwachte dividenduitkering

€ 0

Verwacht financieel belang

Per 01-01-2024	29,10%
Per 31-12-2024	29,10%

Verwacht eigen vermogen

Eigen Vermogen (bedragen x € 1.000)	
Per 01-01-2024	€ 39.102
Per 31-12-2024	€ 39.102

Verwacht vreemd vermogen

Vreemd Vermogen (bedragen x € 1.000)	
Per 01-01-2024	€ 1.973
Per 31-12-2024	€ 1.973

Risico's

Het IFZ verstrekt (hoog)risicodragend kapitaal. Risico hierbij is dat verstrekte leningen aan participaties in ondernemingen niet volledig terugvloeien naar het IFZ, waarmee het beschikbare kapitaal bij het IFZ in de loop van de tijd afneemt. Gevolg hiervan is dat er minder nieuwe leningen / participaties kunnen worden aangegaan. Het risico voor de provincie Zeeland is beperkt tot de aandelenparticipatie in het IFZ.

[Gemeentelijke vervoercentrale Zeeland B.V.](#)

Vestigingsplaats

Terneuzen

Oprichting/deelname provincie

11 juni 2008

Publiek belang

De Provincie is in december 2016 toegetreden als aandeelhouder om uitvoering te kunnen blijven geven aan de mobiliteitsgarantie in de vorm van de haltetaxi, waarvoor de Gemeentelijke Vervoerscentrale Zeeland B.V. de ritplanning verzorgt.

Programma begroting

Mobiliteit op maat

Bestuurlijk belang

2.000 preferente aandelen en heeft daarmee voor 9% zeggenschap in de vennootschap.

Doelstelling

De Gemeentelijke Vervoerscentrale Zeeland B.V. verzorgt voor gemeenten en samenwerkingsverbanden de ritplanning van het doelgroepenvervoer en voor de Provincie de ritplanning van het haltetaxivervoer.

Bezoldiging

Het salaris valt binnen de maximale bezoldiging volgens de WNT.

Aandeelhoudersstrategie

Niet van toepassing.

Verwacht financieel resultaat

€ 0

Verwachte dividenduitkering

Er is geen sprake van dividenduitkering.

Verwacht financieel belang

De vaste provinciale exploitatiebijdrage voor 2024 (centrale kosten) is circa € 120.000.

Verwacht eigen vermogen

Eigen Vermogen (bedragen x € 1.000)	
Per 01-01-2024 (schatting)	€ 500
Per 31-12-2024 (schatting)	€ 500

Verwacht vreemd vermogen

Vreemd Vermogen (bedragen x € 1.000)	
Per 01-01-2024	€ 2.000
Per 31-12-2024	€ 2.000

Risico's

Nihil, omdat Provincie niet risicodragende aandelen bezit.

[Vereniging Interprovinciaal Overleg \(IPO\)](#)

Vestigingsplaats

Den Haag

Oprichting/deelname provincie

1986

Publiek belang

Samenwerkings- en overlegorgaan van alle provincies. De gezamenlijke uitvoeringsorganisatie (BIJ12) maakt formeel onderdeel uit van IPO.

Programma begroting

Bestuur.

Bestuurlijk belang

Het bestuur bestaat uit twaalf leden, één gedeputeerde per provincie en een onafhankelijke voorzitter. Ieder bestuurslid heeft een eigen inhoudelijke portefeuille. De termijn van het bestuur is gelijk aan de termijn van de Provinciale Staten: vier jaar.

Doelstelling

Het IPO heeft als doelstelling het behartigen van de belangen van provincies en het bieden van een platform voor overleg, uitwisseling en innovatie.

Bezoldiging

Bezoldiging bestuurder valt binnen de Wet Normering Topinkomens (WNT).

Aandeelhoudersstrategie

Niet van toepassing.

Verwacht financieel resultaat

€ 0 volgens de Kaderbrief 2024. Ontwerp begroting 2024 van het IPO is nog niet beschikbaar.

Verwachte dividenduitkering

Niet van toepassing.

Verwacht financieel belang

Provincie Zeeland draagt in 2024 € 1.254.000 bij in de kosten van het IPO-secretariaat en € 4.711.000 voor BIJ12 op basis van de Kaderbrief 2024 en de concept Begroting 2024 in het IPO Bestuur van september 2023. De definitieve begroting is nog niet beschikbaar en wordt formeel vastgesteld in de Algemene Vergadering van november 2023. De bedragen zijn tot stand gekomen volgens de afgesproken IPO-verdeelsleutels.

Verwacht eigen vermogen

Eigen Vermogen (bedragen x € 1.000)	
Per 01-01-2024 (schatting)	€ 5.688
Per 31-12-2024 (schatting)	€ 5.688

Schatting gebaseerd op de laatst vastgestelde jaarrekening 2022.

Verwacht vreemd vermogen

Vreemd Vermogen (bedragen x € 1.000)	
Per 01-01-2024 (schatting)	€ 43.082
Per 31-12-2024 (schatting)	€ 43.082

Schatting gebaseerd op de laatst vastgestelde jaarrekening 2022.

Risico's

De Provincie voorziet geen risico's, echter bij gezamenlijke besluitvorming over uitbreiding van taken voor IPO/BIJ12 bestaat de mogelijkheid dat de deelnemersbijdrage stijgt.

[Europese Gemeenschap voor Territoriale Samenwerking \(EGTS\) Linieland van Waas en Hulst](#)

Vestigingsplaats

Sint-Gillis-Waas (B)

Oprichting/deelname provincie

28 juni 2013

Publiek belang

Het is een Europese gemeenschappelijke regeling voor de ontwikkeling van het grensgebied, waarbij het gaat om economie, mobiliteit, natuur, recreatie, cultuurhistorie en leefbaarheid.

Programma begroting

Bestuur.

Bestuurlijk belang

Provincie Zeeland is deelnemer en heeft een belang van 12,5%. Andere deelnemers zijn: Provincie Oost-Vlaanderen (B), de gemeenten Hulst, Stekene (B), Beveren (B) en Sint-Gillis-Waas (B), Interwaas (B) en Maatschappij Linkerschelde Oever (MLSO) (B).

Doelstelling

De EGTS Lineiland van Waas en Hulst richt zich op ontwikkeling en groei in de grensstreek met concrete samenwerkingsprojecten op de thema's:

- haven en economie
- mobiliteit
- natuur
- recreatie en cultuurhistorie

- wonen en leefbaarheid

Via de grensoverschrijdende samenwerking worden oplossingen gezocht voor grensknelpunten en het bevorderen van de sociale en economische samenhang in de regio.

Bezoldiging

Niet van toepassing.

Aandeelhoudersstrategie

Niet van toepassing.

Verwacht financieel resultaat

Het verwachte resultaat over 2024 is nog niet bekend, omdat de (concept) begroting 2024 van de EGTS nog niet beschikbaar is. Volgens de meerjarenbegroting 2023-2026 is sprake van een sluitende jaarschijf 2024.

Verwachte dividenduitkering

Niet van toepassing.

Verwacht financieel belang

Provincie Zeeland draagt in 2024 bij in werkingskosten secretariaat EGTS zijnde € 24.000.

Verwacht eigen vermogen

Eigen Vermogen (bedragen x € 1.000)	
Per 01-01-2024 (schatting *)	125
Per 31-12-2024 (schatting **)	125

* Nog geen resultaat over 2023 bekend, is saldo per 1-1-2023

** Schatting begroot resultaat = € 0

Verwacht vreemd vermogen

Vreemd Vermogen (bedragen x € 1.000)	
Per 01-01-2024 (schatting *)	188
Per 31-12-2024 (schatting)	188

* Nog geen resultaat over 2023 bekend, is saldo per 1-1-2023

Risico's

EGTS betreft een lokaal samenwerkingsverband. In de huidige systematiek (statuten) is opgenomen dat de provincie per taakonderdeel verantwoordelijkheid kan nemen en dat het belang van de provincie daarin afgewogen kan worden. Afspraken over provinciale betrokkenheid bij andere thema's dienen apart aan Gedeputeerde Staten te worden voorgelegd.

Gezien de ontwikkeling van de jaarresultaten en het eigen vermogen over de afgelopen jaren is op 21 december 2022 door het bestuur van de Linieraad besloten tot een structurele verhoging van de werkingsbijdragen van de deelnemers met ingang van 2023 met 20%. Verder is besloten om bij uitvoering van specifieke projecten door de EGTS dat ook de personeelsinzet via een vooraf afgesproken verdeelsleutel aan deelnemende projectpartners doorbelast wordt. Met deze maatregelen beoogt de EGTS het financiële beleid robuuster te maken.

[Provinciaal fonds Nazorg gesloten stortplaatsen Zeeland](#)

Vestigingsplaats

Middelburg

Oprichting/deelname provincie

28 juni 2022 door middel van statenvoorstel FEZ-614.

Publiek belang

De betrokkenheid van de provincie vloeit voort uit de wet milieubeheer. Het Nazorgfonds is een "spaarpot" waaruit de kosten van de nazorg van relatief jonge stortplaatsen wordt gedekt.

Programma begroting

Woonplaats Zeeland.

Bestuurlijk belang

De provincie Zeeland is 100% financieel en bestuurlijk verantwoordelijk na sluiting van de stortplaats. Het college vormt het dagelijks- en algemeen bestuur:

- Dagelijks bestuur Drs. J. de Bat (Financiën) en Dick van der Velde (Milieu).
- Algemeen bestuur (voltallig college).

Doelstelling

Het Nazorgfonds heeft 2 doelstellingen:

- De middelen zo goed mogelijk beheren zodat de eeuwigdurende nazorg bekostigd kan worden.
- Zorgdragen dat de middelen alleen aan dit doel besteed worden.

Bezoldiging

Niet van toepassing.

Aandeelhoudersstrategie

Niet van toepassing.

Verwacht financieel resultaat

Het verwacht financieel resultaat is € 0, uitgaande van 5% rendement.

Verwachte dividenduitkering

Niet van toepassing.

Verwacht financieel belang

Op de voorzieningen dient het fonds een rendement te behalen van 5%. Afwijkingen in het gerealiseerde beleggingsrendement verlopen via de equalisatiereserve beleggingsresultaten.

Verwacht eigen vermogen

Eigen Vermogen (bedragen x € 1.000)	
Per 01-01-2024 (schatting)	€ 1.538
Per 31-12-2024 (schatting)	€ 362

Verwacht vreemd vermogen

Vreemd Vermogen (bedragen x € 1.000)	
Per 01-01-2024 (schatting)	€ 14.914
Per 31-12-2024 (schatting)	€ 15.511

Risico's

Financiële risico's:

Nadat een sluitingsverklaring wordt afgegeven voor een stortplaats gaat de nazorgfase van start. Als na het afgeven van een sluitingsverklaring blijkt dat in het Nazorgfonds onvoldoende vermogen aanwezig is om de eeuwigdurende nazorg te kunnen bekostigen, komen aanvullende kosten voor rekening van de provincie en is het verhalen op de exploitanten niet meer mogelijk. Ook ontstaat er

een financieel risico wanneer het werkelijke beleggingsrendement van het Nazorgfonds lager is dan het doelrendement (rekenrente voor doelvermogen en heffing) of wanneer het op te brengen doelvermogen te laag blijkt te zijn.

Beheersmaatregelen:

1. Bij het afgeven van een sluitingsverklaring stellen we een financiële eindafrekening op om een tekort of overschot ten opzichte van het doelvermogen bij aanvang van de nazorg te kunnen vereffenen op het moment van overdracht van de stortplaats. We berekenen de benodigde doelvermogens volgens het IPO rekenmodel op basis van goedgekeurde nazorgplannen.
2. Door de vorming van de egalisereserve beleggingsrendement egalisereserve beleggingsresultaten is er ruimte om tegenvallende rendement op te vangen.

Benelux Groepering voor Territoriale Samenwerking North Sea Port District (BGTS NSPD)

Vestigingsplaats

Gent

Oprichting/deelname provincie

De oprichting van de BGTS en de deelname van de Provincie Zeeland in de BGTS heeft per 1 december 2021 plaatsgevonden.

Publiek belang

Het North Sea Port District, het grondgebied van Vlissingen, Terneuzen, Borsele, Zelzate, Evergem en Gent is een gebied met grote uitdagingen. Vragen over industrie, infrastructuur, voorzieningen, cultuur, wonen en natuur komen in een druk gebied bij elkaar. Om deze vraagstukken beter, sneller en doelgerichter te kunnen adresseren en agenderen werd het samenwerkingsverband North Sea Port District opgericht. Dit samenwerkingsverband is in 2021 de BGTS geworden. Op bestuurlijk en op ambtelijk niveau worden de gezamenlijke grensoverschrijdende ruimtelijke vraagstukken geagendeerd. Verder speelt de BGTS NSPD ook bij de uitvoering van de regiodeal NSPD een rol. De visie van het District wordt als volgt geformuleerd: "In 2050 is het North Sea Port District een plaats waar klimaatneutraliteit en leefbaarheid elkaar versterken. De nabijheid en nauwe samenwerking tussen haven, kernen en landschap is hierbij een grote troef en van cruciaal belang".

Programma begroting

Woonplaats Zeeland.

Bestuurlijk belang

Provincie Zeeland is deelnemer en draagt voor 17% bij in de kosten van de BGTS. De andere deelnemers zijn Gent, Terneuzen, Evergem, Vlissingen, Zelzate, Borsele, Oost-Vlaanderen en Zeeland.

Doelstelling

Grensoverschrijdende vraagstukken agenderen en gezamenlijk oplossen.

Bezoldiging

Niet van toepassing.

Aandeelhoudersstrategie

Er is voor de BGTS geen aandeelhoudersstrategie opgeteld.

Verwacht financieel resultaat

Het verwachte resultaat over 2024 is nog niet bekend.

Verwachte dividenduitkering

Niet van toepassing.

Verwacht financieel belang

De Provincie Zeeland draagt bij in het jaarlijkse budget voor een bedrag van € 17.000.

Verwacht eigen vermogen

Eigen Vermogen (bedragen x € 1.000)

Per 01-01-2024 (liquide middelen)	€ 72,6
Per 31-12-2024 (liquide middelen, schatting)	€ 72,6

Verwacht vreemd vermogen

Vreemd Vermogen (bedragen x € 1.000)	
Per 01-01-2024	€ 0
Per 31-12-2024	€ 0

Risico's

Deelname aan BGTS NSPD brengt de verplichting tot het voldoen van een jaarlijkse bijdrage met zich mee. Uittreding uit de BGTS NSPD is volgens de statuten mogelijk op ieder moment, mits dit een jaar van te voren wordt aangegeven.

Paragraaf Grondbeleid

Inleiding

In oktober 2022 is door Provinciale Staten (PS) de nieuwe Nota Grondbeleid vastgesteld. De achtergrond hiervan is onder andere de aanvullingswet en de (toekomstige) thema's en uitdagingen van de Zeeuwse Omgevingsvisie. Er komen verschillende ontwikkelingen en transities op ons af die een ruimtevraag hebben. Deze hebben betrekking op de onderwerpen: akkerbouw, veehouderij, water, natuur, recreatie, industrie en mobiliteit. De maatregelen staan beschreven in het (concept) Zeeuws gebiedsprogramma. Dit programma is ingediend in de zomer van 2023. Sommige maatregelen hebben te maken met grondeigendom, vastgoed en het gebruik ervan. Deze zullen naar verwachting in 2024 meer capaciteit en middelen vereisen.

Deze (nieuwe) opgaven liggen onder andere op het gebied van energie, landbouw, klimaat en biodiversiteit. We willen dit op een vrijwillige en integrale manier aanpakken (zoveel mogelijk tegelijk). Als provincie proberen we daarin de samenwerking te bevorderen, met name tussen overheden. Daarbij speelt het instrument Kavelruilbureau van de Provincie in combinatie met het instrument strategische grondbank een belangrijke rol. Want dat zijn de instrumenten om de doelen vrijwillig te realiseren. Ook het verbeteren van de samenwerking op het gebied van integrale gebiedsontwikkeling en/of op het terrein van gebiedstransformatie voor een betere woon- en leefomgeving stimuleren we. Hiervoor hebben we als provincie het Zeeuws Stedelijk Coördinatieteam ingesteld. Dit bestaat uit een afvaardiging van de Zeeuwse gemeenten en landelijke organisaties (bijvoorbeeld het Expertteam woningbouw van RVO). Er is veel waardering voor onze praktische manier van werken en inmiddels vormt deze een vaste waarde.

Beleid

Het integrale uitvoeringsbeleid voor vastgoed hebben PS op 7 oktober 2022 vastgesteld in de Nota Grondbeleid 2022. De doelen zijn onderdeel van opgaven en vertaald naar de middellange en lange termijnplanning. Uitgangspunt is vrijwilligheid. De prijzen voor aankoop, verkoop en pacht volgen de marktprijs. Hierbij is in het landelijk gebied samenwerking met en tussen overheden erg belangrijk. Volgens de wet heeft de provincie een regisserende rol en verantwoordelijkheid voor de uitvoering. In het stedelijk gebied is de rol van de provincie ondersteunend.

Speerpunten

Uitgangspunten voor 2024 zijn:

- Marktconforme prijsstelling.
- Vrijwilligheid.
- Kavelruilbureau Zeeland in combinatie met de Grondbank Zeeland.
- Verwerving van grond en gebouwen voor onze doelen en projecten.
- Het tijdelijk uitgeven in pacht van onze gronden.
- Verkoop van gronden en gebouwen die niet meer nodig zijn voor onze doelstellingen.
- Landelijke kennis beschikbaar stellen voor de opgaven in het bebouwde gebied via het Zeeuws Stedelijk Coördinatieteam.
- Bevorderen van kennisontwikkeling over eigendom, gebruik, grondzaken en vastgoed.
- Winsten en verliezen binnen projecten komen ten gunste dan wel ten laste van het projectbudget.
- Winsten en verliezen komen ten gunste dan wel ten laste van de algemene middelen (behalve winst op ILG percelen).

Opgaven

Opgaven 2024:

- Provinciale opgaven: onder andere verwerving 125 hectare voor natuur (NNZ, biodiversiteit), infrastructuur, (zoet)water, stikstof*.
- 15 kavelruilen (inschatting).

- Streven naar verbeteren van 300 hectare landbouwstructuur (inschatting).
- Saldo € 102.000 inkomsten tijdelijk beheer (verschil tussen uitgaven en (pacht)inkomsten).
- Toename grondvoorraad Grondbank Zeeland met 100 hectare.

* De te realiseren doelstellingen voor doelrealisatie, kavelruilen en het versterking van de landbouwstructuur zijn gemiddelden en daarmee een inschatting van een jaarlijks te bereiken resultaat op basis van onder andere de resultaten van afgelopen jaren.

Beleidskader

- [Nota Grondbeleid 2022](#)
- [Convenant Natuurpakket Westerschelde](#)

Provinciale opgaven:

- [Zeeuwse Omgevingsvisie](#)

Resultaten, winst en risico's

Voor de Grondbank hebben we een krediet beschikbaar gesteld van € 66 miljoen. Dit loopt op tot € 108 miljoen in 2026. De ruilgronden worden op de balans geboekt voor de oorspronkelijke kostprijs. Bij verkoop ontstaat er een resultaat. Een positief resultaat ('boekwinst') wordt, volgens de financiële voorschriften, aan de algemene reserve toegevoegd. Een negatief resultaat ('boekverlies') wordt aan de algemene reserve onttrokken. Uitzondering op deze regel zijn de resultaten van percelen uit het Natuurakkoord. Een positief resultaat wordt aan de bestemmingsreserve natuur toegevoegd. Uit voorzichtigheid hebben we geen positieve resultaten in de begroting opgenomen. Gronden verworven op project-locatie komen direct ten laste van het projectbudget.

Op dit moment is het risico op de grondportefeuille (gronden die in de grondbank zitten) klein. Deze gronden zijn agrarische en blijven agrarisch. De opstallen in de grondbank hebben een hoger risicoprofiel. Jaarlijks schatten we de kans op daling van de grondprijs in en melden we dit zo nodig in de reguliere P&C-cyclus aan u. Door deze inschatting kunnen we tijdig maatregelen nemen. Er zijn op dit moment geen projecten waar we risico's voor grondaankopen opnemen in de paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing. Van de opstallen in de grondbank stellen we jaarlijks de actuele waarde vast. Als het nodig is leggen we een voorziening aan. Of we kiezen er voor om het verlies direct af te boeken.

Natuurpakket Westerschelde (NPW)

In 2005 viel het besluit voor een derde verdieping van de Westerschelde. In dat kader maakten we ook afspraken met het Rijk over de aanleg van 600 hectare nieuwe natuur. We hebben een uitvoerende rol bij de verwerving van gronden voor de zeshonderd hectare natuurontwikkeling in de rivierdelta. Deze loopt via de overlopende passiva NPW. Zie ook de staat van reserves, voorzieningen en overlopende passiva in de bijlagen. Zie voor een uitgebreidere toelichting op NPW, programma 1 Grote Projecten.

Binnen het NPW project is een convenant met de ZLTO gesloten over het landbouw flankerend beleid. In dit kader hebben uw Staten en het ministerie van EZ ingestemd met het vormen van een tijdelijke grondbank NPW (tot en met 2025) van ongeveer 400 hectare (maximaal € 30 miljoen).

Grondbank Zeeland

De provinciale grondbank beslaat ongeveer 1200 hectare. 800 hectare daarvan is gefinancierd met het door PS beschikbaar gesteld krediet. De financiering van de overige 400 hectare is via het landbouw flankerend beleid van NPW geregeld.

Agrarische gronden, in bezit bij de provincie, worden jaarlijks verpacht. Dit levert inkomsten op.

Aan het hebben en beheren van vastgoed zijn ook structurele lasten verbonden:

- De kosten van waterschaps- en gemeentelijke belastingen van provinciale gebouwen en tracés van provinciale wegen.
- De fluctuerende lasten, verbonden aan het verhandelen van ruilgronden (onder andere notaris, kadaster, taxaties, bodemonderzoeken).

Daarnaast zijn er kosten verbonden aan de uitgifte. Uitgangspunt hierbij is kostendekkend handelen. Voor 2024 wordt een positief saldo van ongeveer € 102.000 verwacht.

Paragraaf Openbaarheid (Wet open overheid)

Inleiding

Provincie Zeeland wil een open overheid zijn, een Open Zeeland. We willen helder zijn over de keuzes die worden gemaakt en via welke informatie dit gebeurt. De Provincie Zeeland is er voor haar inwoners en is ook één van de schakels in de Zeeuwse netwerk- en informatiesamenleving. In deze samenleving ontwikkelen inwoners eigen initiatieven en denken ze mee over het beleid. Hiervoor is het belangrijk dat de Provincie Zeeland zoveel mogelijk informatie met de Zeeuwen te delen. Openheid, transparantie en dienstverlening van de overheid spelen hier een belangrijke rol.

Hoe we onze informatie opslaan, beheren en verstrekken (onze informatiehuishouding) is het middelpunt van alle taken die we binnen Provincie Zeeland uitvoeren. Het is van belang dat we onze informatiehuishouding goed inrichten. Een goede informatiehuishouding zorgt ervoor dat alle informatie op het juiste moment in een proces, voor de juiste persoon, in de juiste vorm beschikbaar is. De Woo stelt daarom hoge eisen aan de informatiehuishouding binnen de Provincie Zeeland. De verwachting is dat er tussen de 5 en 8 jaar aan doorlooptijd en een significante investering nodig zijn voor de verbetering van de informatiehuishouding van de Provincie Zeeland. Processen en systemen moeten worden aangepast, informatie moet worden klaargemaakt, medewerkers moeten worden opgeleid en informatiebewustzijn moet verder worden opgebouwd. Vanuit andere wet- en regelgeving worden ook eisen gesteld aan de inhoud (privacy, veiligheid) en op de vorm (standaarden, digitale toegankelijkheid) van onze informatie. Deze verbeteringen dragen allemaal bij aan een Open Zeeland.

We leggen de basis van de verandering naar een Open Zeeland met de invoering van de Woo. En in de toekomst groeien we naar een steeds meer Open(er) Zeeland. In deze paragraaf leest u terug hoe de Provincie Zeeland hier invulling aan geeft. Deze paragraaf geeft invulling aan art 3.5 van de Woo.

Woo-verzoeken

De behandeling van Woo-verzoeken vraagt om een goed gecoördineerd werkproces. Provincie Zeeland heeft daarom een Woo-coördinator en een medewerker juridische toets Wet Open Overheid. Zij zijn het eerste aanspreekpunt voor de Woo-verzoeken, adviseren de collega's die de verzoeken inhoudelijk behandelen over de juridische kaders en de manier van afhandeling en bewaken de termijnen. Daarnaast zorgen zij samen met de collega's van informatiebeheer en op interprovinciaal niveau dat het werkproces blijft door ontwikkelen en verbeteren. Het uiteindelijke doel is de Woo-verzoeken kwalitatief goed en binnen de termijn te kunnen behandelen.

Beleid

Om de uitvoering van de Woo voor alle overheidsorganisaties zoveel mogelijk op dezelfde manier te laten gebeuren, hanteert de Woo bepaalde kaders en uitgangspunten. Vanuit die kaders gaat de Provincie Zeeland steeds meer informatie in een vroegtijdig stadium actief openbaar maken en publiceren, zodat informatie voor iedereen beschikbaar is. We ontwikkelen hiervoor onder andere een Content Publicatiesysteem. Met dit systeem kunnen we diverse content zoals documenten, afbeeldingen en video's publiceren naar diverse kanalen en openbare landelijke platformen, zoals de Woo-index.

Uitgangspunten

- Informatie is openbaar, tenzij er een reden is waarom dat niet kan.
- Samenwerking vindt plaats met andere provincies via het interprovinciale programma Digitalisering, spoor Dienstverlening. Ook werken we samen in ons eigen regionale netwerk (kennisuitwisseling met gemeenten, waterschap en andere organisaties).
- Documenten maken we duurzaam toegankelijk en makkelijk vindbaar voor inwoners, journalisten, bedrijven en instellingen.

Toekomstbeeld Open Zeeland

- De Provincie Zeeland is een open en controleerbare organisatie.
- De informatie wordt duidelijk, gestructureerd en in een logisch geheel aangeboden.
- De informatie is en blijft duurzaam toegankelijk.
- Publicatieprocessen zijn daarbij verbeterd en zo veel mogelijk geautomatiseerd.

- Het aantal verzoeken om informatie neemt af, doordat de Provincie zich open opstelt en actief haar omgeving informeert.

Speerpunten

- Het verder gefaseerd openstellen van de zeventien informatiecategorieën uit de Woo via de landelijke Woo-index.
- Het aanpassen van systemen en werkprocessen op het kunnen openstellen van de informatiecategorieën.
- Het ontwikkelen van een Content Publicatiesysteem voor het gemakkelijk kunnen delen van informatie.
- Uitvoering geven aan het interprovinciale meerjarenplan 'Verbeteren digitale informatiehuishouding', waaronder het inrichten van een kwaliteitssystematiek voor informatiebeheer.
- Het opleiden en het vergroten van kennis van de medewerkers op het gebied van informatiehuishouding.
- Het maken van afspraken met de verbonden partijen van Provincie Zeeland om te voldoen aan de Woo.

Paragraaf Wind in de Zeilen

Inleiding

In juli 2020 ondertekenden het Rijk en de regio Zeeland het bestuursakkoord 'Wind in de Zeilen'. Daarmee is een compensatie vastgelegd voor het mislopen van de Marinierskazerne in Vlissingen. Het pakket is met name bedoeld voor versterking van de sociaaleconomische structuur en het vestigingsklimaat van Vlissingen en Zeeland. Op 10 juli 2020 stemden Provinciale Staten in met het pakket. Het bestuursakkoord kent een investeringsomvang van ruim € 650 miljoen in de periode tot 2030.

In de voortgangsrapportage 'Wind in de Zeilen' van mei 2023 gaf de stuurgroep van het pakket aan dat 'er een kleine drie jaar heel hard gewerkt wordt aan de realisatie van alle fiches uit het compensatiepakket. Sommige fiches zijn afgerond, zoals de subsidie voor de aardgasvrije wijken, de onderzoeken naar de verduurzaming van de industrie in het havengebied North Sea Port District en het ontvlechten van de aandelen Evides uit de PZEM.' In 2024 worden naar verwachting een aantal lopende fiches afgerond, andere worden verder uitgewerkt maar kennen een langere doorlooptijd.

Compensatiepakket

Energie op klimaat

Leeswijzer

Het compensatiepakket is opgedeeld in verschillende fiches. Deze fiches dragen alle bij aan de economische structuurversterking van Vlissingen en Zeeland. De realisatie van de fiches wordt gemonitord door de stuurgroep en de uitvoeringsregisseur van Wind in de Zeilen.

Een aantal van de fiches worden uitgevoerd door de Provincie of raken de provinciale beleidsdoelstellingen uit de begroting. Andere worden uitgevoerd door derden en komen niet terug in de begroting 2024. In onderstaande tabel zijn alle fiches weergegeven uit het pakket Wind in de Zeilen. Bij de fiches die in 2024 en verder worden uitgevoerd, wordt tevens aangegeven in welk programma uit deze begroting u de inzet van de Provincie in 2024 terug kunt lezen.

Fiche	Programma / strategische opgave in de begroting
1A - Vergoeding van gemaakte kosten	<i>Fiche is afgerond</i>
1B - Law Delta	<i>Programma Woonplaats Zeeland-doelstelling Law Delta</i>
1C - Oprichting Delta Climate Center	<i>Programma Ondernemend Zeeland-doelstelling Campus Zeeland</i>
1D - Fysieke ontwikkeling Kenniswerf Vlissingen	<i>Buitenom begroting provincie Zeeland</i>
1E - Investeringsfonds Zeeland	<i>Programma Ondernemend Zeeland- doelstelling Innovatie infrastructuur en -fondsen</i>
1F - Bereikbaarheid: Intercity Vlissingen-Randstad	Programma Mobiliteit op maat doelstelling Goede bereikbaarheid voor bedrijven, bezoekers en bewoners en leefbaarheidsagenda
1F - Bereikbaarheid: Rail Gent-Terneuzen	Programma Mobiliteit op maat doelstelling Goede bereikbaarheid voor bedrijven, bezoekers en bewoners en leefbaarheidsagenda
1F - Bereikbaarheid: Living Lab Slimme Mobiliteit	Programma Mobiliteit op maat doelstelling Goede bereikbaarheid voor bedrijven, bezoekers en bewoners en leefbaarheidsagenda
1F - Bereikbaarheid: Ontwikkeling stationsomgeving Vlissingen	<i>Buitenom begroting provincie Zeeland</i>
1G - Industrie en haven	<i>Fiche is afgerond</i>
1H - Zorg	<i>Buitenom begroting provincie Zeeland</i>
1I - Arbeidsmarkt: impuls werkzoekende	<i>Buitenom begroting provincie Zeeland</i>

1J - Aardgasvrije wijken	Fiche is afgerond
1K - Ontvlechten Evides en PZEM	Fiche is afgerond

Governance

Om invulling te geven aan het compensatiepakket is nauwe bestuurlijke samenwerking en structuur cruciaal. Er is daarom een stuurgroep 'Wind in de Zeilen' aangesteld, bestaande uit de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en bestuurlijke vertegenwoordigers van de Provincie en de gemeente Vlissingen.

Het Rijk heeft daarnaast een onafhankelijk uitvoeringsregisseur aangesteld, die knelpunten in de uitvoering moet oplossen, draagvlak moet creëren en waar nodig moet aanjagen of ingrijpen. Daarnaast draagt de uitvoeringsregisseur zorg voor een halfjaarlijkse voortgangsrapportage en monitoringsoverzicht.

Financiële begroting 2024

Lasten en baten en toelichting per programma

Inleiding

De onderstaande tabellen geven een meerjarig overzicht van alle lasten en baten. Het verloop is gebaseerd op de gegevens van:

- De vastgestelde jaarstukken van 2022.
- De begroting 2023 t/m de 9e begrotingswijziging.
- De begroting 2024.

Als eerst wordt een totaaloverzicht gepresenteerd met daarbij de baten, lasten en het saldo van de programma's. De andere tabellen bevatten de individuele programma's met daarbij de bijbehorende toevoegingen en onttrekkingen aan de reserves. Ten slotte worden de lasten en baten per programma toegelicht.

Tabel lasten en baten per programma

(Bedragen x € 1.000)

Programma	Realisatie 2022			Begroting 2023			Begroting 2024		
	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo
01 Grote projecten en strategische opgaven	9.402	5.215	-4.186	16.831	8.109	-8.723	14.419	11.156	-3.263
02 Woonplaats Zeeland	17.123	2.321	-14.802	29.624	2.444	-27.180	20.174	1.163	-19.011
03 Balans in landelijk gebied	33.278	8.169	-25.109	41.343	8.738	-32.605	47.095	4.487	-42.608
04 Ondernemend Zeeland	16.524	1.337	-15.187	22.078	604	-21.475	18.084	571	-17.513
05 Mobiliteit op maat	71.765	9.026	-62.739	83.337	4.609	-78.728	76.951	4.086	-72.864
06 Iedereen telt!	22.865	1.974	-20.891	30.357	3.680	-26.677	25.229	721	-24.507
07 Bestuur	5.909	220	-5.689	8.267	130	-8.138	9.372	130	-9.243
08 Energie op klimaat!	6.411	1.094	-5.318	18.583	9.005	-9.578	5.184	827	-4.357
Totaal programma's	183.278	29.356	-153.922	250.420	37.318	-213.102	216.508	23.142	-193.366
Algemene dekkingsmiddelen	1.141	246.775	245.634	7.309	261.566	254.257	10.607	227.720	217.113
Overhead	33.220	508	-32.712	34.473	104	-34.369	29.241	64	-29.177
Heffing voor de vpb	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Saldo baten en lasten	217.638	276.639	59.001	292.201	298.987	6.786	256.356	250.927	-5.430
Toevoeging/ onttrekkingen reserves	139.028	93.820	-45.208	105.309	98.523	-6.786	64.059	69.489	5.430
Totaal resultaat	356.666	370.459	13.792	397.510	397.510	-	320.416	320.416	-

Programma	Realisatie 2022			Begroting 2023			Begroting 2024		
	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo
01 Grote projecten en strategische opgaven	9.402	5.215	-4.186	16.831	8.109	-8.723	14.419	11.156	3.263
Toevoeging/ onttrekkingen reserves	3.395	7.414	4.019	1.000	9.431	8.431	1.180	5.307	-4.127
Totaal programma 1	12.797	12.630	-167	17.831	17.540	-292	15.600	16.463	-863

Programma	Realisatie 2022			Begroting 2023			Begroting 2024		
	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo
02 Woonplaats Zeeland	17.123	2.321	-14.802	29.624	2.444	-27.180	20.174	1.163	19.011
Toevoeging/ onttrekkingen reserves	5.257	4.805	-452	324	7.753	7.429	2.500	3.929	-1.429
Totaal programma 2	22.380	7.126	-15.254	29.948	10.197	-19.751	22.674	5.092	17.582

Programma	Realisatie 2022			Begroting 2023			Begroting 2024		
	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo
03 Balans in landelijk gebied	33.278	8.169	-25.109	41.343	8.738	-32.605	47.095	4.487	42.608
Toevoeging/ onttrekkingen reserves	7.911	7.574	-337	2.338	4.845	2.506	141	3.726	-3.585
Totaal programma 3	41.189	15.743	-25.446	43.681	13.583	-30.098	47.236	8.213	39.023

Programma	Realisatie 2022			Begroting 2023			Begroting 2024		
	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo
04 Ondernemend Zeeland	16.524	1.337	-15.187	22.078	604	-21.475	18.084	571	17.513
Toevoeging/ onttrekkingen reserves	9.640	10.936	1.295	4.104	9.874	5.770	565	5.756	-5.192
Totaal programma 4	26.165	12.273	-13.892	26.182	10.478	-15.705	18.649	6.327	12.322

Programma	Realisatie 2022			Begroting 2023			Begroting 2024		
	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo
05 Mobiliteit op maat	71.765	9.026	-62.739	83.337	4.609	-78.728	76.951	4.086	72.864
Toevoeging/ onttrekkingen reserves	18.353	36.108	17.754	19.061	35.052	15.991	11.512	25.945	-14.433
Totaal programma 5	90.118	45.134	-44.985	102.397	39.660	-62.737	88.463	30.032	58.432

Programma	Realisatie 2022			Begroting 2023			Begroting 2024		
	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo
06 Iedereen telt!	22.865	1.974	-20.891	30.357	3.680	-26.677	25.229	721	24.507
Toevoeging/ onttrekkingen reserves	4.124	4.599	475	1.896	4.608	2.711	778	1.593	-815
Totaal programma 6	26.988	6.573	-20.415	32.253	8.288	-23.965	26.007	2.315	23.692

Programma	Realisatie 2022			Begroting 2023			Begroting 2024		
	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo
07 Bestuur	5.909	220	-5.689	8.267	130	-8.138	9.372	130	9.243

Toevoeging/ onttrekkingen reserves	680	75	-606	279	745	466	0	279	-279
Totaal programma 7	6.590	295	-6.295	8.547	875	-7.671	9.372	409	8.963

Programma	Realisatie 2022			Begroting 2023			Begroting 2024		
	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo
08 Energie op klimaat!	6.411	1.094	-5.318	18.583	9.005	-9.578	5.184	827	4.357
Toevoeging/ onttrekkingen reserves	1.486	3.906	2.421	1.011	2.210	1.199	11	1.676	-1.665
Totaal programma 8	7.897	5.000	2.897	19.594	11.214	-8.379	5.195	2.503	2.692

Programma	Realisatie 2022			Begroting 2023			Begroting 2024		
	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo
Algemene dekkingsmiddelen	1.141	246.775	245.634	7.309	261.566	254.257	10.607	227.720	-217.113
Toevoeging/ onttrekkingen reserves	86.999	16.193	-70.806	74.557	23.117	-51.440	46.796	20.473	26.323
Totaal programma algemene dekkingsmiddelen	88.140	262.969	174.828	81.865	284.683	202.818	57.403	248.193	-190.790

Programma	Realisatie 2022			Begroting 2023			Begroting 2024		
	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo
Overhead	33.220	508	-32.712	34.473	104	-34.369	29.241	64	29.177
Toevoeging/ onttrekkingen reserves	1.182	2.210	1.028	739	888	150	575	805	-230
Totaal programma overhead	34.402	2.718	-31.684	35.212	992	-34.220	29.817	869	28.947

Totaal resultaat	356.666	370.459	13.792	397.510	397.510	-	320.416	320.416	-
-------------------------	----------------	----------------	---------------	----------------	----------------	----------	----------------	----------------	----------

Toelichting lasten en baten per programma

Programma 01 Grote projecten en strategische opgave

In dit programma zijn de baten en lasten van de grote projecten Waterdunen en Natuurpakket Westerschelde en de strategische opgave Landelijk Gebied en Stikstof opgenomen.

De investeringen in de grote projecten Zanddijk en Traverse Kapellebrug worden geactiveerd op de balans ten laste van het beschikbaar gestelde investeringskrediet (zie ook hoofdstuk Investeringskrediet).

Programma 02 Woonplaats Zeeland

Belangrijkste posten betreffen de voorbereiding omgevingswet, kwaliteitskust recreatie en toerisme, deelnemersbijdrage aan de RUD, (water)bodemsanering, Deltawateren en ruimtelijke kwaliteit wonen.

Programma 03 Balans in landelijk gebied

Belangrijkste posten betreffen het Kavelruilbureau, uitvoering van het natuurnetwerk, het natuurbeheer, PAS-maatregelen inclusief terrein behorende organisaties.

Programma 04 Ondernemend Zeeland

Belangrijkste posten betreffen de bijdrage aan Impuls Zeeland, ontwikkelingen op het gebied van food en arbeidsmarkt en de concurrentiepositie van Zeeuwse ondernemers, Campus Zeeland, Zichtbaar Zeeland en circulaire economie en diverse fondsen / Europese programma's.

Programma 05 Mobiliteit op maat

Belangrijkste posten betreffen de kapitaal- en beheerlasten van de Kanaalkruising Sluiskil, de N62 (Sloeweg en Tractaatweg), de onderhouds- en renovatiebudgetten voor de infrastructuur en budgetten voor openbaar vervoer inclusief de Westerschelde Ferry en Living Lab Slimme mobiliteit in het kader van Wind in de Zeilen .

Programma 06 Iedereen telt!

Belangrijkste posten betreffen de beschikbare budgetten voor gesubsidieerde instellingen op dit beleidsterrein en de restauratie van rijksmonumenten.

Programma 07 Bestuur

Belangrijkste posten betreffen de budgetten voor de ondersteuning van Provinciale Staten, Gedeputeerde Staten, Rekenkamer, uitvoering van de Rijkstaken van de CdK en voor samenwerkingsverbanden als de Scheldemondraad en het IPO en voor de lobby functie.

Programma 08 Energie op klimaat!

In dit programma zijn de lasten opgenomen van opgaven uitvoering klimaatadaptatie en voldoende zoet water en energietransitie.

Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien

Belangrijkste posten betreffen de baten uit de opcenten motorrijtuigenbelasting, het provinciefonds, dividend Westerscheldetunnel. Eveneens worden hier de financieringslasten begroot. Er is geen post onvoorzien opgenomen in de begroting 2024.

Kosten van overhead

De overheadkosten die samenhangen met de sturing en ondersteuning van de medewerkers in het primaire proces, worden verantwoord in dit programma.

Vennootschapsbelasting

Er is geen bedrag aan vennootschapsbelasting voorzien in de begroting 2024.

Meerjarenperspectief en toelichting

Inleiding

In onderstaande tabel zijn alle geraamde lasten en baten van 2024 t/m 2027 weergegeven. Deze cijfers zijn gepresenteerd per programma en bijbehorende doelstellingen.

(bedragen x € 1.000)

Programma/ Doelstelling	Begroting 2024			Begroting 2025			Begroting 2026			Begroting 2027		
	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo
01-Grote projecten en strategische opgaven												
010101-Waterdunen	472	-	-472	-	-	-	-	-	-	-	-	-
010102-Natuurpakket Westerschelde	11.156	11.156	-	11.586	11.586	-	8.775	8.775	-	-	-	-
010206-Stikstof	2.498	-	-2.498	644	-	-644	644	-	-644	644	-	-644
019999-Ambtelijke inzet	293	-	-293	288	-	-288	289	-	-289	293	-	-293
Totaal 01-Grote projecten en strategische opgaven	14.419	11.156	-3.263	12.518	11.586	-932	9.708	8.775	-933	937	-	-937
02-Woonplaats Zeeland												
020101-Voorbereiding omgevingswet	182	24	-158	182	24	-158	182	24	-158	182	24	-158
020102-Kwaliteitskust: recreatie en vrije tijd	931	-	-931	931	-	-931	1.018	-	-1.018	971	-	-971
020103-Milieu: goed woon- en werkklimaat	11.090	902	-10.188	10.884	743	-10.141	10.960	643	-10.317	10.960	643	-10.317
020104 Law Delta	8	-	-8	1.667	-	-1.667	-	-	-	-	-	-
020201-Water en bodem met kwaliteit	590	238	-352	616	238	-378	616	238	-378	616	238	-378
020202-Deltawateren	140	-	-140	4.980	-	-4.980	140	-	-140	140	-	-140
020301-Ruimtelijke kwaliteit: wonen	4.031	-	-4.031	1.110	-	-1.110	1.110	-	-1.110	1.110	-	-1.110
020303 Ruimt. kwal. versterken: Impuls bedrijventerreinen	1.124	-	-1.124	-	-	-	-	-	-	-	-	-
029999-Ambtelijke inzet	2.078	-	-2.078	2.042	-	-2.042	2.051	-	-2.051	2.079	-	-2.079
Totaal 02-Woonplaats Zeeland	20.174	1.163	-19.011	22.411	1.004	-21.407	16.076	904	-15.172	16.058	904	-15.153
03-Balans in landelijk gebied												
030101-Realisatie natuurnetwerk	3.419	1.026	-2.393	3.373	1.026	-2.347	3.368	1.026	-2.343	3.369	1.026	-2.343
030102-Natuurbeheer en natuurbescherming	17.064	228	-16.836	17.028	228	-16.800	17.098	228	-16.870	17.169	228	-16.941
030103-Natuurherstel	7.202	3.233	-3.969	7.169	3.200	-3.969	3.969	-	-3.969	3.968	-	-3.968
030105-Natuurbeleving: verbreding en verbinding	3.649	-	-3.649	3.751	-	-3.751	3.752	-	-3.752	3.753	-	-3.753
030106-Een volhoudbare landbouw	3.979	-	-3.979	1.691	-	-1.691	1.691	-	-1.691	1.691	-	-1.691
039999-Ambtelijke inzet	11.782	-	-11.782	11.579	-	-11.579	11.629	-	-11.629	11.790	-	-11.790
Totaal 03-Balans in landelijk gebied	47.095	4.487	-42.608	44.592	4.454	-40.138	41.508	1.254	-40.254	41.741	1.254	-40.487
04-Ondernemend Zeeland												
040101-Arbeidsmarkt	362	-	-362	362	-	-362	362	-	-362	362	-	-362
040102-Concurrentiepositie food	322	-	-322	322	-	-322	322	-	-322	322	-	-322
040103-Concurrentiepositie Zeeuwse ondernemers	2.693	-	-2.693	2.395	-	-2.395	2.316	-	-2.316	2.316	-	-2.316

040104-Campus Zeeland	816	-	-816	-	-	-	-	-	-	-	-	-
040105-Innovatieinfrastructuur en - fondsen	4.402	571	-3.831	4.601	405	-4.196	3.254	97	-3.157	3.253	99	-3.154
040106-Marketing en Imago	1.175	-	-1.175	1.175	-	-1.175	1.175	-	-1.175	1.175	-	-1.175
040107- Circulaire economie	916	-	-916	916	-	-916	916	-	-916	916	-	-916
040108-Concurrentiepositie logistiek	4.221	-	-4.221	181	-	-181	181	-	-181	181	-	-181
049999-Ambtelijke inzet	3.178	-	-3.178	3.124	-	-3.124	3.137	-	-3.137	3.181	-	-3.181
Totaal 04-Ondernemend Zeeland	18.084	571	-17.513	13.075	405	-12.670	11.663	97	-11.566	11.705	99	-11.606
05-Mobiliteit op maat												
050101-Doelmatig en doeltreffend beheer (water)wegen	31.197	411	-30.786	21.521	344	-21.178	24.871	344	-24.527	17.364	369	-16.995
050102-Bereikbaarheid voor de mensen	28.776	2.288	-26.488	27.102	2.260	-24.842	27.390	2.260	-25.130	27.315	2.260	-25.055
050103-Verbetering verkeersgedrag verkeersdeelnemers	887	-	-887	887	-	-887	887	-	-887	887	-	-887
050104-Goede bereikbaarheid voor bedrijven, bezoekers en bewoners en leefbaarheidsagenda	322	-	-322	322	-	-322	322	-	-322	322	-	-322
050105-Wegeninvesteringen	1.925	-	-1.925	1.991	-	-1.991	1.991	-	-1.991	1.991	-	-1.991
050107-Uitvoering slimme mobiliteit	2.962	1.388	-1.574	1.489	508	-981	481	-	-481	481	-	-481
059999-Ambtelijke inzet	10.882	-	-10.882	10.695	-	-10.695	10.741	-	-10.741	10.890	-	-10.890
Totaal 05-Mobiliteit op maat	76.951	4.086	-72.864	64.007	3.111	-60.895	66.683	2.604	-64.079	59.250	2.629	-56.621
06-Iedereen telt!												
060101-Toekomstbestendige culturele infrastructuur	17.321	721	-16.599	15.703	721	-14.982	15.675	721	-14.953	15.645	721	-14.924
060102-Cultureel erfgoed	2.938	-	-2.938	2.514	-	-2.514	2.483	-	-2.483	2.412	-	-2.412
060103-Kunsten	456	-	-456	456	-	-456	456	-	-456	456	-	-456
060104-Talentontwikkeling van en cultuureducatie voor jongeren	607	-	-607	504	-	-504	504	-	-504	504	-	-504
060201- Evenementen	1.221	-	-1.221	892	-	-892	1.221	-	-1.221	892	-	-892
060401-Leefbaarheid -brede welvaart, versterking zorginfrastructuur	619	-	-619	629	-	-629	629	-	-629	629	-	-629
060402-Gezond leven	853	-	-853	598	-	-598	598	-	-598	598	-	-598
069999-Ambtelijke inzet	1.215	-	-1.215	1.194	-	-1.194	1.199	-	-1.199	1.216	-	-1.216
Totaal 06-Iedereen telt!	25.229	721	-24.507	22.490	721	-21.768	22.764	721	-22.043	22.351	721	-21.630
07-Bestuur												
070101-Interbestuurlijk toezicht	1.643	51	-1.592	1.665	51	-1.614	1.665	51	-1.614	1.827	51	-1.776
070102-Samenwerkend bestuur	75	-	-75	75	-	-75	75	-	-75	75	-	-75
070104-Signalerend bestuur	839	78	-760	878	78	-800	922	78	-843	922	78	-843
070105- Weerbaar bestuur	561	-	-561	360	-	-360	360	-	-360	360	-	-360

079999-Ambtelijke inzet	6.254	-	-6.254	6.196	-	-6.196	6.211	-	-6.211	6.257	-	-6.257
Totaal 07-Bestuur	9.372	130	-9.243	9.175	130	-9.046	9.233	130	-9.103	9.441	130	-9.311
08-Energie op klimaat!												
080101-Uitvoering klimaatadaptatie en voldoende zoet water	3.108	190	-2.918	4.189	190	-3.999	495	190	-305	306	-	-306
080103-Energietransitie	2.076	637	-1.439	2.051	637	-1.414	1.480	507	-973	1.237	265	-973
089999-Ambtelijke inzet	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Totaal 08-Energie op klimaat!	5.184	827	-4.357	6.239	827	-5.412	1.975	697	-1.278	1.543	265	-1.279
Totaal programma's		23.142	-		22.239	-		15.182	-		6.002	-
	216.508		193.366	194.507		172.268	179.610		164.428	163.027		157.025
90 Algemene dekkingsmiddelen												
900101 Opcen ten motorrijtuigenbelasting	-	43.840	43.840	-	43.840	43.840	-	43.840	43.840	-	43.840	43.840
900102 Provinciefonds	3.111	160.069	156.958	3.281	163.611	160.330	3.281	159.408	156.128	3.355	163.958	160.603
900103 Dividend	-	17.031	17.031	-	18.505	18.505	-	19.325	19.325	-	19.517	19.517
900104 Saldo van de financieringsfunctie	646	81	-566	731	42	-689	1.390	18	-1.372	1.905	2	-1.903
900105 Budgettaire ruimte	7.049	-	-7.049	7.158	-	-7.158	7.737	-	-7.737	37.493	-	-37.493
900106 Onvoorzien inclusief stelposten	-500	-	500	-492	-	492	-500	-	500	-500	-	500
900107 Overige inkomsten	-	6.700	6.700	-	6.700	6.700	-	6.700	6.700	-	6.700	6.700
909999 Ambtelijke inzet	301	-	-301	296	-	-296	297	-	-297	302	-	-302
Totaal 90 Algemene dekkingsmiddelen	10.607	227.720	217.113	10.974	232.698	221.724	12.205	229.291	217.087	42.555	234.017	191.462
96 Overhead												
960101 Personeel	21.734	12	-21.722	21.179	12	-21.167	21.146	-	-21.146	21.248	-	-21.248
960102 Huisvesting en facilitaire zaken	2.340	48	-2.292	2.611	48	-2.563	2.336	48	-2.288	2.492	48	-2.443
960103 ICT	4.084	4	-4.080	3.843	4	-3.839	4.019	-	-4.019	4.057	-	-4.057
960104 Overige overhead	1.082	-	-1.082	1.056	-	-1.056	1.147	-	-1.147	1.162	-	-1.162
Totaal 96 Overhead	29.241	64	-29.177	28.689	64	-28.625	28.648	48	-28.600	28.959	48	-28.911
Saldo lasten en baten			-5.430			20.831			24.059			5.526
	256.356	250.927		234.171	255.001		220.463	244.522		234.541	240.067	
980199 Bestemmingsreserves-Pr.1	1.180	5.307	4.127	222	5.439	5.217	-	111	111	-	111	111
980299 Bestemmingsreserves-Pr.2	2.500	3.929	1.429	-	4.938	4.938	-	98	98	-	52	52
980399 Bestemmingsreserves-Pr.3	141	3.726	3.585	-	1.357	1.357	-	1.345	1.345	-	1.084	1.084
980499 Bestemmingsreserves-Pr.4	565	5.756	5.192	-	1.164	1.164	-	-	-	-	-	-

980599 Bestemmingsreserves-Pr.5	11.512	25.945	14.433	10.335	13.739	3.404	15.617	16.219	602	7.766	9.022	1.256
980699 Bestemmingsreserves-Pr.6	778	1.593	815	-	200	200	-	270	270	-	200	200
980799 Bestemmingsreserves-Pr.7	-	279	279	-	-	-	-	-	-	-	-	-
980899 Bestemmingsreserves-Pr.8	11	1.676	1.665	11	530	519	11	-	-11	11	-	-11
989098 Algemene reserve-algemene dekkingsmiddelen	1.332	10.849	9.517	1.293	741	-552	-	-	-	-	-	-
989099 Bestemmingsreserves-algemene dekkingsmiddelen	45.464	9.624	-35.841	41.631	4.164	-37.467	30.971	4.164	-26.807	12.425	3.787	-8.638
989499 Bestemmingsreserve salarissen	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
989699 Bestemmingsreserves overhead	575	805	230	495	885	390	438	771	333	360	779	420
Totaal 98-Reserves	64.059	69.489	5.430	53.987	33.157	-20.831	47.037	22.978	-24.059	20.562	15.035	-5.526
Resultaat	320.416	320.416	-	288.158	288.158	-	267.500	267.500	-	255.102	255.102	-0

Uiteenzetting van de financiële positie

Toelichting op de ramingen uit de begroting en de meerjarenraming

De ramingen van de posten uit zowel de begroting als uit het meerjarenperspectief zijn gebaseerd op:

- Ervaringscijfers uit eerdere begrotingen en jaarrekeningen, tot en met 9^e wijziging 2023.
- Lopende beleidsnota's.
- Separate statenvoorstellen inclusief de bijlagen.
- Laatst vastgestelde grondexploitatie (GREX).
- Circulaires provinciefonds van de rijksoverheid, tot en met de meicirculaire 2023.

Jaarlijks terugkerende arbeidskosten gerelateerde verplichtingen van vergelijkbaar volume

Met de invoering van het Individueel Keuze Budget (IKB) in 2015 is deze jaarlijks terugkerende verplichting (onder andere vakantiegeld) niet meer aan de orde. De kosten en de uitgaven vallen in het betreffende begrotingsjaar. Hieronder vallen ook de werkelijke kosten die samenhangen met het persoonlijk opleidingsbudget (POB) van de medewerkers. Er is geen voorziening getroffen voor eventueel opgebouwde opleidingsrechten.

Investerings

Bij de investeringen is onderscheid gemaakt tussen:

- Investerings met een economisch nut.
- Investerings in de openbare ruimte met een maatschappelijk nut.

Financiering

Tot 2022 was sprake van een leensituatie waarvoor een renteswap werd aangehouden. Deze swap is eind 2022 afgewikkeld. Sinds 2022 beschikt de Provincie over beperkte overtollige middelen. Deze liquide middelen moeten verplicht worden aangehouden in de schatkist. De rentevergoeding op de aangehouden middelen in de schatkist stijgt sinds halverwege 2022 vanwege doorgevoerde renteverhogingen door de ECB.

Geprognosticeerde balans

Inleiding

In de financiële begroting wordt een geprognosticeerde balans opgenomen met als doel meer inzicht te geven in de ontwikkelingen van de investeringen, het aanwenden van reserves en voorzieningen in de financieringsbehoefte. De laatst bekende stand van de balans is opgenomen in de jaarrekening van 2022. Deze cijfers worden in onderstaande tabel verkort weergegeven in 2022. De cijfers van 2023 t/m 2027 zijn de geprognosticeerde cijfers, die respectievelijk de cijfers laten zien van 31 december 2023 tot en met 31 december 2027.

De laatst bekende stand van de balans is opgenomen in de jaarrekening 2022. In onderstaande tabel is deze balans in het verkort weergegeven, met daarbij de geprognosticeerde cijfers van 31 december 2023 t/m 31 december 2027.

Een gespecificeerd overzicht van het verloop van de reserves, voorzieningen en overlopende passiva vindt u terug in de het hoofdstuk 'Mutaties reserves, voorzieningen en overlopende passiva'.

Tabel geprognosticeerde balans

(bedragen x € 1.000)

Activa	Ultimo 2022	Ultimo 2023	Ultimo 2024	Ultimo 2025	Ultimo 2026	Ultimo 2027
Investeringen met een economisch nut	27.084	23.706	25.607	23.084	20.635	18.599
Investeringen openbare ruimte met een maatschappelijk nut	52.112	35.327	51.357	50.183	48.574	46.215
Financiële vaste activa	168.954	257.974	258.162	258.437	258.739	258.568
Voorraden	60.023	60.023	60.023	60.023	60.023	60.023
Uitzettingen rentetypische looptijd < 1 jaar	36.664	36.664	36.664	36.664	36.664	36.664
Overlopende activa	11.331	11.331	11.331	11.331	11.331	11.331
Liquide middelen	19.318	52.000	34.000	40.000	10.000	6.000
Totaal activa	375.486	477.025	477.145	479.722	445.965	437.399

Passiva	Ultimo 2022	Ultimo 2023	Ultimo 2024	Ultimo 2025	Ultimo 2026	Ultimo 2027
Algemene reserve	40.922	35.327	25.810	26.362	26.362	26.362
Bestemmingsreserves	176.450	248.877	252.893	273.156	297.215	302.741
Resultaat na bestemming	13.792	-	-	-	-	-
Voorzieningen	6.901	6.719	6.546	6.453	6.514	6.666
Vaste schulden rentetypische looptijd > of gelijk 1 jaar	5	5	5	5	5	5
Netto vlottende schulden rentetypische looptijd <1 jaar	20.806	83.602	106.975	112.899	55.022	40.777
Overlopende passiva incl nog te betalen	116.610	102.495	84.916	60.848	60.848	60.848
Totaal passiva	375.486	477.025	477.145	479.722	445.965	437.399

Investeringsen

Tabel investeringen

Onderstaand overzicht geeft de geraamde eindstand weer van het investeringsproject van het desbetreffende jaar.

(bedragen x € 1.000)

Materiële vaste activa	Krediet	Restant krediet 2022	Afschrijving m.i.v.	Afschrijvingsperiode jaar	Boekwaarde ultimo				
					2023	2024	2025	2026	2027
<i>Gronden en terreinen</i>									
Natuurgronden	-	-	n.v.t.	n.v.t.	1.004	1.004	1.004	1.004	1.004
<i>Bedrijfsterreinen</i>									
Gistpoortgebouw	-	-	2009	30	1.427	1.325	1.223	1.122	1.020
Verbouwing Zeeuws museum	-	-	2008	30	2.603	2.403	2.203	2.003	1.803
Verbouwing pand Schuytvlot	-	-	2011	30	2.492	2.336	2.181	2.026	1.871
Wegsteunpunt 's Heerarendskerke	2.000	1.988	2024	30	-	1.933	1.867	1.800	1.734
Verbouwing gebouw G	-	-	2020	30	1.611	1.547	1.482	1.418	1.354
Verbouwing gebouw A	-	-	2021	30	1.065	1.026	987	947	908
Aanpassingen gebouw A	389	-	2024	30	-	376	363	350	337
Aanpassingen gebouw A	72	-	2024	10	-	65	72	-130	71
Mauritsfort	-	-	2021	10	98	89	81	72	63
Hybride werken kantoorgebouwen	70	70	2024	30	-	70	68	65	63
Geactiveerde salarislasten	-	-	n.v.t.	n.v.t.	-	-	-	-	-
<i>Grond, weg en waterbouwkundige werken</i>									
Aanlandingsinrichtingen	-	-	2005	30	1.522	1.370	1.218	1.066	914
Infrastructurele voorzieningen fast ferry	-	-	2007	30	1.007	915	823	730	638
Vervangen leidingwerk aanlandingsvoorzieningen	-	-	2021	10	269	233	197	161	125
Verduurzaming bedrijfspanden	1.100	861	2024	10	-	990	880	770	660
<i>Vervoermiddelen</i>									
Swathboten	-	-	2005	30	8.972	8.075	7.178	6.281	5.384
<i>Machines, apparaten en installaties</i>									
Mobiele telefonie 2021	-	34	2022	3	397	199	0	0	0
IT-infrastructuur	-	-	2021	3	122	3	3	3	3
Modernisering NCV	-	-	2021	10	266	228	190	152	114
Investering zaaksysteem	-	-	2021	5	160	80	-0	-0	-0
Laptops 2024	-	-	2024	3	-	180	120	60	-
Laptops statenleden 2019	-	-	2024	4	-	-	-	-	-
Clïënt hardware 2020	-	-	2021	4	174	-	-	-	-
Website	-	-	2022	5	128	97	66	35	-
Accespoints	-	-	2021	6	40	30	20	10	-
Firewalls	-	-	2021	4	11	5	-	-	-
Glasvezel object bediening	-	-	2022	10	170	153	136	119	102
Netwerkcomponenten 2021	-	-6	2023	4	166	125	83	42	-
Verkeersmanagementsysteem	100	78	2024	7	-	86	71	57	43
Software Zeelandbrug	300	300	2024	7	-	257	214	171	129
Hybride werken technische installaties	390	390	2024	10	-	351	312	273	234
Meubilair commissiezaal	70	70	2024	5	-	56	42	28	28
Integrated Service Management systeem	210	210	2024	5	-	168	126	84	42
Totaal investeringen met economisch nut	4.139	4.139			23.706	25.607	23.084	20.635	18.599
Sluiskiltunnel	-	-	2015	10	9.872	-0	-	-	-
Sloeweg fase 1	-	-	2016	14	3.608	3.090	2.571	2.053	1.534
Tractaatweg	-	-	2019	14	2.255	2.030	1.804	1.579	1.353
Sloeweg fase 2	-	-	2019	14	4.833	4.332	3.831	3.329	2.828

N286 landbouwroute rondweg Poortvliet	1.953	989	2024	35	-	1.913	1.872	1.831	1.790
N673 Zanddijk	68.000	64.559	2028	35	-	-	-	-	-
N290 Othene	1.471	1.349	2024	30	-	2.397	2.355	2.313	2.271
N652 Recreatieverdeelweg schakel	-	-	2020	15	224	215	206	198	189
N289 Oude rijksweg	-	-	2021	35	638	615	592	569	546
N258 reconstructie Absdale Hulst	-	-92	2022	35	667	654	640	626	612
Stationsbrug Middelburg-chroom 6	-	-	2021	60	4.607	4.530	4.454	4.378	4.301
Verharde bermen	-	-	2019	30	274	258	243	227	211
Fietsvoorziening Oud Vossemeer Broekseweg	-	-	2020	35	1.505	1.456	1.408	1.360	1.311
N256 vri bypassinstallatie Zandkreekdijk	-	-	2022	15	934	881	828	775	721
N661 vri Nieuw Zuidbeekseweg	-	-	2020	15	109	99	89	79	69
N290 traverse Kapellebrug	5.601	5.384	2024	35	-	5.441	5.281	5.121	4.961
N252 duiker	-	-31	2022	80	894	888	882	876	871
N253 (turbo) rotonde Anna ter Muiden	-	-	2021	35	790	767	745	722	699
Oesterdam rotonde Speelmansplaten	1.120	931	2024	35	-	1.091	1.063	1.034	1.006
N256 Landbouwweg Zandkreeksluis	475	53	2024	35	-	461	448	434	421
N286 fietspad St. Maartensdijk	-	-15	2021	35	175	169	164	158	153
Fietspad Sluiskil-sluizencomplex	530	530	2024	35	-	515	500	485	469
Rehabilitatie Philipsdam	3.800	3.725	2024	35	-	6.600	6.491	6.383	6.274
ivri langeweg N256	315	200	2024	15	-	294	273	252	231
N662 afw.Ritthemsest	-	-	2023	35	368	357	345	334	323
iVRI Deltaweg N256	460	200	2024	15	-	429	399	368	337
veilige bermen	3.056	2.830	2024	35	-	3.351	3.627	3.540	3.453
Afrit Kruiningen	-	1.199	2022	35	1.447	1.404	1.361	1.318	1.275
Traverse Boerenhol	-	40	2022	35	748	736	725	713	701
Kruispunt N664 's Heerhendrikskinderen	1.644	1.477	2024	35	-	1.315	1.268	1.221	1.174
Kruispunt N666 Baarlandsezandweg	1.216	1.184	2024	35	-	1.216	1.192	1.167	1.143
N252 Maintence Value Park	1.800	1.800	2024	35	-	1.749	1.697	1.646	1.594
N662 rotonde Ritthemsestraat	-	459	2023	35	719	749	727	705	683
VRI N256 Noordlangestraat/Julianastraat	215	-2	2024	15	-	201	186	172	158
Dorpsentree Kuitaart	300	238	2024	35	-	291	283	274	266
N290 Rotonde Tivoli	800	800	2025	35	-	-	777	754	731
N288 Rot Valkenisseweg	750	750	2026	35	-	-	-	729	707
Bermverharding Tractaatweg	210	-	2024	35	-	204	198	192	186
Versterking pekelwatervoorziening	-	-	n.v.t.	n.v.t.	-	-	-	-	-
Grondwatermeetnet	1.200	1.200	n.v.t.	n.v.t.	-	-	-	-	-
Geactiveerde salarislasteren	-	-	n.v.t.	n.v.t.	661	661	661	661	661
Totaal investeringen met maatschappelijk nut	88.557	88.557			35.327	51.357	50.183	48.574	46.215
Financiële vaste activa									
Aandelenkapitaal Westerscheldetunnel	-	-	n.v.t.	n.v.t.	115.258	115.258	115.258	115.258	115.258
Aandelenkapitaal PZEM NV	-	-	n.v.t.	n.v.t.	568	568	568	568	568
Aandelenkapitaal economische impuls Zeeland	-	-	n.v.t.	n.v.t.	99	99	99	99	99
Aandelenkapitaal WSF BV	-	-	n.v.t.	n.v.t.	-	-	-	-	-
Aandelenkapitaal IFZ	-	-	n.v.t.	n.v.t.	11.975	12.475	12.975	13.475	13.475
Duurzaamheidslening woningverbetering	-	-	n.v.t.	n.v.t.	786	636	486	336	186

Fortis belegging	-	-	n.v.t.	n.v.t.	309	147	71	23	2
GBE Aqua	-	-	n.v.t.	n.v.t.	128.980	128.980	128.980	128.980	128.980
Totaal Financiële vaste activa	-	-			257.974	258.162	258.437	258.739	258.568

Mutaties reserves, voorzieningen en overlopende passiva

Inleiding

Volgens het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV) dienen op de balans de reserves, voorzieningen en overlopende passiva toegelicht te worden, naar de aard en reden enerzijds en de wijzigingen in de stand anderzijds. De toelichting wordt per balanspost gegeven. Het meerjarig verloop van de stand van de reserves, voorzieningen en overlopende passiva worden in de financiële tabellen aangegeven. In de regels af (onttrekking) en bij (toevoeging) is een opsomming gegeven van verplichtingen ten laste van de balansposten, waartoe Provinciale Staten (PS) reeds besloten hebben of welke in deze begroting vastgesteld worden.

Reserves

Een reserve is een vermogensbestanddeel dat als eigen vermogen wordt aangemerkt. Reserves zijn vrij te besteden, tenzij de politiek aan een reserve een bestemming heeft gegeven. De bevoegdheid om te beschikken over de reserves ligt bij PS. Voorts mag aan een reserve rente worden toegerekend, maar de Provincie Zeeland heeft in de financiële verordening vastgelegd dit niet te doen.

Met ingang van 2004 is het BBV van toepassing. Dit besluit schrijft voor dat mutaties in reserves uitsluitend via resultaatbestemming mogen plaatsvinden. Dit betekent dat elk voorstel tot wijziging van de lasten van een programma, dat gedekt wordt middels een beschikking over een (bestemmings)reserve ter goedkeuring wordt voorgelegd aan Provinciale Staten. Op deze manier is de bevoegdheid over de bestemming van de reserves door Provinciale Staten geborgd.

Onder het eigen vermogen zijn de algemene reserve en de bestemmingsreserves opgenomen. Voor de algemene reserve kan het provinciaal bestuur nog een nadere bestemming bepalen. Bestemmingsreserves zijn reserves waaraan Provinciale Staten al een bestemming hebben gegeven.

Als besloten wordt dat projecten later in de tijd uitgevoerd worden of eerder in uitvoering komen dan oorspronkelijk begroot en daarbij verschuiven over de jaargrens, dan worden deze budgetten met instemming van Provinciale Staten van het ene naar het andere jaar budgetneutraal overgeheveld via de bestemmingsreserve meerjarige projecten (de toevoeging en onttrekking zijn per saldo over de boekjaren van gelijke omvang).

De onderstaande tabel geeft de mutaties weer op de reserves voor de periode 2023-2027.

Tabel mutaties reserves

(bedragen x € 1.000)

Omschrijving reserve	2023	2024	2025	2026	2027
Algemene reserve	40.922	35.327	25.810	26.362	26.362
Toevoegingen	7.409	1.332	1.293	-	-
Onttrekkingen	13.004	10.849	741	-	-
Eind	35.327	25.810	26.362	26.362	26.362
Resultaat 2022	13.792	0	0	0	0
Toevoegingen	-13.792	-	-	-	-
Onttrekkingen	-	-	-	-	-
Eind	0	0	0	0	0
Bestemmingsreserve WST en Sluikiltunnel	11.751	5.123	-3.021	2.625	10.972
Toevoegingen	13.262	9.852	11.303	12.255	12.536
Onttrekkingen	19.890	17.996	5.657	3.908	3.908
Eind	5.123	-3.021	2.625	10.972	19.600
Dekkingsreserve verbouwing Zws museum	2.804	2.600	2.400	2.200	2.000
Toevoegingen	-	-	-	-	-
Onttrekkingen	204	200	200	200	200
Eind	2.600	2.400	2.200	2.000	1.800
Dekkingsreserve Gistpoortgebouw	1.529	1.425	1.323	1.222	1.120
Toevoegingen	-	-	-	-	-
Onttrekkingen	104	102	102	102	102
Eind	1.425	1.323	1.222	1.120	1.018
Dekkingsreserve Schuytvlot	2.647	2.485	2.330	2.174	2.019
Toevoegingen	-	-	-	-	-
Onttrekkingen	162	155	155	155	155
Eind	2.485	2.330	2.174	2.019	1.864
Dekkingsreserve FF aanlandingsvoorzieningen	1.675	1.522	1.370	1.218	1.065
Toevoegingen	-	-	-	-	-
Onttrekkingen	153	152	152	152	152
Eind	1.522	1.370	1.218	1.065	913
Dekkingsreserve FF gebouwen en terreinen	1.099	1.015	923	831	738
Toevoegingen	8	-	-	-	-
Onttrekkingen	92	92	92	92	92
Eind	1.015	923	831	738	646
Dekkingsreserve wegsteunp 's Heerarendskerke	2.000	1.931	1.865	1.798	1.732
Toevoegingen	-	-	-	-	-
Onttrekkingen	69	67	67	67	67
Eind	1.931	1.865	1.798	1.732	1.665
Reserve meerjarige projecten	27.649	15.246	11.635	4.153	2.474
Toevoegingen	8.981	6.868	353	61	11
Onttrekkingen	21.384	10.479	7.834	1.740	1.404
Eind	15.246	11.635	4.153	2.474	1.081

Reserve natuur	5.539	5.539	5.539	5.539	5.539
Toevoegingen	-	-	-	-	-
Onttrekkingen	-	-	-	-	-
Eind	5.539	5.539	5.539	5.539	5.539
Reserve investeringsagenda	10.747	8.400	22.483	47.084	66.207
Toevoegingen	19.517	28.800	29.500	19.500	-
Onttrekkingen	21.864	14.717	4.899	377	-
Eind	8.400	22.483	47.084	66.207	66.207
Dekkingsreserve wegeninvesteringen	21.314	25.036	25.212	24.549	23.864
Toevoegingen	4.097	852	37	15	15
Onttrekkingen	374	676	700	700	700
Eind	25.036	25.212	24.549	23.864	23.180
Dekkingsreserve gebouw G	2.115	2.041	2.030	1.947	1.864
Toevoegingen	-	65	-	-	-
Onttrekkingen	74	76	83	83	83
Eind	2.041	2.030	1.947	1.864	1.781
Dekkingsreserve N286	903	876	849	821	794
Toevoegingen	-	-	-	-	-
Onttrekkingen	27	27	27	27	27
Eind	876	849	821	794	767
Bestemmingsreserve ZIS	3.829	4.002	2	2	2
Toevoegingen	2.100	-	-	-	-
Onttrekkingen	1.927	4.000	-	-	-
Eind	4.002	2	2	2	2
Dekkingsreserve NCV	186	160	133	106	80
Toevoegingen	-	-	-	-	-
Onttrekkingen	27	27	27	27	27
Eind	160	133	106	80	53
Bestemmingsreserve investeringsfonds	10.275	11.975	12.475	12.475	12.475
Toevoegingen	1.700	500	-	-	-
Onttrekkingen	-	-	-	-	-
Eind	11.975	12.475	12.475	12.475	12.475
Onderhoudsreserve infrastructuur	4.064	1.757	1.214	610	629
Toevoegingen	11.558	8.059	9.466	14.818	7.639
Onttrekkingen	13.865	8.602	10.069	14.798	7.563
Eind	1.757	1.214	610	629	705
Dekkingsreserve IT-infrastructuur	200	100	-	-	-
Toevoegingen	-	-	-	-	-
Onttrekkingen	100	100	-	-	-
Eind	100	-	-	-	-

Dekkingsreserve WSF	-0	-0	-0	-0	-0
Toevoegingen	-	-	-	-	-
Onttrekkingen	-	-	-	-	-
Eind	-0	-0	-0	-0	-0
Dekkingsreserve investering apparaatskosten	1.267	1.267	1.267	1.267	1.267
Toevoegingen	-	-	-	-	-
Onttrekkingen	-	-	-	-	-
Eind	1.267	1.267	1.267	1.267	1.267
Bestemmingsreserve onderh. Bedrijfspanen	736	526	597	399	347
Toevoegingen	294	511	375	388	360
Onttrekkingen	504	439	574	439	444
Eind	526	597	399	347	263
Bestemmingsreserve Wind in de Zeilen	1.667	1.667	1.667	-	-
Toevoegingen	-	-	-	-	-
Onttrekkingen	-	-	1.667	-	-
Eind	1.667	1.667	-	-	-
Bestemmingsreserve Delta Kenniscentrum	5.737	11.372	18.521	20.166	20.166
Toevoegingen	6.035	7.150	1.644	-	-
Onttrekkingen	400	-	-	-	-
Eind	11.372	18.521	20.166	20.166	20.166
Bestemmingsreserve GBE Aqua	96.695	140.669	140.669	140.669	140.669
Toevoegingen	43.975	-	-	-	-
Onttrekkingen	-	-	-	-	-
Eind	140.669	140.669	140.669	140.669	140.669
Bestemmingsreserve meerjarige subsidies	2.701	1.042	420	420	420
Toevoegingen	420	-	-	-	-
Onttrekkingen	2.079	622	-	-	-
Eind	1.042	420	420	420	420
Dekkingsreserve verduurzaming bedrijfspanen	1.100	1.100	990	880	770
Toevoegingen	-	-	-	-	-
Onttrekkingen	-	110	110	110	110
Eind	1.100	990	880	770	660
Bestemmingsreserve cofinanciering EU-projecten	2.221	-	-	-	-
Toevoegingen	-	-	-	-	-
Onttrekkingen	2.221	-	-	-	-
Eind	-	-	-	-	-
Totaal reserves	284.204	278.703	299.517	323.576	329.103

Algemene reserve

Op de algemene reserve wordt het vrij beschikbare eigen vermogen verantwoord. Provinciale Staten kunnen een deel ervan oormerken, via de vorming van een bestemmingsreserve. De Algemene

Reserve maakt deel uit van de beschikbare weerstandscapaciteit (zie paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing).

De Algemene Reserve bedraagt per 1 januari 2022 € 40,9 miljoen, deze daalt naar € 26,4 miljoen in 2027.

Algemene Reserve rekeningresultaat na bestemming

Het rekeningresultaat van het vorig rekeningjaar is het beginsaldo. Bij het vaststellen door Provinciale Staten van de bestemming van het rekeningresultaat in mei van het daaropvolgende jaar wordt het afgeboekt en aan de bestemming toegevoegd.

Bestemmingsreserves

Bestemmingsreserve Westerschelde- en Sluiskiltunnel

In het kader van de investeringen in de Sluiskiltunnel is, uit de voor de aanleg van de tunnel beschikbaar gestelde middelen, een bestemmingsreserve gevormd. In eerste instantie werden de investeringen in de Sluiskiltunnel rechtstreeks onttrokken aan deze reserve. Per 1 januari 2014 is besloten de investeringen in de tunnel niet langer rechtstreeks te onttrekken aan deze reserve, maar deze te activeren op de balans en in 10 jaar (bij gereedkomen van de tunnel) af te schrijven. Uit de dividenden van de NV Westerscheldetunnel wordt de bestemmingsreserve gevoed. De bestemmingsreserve heeft als doel om de kosten voor afschrijving, onderhoud en rentelasten van de Sluiskiltunnel, de bijdrage aan de Sloeweg, als wel de rentelasten voor de investering aan de WST te dekken. De reserve dient tevens om afwaardering van de marktwaarde in aanloop naar opheffing van de tol in 2033 op te vangen.

Bestemmingsreserve meerjarige projecten

Op basis van besluitvorming in het kader van overhevelen budgetten waren tot 2015 toevoegingen en onttrekkingen opgenomen in het saldo van de algemene reserve. Om de presentatie en rubricering van deze toevoegingen en onttrekkingen te verbeteren, is met de zomernota 2015 de bestemmingsreserve meerjarige projecten gevormd. Het overhevelen van budgetten geschiedt nu door het onttrekken en toevoegen aan de bestemmingsreserve meerjarige projecten, zodat een juist beeld blijft bestaan over het verloop van de algemene reserve.

Bestemmingsreserve natuur

Bij het behandelen van de bestemming van het rekeningsaldo 2015 is besloten om van de incidentele boekwinst op de grondtransacties een bestemmingsreserve natuur te vormen omdat dit transacties betroffen waarop afspraken uit het Natuurakkoord en de Bestuursovereenkomst Grond (december 2013) van toepassing zijn. Om invulling te kunnen geven aan deze afspraken is het nodig om het saldo van deze transacties te muteren en deze verwerkingwijze te blijven hanteren tot alle hectares volledig zijn verkocht/geruild tot uiterlijk 2027.

Bestemmingsreserve investeringsagenda

In de voorjaarsnota 2016 is besloten om een bestemmingsreserve te vormen die ruimte biedt voor duurzame investeringen in Zeeland. De inzet vanuit de investeringsagenda geldt primair voor investeringen die gerelateerd zijn aan de strategische opgaven en daarnaast voor wegeninvesteringen, natuurontwikkeling en economische innovatie. Twee keer per jaar worden voorstellen aan Provinciale Staten gedaan voor bestedingen ten laste van de investeringsagenda.

Bestemmingsreserve Zeeland in stroomversnelling (ZIS)

In december 2017 is de bestemmingsreserve Zeeland in stroomversnelling gevormd om het investeringsprogramma "Zeeland in stroomversnelling" uit te voeren.

Bestemmingsreserve investeringsfonds Zeeland BV

Bij de voorjaarsnota 2018 is besloten de bestemmingsreserve investeringsfonds Zeeland BV te vormen. De bestemmingsreserve is gevormd om eventuele afwaarderingen van het investeringsfonds Zeeland BV af te dekken.

Bestemmingsreserve onderhoudsreserve infrastructuur

Bij de behandeling van de Zomernota 2017 is besloten om voor het groot onderhoud aan natte kunstwerken een bestemmingsreserve te vormen zodat de onderhoudslasten gelijkmatig over de jaren verdeeld worden. Jaarlijks wordt aan deze reserve gedoteerd en de lasten van het groot onderhoud

worden onttrokken aan deze reserve.

Bestemmingsreserve onderhoud bedrijfspanden

In de Voorjaarsnota 2018 is het voorstel gedaan om een bestemmingsreserve groot onderhoud gebouwen in te stellen. Jaarlijks wordt aan deze reserve gedoteerd en de lasten van het groot onderhoud worden onttrokken aan deze reserve.

Bestemmingsreserve Wind in de Zeilen

In het Statenvoorstel 'Compensatie marinierskazerne' van 9 juli 2020 is besloten om de bestemmingsreserve marinierskazerne te hernoemen naar Bestemmingsreserve 'Wind in de Zeilen' en een nieuwe bestemming te geven in het kader van activiteiten volgend uit het compensatiepakket 'Wind in de Zeilen'.

Bestemmingsreserve Delta Kenniscentrum

In de Statenvergadering van 23 juli 2021 is besloten tot het instellen van de bestemmingsreserve 'Delta kenniscentrum', die in de periode tot en met 2030 een maximale omvang van € 20 miljoen kent, waarbij de provinciale inkomsten uit de garantiepremie en vrijval van de bestemmingsreserve 'GBE Aqua' als primaire voeding voor deze bestemmingsreserve dienen.

Bestemmingsreserve GBE Aqua

In de Statenvergadering van 23 juli 2021 is besloten tot het instellen van de bestemmingsreserve 'GBE Aqua', waarin de rijksbijdrage van € 10 miljoen in de aanvulling van het weerstandsvermogen wordt opgenomen.

Bestemmingsreserve meerjarige subsidies

Dit is een nieuwe bestemmingsreserve met ingang van het boekjaar 2021. Bij afgifte van een subsidiebeschikking wordt, voor zover de verstrekte subsidie nog niet als last in het boekjaar is verantwoord, het resterende bedrag aan de bestemmingsreserve "meerjarige subsidies" toegevoegd en in latere jaren aan deze reserve onttrokken.

Bestemmingsreserve cofinanciering EU-projecten

Ter ondersteuning van de Europese programma's is in de Najaarsnota 2020 structureel (2021-2027) €1,1 miljoen gereserveerd binnen de bestaande uitvoeringsprogramma's om vanuit Zeeland (deels) te kunnen voldoen aan de benodigde cofinanciering in het operationele programma Zuid (OP-Zuid). Openstellingen binnen OP-Zuid zullen pas begin 2022 doorgang vinden. De al gereserveerde middelen cofinanciering OP-Zuid zijn via de bestemmingsreserve Cofinanciering Europese Projecten, overgeheveld naar 2022.

Bestemmingsreserves dekking kapitaallasten

Volgens het BBV dienen investeringen in economische activa geactiveerd te worden en dient de afschrijvingslast jaarlijks in de exploitatierekening geboekt te worden. Het provinciaal beleid is erop gericht zo weinig mogelijk structureel beslag op middelen te leggen. Om deze afschrijvingslasten direct te dekken op het moment van besluit tot investering, is in het jaar van besluit een dekkingsreserve gevormd van gelijke omvang als het investeringskrediet. Op deze manier wordt de budgettaire ruimte in de toekomst niet belast. Er zijn dekkingsreserves gevormd voor onderstaande investeringen en jaarlijks worden de afschrijvingslasten ten laste gebracht van deze reserves.

Bestemmingsreserve verbouwing Zeeuws Museum

De verbouwing van het Zeeuws Museum is in 2007 afgerond.

Bestemmingsreserve Gistpoortgebouw

De verbouwing van het Gistpoortgebouw is in 2009 afgerond.

Bestemmingsreserve verbouwing pand Schuytvlot

De verbouwing van het pand Schuytvlot is in 2010 afgerond.

Bestemmingsreserve Fast Ferry aanlandingsvoorzieningen

In verband met de opheffing van de reserve Westerschelde Oeververbinding (WOV) is voor de investering van de Fast Ferry aanlandingsvoorziening een Bestemmingsreserve gevormd uit de WOV-reserve (4e begrotingswijziging 2009).

Bestemmingsreserve Fast Ferry gebouwen en terreinen

In verband met de opheffing van de reserve Westerschelde Oeververbinding is voor de investering van de Fast Ferry gebouwen en terreinen een Bestemmingsreserve gevormd uit de WOV-reserve (4e begrotingswijziging 2009).

Bestemmingsreserve wegsteunpunt 's-Heer Arendskerke

In verband met de investering van een nieuw te bouwen wegsteunpunt 's-Heer Arendskerke/Eindewege is een bestemmingsreserve gevormd.

Bestemmingsreserve afschrijving verbouwing gebouw G en A

In verband met de investering in de verbouwing van gebouw G is een dekkingsreserve gevormd ter dekking van de jaarlijkse afschrijvingslasten.

Bestemmingsreserve modernisering nautische centrale Vlissingen

In verband met de investering in de nautische centrale Vlissingen is een dekkingsreserve gevormd ter dekking van de jaarlijkse afschrijvingslasten.

Dekkingsreserve wegeninvesteringen

In verband met investeringen in de wegen is een dekkingsreserve gevormd ter dekking van de jaarlijkse afschrijvingslasten.

Bestemmingsreserve IT-infrastructuur

In verband met de investering in de IT-infrastructuur is een dekkingsreserve gevormd ter dekking van de jaarlijkse afschrijvingslasten.

Bestemmingsreserve Westerscheldeferry

In 2019 heeft de provincie Zeeland een incidenteel bedrag beschikbaar gesteld aan de Westerscheldeferry middels een kapitaalstorting in de vorm van agio. Om eventuele afwaarderingen van de genoemde kapitaalstorting op te vangen is de bestemmingsreserve Westerscheldeferry gevormd. Eventuele afwaarderingen worden ten laste gebracht van deze bestemmingsreserve.

Dekkingsreserve investering apparaatskosten

In verband met het activeren van de personeelslasten op investeringsprojecten is een dekkingsreserve gevormd ter dekking van de jaarlijkse afschrijvingslasten. De afschrijvingslasten worden jaarlijks te laste gebracht van deze dekkingsreserve zodra de investering in gebruik is genomen.

Dekkingsreserve verduurzaming bedrijfspanden

In verband met investeringen in de verduurzaming van bedrijfspanden is een dekkingsreserve gevormd ter dekking van de jaarlijkse afschrijvingslasten.

Dekkingsreserve N286

In verband met investeringen op de N286 is een dekkingsreserve gevormd ter dekking van de jaarlijkse afschrijvingslasten.

Voorzieningen

Voorzieningen behoren tot het vreemd vermogen (schulden) van de Provincie. Om die reden kennen voorzieningen naar de situatie per ultimo verslagjaar geen negatieve stand. 'Voorzieningen worden in principe gewaardeerd op de contante waarde van de betrokken verplichting c.q. het voorzienbare verlies. De voorzieningen Friciekosten RUD en Waterbeheer zijn gewaardeerd op het nominale bedrag. De uitgangspunten die zijn gehanteerd voor de bepaling van de voorziening zijn toegelicht in de toelichting op de balanspost.

Voorzieningen (art. 44 BBV) worden gevormd wegens:

- Verplichtingen en verliezen waarvan de omvang op de balansdatum onzeker is, doch redelijkerwijs te schatten. Op de balansdatum bestaande risico's ter zake van bepaalde te verwachten verplichtingen of verliezen waarvan de omvang redelijkerwijs is te schatten.
- Kosten die in een volgend begrotingsjaar zullen worden gemaakt, mits het maken van die kosten zijn oorsprong mede vindt in het begrotingsjaar of in een voorafgaand begrotingsjaar en de voorziening strekt tot gelijkmatige verdeling van lasten over een aantal begrotingsjaren.

- Bijdragen (spaarcomponent) aan toekomstige vervangingsinvesteringen met een economisch nut, waarvoor ter bestrijding van de kosten een heffing wordt geheven.
- Middelen verkregen van derden, die specifiek besteed moeten worden, met uitzondering van de voorschotbedragen verkregen van Europese en Nederlandse overheidslichamen met een specifiek bestedingsdoel, die dienen ter dekking van lasten van volgende begrotingsjaren.

De vorming van een voorziening, dan wel een dotatie aan een reeds bestaande voorziening, is als een last in het betreffende boekjaar verantwoord. Alle aanwendungen aan voorzieningen zijn rechtstreeks ten laste van de voorziening gebracht en in het verslagjaar niet ten laste van de exploitatie verantwoord.

Voorzieningen worden niet gevormd voor jaarlijks terugkerende arbeidskosten gerelateerde verplichtingen van vergelijkbaar volume. Voor het bepalen van het "jaarlijks vergelijkbaar volume" is een tijdsperiode van vier jaar gehanteerd.

Rentetoevoegingen aan voorzieningen zijn niet toegestaan, met uitzondering van voorzieningen die gewaardeerd zijn tegen netto contante waarde.

De onderstaande tabel geeft de mutaties weer op voorzieningen voor de periode 2022-2026.

Specificatie voorzieningen

.

(bedragen x € 1.000)

Omschrijving voorziening	2023	2024	2025	2026	2027
Voorziening wachtgelden PSD	1.303	913	572	271	124
Toevoegingen	13	12	10	6	3
Aanwendungen	403	353	311	152	58
Eind	913	572	271	124	69
Voorziening waardeoverdracht pensioen politieke ambtsdragers	1.775	1.959	2.143	2.327	2.511
Toevoegingen	250	250	250	250	250
Aanwendungen	66	66	66	66	66
Eind	1.959	2.143	2.327	2.511	2.695
Voorziening spaarverlof	2.620	2.620	2.620	2.620	2.620
Toevoegingen	-	-	-	-	-
Aanwendungen	-	-	-	-	-
Eind	2.620	2.620	2.620	2.620	2.620
Voorziening achterstallig onderhoud	40	-	-	-	-
Toevoegingen	-	-	-	-	-
Aanwendungen	40	-	-	-	-
Eind	-	-	-	-	-
Voorziening waterbeheer	1.162	1.186	1.210	1.234	1.258
Toevoegingen	184	184	184	184	184
Aanwendungen	160	160	160	160	160
Eind	1.186	1.210	1.234	1.258	1.282
Totaal voorzieningen	6.719	6.546	6.453	6.514	6.666

Voorzieningen conform artikel 44.2 C BBV

Voorziening middelen derden met specifiek bestedingsdoel.

Voorziening waterbeheer

De leges voor de waterheffing worden jaarlijks toegevoegd en de uitgaven in verband met de compensatie van de negatieve effecten van deze wateronttrekkingen en die geen gelijkmatig patroon vertonen per jaar worden hieruit betaald. In de meerjarenbegroting worden de uitgaven voor de op handen zijnde gerelateerde projecten onttrokken aan de voorziening.

Voorzieningen conform artikel 44.1 A BBV

Op bestaande risico's ter zake van bepaalde te verwachten verplichtingen en verliezen waarvan de omvang op de balansdatum onzeker is, doch redelijkerwijs te schatten.

Voorziening wachtgelden PSD

De voorziening is gevormd voor de (wachtgeld)verplichtingen van ex-PSD-ers na de opheffing van de PSD in 2003. Bij het beëindigen van de PSD heeft het Rijk de sanering afgekocht en zijn voor de wachtgelden deze middelen, aangevuld met provinciale middelen, op contante waarde toegevoegd aan deze voorziening. De voorziening komt voort uit het sociaal plan waarin de provincie garant staat voor een aanvulling op het inkomen tot een bepaald niveau.

Voor het bepalen van de wachtgeldrechten is gebruik gemaakt van de basisgegevens per wachtgelder, zoals deze ook worden gebruikt door Loyalis, de uitvoerende instantie voor de wachtgelden. Daarnaast op de inzichten die de bemiddelingscommissie heeft van de neveninkomsten nu en in de toekomst. De rentecomponent, de inflatie en het prijspeil van de berekening is in overeenstemming met het meerjarig besluit. De rechten zijn gebaseerd op de opheffingsdatum PSD van 18 maart 2003.

De uitkering wachtgelden als aanvulling op andere inkomsten wordt jaarlijks onttrokken en om de voorziening op peil te houden wordt er jaarlijks rente toegevoegd aan de voorziening. Deze is gelijk aan de renteopbrengst van de uitgezette middelen.

Voorziening non activiteitsregeling 2013

In 2012 is besloten om in het kader van de organisatieontwikkeling een Non-activiteitsregeling 2013 (NAR) in te stellen voor werknemers die op 1 januari 2013 ouder dan 57 jaar waren. Voor de kosten van niet actief personeel in de komende jaren is een voorziening gevormd.

De hoogte van deze voorziening is bepaald door de basisgegevens van alle deelnemers te bepalen en deze te waarderen tegen de netto contante waarde. De salarisbetalingen worden jaarlijks onttrokken aan de voorziening en om de voorziening op peil te houden wordt er jaarlijks rente toegevoegd aan de voorziening met dezelfde uitgangspunten als bij de voorziening wachtgelden PSD.

Voorziening waardeoverdracht GS-pensioen

Voor de wachtgeld- en pensioenverplichtingen aan oud-leden Gedeputeerde Staten en hun echtgenotes en kinderen, is in 2013 een voorziening overeenkomstig aangelegd. Eventuele afkoopsommen van voormalige bestuurders die verschuldigd zijn bij de overdracht van de pensioenafspraken naar pensioenfondsen of andere overheden, worden ten laste van deze voorziening gebracht.

Voorziening spaarverlof

Begin 2022 zijn er aan de commissie BBV een aantal vragen gesteld over het treffen van een voorziening voor verlofsparen (naar aanleiding van afspraken in de CAO Gemeenten 2021-2022). Medewerkers kunnen (bovenwettelijke) vakantie-uren sparen. Met dit 'verlofsparen' kunnen medewerkers passend bij hun levensfase hun vakantie-uren inzetten op een manier die aansluit bij hun persoonlijke levens- en carrièreplanning. Deze vakantie-uren verjaren niet. Dit leidt tot verlofstuwmeren die bijvoorbeeld ingezet gaan worden om eerder met pensioen te gaan. Aangezien er bij verlofsparen naar oordeel van de commissie sprake is van arbeidskosten-gerelateerde verplichtingen die een niet voorspelbare opbouw en daarmee ook onvoorspelbare afbouw kennen, is hier een voorziening voor gevormd.

De mogelijkheid om verlof te sparen is ook al enige tijd geregeld in de Cao Provincies, waarmee op basis van de nieuwe informatie van de commissie BBV ook voor Provincie Zeeland hiervoor een voorziening is getroffen. Eventuele bijstelling voor het totale kalenderjaar 2023 vindt plaats tijdens het

jaarrekening-proces, op basis van daadwerkelijke jaarrealisatie. In volgende jaren wordt de voorziening halfjaarlijks beheerd op basis van realisatie (verlofopname) en nieuw gespaard verlof

Voorziening achterstallig onderhoud

In 2022 is een voorziening achterstallig onderhoud gevormd voor de asbestsanering van gebouw A. De lasten van deze asbestsanering worden in 2023 ten laste van deze voorziening gebracht.

Overlopende passiva

Een overlopende passiva is een vermogensbestanddeel dat als vreemd vermogen wordt aangemerkt. Overlopende passiva zijn niet vrij te besteden.

Voor ontvangen voorschotbedragen van een Europees of Nederlands overheidslichaam met een specifiek bestedingsdoel is het BBV per 1 januari 2008 aangepast in artikel 44 lid 2 en uitgebreid met artikel 49 en 40a en 52a. Hierin worden deze ontvangsten nu als overlopende passiva verantwoord.

Het BBV schrijft voor dat baten en lasten slechts eenmaal op een programma mogen worden gepresenteerd op basis van het uitgavenpatroon. Dit betekent dat lasten (uitgaven) en wijzigingen in de lasten (uitgaven) uit de overlopende passiva in de exploitatie worden voorgelegd ter goedkeuring aan Provinciale Staten met direct ook een bate mutatie van gelijke omvang. Inkomsten (kasontvangsten) worden direct op de balans geboekt en zijn niet meer zichtbaar in de programma's.

Aan een overlopende passiva mag geen rente worden toegerekend. Alleen als het in de subsidiebeschikking door het Rijk voorgeschreven is, wordt er jaarlijks een 'inflatiecorrectie' toegevoegd aan de overlopende passiva om de overlopende passiva middelen op contante waarde te houden. De berekening van deze 'inflatiecorrectie' wordt toegepast zoals in de individuele beschikking is aangegeven.

Specificatie overlopende passiva

De in de balans opgenomen van Europese en Nederlandse overheidslichamen ontvangen voorschotbedragen voor uitkeringen met een specifiek bestedingsdoel die dienen ter dekking van lasten van volgende begrotingsjaren, kunnen als volgt gespecificeerd worden:

(bedragen x € 1.000)

Omschrijving overlopende passiva	2023	2024	2025	2026	2027
Europese overheidslichamen					
Het Rijk					
OP Natuur Pakket Westerschelde	38.279	31.516	20.360	-	-
Toevoeging	-	-	-	-	-
Onttrekking	6.763	11.156	11.586	-	-
Eind	31.516	20.360	-	-	-
OP BRIM-subsidie Abdij	238	199	199	199	199
Toevoeging	-	-	-	-	-
Onttrekking	39	-	-	-	-
Eind	199	199	199	199	199
OP Veilige bermen	905	-	-	-	-
Toevoeging	-	-	-	-	-
Onttrekking	905	-	-	-	-
Eind	-	-	-	-	-
OP SPUK snelfietsroute	1.535	1.535	-	-	-
Toevoeging	-	-	-	-	-
Onttrekking	-	1.535	-	-	-
Eind	1.535	-	-	-	-
OP SPUK culturele voorzieningen	383	-	-	-	-
Toevoeging	-383	-	-	-	-
Onttrekking	-	-	-	-	-
Eind	-	-	-	-	-
OP Werkgelegenheidsonderzoek	2	-	-	-	-
Toevoeging	-	-	-	-	-
Onttrekking	2	-	-	-	-
Eind	-	-	-	-	-
OP SPUK flexibele woningbouw	830	863	863	863	863
Toevoeging	168	-	-	-	-
Onttrekking	135	-	-	-	-
Eind	863	863	863	863	863
OP SPUK Verkeersveilig mtr	1.109	356	-	-	-
Toevoeging	-252	-74	-	-	-
Onttrekking	501	282	-	-	-
Eind	356	-	-	-	-
OP SPUK Ontzorgprogr Maats Vastgoed	1.986	-	-	-	-
Toevoeging	-	-	-	-	-
Onttrekking	1.986	-	-	-	-
Eind	-	-	-	-	-
OP ZIS2 ledereen telt	-	24	24	24	24

Toevoeging	167	-	-	-	-
Onttrekking	144	-	-	-	-
Eind	24	24	24	24	24
OP ZIS2 Vernieuwing landbouw	187	57	57	57	57
Toevoeging	207	-	-	-	-
Onttrekking	336	-	-	-	-
Eind	57	57	57	57	57
OP SPUK veilig, doelmatig en duurzaam gebruik infrastructuur	114	-30	-115	-115	-115
Toevoeging	-	-	-	-	-
Onttrekking	144	85	-	-	-
Eind	-30	-115	-115	-115	-115
OP MKB-deals Digitaal doen Zeeland	71	-	-	-	-
Toevoeging	-	-	-	-	-
Onttrekking	71	-	-	-	-
Eind	-	-	-	-	-
OP SPUK Veehouderij	11.129	5.700	5.700	5.700	5.700
Toevoeging	-5.429	-	-	-	-
Onttrekking	-	-	-	-	-
Eind	5.700	5.700	5.700	5.700	5.700
OP SPUK WidZ Living	3.679	1.895	508	-	-
Toevoeging	-	-	-	-	-
Onttrekking	1.784	1.388	508	-	-
Eind	1.895	508	-	-	-
OP fiche industrie	15	-	-	-	-
Toevoeging	-15	-	-	-	-
Onttrekking	-	-	-	-	-
Eind	-	-	-	-	-
OP SPUK Programma Natuur	6.433	6.433	3.200	0	0
Toevoeging	7.484	-	-	-	-
Onttrekking	7.484	3.233	3.200	-	-
Eind	6.433	3.200	0	0	0
OP RD3 Participatieplatform	7	-	-	-	-
Toevoeging	30	-	-	-	-
Onttrekking	37	-	-	-	-
Eind	-	-	-	-	-
OP SPUK BVOV 2020 en 2021	-	600	600	600	600
Toevoeging	600	-	-	-	-
Onttrekking	-	-	-	-	-
Eind	600	600	600	600	600
OP SPUK Verbreding en Vernieuwing	667	-333	0	0	0

Toevoeging	333	333	-	-	-
Onttrekking	1.333	-	-	-	-
Eind	-333	0	0	0	0
OP SPUK Schone Lucht Akkoord					
	22	-18	-18	-18	-18
Toevoeging	-	-	-	-	-
Onttrekking	40	-	-	-	-
Eind	-18	-18	-18	-18	-18
OP SPUK bodem overbruggingsjaar					
	58	-	-	-	-
Toevoeging	-	-	-	-	-
Onttrekking	58	-	-	-	-
Eind	-	-	-	-	-
OP SPUK Novi-gebied North Sea Port D					
	289	289	289	289	289
Toevoeging	-	-	-	-	-
Onttrekking	-	-	-	-	-
Eind	289	289	289	289	289
OP SPUK Onderzoek PFAS					
	11	-0	-0	-0	-0
Toevoeging	-11	-	-	-	-
Onttrekking	-	-	-	-	-
Eind	-0	-0	-0	-0	-0
OP ReactEU project Creative City Boost					
	14	-119	-119	-119	-119
Toevoeging	353	-	-	-	-
Onttrekking	486	-	-	-	-
Eind	-119	-119	-119	-119	-119
Overige openbare overheidslichamen					
OP Actief bodembeheer					
	84	84	84	84	84
Toevoeging	24	24	24	24	24
Onttrekking	24	24	24	24	24
Eind	84	84	84	84	84
Platform diffuse bronnen					
	11	11	11	11	11
Toevoeging	-	-	-	-	-
Onttrekking	-	-	-	-	-
Eind	11	11	11	11	11
OP Vitaal Sloe/Kanaalzone 2012-2014					
	166	166	166	166	166
Toevoeging	-	-	-	-	-
Onttrekking	-	-	-	-	-
Eind	166	166	166	166	166
OP Green deal biodiversiteit					
	5	5	5	5	5
Toevoeging	-	-	-	-	-
Onttrekking	-	-	-	-	-
Eind	5	5	5	5	5
OP lobbyiest Den Haag					
	119	119	119	119	119

Toevoeging	78	78	78	78	78
Onttrekking	78	78	78	78	78
Eind	119	119	119	119	119
OP Kanaalpolder	190	159	-	-	-
Toevoeging	-	-	-	-	-
Onttrekking	31	159	-	-	-
Eind	159	-	-	-	-
OPSPUK SLA	22	-18	-18	-18	-18
Toevoeging	-	-	-	-	-
Onttrekking	40	-	-	-	-
Eind	-18	-18	-18	-18	-18
OP Uitvoeringskosten POP3	545	498	165	-	-
Toevoeging	225	-	-	-	-
Onttrekking	273	333	165	-	-
Eind	498	165	-	-	-
OP Cofinancieringsfonds LEADER	-	290	145	-	-
Toevoeging	290	-	-	-	-
Onttrekking	-	145	145	-	-
Eind	290	145	-	-	-
OP SPUK IVRI	239	217	-	-	-
Toevoeging	-	-	-	-	-
Onttrekking	22	217	-	-	-
Eind	217	-	-	-	-
OP SPUK Ontvlechting Evides	2.500	2.500	2.500	2.500	2.500
Toevoeging	-	-	-	-	-
Onttrekking	-	-	-	-	-
Eind	2.500	2.500	2.500	2.500	2.500
OP SPUK impulsregeling	1.055	-	-	-	-
Toevoeging	3.782	-	-	-	-
Onttrekking	4.837	-	-	-	-
Eind	-	-	-	-	-
OP SPUK bodemopgaven 2022	421	-	-	-	-
Toevoeging	-	-	-	-	-
Onttrekking	421	-	-	-	-
Eind	-	-	-	-	-
OP SPUK Impuls jongerencultuur	310	-295	0	0	0
Toevoeging	295	295	-	-	-
Onttrekking	899	-	-	-	-
Eind	-295	0	0	0	0
OP SPUK Capaciteit NPLG	104	-	-	-	-
Toevoeging	1.200	-	-	-	-

Onttrekking	1.304	-	-	-	-
Eind	-	-	-	-	-
OP SPUK 2e fase Deltaprogramma Zoetwater	1.000	-250	-	-	-
Toevoeging	-	250	-	-	-
Onttrekking	1.250	-	-	-	-
Eind	-250	-	-	-	-
OP SPUK C81 Woondeal	-	-66	-166	-266	-266
Toevoeging	-	-	-	-	-
Onttrekking	66	100	100	-	-
Eind	-66	-166	-266	-266	-266
OP SPUK CDOKE	-	140	289	772	265
Toevoeging	787	786	1.119	-	-
Onttrekking	647	637	637	507	265
Eind	140	289	772	265	0
Totaal overlopende passiva	49.495	31.916	7.848	7.848	7.848

Incidentele en structurele lasten en baten per programma

Inleiding

Om vast te stellen of er naast een sluitende begroting voor het jaar 2023 ook sprake is van een structureel evenwicht schrijft het BBV voor, dat een limitatief overzicht in de begroting wordt opgenomen van de incidentele lasten en incidentele baten. Dit overzicht zoals bedoeld in BBV artikel 19 en 23 is in de onderstaande tabel opgenomen.

Uitgangspunten

Volgens het BBV is het verplicht om een overzicht te presenteren van de incidentele baten en lasten. Het BBV schrijft voor dat lasten en baten incidenteel zijn als deze niet langer dan drie jaar in de begroting voorkomen.

Dit BBV-voorschrift geeft aan welke toevoegingen en onttrekkingen aan reserves als structureel zijn te beschouwen. In het BBV wordt er in principe van uitgegaan dat alle toevoegingen en onttrekkingen aan reserves incidenteel van aard zijn. Afwijkingen op deze regel zijn mogelijk.

De toevoegingen en onttrekkingen aan de reserves in de begroting 2024 en de meerjarenraming 2025-2027 worden door de Provincie als incidenteel beschouwd.

Tabel incidentele lasten en baten per programma

.

Lasten (bedragen x € 1.000)	2024		2025		2026		2027	
	Incidenteel	Structureel	Incidenteel	Structureel	Incidenteel	Structureel	Incidenteel	Structureel
01 Grote projecten en strategische opgaven	13.625	795	11.728	789	8.918	791	143	795
02 Woonplaats Zeeland	3.817	16.357	6.806	15.605	199	15.878	152	15.906
03 Balans in landelijk gebied	6.979	40.116	4.406	40.186	1.207	40.301	1.207	40.533
04 Ondernemend Zeeland	6.134	11.951	1.874	11.201	1.380	10.283	1.380	10.325
05 Mobiliteit op maat	3.617	73.333	4.566	59.440	9.259	57.424	3.255	55.995
06 Iedereen telt!	2.156	23.072	102	22.388	285	22.479	-	22.351
07 Bestuur	201	9.172	-	9.175	-	9.233	162	9.279
08 Energie op klimaat!	1.558	3.626	637	5.602	507	1.468	265	1.279
90 Algemene dekkingsmiddelen	6.549	4.058	6.666	4.308	7.237	4.968	36.993	5.562
96 Overhead	80	29.161	103	28.586	103	28.545	119	28.840
Totaal lasten	44.716	211.641	36.889	197.282	29.094	191.369	43.675	190.865

Baten (bedragen x € 1.000)	2024		2025		2026		2027	
	Incidenteel	Structureel	Incidenteel	Structureel	Incidenteel	Structureel	Incidenteel	Structureel
01 Grote projecten en strategische opgaven	11.156	-	11.586	-	8.775	-	-	-
02 Woonplaats Zeeland	313	851	154	851	54	851	54	851
03 Balans in landelijk gebied	3.233	1.254	3.200	1.254	-	1.254	-	1.254
04 Ondernemend Zeeland	145	426	145	260	-	97	-	99
05 Mobiliteit op maat	85	4.001	7	3.104	25	2.579	50	2.579
06 Iedereen telt!	-	721	-	721	-	721	-	721
07 Bestuur	-	130	-	130	-	130	-	130
08 Energie op klimaat!	637	190	637	190	507	190	265	-
90 Algemene dekkingsmiddelen	6.700	221.020	6.700	225.998	6.700	222.591	6.700	227.317
96 Overhead	-	64	-	64	-	48	-	48
Totaal baten	22.269	228.658	22.428	232.573	16.061	228.462	7.068	232.999

Overzicht (bedragen x € 1.000)	2024	2025	2026	2027
Incidenteel begrotingssaldo		-22.447	-14.461	-13.033
Structureel begrotingssaldo		17.017	35.291	37.093
Saldo baten en lasten		-5.430	20.831	24.059
Mutaties reserves		5.430	-20.831	-24.059
Begrotingssaldo na bestemming		-	-	-

Structurele toevoegingen en onttrekkingen aan de reserves

Tabel structurele toevoegingen en onttrekkingen aan reserves

(bedragen x € 1.000)

Omschrijving reserve	2023	2024	2025	2026	2027
Dekkingsreserve verduurzaming bedrijfspanden					
Toevoegingen	-	-	-	-	-
Onttrekkingen	-	110	110	110	110
bestemmingsreserve WST en Sluiskiltunnel					
Toevoegingen	13.262	9.852	11.303	12.255	12.536
Onttrekkingen	19.890	17.996	5.657	3.908	3.908
Bestemmingsreserve Delta Kenniscentrum					
Toevoegingen	6.035	7.150	1.644	-	-
Onttrekkingen	400	-	-	-	-
Dekkingsreserve verbouwing Zws museum					
Toevoegingen	-	-	-	-	-
Onttrekkingen	204	200	200	200	200
Dekkingsreserve Gistpoortgebouw					
Toevoegingen	-	-	-	-	-
Onttrekkingen	104	102	102	102	102
Dekkingsreserve Schuytvlot					
Toevoegingen	-	-	-	-	-
Onttrekkingen	162	155	155	155	155
Dekkingsreserve FF aanlandingsvoorzieningen					
Toevoegingen	-	-	-	-	-
Onttrekkingen	153	152	152	152	152
Dekkingsreserve FF gebouwen en terreinen					
Toevoegingen	8	-	-	-	-
Onttrekkingen	92	92	92	92	92
Dekkingsreserve wegsteunp 's Heerarendskerke					
Toevoegingen	-	-	-	-	-
Onttrekkingen	69	67	67	67	67
dekkingsres wegeninv					
Toevoegingen	4.097	852	37	15	15
Onttrekkingen	374	676	700	700	700
Dekkingsreserve gebouw G					
Toevoegingen	-	65	-	-	-
Onttrekkingen	74	76	83	83	83
Dekkingsreserve N286					
Toevoegingen	-	-	-	-	-

Onttrekkingen	27	27	27	27	27
Dekkingsreserve NCV					
Toevoegingen	-	-	-	-	-
Onttrekkingen	27	27	27	27	27
onderh.res.infrastr.					
Toevoegingen	11.558	8.059	9.466	14.818	7.639
Onttrekkingen	13.865	8.602	10.069	14.798	7.563
Dekkingsreserve IT-infrastructuur					
Toevoegingen	-	-	-	-	-
Onttrekkingen	100	100	-	-	-
Bestemmingsreserve onderhoud bedrijfspanden					
Toevoegingen	294	511	375	388	360
Onttrekkingen	504	439	574	439	444
Totaal structurele toevoegingen	35.253	26.488	22.825	27.476	20.551
Totaal structurele onttrekkingen	36.044	28.821	18.016	20.860	13.631
Saldo (negatief is afname reserve)	-791	-2.333	4.809	6.616	6.920

Lasten en baten per taakveld

Lasten en baten per taakveld

Op basis van artikel 7 lid 3c van het BBV is onderstaand overzicht met ingang van 2017 verplicht. Dit betreffen de door het Rijk voorgeschreven taakvelden volgens de standaard lv3 rapportage. Iedere provincie heeft zijn eigen programmastructuur. Door de verschillende programmastructuren zijn de provincies niet met elkaar te vergelijken. Door gebruik van taakvelden kunnen provincies met elkaar vergeleken worden.

(Bedragen x € 1.000)

Taakveld	Begroting 2024		
	Lasten	Baten	Saldo
0.1 Uitkering provinciefonds	3.000	157.360	-154.360
0.2 Opbrengst provinciale belastingen	-	43.890	-43.890
0.3 Geldleningen en uitzettingen	723	81	643
0.4 Deelnemingen	297	17.031	-16.733
0.5 Algemene dekkingsmiddelen, overige b	6.659	9.409	-2.750
0.6 Overhead	29.559	74	29.485
0.7 Vennootschapsbelasting	-	-	-
0.8 Mutaties reserves	64.059	69.489	-5.430
0.9 Resultaat	-	-	-
Totaal taakveld Algemene dekkingsmiddelen	104.298	297.333	-193.035
1.1 Provinciale Staten	3.086	-	3.086
1.2 Gedeputeerde Staten	1.249	51	1.197
1.3 Kabinetszaken	503	-	503
1.4 Bestuurlijke organisatie	821	78	743
1.5 Interbestuurlijk toezicht op de regi	623	-	623
1.6 Openbare orde en veiligheid	993	-	993
1.9 Bestuur, overige baten en lasten	2.259	-	2.259
Totaal taakveld bestuur	9.535	130	9.405
2.1 Landwegen	36.750	264	36.486
2.2 Waterwegen	5.816	39	5.777
2.3 Openbaar vervoer	31.635	3.676	27.960
2.9 Verkeer en vervoer, overige baten en	1.759	58	1.701
Totaal taakveld verkeer en vervoer	75.960	4.036	71.923
3.1 Waterkeringen	282	-	282
3.2 Kwantiteit oppervlaktewater	237	-	237
3.3 Kwantiteit grondwater	2.720	238	2.482
3.4 Kwaliteit oppervlaktewater	294	-	294
3.5 Kwaliteit grondwater	119	-	119
3.9 Water, overige baten en lasten	685	-	685
Totaal taakveld water	4.337	238	4.099
4.1 Bodembescherming	945	348	597
4.2 Luchtverontreiniging	76	-	76
4.3 Geluidhinder	18	-	18
4.4 Vergunningverlening en handhaving	10.412	478	9.935
4.5 Ontgrondingen	-	-	-
4.6 Duurzaamheid	4.796	637	4.159
4.9 Milieu, overige baten en lasten	928	-	928
Totaal taakveld milieu	17.175	1.463	15.712
5.1 Natuurontwikkeling	12.892	9.826	3.065
5.2 Beheer natuurgebieden	27.295	3.350	23.945
5.3 Beheer flora en fauna	4.271	111	4.160
5.9 Natuur, overige baten en lasten	2.182	-	2.182
Totaal taakveld natuur	46.641	13.288	33.353
6.1 Agrarische aangelegenheden	8.252	1.026	7.226
6.2 Logistiek	4.809	-	4.809
6.3 Kennis en innovatie	4.531	-	4.531
6.4 Recreatie en toerisme	5.746	1.329	4.417
6.9 Regionale economie, overige baten en	6.269	571	5.699

Totaal taakveld regionale economie	29.607	2.926	26.681
7.1 Cultuur	15.220	721	14.498
7.2 Maatschappij	7.182	-	7.182
7.9 Cultuur en maatschappij, overige bat	707	-	707
Totaal taakveld cultuur en maatschappij	23.109	721	22.387
8.1 Ruimtelijke ordening	7.915	190	7.724
8.2 Volkshuisvesting	1.675	100	1.575
8.3 Stedelijke vernieuwing	130	-	130
8.9 Ruimte, overige baten en lasten	46	-	46
Totaal taakveld ruimte	9.764	290	9.474
Gerealiseerd resultaat	320.426	320.426	-

EMU saldo

Inleiding

Iedere overheidslaag is verantwoordelijk voor een gezonde financiële ontwikkeling binnen de specifieke kaders die daarvoor gelden, zoals het BBV en het nationale begrotingsbeleid. Samen zijn de overheden verantwoordelijk voor gezonde overheidsfinanciën van Nederland als geheel.

In de regeling vaststelling gelijkwaardige inspanning decentrale overheden inzake het EMU-saldo is het collectieve aandeel van de decentrale overheden in het EMU-saldo bepaald. Om provincies en gemeenten tijdig een beeld te geven wat dit voor hen betekent, publiceert het Ministerie van BZK in lijn met de Wet houdbare overheidsfinanciën (Hof) individuele EMU-referentiewaarden. Een individuele EMU-referentiewaarde is geen norm, maar een indicatie van het aandeel dat een provincie of gemeente in de gezamenlijke tekortnorm heeft. De Wet Hof bepaalt dat de individuele referentiewaarde voor het EMU-saldo van de individuele overheden naast het eigen aandeel ook het aandeel in openbare lichamen betreft. Het aandeel in openbare lichamen is het deel van het EMU-saldo van de gemeenschappelijke regelingen dat aan de betreffende deelnemende individuele decentrale overheid wordt toegerekend. Een deel van het EMU-saldo van de gemeenschappelijke regelingen maakt dus onderdeel uit van het EMU-saldo van de deelnemende decentrale overheden.

De individuele referentiewaarde voor 2024 voor de Provincie Zeeland is niet opgenomen in de septembercirculaire 2023 van het provinciefonds en daarom nog niet bekend.

Tabel EMU saldo

(Bedragen x € 1.000)	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Omschrijving	Volgens jaarstukken 2022	Volgens begroting 2023	Volgens begroting 2024	Volgens meerjarenraming in begroting 2024	Volgens meerjarenraming in begroting 2024	Volgens meerjarenraming in begroting 2024
Exploitatiesaldo voor toevoeging c.q. onttrekking uit reserves (zie BBV, artikel 17c)	59.001	6.786	-5.430	20.831	24.059	5.526
Mutatie (im)materiële vaste activa	36.503	-20.163	17.932	-3.698	-4.058	-4.395
Mutatie voorzieningen	-1.328	-182	-173	-93	61	153
Mutatie voorraden (incl. bouwgronden in exploitatie)	-2.040	-	-	-	-	-
Verwachte boekwinst bij verkoop effecten en verwachte boekwinst bij verkoop (im)materiële vaste activa	-	-	-	-	-	-
Berekend EMU-saldo	92.136	-13.559	12.329	17.040	20.062	1.284